

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

Florarul din acest an este cu totul și cu totul special pentru eminentul om al științei juridice, profesorul Gheorghe Costachi, care a marcat recent aniversarea de **75** de ani de la naștere. Aceasta ne oferă, o dată în plus, oportunitatea de a evidenția valoarea personalității sale, de a-i cinsti munca, profesionalismul și umanitatea.

Spiritul domol, dar cutezător care îl caracterizează i-a marcat profund devenirea intelectuală și cariera. Grație acestei calități distincte, a răzbit în viață, devenind o notorietate în rândul elitei savanților autohtoni.

Dincolo de vasta-i și prestigioasă-i operă juridică pe care a creat-o, Gheorghe Costachi mai este și întemeietorul unei veritabile școli științifice în domeniul ce și l-a ales ca destin, aceasta fiind fundamentată pe consecvență, profesionalism și abnegație. Astfel, dintotdeauna și-a ghidat discipolii prin labirintul jurisprudenței cu o măiestrie aparte, insuflându-le dorința spre documentare și analiză, pasiune și interes pentru drept. Roadele eforturilor neîncetate pe care le-a depus ilustrul savant s-au materializat în succese notabile. Numeroși specialiști pe care i-a format au devenit personalități marcante, fiind antrenați în misiuni de mare responsabilitate în stat. Ce poate fi mai înălțător pentru un profesor nepereche?

Ca om, distinsul omagiat întruchipează în sine valori ireproșabile, fiind mereu receptiv față de toți acei care îi caută sfaturile, oferind dăruire totală și necondiționată.

Mult stimată domnule Gheorghe Costachi, cu prilejul împlinirii frumoasei vârste a înțelepciunii, vă urăm sănătate, noi forțe creatoare, realizări pe măsura așteptărilor și bucurii de la cei dragi inimii.

La Mulți Ani!

***Cu înaltă considerațiune,
Consiliul de administrație al Uniunii Juriștilor,
Ziarul Dreptul și Revista Națională de Drept***

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 5 (187) 2016

Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
*Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene*
„Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF

Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare **Antonina DEMBÎȚCHI**

Asistență computerizată **Maria BONDARI**

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Flavius-Antoniu Baias (doctor, conferențiar universitar,
decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),
Sergiu Brînză (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Cătălin Bordenianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar
(Grecia), Director al Organizației Europene de Drept Public),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,
USPEE „Constantin Stere”),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Lituania),
Tzyetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii
Juriștilor din Federația Rusă),
Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar,
rectorul Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași),
Alexandru Țiclea (doctor în drept,
rectorul Universității Ecologice București, România).

ADRESA REDACTIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistad drept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

Alexandru ARSENI

Angajarea răspunderii Guvernului – metodă de
„intervenție” în funcția legislativă a statului.... 2

Liubovi BRÎNZĂ, Gheorghe RENIȚĂ

Delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.187
CP RM de infracțiunile prevăzute la art.190 CP
RM: examen de practică judiciară 8

Dumitru POSTOVAN

Are Președintele Republicii Moldova dreptul
discreționar la desemnarea candidatului pentru
funcția de Prim-ministru? 17

Lilia GÎRLA, Jacob RUB

Terror attacks: ring around the existence threa-
tens of over a billion people of the world 27

Gheorghe GLADCHI, Victoria POPA

Conceptul și particularitățile criminologice ale
criminalității minorilor 31

Iurie MIHALACHE, Polina HILOTH

Participanții la raporturile de transport rutier de
persoane 37

Mihai CORJ

Orice eroare a autorităților este în defavoarea
contribuabililor 44

Ion CURMEI, Vitalie GUȚAN

Abordarea infracțiunii de constrângere de a face
declarații peste hotarele Republicii Moldova .. 53

Alexandru BEJANU

Aplicarea mijloacelor tehnice de control la de-
pistarea contrabandei comisă prin trimiterile
poștale internaționale: aspecte teoretico-practi-
ce. **Partea I** 63

Doina CAZACU

Particularitățile stabilirii competenței terito-
riale a statului în dreptul internațional public.
Partea I 69

ANGAJAREA RĂSPUNDERII GUVERNULUI – METODĂ DE „INTERVENȚIE” ÎN FUNCȚIA LEGISLATIVĂ A STATULUI

Alexandru ARSENI,

doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (USM)

Constituția Republicii Moldova prin art.6 statuează separația și colaborarea celor trei puteri de stat: legislativă, executivă și judecătorească. Una din formele de colaborare dintre puterea legislativă și cea executivă este angajarea răspunderii Guvernului – instituție juridică a dreptului constituțional.

Stricta și necondiționată respectare a procedurii, limitelor și sfera încadrării relațiilor sociale, în mod special, a celor țin de domeniul legii, în obiectul angajării răspunderii Guvernului, precum și respectarea de către organele etatice, antrenate în acest proces, a competențelor ce le revin sunt condiții obligatorii în realizarea principiilor separației și a legitimității puterilor de stat, condiție imanentă a statului de drept și democratic contemporan.

Cuvinte-cheie: angajare; răspundere; Guvern; program; declarație; proiect; lege; drept; moțiune; cenzură; obligație; competență; procedură; consecință; decizie; control; constituționalitate.

* * *

The Constitution of the Republic of Moldova by article 6 stipulates the separation and cooperation of powers: legislative, executive, judicial. One specific form of cooperation between legislative and executive powers is government liability- the legal institution of constitutional law.

The strict and unconditional observance of the procedure, limits and the sphere of framing social relations, especially those related to the law, subject of liability of government and respect for the bodies elderly involved in the process, their competence are mandatory conditions in achieving the principles of separation and of the powers' legitimacy, immanent condition and democratic contemporary for rule of law.

Keywords: employment; liability; Government; program; statement; project; law; justice; motion; censors.

Cui îi este permis mai mult decât se cuvine acela vrea mai mult decât e permis.
Syrius

Guvernul, în calitatea sa de pilon al puterii executive, impune acțiuni permanente și prompte pentru a face față situațiilor ce stau sau apar în viața societății.

Întru realizarea acestor deziderate, Guvernul este abilitat cu un complex de funcții, a căror materializare se face prin atribuții și competențe strict determinate de Constituție și legile organice.

Activitatea practică a Guvernului se intercalează mai frecvent, îndeosebi cu puterea legislativă exercitată de către Parlament.

Printre raporturile dintre Guvern și Parlament putem menționa: investirea Guvernului, controlul parlamentar, delegarea legislativă și angajarea răspunderii Guvernului. Apreciind la justa valoare toate formele și metodele de colaborare dintre aceste două instituții constituționale, ce reprezintă două puteri ale statului, și anume, puterea legislativă și puterea executivă, în articolul dat ne vom expune doar asupra angajării răspunderii Guvernului.

Ce ține de reglementarea normativă, putem constata că pe lângă art.106¹ din Constituția Republicii Moldova, mai sunt art.119 și 120 din Regulamentul Parlamentului. Din aceste cauze, procedura angajării răspunderii Guvernului nu este detaliată, fapt ce-i permite uneori Guvernului interpretări discreționare. Ba chiar și jurisprudența Curții Constituționale variază în ceea ce privește numărul de legi asupra cărora Guvernul poate să-și angajeze răspunderea.

Și mai pestriță este doctrina constituțională privind acest subiect. Așa, spre exemplu, un grup de consti-

tuționaliști (I.Guceac, V.Popa, M.Constantinescu și I.Muraru; Constanța Călinoiu și Victor Duculescu) nu examinează angajarea răspunderii Guvernului în lucrările lor. Constituționalistul T.Cârnaț doar redă prevederile art.106² din Constituția Republicii Moldova. Împărțind punctul de vedere al lui I.Deleanu, potrivit căruia angajarea răspunderii Guvernului „bulversând procedura legislativă obișnuită”, considerăm că doar angajarea răspunderii Guvernului față de un program ori de o declarație de politică generală este relevantă pentru exercitarea funcției de control parlamentar. În timp ce angajarea răspunderii Guvernului asupra unui proiect de lege este o acțiune ce intră în sfera legiferării, aceasta va putea deveni o modalitate de control parlamentar doar dacă va fi urmată de o moțiune de cenzură [1]. Constituționalista G.Vrabie include acest subiect în procedura legislativă specială. Subiectul este expus mai amplu de S.Țurcanu în Comentariul la Constituția României și a Republicii Moldova.

Alt grup de doctrinari (I.Muraru și E.S. Tănăsescu) apreciază angajarea răspunderii Guvernului ca un simplu raport dintre Parlament și Guvern.

Unele aspecte ale instituției angajării răspunderii Guvernului le întâlnim și în doctrina franceză exprimată prin lucrările autorilor Jean Gicquel, P.Pactett, B.Jeanueau, J.Burdeau, Ch.Raig.

O abordare mai complexă întâlnim la I.Deleanu și, mai recent, în literatura autohtonă.

Pornind de la cele relatate, în baza cercetării și analizei reglementărilor legale, a jurisprudenței Curții Constituționale, a practicii Guvernului privind anga-

jarea răspunderii, precum și a opiniilor doctrinarilor constituționaliști am trasat, ca scop în acest articol, a elucida în integralitatea sa (pe cât e posibil) angajarea răspunderii Guvernului în calitate de instituție a dreptului constituțional.

În acest context, se impune, totodată, a determina nu doar numărul proiectelor de legi care pot constitui obiectul unei angajări a răspunderii Guvernului, dar și materia, relațiile sociale care pot constitui obiectul reglementării.

Sperăm că studiul de față, inclusiv prin concluziile formulate și propunerile înaintate, va contribui la adecvata aplicare a angajării răspunderii Guvernului pe făgașul progresist al colaborării puterilor în stat întru realizarea plenară a interesului general în practică.

Potrivit constituționaliștilor francezi, instituția angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului se justifică prin următoarele: „...pentru ca Guvernul să rămână în funcție, acestuia trebuie să i se acorde toate mijloacele necesare pentru realizarea programului de activitate asupra căruia a primit vot de încredere la învestire (în primul rând, în cadrul legislativ adecvat), în caz contrar, Parlamentul trebuie să-și asume responsabilitatea demiterii acestuia” [2].

1. Abordări doctrinare ale noțiunii „angajarea răspunderii Guvernului”. Conform doctrinei constituționale românești, angajarea răspunderii Guvernului reprezintă o „procedură parlamentară specială, prin care, pentru a face față împrejurărilor deosebite, se reclamă stabilirea de măsuri urgente, care sunt de competența Parlamentului, Guvernul urmărește adoptarea unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege, cu sprijinul majorității parlamentare pe care se întemeiază și în condiții de maximă celeritate” [3].

Constituționalistul român G.Vrabie nu utilizează o definiție integră ce ține de angajarea răspunderii Guvernului, ci se referă doar la o parte, și anume, asupra unui proiect de lege menționând că aceasta „constituie un procedeu utilizat pentru obținerea adoptării unei legi pe o altă cale decât cea obișnuită” [4].

Într-o altă formulă este definită angajarea răspunderii Guvernului de către I.Deleanu, potrivit căruia ea este o „procedură constituțională prin care, în condițiile unui regim parlamentar și exprimând esența acestuia, Guvernul pune Parlamentul în situația limită de a opta între acceptarea opiniei lui sau demiterea ... ca procedură de control și totodată de sancționare a Guvernului” [5].

Ca rezultat al analizei concepțiilor examinate, putem concluziona că *angajarea răspunderii Guvernului în fața parlamentului asupra unui program, unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege este o formă de activitate a Guvernului în raport cu Parlamentul, iar ca instituție a dreptului constituțional reprezintă un ansamblu de norme juridice cu privire la procedura, conținutul, efectele juridice și măsurile întreprinse ca rezultat al acestei activități.*

2. Actele supuse angajării răspunderii Guvernului. Angajarea răspunderii Guvernului, ca instituție a dreptului constituțional, este reglementată de către Constituția Republicii Moldova și Regulamentul Parla-

mentului. Așa, în conformitate cu art. 106¹ alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, „(1) Guvernul își poate angaja răspunderea în fața Parlamentului asupra unui program, unei declarații de politică generală sau unui proiect de lege” [6]. Acest text este redat în art.119 alin. (1) din Regulamentul Parlamentului, amendat cu sintagma de precizare a proiectului de lege în următoarea redacție „...organică sau ordinară” [7].

Pe de altă parte, procedura angajării răspunderii Guvernului nu este detaliată nici în prevederile art.119-120 din Regulamentul Parlamentului, fapt ce a permis Guvernului interpretări discreționare. Drept exemplu servește Legea nr.184 din 27.08.2011 [8], declarată mai apoi neconstituțională prin Hotărârea Curții Constituționale nr.28 din 22.12.2011 [9].

„Guvernul nu-și va putea angaja răspunderea concommitent asupra a două sau mai multe proiecte de lege, deoarece Constituția prevede explicit posibilitatea angajării răspunderii doar asupra unui proiect de lege, contrariul poate genera mai multe confuzii. Legile constituționale nu pot fi obiectul angajării răspunderii, deoarece prin dispozițiile constituționale s-a stabilit o procedură distinctă de revizuire a Constituției” [10].

Reglementări similare întâlnim și în art.113 din Constituția României [11].

Așadar, Guvernul își poate angaja răspunderea politică [12] asupra a trei acte distincte: a) program; b) declarație de politică generală; c) un proiect de lege.

Iar răspunderea politică intervine „ca urmare a retragerii încrederii acordate de Parlament prin adoptarea unei moțiuni de cenzură” [13].

De remarcat că majoritatea doctrinarilor după aceste considerări legale trec la analiza a trei acte ce constituie obiectul angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului.

Constituționalistul I.Deleanu procedează într-un mod aparte și grupează ipotezele de angajare a răspunderii Guvernului în două categorii: „A⁰. Angajarea răspunderii asupra unui program sau asupra unei declarații de politică generală; B⁰. Angajarea răspunderii asupra unui proiect de lege” [14].

Această clasificare pe care o împărtășim este justificată cel puțin din următoarele considerente: a) Prima categorie de acte vizează direct funcțiile și atribuțiile Guvernului, pe când ce-a de a doua domeniul legislativ, adică funcția de bază a Parlamentului; c) În cazul primei categorii, finalul este hotărârea Parlamentului, iar în cazul celei de-a doua, urmează etapa promulgării legii de către Președintele Republicii cu variantele constituționale; e) Prima categorie nu cade sub incidența controlului constituționalității, pe când ce-a de a doua categorie – da.

Să examinăm esența acestor două categorii.

A⁰. *Angajarea răspunderii asupra unui program sau asupra unei declarații de politică generală.*

Analizând prima categorie, doctrinarul face distincție între categoriile „program” și „declarație”. Prin „program”, conform DEX-ului se înțelege „planul de activitate al unui Guvern cuprinzând etapele propuse pentru o anumită perioadă, cu expunerea scrisă a principiilor, telurilor urmărite și a mijloacelor preconizate pentru realizarea lor” [15].

Cu alte cuvinte, constituționalistul I. Deleanu consideră, în linii generale, că aceasta este politica pe care Guvernul intenționează să o transpună în practică [16], acțiunea ce ține de domeniul funcțiilor Guvernului.

„Declarația” se formulează după o anumită perioadă de funcționare a Guvernului și „ar fi pretextul re consolidării sprijinului parlamentar și al sporirii credibilității Guvernului” [17]. Atât programul cât și declarația „sunt integrate aceleași proceduri, care are ca rezultat transferarea tehnicii votului tacit și global în domeniul controlului parlamentar” [18]. Iată de ce, în viziunea constituționalistului I. Deleanu, angajarea răspunderii Guvernului asupra unui program sau asupra unei declarații de politică generală ține de domeniul controlului parlamentar, și nu un simplu raport dintre Guvern și Parlament. Această angajare cuprinde domeniul de activitate propriu-zisă a Guvernului și se confirmă și prin prevederile art. 106¹ alin. (3) din Constituția Republicii Moldova, dacă Guvernul nu a fost demis „programul sau declarația de politică generală devine obligatorie pentru Guvern”. Același efect juridic intervine și atunci când moțiunea de cenzură nu a fost depusă.

B⁰. *Angajarea răspunderii asupra unui proiect de lege.*

O definiție asupra proiectului de lege o întâlnim la constituționalistul S. Țurcanu, potrivit căruia el „este textul provizoriu al unei legi, care urmează a fi supus dezbaterilor, adoptat și publicat, pentru a primi un caracter oficial și a fi pus în aplicare. Cât ne privește, proiectul de lege, *stricto sensu* cuprinde o sferă de relații sociale, urmate spre reglementare primară, supus în continuare aprobării și punerii în aplicare. Angajarea răspunderii Guvernului *asupra unui proiect de lege* reprezintă o inițiativă legislativă a acestuia, înaintată sub forma unui proiect de lege Parlamentului, care îl poate accepta, fără a-l supune dezbaterilor și votării sau poate demite Guvernul inițind și adoptând o moțiune de cenzură” [19].

Într-o altă opinie, prin sintagma „proiect de lege”, în cazul angajării răspunderii Guvernului, „se are în vedere nu un proiect de lege de aprobare a unei ordonanțe deja publicate și deci producătoare de efecte juridice, ci o inițiativă legislativă cu totul nouă parvenită de la Guvern” [20].

La rândul său, I. Deleanu consideră că angajarea răspunderii asupra unui proiect de lege constituie un „artificiu ingenios” [21], „agresiv pentru obținerea adoptării unei legi pe o altă cale decât cea obișnuită bulversând procedura legislativă obișnuită” [22]. Este – spune Ch. Raig un „veritabil escamotaj al dreptului parlamentar” [23].

În acest context și G. Vrabie subliniază că: „Sistemul este extrem de eficace, avantajele pentru Guvern fiind de netăgăduit. El își verifică astfel sprijinul parlamentar și în cazul în care nu se depune moțiune de cenzură, își consolidează poziția, adoptarea legii printr-un „vot tacit” echivalând cu un adevărat vot de încredere” [24].

Subscriem sub această remarcă extrem de necesară în practica constituțională privind angajarea răspunderii Guvernului asupra unui proiect de lege. De menționat

că doctrina juridică nu și-a formulat în această privință un punct de vedere comun.

Astfel, într-o opinie „Guvernul își poate angaja răspunderea asupra propriilor proiecte de legi *ordinare* și *organice* și asupra celor ce revin de la alte entități ce dispun de dreptul de inițiativă legislativă atât în cazul adoptării unor legi noi, cât și în cazul proiectelor de lege privind modificarea sau (și) completarea legilor în vigoare” [25].

Totodată și practica Guvernului Republicii Moldova în acest domeniu este un argument în plus, pentru a „limita” textele accesibile de votare, precum și numărul lor. Așa, spre exemplu, Guvernul Republicii Moldova prin hotărârea „privind angajarea răspunderii asupra proiectului legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative” nr. 155, din 8 aprilie 2015 a intervenit în textul a 25 de legi, adoptate anterior de către Parlament [26].

Tot în aceeași zi Guvernul mai adoptă o hotărâre (156) privind angajarea răspunderii asupra proiectului legii bugetului de stat pe anul 2015 [27].

Prin Hotărârea 157 din aceeași zi Guvernul își angajează răspunderea asupra proiectului legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015 [28]. Iar prin Hotărârea nr. 158 din 8 aprilie 2015 Guvernul își angajează răspunderea asupra proiectului legii fondurilor de asigurare obligatorii de asistență medicală pe anul 2015 [29].

Așadar, într-o singură zi, 8 aprilie 2015, Guvernul își angajează răspunderea asupra a patru proiecte de legi diferite.

În această situație, subliniază S. Țurcanu, asistăm la o condiționare a continuării activității Guvernului cu adoptarea rapidă fără dezbateri și modificări, a unei legi, ceea ce de fapt prezintă un mijloc eficient de presiune a Executivului asupra Legislativului, mai ales în cazul în care Guvernul nu se bucură de susținerea majorității parlamentare [30].

Deci în cazul dat, prin angajarea răspunderii, Guvernul intervine „în zona competenței Parlamentului, și anume, cea legislativă”. Și, pe bună dreptate, subliniază I. Deleanu, Constituția precizează că „este vorba de un proiect de lege, urmează ca într-o interpretare restrictivă, să formulăm concluzia că nu poate face obiectul acestei proceduri orice «text» susceptibil de votare” [31].

Din aceste considerente, suntem de acord cu ideea dlui I. Deleanu din următoarele considerente. Așa, spre exemplu, potrivit art. 131 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova stabilește, în mod imperativ, că „Guvernul elaborează anual proiectul bugetului de stat și bugetului asigurărilor de stat, *pe care le supune separat, aprobării Parlamentului* (s.a.). În caz de formare a fondului extrabugetar, se prezintă spre aprobare Parlamentului”.

De aici rezultă că aprobarea bugetului este o competență exclusivă a Parlamentului și el nu poate constitui obiectul angajării răspunderii Guvernului practic contrară [32].

La fel, în viziunea noastră, nu poate constitui obiectul angajării răspunderii Guvernului proiectul de lege care vizează modificarea și completarea unor acte le-

gislative. Aceasta deoarece, actele legislative supuse modificărilor sau completărilor au fost deja adoptate de către Parlament. Și, mai mult ca atât, însuși proiectul de lege nominalizat nu conține relații sociale primare, care urmează a fi reglementate.

În această ordine de idei, S.Țurcanu consideră că pentru a minimaliza efectele negative „este necesară introducerea unor limitări în utilizarea de către Guvern a procedurii angajării răspunderii sale asupra unui proiect de lege” (156). În acest sens, propune a completa art.106¹ din Constituția Republicii Moldova cu următorul aliniat: „Guvernul, în cadrul unei sesiuni ordinare a Parlamentului, își poate angaja răspunderea doar asupra a două proiecte de lege, iar angajarea răspunderii Guvernului asupra unui proiect de lege în cadrul sesiunilor extraordinare nu este posibilă” (156).

Și a doua propunere este de a adopta o lege „în condițiile angajării răspunderii Guvernului, mecanism ce contribuie la asigurarea echilibrului dintre Legislativ și Executiv, la consolidarea poziției Guvernului și adoptarea rapidă, mai ales în timpul crizelor politice, a legilor necesare bunei activități a acestuia în scopul realizării politicii interne și externe a statului” (156).

3. Procedura angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului. De remarcat faptul că atât din prevederile art.106⁵ din Constituția României, cât și din art.106⁵ din Constituția Republicii Moldova, în viziunea constituționalistului I.Deleanu, rezultă:

„a) Angajarea ca organ colectiv și solidar, ceea ce presupune o hotărâre în acest sens din partea acestuia. Iar angajarea răspunderii politice a Guvernului „nu este apanajul primului-ministru”, ci „șansa” sau „riscul” întregului Guvern; b) Posibilitatea angajării răspunderii nu este supusă nici unei condiții, rămânând așadar la aprecierea exclusivă a Guvernului oportunitatea inițiativei lui și a conținutului acestei inițiative; e) Guvernul nu este obligat să-și angajeze răspunderea, el „poate” să o facă dacă așa zicând „calculul” îi sunt favorabile” [33].

Mai apoi prin Jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova s-a făcut o concretizare științific argumentată în conformitate cu care angajarea răspunderii trebuie luată de întreg Guvernul, ca organ colegial și solidar responsabil, la ședința acestuia, în urma unor dezbateri, prim-ministrul neavând competența de a hotărâ de unul singur în această materie [34]. Iar hotărârea adoptată trebuie, în mod obligatoriu, contrasemnata de ministrii vizavi [35], dar nu numai de „Ministrul Justiției” [36].

Angajarea răspunderii Guvernului are și unele avantaje, cum ar fi: „a) Guvernul își verifică sprijinul parlamentar și determină polii de interese din interiorul acestuia, b) Obligă Parlamentul ca printr-un vot tacit și global – ca alternativă la depunerea unei moțiuni de cenzură să formuleze o judecată de valoare asupra unor diverse probleme, pe care le conține un program sau o declarație, și care altfel ar fi fost posibil rezolvate nuanțat, c) Dacă obiectul răspunderii îl constituie un proiect de lege, procedurii legislative obișnuite i se substituie una ce a fost redusă la ultima expresie: vot tacit; d) Atunci când se depune o moțiune de cenzură. Guvernul își consolidează poziția, lipsa moțiunii echivalând cu un vot de încredere” [37].

Depunerea actelor privind angajarea răspunderii Guvernului față de Parlament. Această etapă este stipulată în art.119 alin.(2) din Regulamentul Parlamentului, în conformitate cu care angajarea răspunderii politice în fața Parlamentului se declară prin hotărâre de Guvern, care se prezintă în aceeași zi Parlamentului, cu anexarea textului programului, al declarației de politică generală sau al proiectului de lege. Președintele Parlamentului dispune de îndată distribuirea hotărârii și a materialelor adiționale deputaților.

În parlamentele bicamerale angajarea răspunderii Guvernului se face în ședința reunită a camerelor. Așa, în România „Guvernul își angajează răspunderea în fața Camerei Deputaților și Senatului, în ședința comună asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege” [38].

Conform prevederilor art.116 alin.(19) din Regulamentul parlamentului prin *moțiune de cenzură* se înțelege retragerea încrederii acordate Guvernului la învestitură.

Aceste dispoziții generale sunt reflectate în literatura de specialitate.

Așa, noțiunea „moțiune de cenzură” nu este definită univoc în doctrina constituțională. Spre exemplu, C.Ionescu consideră, în general, că moțiunea exprimă „... o poziție a forului legislativ față de o anumită problemă asupra căreia a deliberat” [39].

Dintr-un alt punct de vedere, expus de către constituționalistul T.Cârnaț, moțiunea de cenzură reprezintă „relația din Parlament și Guvern, adoptarea ei prin vot conduce la schimbarea Guvernului, respingerea ei confirmă menținerea încrederii în Guvern” [40].

În viziunea constituționalistului I.Deleanu „Moțiunea de cenzură este procedura prin care Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, pun în cauză răspunderea politică a Guvernului printr-un blanc la adresa acestuia și a activității lui. Efectul admiterii moțiunii îl constituie încetarea forțată a mandatului Guvernului” [41].

Constituționalistul român I.Deleanu, urmând această măsură, menționează că efectul admiterii moțiunii de cenzură „...este drastic, iar scopurile sunt, uneori, oculte: substituirea majorității parlamentare, care a acordat învestitura, cu o alta, care accede la putere, bulversarea stabilității guvernamentale, inhibarea Guvernului ș.a.” [42].

Cu toate acestea, doctrinarul consideră totuși că moțiunea de cenzură „este un instrument indispensabil într-un regim parlamentar raționalizat, privit sub aspectul ei pozitiv, ea este sancțiunea controlului parlamentar asupra executivului și, totodată, mijlocul de adaptare a mecanismului instituțional” [43].

4. Etapa parlamentară a procesului angajării răspunderii Guvernului [44]. În cazul angajării răspunderii Guvernului pentru un proiect de lege, parlamentarii au de ales între: a) Posibilitatea de a nu depune o moțiune de cenzură și, în această situație, textul proiectului de lege se consideră adoptat în întregime, fără un vot explicit asupra lui sau cum menționează G.Burdeau „printr-o voință tacită și prezumată proiectul de lege este adoptat” [45].

Așadar, „dacă nici o moțiune de cenzură nu este

depusă în termen de 3 zile de la prezentarea hotărârii Guvernului, proiectul de lege, este considerat adoptat, iar programul sau declarația de politică generală devine obligatorie pentru Guvern, fără a fi supusă dezbaterilor și votării de către deputați, aplicându-se principiul *qui tacet, consedire videtur*” [46].

În legătură cu sintagma textul proiectului de lege „se consideră adoptat în întregime”, I.Deleanu face următoarea explicație de rigoare: „Eventualele amendamente ale parlamentarilor nu sunt supuse discuției. Ei pot face intervenții pe marginea unui anumit articol din proiect, dar respectivul articol nu se supune votului. Guvernul poate însă să retragă proiectul de pe ordinea de zi, sau îl poate transforma într-o inițiativă legislativă obișnuită” [47].

A doua posibilitate este aceea de a depune o mișcare de cenzură, se stipulează două situații: a) respingerea mișcării de cenzură și b) adoptarea mișcării de cenzură cu votul majorității deputaților aleși (prevederile art.106 alin.(1) din Constituție și art.107 alin.(3) din Regulamentul Parlamentului.

În situația în care, dacă nu este admisă, votul negativ asupra mișcării se transformă într-un vot pozitiv – rezultat din cumulul voturilor negative cu cele de obținere, precum și cu cele virtuale parlamentarilor absenți – în favoarea proiectului de lege [48].

Așadar, „dacă o mișcare de cenzură a fost depusă în termenul menționat, dar nu a fost supusă votării sau nu a întrunit majoritatea necesară, proiectul de lege se va considera, de asemenea, adoptat, iar programul sau declarația de politică generală devine obligatorie pentru Guvern, însă, spre deosebire de prima situație, votarea va avea loc ... dar nu va viza proiectul de lege, programul sau declarația de politică generală, ci va avea drept obiect mișcarea de cenzură” [49].

Totodată, această situație în conformitate cu art.118 alin.(1) din Regulamentul Parlamentului în principiu atrage după sine ca efect faptul că deputații care au semnat-o (mișcarea) nu vor putea iniția în cadrul aceleiași sesiuni, o nouă mișcare pe același motiv.

Și o a treia posibilitate, anume aceea de „a depune o mișcare de cenzură și dacă aceasta este admisă, proiectul de lege este respins, iar Guvernul admis” [50].

Iar conform prevederilor art.118 alin.(2) din Regulamentul Parlamentului în acest caz Prim-ministrul va prezenta în termen de cel mult 3 zile, Președintelui Republicii Moldova demisia Guvernului.

Mișcările de cenzură „adoptate de Parlament ca urmare a angajării răspunderii politice a Guvernului sunt denumite „mișcări provocate”, deoarece sunt rezultatul unei inițiative guvernamentale, sau „mișcări forțate și defensive”, deputații care nu susțin Guvernul fiind puși în situația de a depune și vota o mișcare de cenzură” [51].

5. Efectele juridice ale angajării răspunderii Guvernului. În viziunea constituționalistului I.Deleanu, viziune împărtășită și de noi, „Totdeauna deci atât votul implicit – prin nedepunerea unei mișcări de cenzură – cât și votul explicit au o dublă semnificație: exprimă poziția Parlamentului față de Guvern și exprimă poziția lui față de proiectul de lege” [52].

Mai mult ca atât, după I.Deleanu, „angajarea răs-

punderii Guvernului pentru un proiect de lege este „extrem de eficace și cu dublu rezultat” [53] identifică doar două situații când parlamentul poate reveni asupra legii adoptate după procedura expusă: *Primo* – atunci când Președintele Republicii primind legea spre promulgare, cere reexaminarea acesteia. *Secundo*, atunci când Curtea Constituțională formulează o obiecție de neconstituționalitate [54].

În prima situație, comună României și Republicii Moldova, Parlamentul decide, în ședința comună a celor două camere, iar în Republica Moldova Parlamentul fiind monocameral – în ședința în Plen al Parlamentului. În cea de-a doua situație în România, dat fiind existența controlului din oficiu, legea este reexaminată potrivit procedurii legislative obișnuite. Întrucât în Republica Moldova Curtea Constituțională nu dispune de atribuția „de a formula obiecții de neconstituționalitate”, ci doar de a declara neconstituțională legea, această procedură lipsește.

Însă ce ține de problema de a ști („În condițiile României și a Republicii Moldova”) dacă cu prilejul reexaminării, deputații sau senatorii după caz „pot aduce amendamente susceptibile de dezbateri și de adoptare sau respingere prin vot” [55]. De asemenea, în urma reexaminării, legea poate fi respinsă în întregime [56].

Totodată, se impun și unele precizări, cum ar fi: „Procedura reexaminării legii este ea însăși o procedură legislativă specială și, în acest caz, proiectul de lege respectiv va fi examinat conform regulilor stabilite pentru această procedură [57], dar „exclusiv în ideea precizării poziției Parlamentului față de cererea de reexaminare a Președintelui Republicii și nu în ideea blocării, acum, a efectelor, în planul legiferării, angajării răspunderii Guvernului” [58].

Având în vedere că în situația dată intrăm în procedura legislativă obișnuită, ce ține de competența parlamentului, răspunsul nu poate fi decât afirmativ. Mai mult ca atât, legile adoptate prin procedura angajării răspunderii Guvernului „nu se bucură de un regim juridic special. Ele nu sunt și nu pot fi – intangibile, căci s-ar contrazice astfel însuși sensul dinamismului legislativ” [59].

De remarcat faptul că în urma reexaminării legii, adoptată inițial prin angajarea răspunderii Guvernului, nu atrage după sine demiterea Guvernului, care se face doar prin mișcare de cenzură. Totodată, constituționalistul I.Deleanu consideră că „nimic nu împiedică Parlamentul, ca în condițiile obișnuite... să dea curs unei mișcări de cenzură, retrăgând astfel încrederea acordată Guvernului” [60].

Concluzii. Sintetizând concepțiile și reglementările cercetate, avem posibilitate de a formula câteva concluzii în legătură cu angajarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului în calitate de instituție a dreptului parlamentar:

1. Angajarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului este: a) o instituție a dreptului constituțional, fiind reglementată în exclusivitate de normele dreptului constituțional; b) o formă de colaborare între puterea executivă, reprezentată prin Guvern, și puterea legislativă – Parlament.

2. Instituția angajării răspunderii Guvernului în

fața Parlamentului acordă Guvernului, printre altele, mijloacele necesare pentru realizarea programului de activitate asupra căruia a primit vot de încredere la învestire.

3. Obiect al angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului poate constitui doar un singur proiect de lege cu propriul domeniu de relații sociale menite spre reglementare.

4. Nu pot constitui obiect al angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului: a) Legile constituționale; b) Legea bugetului. Ambele categorii de legi au o reglementare imperativ-constituțională; c) Proiectul de lege care nu conține reglementări ale relațiilor sociale primare.

5. Proiectul de lege adoptat prin angajarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului poate fi în funcție de etapă și situație: a) restituirii Parlamentului de către președintele Republicii, cu motivația de rigoare; b) promulgării de către Președintele Republicii Moldova; c) la sesizarea controlului constituționalității legilor.

Propuneri

1. A completa Regulamentul Parlamentului cu art.119¹ în următoarea redacție: „(1) Proiectul de lege supus angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului se contrasemnează de către miniștrii vizați.

2. Nu constituie obiectul angajării răspunderii Guvernului proiectele: a) constituționale; b) financiare; c) care nu cuprind relații sociale supuse reglementării primare (independente)” și care au fost adoptate anterior de către Parlament.

Referințe:

- Arseni Alexandru. *Drept parlamentar*. Chișinău: CEP USM, 2015, p.269.
- Gicquel Jean. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. 10-e édition. Paris: Montchrestien, 1989, p.783.
- Constantinescu Mihai et al. *Constituția României revizuită. Comentată și explicată*. București: ALL Beck, 2004, p.215.
- Vrabie Genoveva. *Organizarea politico-etatică a României. Drept constituțional și instituții politice*. Vol. 2. Ed. a 3-a. Iași: Cuggetarea, 1999, p.189.
- Deleanu Ion. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*. Vol. 2. București: Europa Nova, 1996, p.288.
- Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12 august 1994.
- Regulamentul Parlamentului adoptat prin Legea nr.797-XI-II din 02.04.1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.50/237 din 07.04.2007.
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.146/450 din 28.08.2011.
- Ibidem*, nr.7-12/3 din 13.01.2012.
- Constituția Republicii Moldova. Comentarii ...*, p.380.
- Constituția României din 21 noiembrie 1991. În: *Monitorul Oficial al României* (Partea I), nr.233 din 21 noiembrie 1991. Intrată în vigoare la 8 decembrie 1991.
- Vezi art.119 alin.(2) din *Regulamentul Parlamentului*.
- Călinoiu Constanța, Duculescu Victor. *Drept parlamentar*. București: Lumina lex, 2006, p.191.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.289.
- Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: Arc, Guvivas, 2007, p.1572.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.289.
- Pactet P. *Institutions politiques. Droit Constitutionnel*. 8e éd. Masson, 1986, p.211.

- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.289.
- Țurcan Sergiu. *Unele considerații teoretico-practice privind adoptarea legilor în condițiile angajării răspunderii Guvernului*. În: *Analele științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”*. Vol.2. Chișinău: CEP USM, 2004, p.152-158.
- Apostol-Tofan Dana. *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*. București: All Beck, 1999, p.313-314.
- Jeaneau B. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. Paris: Dalloz, 1987, p.290.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.289.
- Raig Ch. *L'évolution du Parlement en 1959*. In *Etudes sur le Parlement de la République*. Paris: PUF, 1965, p.89.
- Vrabie Genoveva. *Op.cit.*, p.190.
- Țurcanu Sergiu. *Op.cit.*, p.152.
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 8 aprilie 2015, nr.85-88, art.160.
- Ibidem*, art. 161.
- Ibidem*, art.162.
- Ibidem*, art.163.
- Țurcanu Sergiu. *Op.cit.*, p.152.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.290.
- Hotărârea Guvernului nr.909 din 27.09.2010 privind angajarea răspunderii Guvernului asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.10 din 29.09.2010.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.288.
- Decizia Curții Constituționale nr.2 din 21.10.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.211-212 din 29.10.2010.
- A se vedea Hotărârea Guvernului nr.909 din 27.09.2010 privind angajarea răspunderii Guvernului asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.10 din 29.09.2010.
- Legea cu privire la Guvern, art.30 alin.(3). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.288-289.
- Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții politice*. Ed. a 14-1, rev. București: All Beck, 2011-2013, vol.2, p.238-239.
- Ionescu Cristian. *Tratat de drept constituțional contemporan*. București: All Beck, 2003, p.700.
- Cârnaț Teodor. *Drept constituțional*. Chișinău: „Primo-Caro” SRL, 2010, p.449.
- Moțiunea de cenzură – spunea un fost premier francez – este o „armă supremă, care nu permite îndreptarea erorii, ci duce la desființarea autorului ei”. (p.286)
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.286-287.
- Ibidem*, p.287.
- Vezi art. 119 alin.(3) din *Regulamentul Parlamentului*.
- Burdeau G. *Droit constitutionnel et institutions politiques*, 6e ed. Paris, 1974, p.615.
- Arseni Alexandru. *Drept parlamentar*, p.270.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.290 (subsol).
- Ibidem*, p.290.
- Arseni Alexandru. *Op.cit.*; *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012, p.379.
- Ibidem*, p.290.
- Arseni Alexandru. *Op.cit.*, p.271.
- Ibidem*, p.290.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.290.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*; Vrabie Genoveva. *Op.cit.*, p.190.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.291; Vrabie Genoveva. *Op.cit.*, p.190.
- Vrabie Genoveva. *Op.cit.*, p.190.
- Sergiu Țurcanu. *Op.cit.*, p.155.
- Iorgovanu Antonie. *Tratat de drept administrativ*. Ed. a III-a, restructurată, revăzută și adăugată. Vol.1. București: All Beck, 2001, p.420.
- Deleanu Ion. *Op.cit.*, p.291-292.
- Ibidem*, p.291 (la referințe).

DELIMITAREA INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.187 CP RM DE INFRAȚIUNILE PREVĂZUTE LA art.190 CP RM: EXAMEN DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

Liubovi BRÎNZA,

doctor în drept (judecător la Curtea de Apel Chișinău)

Gheorghe RENIȚĂ,

magistru în drept (asistent judiciar la Judecătoria Centru, mun. Chișinău)

În articol sunt scoase în relief *asemănările* și *deosebirile* dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie. Se relevă că atât infracțiunile prevăzute la art.187 CP RM, cât și cele prevăzute la art.190 CP RM sunt infracțiuni comise prin sustragere. Se subliniază că pentru realizarea sustragerii deschise, nu este exclus ca făptuitorul să recurgă la înșelăciune sau abuz de încredere. Se arată că, în cazul art.187 CP RM, înșelăciunea (ca și abuzul de încredere) are menirea de a ușura comiterea sustragerii deschise. De asemenea, se accentuează că în practica judiciară nu există un punct de vedere unitar cu privire la calificarea faptei în situația în care victima remite aparent benevol (sub influența înșelăciunii sau a abuzului de încredere) bunurile sale către făptuitor pentru exercitarea unor funcții pur tehnice (de pildă, efectuarea unui apel telefonic), iar acesta părăsește locul comiterii faptei. Nu în ultimul rând, se argumentează că în această ipoteză soluția de calificare corectă este cea efectuată în baza art.187 CP RM.

Cuvinte-cheie: jaf; escrocherie; sustragere deschisă; dobândire ilicită a bunurilor altei persoane; înșelăciune; abuz de încredere; bunuri mobile.

* * *

In this article the similarities and differences between crimes under the marginal name of robbery and crimes under the marginal name of fraud are emphasized. It is revealed that both crimes, provided by art.187 and 190 PC RM, are committed by appropriation. It is outlined that for the achievement of open appropriation, it is not excluded that perpetrator would have recourse to deception or breach of trust. It is shown that in case of article 187 PC RM, deception (similar to breach of trust) has the goal to facilitate the open appropriation. Also, it is stressed that there is no unitary point of view in the jurisprudence regarding classification of the act where the victim remits apparently voluntarily (under the influence of deception or breach of trust) his property by the perpetrator to exercise functions purely technical (for example, making a phone call), and this leaves the scene of the crime. Not least, it is argued that in this assumption the right solution of classification is the one according to art.187 PC RM.

Keywords: robbery; fraud; open appropriation; unlawful acquisition of another person's goods; deception; breach of trust; movable property.

Paleta largă de incriminări, destinate să protejească relațiile sociale cu privire la patrimoniul, generează în procesul de aplicare a legii penale problema privind determinarea și constatarea juridică a co-respunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii prevăzute de norma penală. Or, este posibil (și, din păcate, se întâmplă frecvent în practică) ca una și aceeași faptă să fie calificată de cei îndrituiți cu aplicarea legii penale [1] în baza diferitelor norme de incriminare.

Nu fac excepție de la cele reliefate *supra* nici infracțiunile inserate la art.187 și 190 CP RM. Iată de ce, după aceste scurte considerații de ordin introductiv, în prezentul studiu ne propunem să disociem infracțiunile reunite sub denumirea marginală de „jaf” (art.187 CP RM) de infracțiunile reunite sub denumirea marginală de „escrocherie” (art.190 CP RM), valorificând în acest sens cadrul legal, abordările doctrinare și, în mod special, practica judiciară în materie.

Preliminar, relevăm că din punct de vedere statistic, în tabloul manifestărilor infracționale din țara noastră, numărul de cazuri de jafuri înregistrate în ultimii ani se cifrează la: 855 – în anul 2007; 967 – în anul 2008; 983 – în anul 2009; 1.161 – în anul 2010; 1.108 – în

anul 2011; 1.131 – în anul 2012; 1.098 – în anul 2013; 1.085 – în anul 2014; 950 – în anul 2015. Corelativ, numărul de cazuri de escrocherii înregistrate în ultimii ani în Republica Moldova se cifrează la: 840 – în anul 2007; 825 – în anul 2008; 1.027 – în anul 2009; 1.746 – în anul 2010; 1.465 – în anul 2011; 1.496 – în anul 2012; 1.868 – în anul 2013; 1.796 – în anul 2014; 1.872 – în anul 2015 [2].

Așadar, ocupând un loc superior în topul delincvenței, îndeosebi în ultimii ani, este imperioasă identificarea precisă a sferei de aplicare a infracțiunilor prevăzute la art.187 și 190 CP RM.

Exprimându-ne concis, *asemănările* dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie sunt:

1) același obiect juridic generic – relațiile sociale cu privire la patrimoniul;

2) bunurile mobile [3] reprezintă obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.187 și 190 CP RM [4];

3) atât infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf, cât și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie sunt infracțiuni comise prin sustragere;

4) infracțiunile prevăzute la art.187 și 190 CP RM sunt materiale;

5) în situația ambelor infracțiuni, la calcularea cuantumului prejudiciului patrimonial, trebuie să se ia în considerație doar prejudiciul patrimonial efectiv;

6) infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție directă;

7) pentru calificarea faptelor potrivit normelor specificate la art.187 și 190 CP RM, este ineluctabilă prezența scopului special – a scopului de cupiditate;

8) în cazul art.187 și lit.b) și d) alin.(2) și alin.(3) 190 CP RM, subiect al infracțiunii poate fi persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 14 ani;

9) coincidența unor circumstanțe agravante (lit.b) alin.(2) și lit.b) alin.(3) art.187 CP RM, și, respectiv, lit.b) alin.(2) și alin.(3) art.190 CP RM).

Însă, desigur, mai mult interesează *deosebirile* care marchează infracțiunile prevăzute la art.187 și 190 CP RM.

În primul rând, aceste încredințări se disting după obiectul juridic special. În concret, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.187 CP RM, obiectul juridic special are un caracter simplu format din relațiile sociale cu privire la posesiunea asupra bunurilor mobile. Totuși, în ipoteza specificată la lit.e) alin.(2) art.187 CP RM, obiectul juridic special are un caracter complex, și anume: în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală a persoanei (în cazul aplicării violenței nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei) sau libertatea psihică (morală) a persoanei (în cazul amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe). În contrast, în cazul art.190 CP RM, obiectul juridic special are un caracter complex: obiectul juridic principal îl reprezintă relațiile sociale cu privire la posesiunea asupra bunurilor mobile; iar obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea manifestării de voință și minimul necesar de încredere. De asemenea, este de remarcat că în ipoteza prevăzută la lit.d) alin.(2) art.190 CP RM, în plan secundar, se aduce atingere și relațiilor sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu.

Fără a întrerupe firul logic, precizăm că, spre deosebire de art.190 CP RM, în cazul art.187 CP RM, corpul persoanei poate constitui obiect material secundar (în cazul aplicării violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei, nu și în cazul amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe).

În mod special, infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie necesită a fi demarcate sub aspectul laturii obiective.

Din această perspectivă, infracțiunile supuse confruntării se deosebesc prin structura faptei prejudiciabile. În mod concret, infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf sunt reprezentate de acțiunea de luare ilegală și gratuită a bunurilor altei persoane, în timp ce infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie sunt formate dintr-o acțiune principală, care constă în dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane

însoțită de acțiunea adiacentă exprimată în mod alternativ în înșelăciune sau abuz de încredere.

Accentuăm că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.187 CP RM, nu figurează *expressis verbis* acțiunea adiacentă exprimată alternativ în înșelăciune sau abuz de încredere. Dar este oare posibilă recurgerea la înșelăciune sau la abuzul de încredere în contextul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf? Profilăm un răspuns afirmativ. Or, în vederea săvârșirii unei sustrageri deschise, făptuitorul poate să facă uz de manopere frauduloase sau să exploateze raporturile de încredere pentru a obține bunurile victimei. Nu avem niciun temei să susținem contrariul.

Așa stând lucrurile, trebuie de elucidat rolul pe care îl are înșelăciunea și abuzul de încredere în sensul infracțiunilor confruntate.

În acest scop, în general, s-a arătat că prin „înșelăciune” se înțelege după caz: 1) dezinformarea conștientă a victimei, care constă în prezentarea vădit falsă a realității (înșelăciunea activă); 2) trecerea sub tăcere a realității, când sunt ascunse faptele și circumstanțele care trebuie comunicate în cazul săvârșirii cu bună-credință și în conformitate cu legea tranzacției patrimoniale (înșelăciunea pasivă).

Iar prin „abuz de încredere” se desemnează exploatarea de către făptuitor a raporturilor de încredere care s-au stabilit între el și victimă. De regulă, raporturile de încredere decurg din încheierea unor convenții de drept civil (mandat, depozit, asigurare, comision, administrare fiduciară etc.) sau din alte fapte juridice. În alte cazuri, aceste raporturi se creează pe fondul atitudinii de colegialitate, prietenie, afecțiune între făptuitor și victimă, atitudine care, de multe ori, este artificial creată și susținută, timp îndelungat, prin eforturile făptuitorului [5].

Trecând de la general spre particular, notăm: în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf, înșelăciunea (ca și abuzul de încredere) se reduce la o simplă facilitare a accesului la bunul victimei. Obținând temporar bunul, făptuitorul trebuie să mai facă ceva, și anume: să plece cu bunul. În așa fel, sustragerea se realizează sub „ochii victimei”. Aceasta din urmă conștientizând în momentul dat că bunul i-a fost sustras deschis. Pe această axă concepțională, precizăm că prejudiciul nu provine dintr-un act de dispoziție al victimei, ci din acțiunea ilicită a făptuitorului de a lua bunul altuia aflat în mod precar în mâna sa. Astfel, făptuitorul intervertește posesiunea sa de scurtă durată asupra bunului într-o deplină stăpânire a acestuia.

De cealaltă parte, din punct de vedere juridic, înșelăciunea și abuzul de încredere, în sensul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de escrocherie sunt acțiuni adiacente (ajutătoare) și subzistă alături de acțiunea principală (dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane). Având un rol ajutător, înșelăciunea și abuzul de încredere pot presupune o activitate mai complexă, cu un efect mai extins în timp, de natură a crea impresia că actul în care este implicată victima este un act legal, onest. În context, în doctrina juridică, cu drept cuvânt, s-a tălmăcit că: „Prin intermediul înșelăciunii sau al abuzului de încredere, făptuitorul exercită o influențare psihică asupra conștiinței

și voinței victimei care, ca și cum cedând bunurile sale făptuitorului, presupune în mod eronat că ultimul este îndrituit a le lua” [6]. Astfel, sub imperiul înșelăciunii sau al abuzului de încredere, bunul este scos din patrimoniul lezată și trecut în stăpânirea (definitivă) de fapt a făptuitorului, care este în măsură să efectueze orice fel de acte materiale cu bunul, manifestând *animus sibi habendi*. În asemenea cazuri, făptuitorul se comportă față de bunul ce i-a fost încredințat ca un veritabil proprietar, firește în mod abuziv, privând persoana – fizică sau juridică – ce i-a încredințat bunul de drepturile pe care le avea asupra acestuia și provocându-i, pe această cale, un prejudiciu (material). Iar ulterior, victima discerne că a fost înșelată sau s-a abuzat de încrederea acesteia și bunul i-a fost sustras.

După această notă de limpezire, în mod simptomatic, se atestă recurgerea la înșelăciune în cazul sustragerilor telefoanelor mobile [7] (pe stradă sau în alte locuri publice) [8]. În acest sens, A.V. Șebalin a semnalat că, de cele mai dese ori, pentru realizarea sustragerii telefoanelor mobile, făptuitorii recurg la diferite pretexte „nobile” [9]. Însă, după cum ne vom putea convinge *infra*, în practica judiciară soluțiile de calificare nu sunt uniforme.

Astfel, cu titlu exemplificativ, s-a considerat că este operabilă una dintre prevederile art.187 CP RM în următoarele spețe:

- la 20.07.2011, în jurul orei 21:00, P.S. aflându-se în apropierea magazinului II „Sobat Peatcovschi” din s. Chișcăreni, r-nul Sângerei, intenționat, acționând în scopul sustragerii prin înșelăciune a bunurilor altei persoane, sub pretextul de a telefona (subl. ne aparține), a solicitat de la G.A. telefonul mobil de model „Nokia 1616-2” în valoare de 500 lei cu cartela SIM „Orange” în valoare de 45 lei, iar de la P.A., a solicitat telefonul mobil de model „Nokia 7070d – 2” în valoare de 600 lei dotat cu cartela SIM „Orange” în valoare de 45 lei, sub pretextul de a intra pe internet (subl. ne aparține), după care a încercat să părăsească locul infracțiunii [10];

- S.E. a fost învinuit în aceea că el, la 08.08.2013, aproximativ la ora 14:40, având scopul sustragerii deschise a bunurilor altei persoane, l-a ademenit pe minorul C.V. în parcul „Valea Morilor”, situat în mun. Chișinău, la intrarea din partea Universității de Stat din Moldova, unde în apropierea scârilor centrale, sub pretextul de a telefona (subl. ne aparține), a înșușit de la acesta telefonul mobil de model „Iphone 4G” de culoare neagră la prețul de 9.880 lei, apoi a părăsit locul comiterii infracțiunii, astfel cauzându-i părții vătămate un prejudiciu material în sumă totală de 9.880 lei [11];

- la 02.01.2014, aproximativ la 13:20, H.A. (...) aflându-se pe bd. Mihai Eminescu, mun. Bălți, întâlnindu-se cu D.M., sub pretextul că trebuie să telefoneze (subl. ne aparține), a cerut de la cel din urmă telefonul mobil de model „Samsung-D-820” de culoare neagră cu nr. IMEI [12] 351746013982197 în valoare de 1.000 de lei, cu cartela SIM „Moldcell” nr.0000000000 în valoare de 160 de lei, a început să se depărteze de la el, posedând astfel bunurile lui D.M. în valoare totală de 1.160 de lei, după ce cu cele sustrase de la locul in-

fracțiunii s-a eschivat [13], cauzându-i, astfel, celui din urmă un prejudiciu neînsemnat [14].

Dimpotrivă, într-un număr impunător de cazuri similare, răspunderea s-a aplicat în baza uneia dintre prevederile art.190 CP RM. În mod ilustrativ reținem:

- la 20.04.2012, aproximativ la ora 17:00, C.V. aflându-se în incinta clubului de noapte „Fashion”, amplasat în mun. Chișinău, bd. Decebal, 2/1, și având scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, acționând prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul folosirii temporare (subl. ne aparține) a telefonului mobil, a dobândit ilegal de la V.A. telefonul mobil de model „Iphone 4”, cu nr. IMEI 01254400748869 în valoare de 9.000 de lei, pe care l-a înșușit cauzând părții vătămate un prejudiciu material considerabil, în sumă de 9.000 de lei [15];

- la 03.08.2012, G.A., aflându-se pe teritoriul Liceului Teoretic „George Coșbuc”, amplasat pe bd. Larisa, 5, mun. Bălți, cu scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul descărcării fotografiilor (subl. ne aparține) din telefon în calculatorul său, a cerut de la minora A.C. telefonul ei mobil de model „Samsung Galaxy-Ace” la prețul de 4.500 de lei, în care se afla cartela SIM cu nr.0000000000 la prețul de 50 de lei, după ce ilegal a dobândit telefonul mobil menționat, astfel cauzându-i părții vătămate A.C. un prejudiciu material în sumă totală de 4.550 de lei [16];

- la 08.10.2013, G.I. urmărind scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, prin înșelăciune și abuz de încredere, aflându-se în apropierea școlii din com. Băcioi, mun. Chișinău, sub pretextul de a efectua un apel telefonic (subl. ne aparține), a cerut de la D.D. telefonul mobil de model „Nokia Asha 202”, în care era cartela SIM „Orange”, nr.0000000000, și cu bunul sustras a părăsit locul comiterii infracțiunii, cauzându-i astfel părții vătămate un prejudiciu material considerabil [17], în sumă totală de 1499,02 lei [18];

- la 16.08.2014, aproximativ la ora 17:30, B.I. având înțelegerea prealabilă și fiind de comun acord cu Ș.V., prin participare simplă, urmărind scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul că dorește să efectueze un apel (subl. ne aparține), s-a apropiat de cetățeanul Republicii Coreea de Sud, L.J., și prin gesturi a solicitat de la acesta telefonul mobil de model „LG F 220” de culoare albă cu nr. IMEI: 356546051627364, în care se afla cartela SIM cu nr.0000000000, în valoare de 500 dolari SUA, care conform cursului valutar bancar a BNM la ziua comiterii infracțiunii constituiau suma de 6.855 lei, care se afla în husă din piele, la preț de 100 lei, după care cu bunurile sustrase au părăsit locul comiterii infracțiunii, cauzând părții vătămate un prejudiciu material considerabil în sumă totală de 6.955 lei [19].

În asemenea condiții, apare ca firească întrebarea: care este calificarea corectă în spețele aduse ca exemple?

Răspunzând la această întrebare, relevăm că dacă am împărtăși viziunea stereotipică fundamentată pe raționamentul „așa cum decurge din jurisprudență”, ar reieși că este corectă calificarea efectuată în baza uneia

dintre prevederile art.190 CP RM, fiindcă în majoritatea cazurilor selectate s-a considerat operabilă una dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de „escrocherie”. Constatăm că se încearcă, cu o vehemență care poate avea multe explicații, dar toate străine ideii de documentare științifică riguroasă și voinței legiuitorului, impunerea părerii potrivit căreia faptele etalate se circumscriu dispoziției art.190 CP RM, și nu dispoziției art.187 CP RM. În ce ne privește, analizând subiectul mai aprofundat, vom ajunge *infra* la o concluzie diametral opusă.

Întâi de toate, vom trece la un minim exercițiu de lectură. Astfel, în optica lui A.G. Museibov și V.M. Șamarov: „pentru calificarea sustragerii telefoanelor mobile, este necesar a determina imputernicirile făptuitorului în raport cu obiectul material supus influențării infracționale” [20].

P.S. Iani [21] și Iu.I. Leapunov [22] au reflectat că: „bunurile pot fi transmise făptuitorului și pentru exercitarea unor funcții tehnice, care, de altfel, nu implică dobândirea dreptului de proprietate (asupra acestora)”.

De asemenea, după G.V. Verina: „În cazul escrocheriei, bunurile sunt transmise către făptuitor pentru exercitarea asupra lor a atributelor de posesiune, folosință și dispoziție; în cazul furtului – pentru exercitarea unor funcții cu caracter pur tehnic (de exemplu, examinare, măsurare, verificare etc.)” [23]. Acest punct de vedere fiind valabil prin extrapolare și în privința infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf.

Nu în ultimul rând, S.Brînză și V.Stati, pe bună dreptate, au postulat: „nu este exclus ca, pentru a facilita accesul la bunurile victimei, să fie aplicată înșelăciunea. În astfel de cazuri, dacă în procesul luării bunurilor caracterul infracțional al celor comise este conștientizat de victimă (însă făptuitorul continuă realizarea sustragerii), acțiunea se va califica în baza uneia dintre prevederile de la art.187 CP RM” [24].

Așadar, din perspectiva acestor aserțiuni, este lesne de sesizat că în toate situațiile descrise, făptuitorii, sub diferite pretexte (că vor să facă unele sunete, să asculte muzică, să facă fotografii, să acceseze pagini web, să instaleze aplicații, să-l pună la încărcat etc.), iau telefonul mobil de la victimă. Se îndepărtează la o anumită distanță de victimă, simulând efectuarea acțiunilor invocate ca pretext, după care se retrag de la locul comiterii faptei. Desigur, împreună cu telefonul mobil [25].

Sub acest aspect, în plan normativ, la alin.(1) art.315 Cod civil se stipulează: proprietarul are drept de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra bunului.

Concomitent, în concordanță cu alin.(1) art.321 Cod civil, dreptul de proprietate este transmis dobânditorului în momentul predării bunului mobil, dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Raționând prin prisma acestor texte de lege, deducem că remiterea telefonului mobil făptuitorului pentru efectuarea unor sunete, să asculte muzică, să facă fotografii, să acceseze pagini web, să instaleze aplicații, să-l pună la încărcat etc. nu reprezintă în accepțiunea legiuitorului o dobândire a dreptului de proprietate, ci se înscriu în rândul unor funcții cu caracter pur tehnic. Or, victima transmite făptuitorului pentru scurt timp, în posesiune temporară, bunurile sale. Și doar pentru

exercitarea acelor funcții, nu mai mult de atât. Totodată, victima are convingerea că bunurile îi vor fi retrocedate în scurt timp. Victima discernă că-i transmite făptuitorului bunurile nu în stăpânirea lui definitivă, acesta neavând dreptul să le ia în stăpânirea sa definitivă. În opoziție, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM, în percepția victimei, făptuitorul este îndrituit să ia bunurile în stăpânirea sa definitivă. Deci, bunurile sunt transmise către făptuitor pentru exercitarea atributelor dreptului de proprietate: *jus possidendi*, *jus utendi* și *jus abutendi* [26].

În comparație cu marea majoritate a celor abilitați cu aplicarea legii penale din țara noastră, această nuanțare a fost înțeleasă corespunzător în pct.17 al Hotărârii Plenului Judecătorei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele referitoare la escrocherie și delapidarea averii străine”, nr.51 din 27.12.2007 [27], specificându-se, printre altele, că „fapta se califică drept jaf atunci când făptuitorul cere telefonul mobil pentru a-l folosi temporar, după care părăsește locul comiterii faptei” [28].

În consecință, conchidem că în toate spețele de mai sus, calificarea corectă este cea efectuată în baza uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.187 CP RM.

În acest context, trebuie să menționăm că despre erorile de calificare conturate *supra*, anterior au atenționat autorii S.Brînză, V.Stati [29] și I.Botezatu [30] referindu-se la cauze similare din practica judiciară când instanțele de judecată au calificat acțiunile făptuitorului potrivit normei de la art.190 CP RM, pe când reieșind din litera și spiritul legii (penale), calificarea urma a fi efectuată în baza normei prevăzute la art.187 CP RM.

Per a contrario, nu excludem că telefonul mobil ar putea constitui obiect material al infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de escrocherie. Iată și o ipoteză din practica judiciară care surprinde ilustrativ alegația lansată: *în luna ianuarie a anului 2011, C.A. având scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, a venit la ghereta nr.217 din piața comercială „Calea Basarabiei” situată pe str. Calea Moșilor, 4, mun. Chișinău, de unde, prin înșelăciune și abuz de încredere, a dobândit de la vânzătorul A.G. un telefon mobil de model „Nokia N73”, cu nr. de IMEI 357651018128636, de culoare neagră, cu memorie de 2 Gb, sub pretextul că va da banii pe acest telefon a doua zi (subl. ne aparține), cauzându-i astfel părții vătămate o daună materială în proporții considerabile, în sumă de 1.500 lei* [31].

În acest caz, reiese că s-a încheiat un contract de vânzare-cumpărare (bineînțeles, unul viciat). Astfel, în percepția lui A.G., C.A. este un cumpărător prezumat prin efectul legii de bună-credință până la proba contrarie (alin.(1) art.9 Cod civil), căruia i-a predat telefonul mobil în proprietate, cu năzuința că cel din urmă își va executa angajamentul incumbat (achitarea prețului în următoarea zi). Însă persistă indici care exced limitele încălcării normelor dreptului civil și justifică intervenția legii penale.

Astfel, observăm că A.G. a transmis aparent benevol telefonul mobil lui C.A., datorită reprezentărilor false, induse prin diverse acte înșelătoare, asupra stărilor reale de fapt (sub pretextul că va da banii pe acest telefon a

doua zi). Transferul dreptului de proprietate fiind determinat, exclusiv, de vicierea consimțământului victimei. Inducerea în eroare a avut un rol hotărâtor în determinarea lui A.G. la încheierea și executarea contractului în condițiile stipulate. În același timp, se poate deduce că încă la momentul încheierii contractului, C.A. nu avea în plan executarea obligației asumate. Adică, *ab initio*, urmărirea atingerii scopului de cupiditate.

În această ordine de idei, în pct.15 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, se interpretează: „Primirea bunurilor cu condiția îndeplinirii unui angajament poate fi calificată ca escrocherie doar în cazul în care făptuitorul, încă în momentul intrării în stăpânire asupra acestor bunuri, urmărirea scopul sustragerii și nu avea intenția să-și execute angajamentul asumat”.

Așa fiind, considerăm că acțiunile lui C.A. se pretează normei de incriminare statuate la lit.c) alin.(2) art.190 CP RM.

Persistă cazuri când s-a aplicat una dintre prevederile art.187 CP RM, însă participanții la proces (de regulă, apărătorii) au insistat asupra recalificării faptei conform uneia dintre prevederile art.190 CP RM (cel mai probabil, datorită tratamentului sancționator mai blând). La acest capitol, se referă următoarea speță: prin sentința Judecătorei mun. Bălți din 12.06.2014, O.T. a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza lit.f) alin.(2) art.187 CP RM. Pentru a pronunța sentința, prima instanță, *în fapt*, a constatat că, la 01.03.2014, aproximativ la ora 10.50, O.T. aflându-se pe bd. Ștefan cel Mare, 39 din mun. Chișinău, în incinta lombardului SRL „Service-Prof”, acționând cu intenția de a sustrage deschis bunurile altei persoane, folosindu-se de faptul că D.V. avea încredere în el și s-a adresat la el cu rugămintea privind acordarea ajutorului pentru a vinde tableta de marca „Samsung Galaxy Tabs2 P3100” de model „Poket Book”, la prețul de 1.400 lei, sub pretextul verificării stării tehnice (subl. ne aparține) a primit de la D.V. tableta dată, după care a părăsit încăperea în grabă mare și ignorând cerințele celui din urmă de a restitui bunul. Respectiv, O.T. a sustras în mod deschis tableta și cu bunul sustras a părăsit locul săvârșirii infracțiunii, cauzându-i părții vătămate D.V. o daună în proporții considerabile [32].

Prin cererea de apel declarată, avocatul inculpatului a solicitat, *inter alia*, recalificarea infracțiunii în baza alin.(1) art.190 CP RM. În susținerea acestei cerințe, s-a invocat că: „nu a fost confirmată intenția inculpatului de a sustrage bunul și faptul cauzării daunelor în proporții considerabile în urma săvârșirii infracțiunii. Mai mult ca atât, toate probele administrate dovedesc cu certitudine săvârșirea infracțiunii de escrocherie” [33].

La rândul său, instanța de apel a opinat că: „nu se poate reține ca fiind plauzibil argumentul apărării privind recalificarea acțiunilor făptuitorului în baza alin.(1) art.190 CP RM, din considerentul că în acțiunile inculpatului lipsește latura obiectivă a infracțiunii de escrocherie, care se manifestă prin dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere, creată printr-o falsă reprezentare a realității,

pentru a realiza transmiterea voită a bunului. Prin urmare, potrivit circumstanțelor cauzei, instanța de apel a constatat că partea vătămată nu a fost indusă în eroare de către inculpat, ci invers, în mod deschis prin transmiterea benevolă a bunului, i-a sustras tableta și a fugit de la locul săvârșirii infracțiunii” [34].

Pornind de la dispoziția art.325 CPP RM, indicăm că, pentru a putea instanța de judecată dispune recalificarea acțiunilor făptuitorului, este necesară întrunirea cumulativă a două condiții: 1) să nu se agraveze situația inculpatului; și 2) să nu se lezeze dreptul lui la apărare.

În ce privește prima condiție, apelând la procedeele comparării sancțiunilor, desprindem că recalificarea faptei din art.187 CP RM în baza art.190 CP RM nu agravează situația făptuitorului. Însă nu și viceversa. Or, legiuitorul estimând *in abstracto* pericolul social al infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf, a instituit un tratament sancționator mai aspru decât pentru infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie.

Referindu-ne la cea de-a doua condiție, în jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului (în special, cauzele Adrian Constantin vs România [35]; Abramyan vs Federația Rusă [36]; Seliverstov vs Federația Rusă [37]) s-a statuat că: „în materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unei persoane, și deci cu privire la calificarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii. Iar aflarea despre noua calificare juridică a acuzațiilor împotriva persoanei după ce instanța de judecată a pronunțat hotărârea (la finalul ședinței) conduce la sfidarea dreptului inculpatului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptului său de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale”.

După această digresiune absolut necesară, considerăm că în speța analizată, în mod just, instanța de apel a respins argumentul avocatului inculpatului privind recalificarea acțiunilor celui din urmă în baza alin.(1) art.190 CP RM. Totuși, motivarea este una defectuoasă. Aceasta întrucât s-a neglijat cu desăvârșire faptul că O.T. a transmis în posesiune bunul lui D.V. pe fondul exploatării de către cel din urmă a raporturilor de încredere. În alți termeni, accesul la tableta ce aparține victimei a fost facilitat ca urmare a recurgerii de către făptuitor la abuzul de încredere. *A fortiori*, bunul a fost remis doar pentru verificarea stării tehnice și atâta tot. Pe cale de consecință, victima nu dorea să renunțe definitiv la bunul său în folosul făptuitorului, aceasta conștientizând că bunul a fost sustras deschis. Or, după ce O.T. a primit de la D.V. bunul, a părăsit încăperea în grabă mare și ignorând cerințele celui din urmă de a restitui bunul. Toate acestea conduc spre o unică concluzie: în drept, acțiunile lui O.T. se circumscriu normei înscrise la lit.f) alin.(2) art.187 CP RM.

În acest segment de cercetare, nu putem trece cu vederea opinia exprimată de O.Crîșevici: „atunci când victima transmite făptuitorului un anumit bun pentru a fi examinat în prezența sa și dacă cel din urmă împreună cu bunul primit părăsește locul comiterii, fapta întrunește elementele constitutive ale uneia

dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf” [38]. În cimentarea tezei lansate, autorul citat invocă drept exemplu situația în care o persoană sub pretextul de a încheia un contract de vânzare-cumpărare, primește un inel de la vânzător pentru a-l măsura, iar cu acest bun părăsește în grabă magazinul. Evident, fără a achita contravaloarea acestuia [39].

În contextul celor elucidate, reținem: *Z.A. a fost condamnat în baza lit.b) și f) alin.(2) art.187 CP RM. În fapt, la 05.05.2011, Z.A. având scop de cupiditate și intenția de a sustrage în mod deschis bunurile ce aparțin altei persoane, deplasându-se cu o motocicletă de model „Suzuki GSXF”, fără numere de înmatriculare, în or. Cahul, împreună cu D.S. și acționând de comun acord cu acesta, s-au întâlnit aproximativ la ora 17.15 cu M.D., persoană ce dorea să vândă o motocicletă de model „Honda CBR 600”, de asemenea, neînmatriculată pe teritoriul Republicii Moldova și sub pretextul procurării motocicletei date și verificării capacității tehnice a acesteia (subl. ne aparține), au ieșit din or. Cahul, pe traseul R-34 Cahul-Chișinău, în apropierea s. Andrușul de Jos, unde Z.A. s-a urcat la volanul motocicletei comercializate, a pornit motorul și s-a deplasat într-o direcție necunoscută, fiind urmat de către D.S., depozitându-l în mod deschis pe proprietar de bunul său și cauzându-i totodată un prejudiciu material considerabil în sumă de 48.000 lei [40].*

În această ipoteză, este limpede că Z.A. s-a dat drept cumpărător de bună-credință și a recepționat bunul de la M.D. ca să verifice capacitatea tehnică a acestuia. Altfel spus, făptuitorul a recurs la înșelăciune pentru a facilita accesul la bunul victimei. Însă, cu bunul primit, s-a deplasat într-o direcție necunoscută, realizând în acest fel sustragerea deschisă. Deci este aplicabil art.187 CP RM. Or, încredințarea unui bun mobil spre vedere și verificarea funcționării acestuia nu echivalează cu o renunțare la posesiunea lui.

Trezește nedumerire faptul că, într-un alt caz: *D.O. și D.T. au fost condamnați în baza lit.b) și c) alin.(2) art.190 CP RM. În fapt, la 01.11.2012, D.T., acționând prin înțelegere prealabilă cu D.O., cu intenția de a însuși un laptop de model „Acer Aspire-5535”, înscenând în comun un plan care ar obține încrederea vânzătorului, precum că D.O. acționează ca un cumpărător de bună-credință, cea din urmă, în aceeași zi, aproximativ la ora 18:00, aflându-se pe bd. Traian, 23/1, mun. Chișinău, invocând pretextul de cumpărător și profitând de încrederea acordată, prin înșelăciune a dobândit de la G.I. un laptop de model „Acer Aspire-5535”, cu care a dispărut într-o direcție necunoscută, astfel însușindu-l, prin ce a cauzat părții vătămate un prejudiciu material considerabil în sumă totală de 3.500 lei [41].*

Oare diferă substanțial această faptă de cea din speța anterioară? Evident că nu. Atunci, de ce instanța supremă admite interpretări neunitare? Or, rolul de bază al unei instanțe ierarhic superioare se rezumă, în primul rând, la verificarea legalității hotărârilor emise de instanțele ierarhic inferioare. *De lege lata*, dacă faptei săvârșite i s-a dat o calificare greșită, constituie un temei independent pentru a casa hotărârea instanței inferioare (pct.12) alin.(1) art.427 CPP RM și pct.12) alin.(1) art.444 CPP RM). Mai mult, în acord cu alin.(2) art.1 al

Legii cu privire la Curtea Supremă de Justiție, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 26.03.1996 [42], Curtea Supremă de Justiție este instanța judecătorească supremă care asigură aplicarea corectă și uniformă a legislației de către toate instanțele judecătorești (...).

În viziunea noastră, în speța dată s-a calificat în mod eronat fapta lui D.O. și D.T. în baza lit.b) și c) alin.(2) art.190 CP RM. La caz, rezultă că G.I. a prezentat bunul către D.O. și D.T. pentru a fi examinat (sub controlul primului). Or, D.O. s-a prezentat ca fiind cumpărător ce intenționa achiziționarea acelui bun. Este clar că laptopul a fost cedat cu condiția restituirii în cazul în care nu va fi cumpărat, aspect de notorietate în derularea procesului de vânzare-cumpărare. Contrar acestei realități, făptuitorul a luat (*alias* a sustras) bunul primit părăsind locul săvârșirii faptei.

În acest fagaș, M.Iu. Hmeliova afirmă: „Pentru delimitarea infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf de infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie, apare ca imperioasă stabilirea faptului dacă a avut loc sau nu transferul proprietății sub influența înșelăciunii sau abuzului de încredere. (...) Predarea bunului pentru utilizarea pe termen scurt, în prezența persoanei care a prezentat acel bun, nu poate fi văzută și ca transmiterea proprietății, deoarece persoana nu intenționează să piardă contactul cu bunul, ci, dimpotrivă, încearcă să mențină controlul asupra acestuia” [43]. Într-o manieră apropiată se expune și I.O. Avtandilova [44].

Dezvoltând ideea, consemnăm că în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.187 CP RM, chiar și sub influența înșelăciunii sau abuzului de încredere victima în niciun caz nu dorește să renunțe la bunul său. Paralel, în situația infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM, sub influența înșelăciunii sau a abuzului de încredere, victima remite ireversibil bunul său în stăpânirea făptuitorului [45].

Într-o strictă succesiune logică, rezultă că acțiunile lui D.O. și D.T. urmau a fi calificate în baza lit.b) și f) alin.(2) art.187 CP RM. Aceasta deoarece, fără echivoc, G.I. nu a dorit să renunțe definitiv la bunul cu pricina în folosul făptuitorilor.

Mai banală ni se pare calificarea din următoarea speță: *B.A. a fost condamnat în baza lit.c) alin.(2) art.190 CP RM. În fapt, la 31.08.2011, aproximativ pe la ora 16.30, în s. Lozova, r-nul Strășeni, B.A. aflându-se în calitate de pasager într-un autoturism de model „Dacia Logan”, de culoare albă, cu n/i C YI-000, pe teritoriul stației Peco „Valiexchimb”, cu scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane prin înșelăciune, sub pretextul de a-i fi schimbate două bancnote cu nominalul de 1.000 lei, pe care le ținea vizibil în mână, a primit de la operatorul stației nominalizate A.A., o bancnotă cu nominalul de 500 lei, șapte bancnote cu nominalul de 200 lei și o bancnotă cu nominalul de 100 lei, în total suma de 2.000 de lei. După ce a primit bancnotele în sumă de 2.000 de lei, neonorându-și obligațiunea de a oferi victimei A.A. cele două bancnote cu nominalul de 1.000 lei, cu autoturismul în care se afla, a părăsit în grabă, locul comiterii infracțiunii, cauzând victimei o daună materială considerabilă, în sumă de 2.000 de lei [46].*

Și de data aceasta răspunderea penală urma să survină în temeiul lit.f) alin.(2) art.187 CP RM. Or, din circumstanțele cazului se deduce dincolo de orice îndoială că s-a realizat o sustragere deschisă.

O situație calitativ diferită se atestă în acest caz: *la 27.03.2013, aproximativ la ora 06.40, F.M. împreună cu o altă persoană nestabilă de organul de urmărire penală, urmărind scopul de a însuși bunul persoanei, prin înșelăciune și abuz de încredere, în timp ce se deplasa pe str. Ismail intersecție cu str. Albișoara, mun. Chișinău, prezentându-se drept colaboratori ai poliției criminale și fiind îmbrăcați în haine civile, sub pretextul efectuării unui control (subl. ne aparține), au însușit de la G.S. laptopul de model „HP” de culoare neagră, la preț de 4.800 lei, care se afla într-o geantă din materie de culoare neagră la preț de 200 lei, un mouse la preț de 100 lei și mijloace bănești în numerar în sumă de 50 euro, care conform cursului oficial BNM la acel moment constituiau 796,70 lei, care apoi cu bunurile primite au dispărut într-o direcție necunoscută, dobândindu-le ilicit, prin ce i-a cauzat părții vătămate un prejudiciu material în proporții considerabile, în valoare totală de 5.966 de lei [47].*

Cele comise de F.M. au fost calificate în baza lit.b) și c) alin.(2) art.190 CP RM. La caz, nu este dat în vileag faptul dacă voința lui G.S. a fost alterată sau nu de către făptuitori. De aceea, vom prezuma că voința lui G.S. a fost viciată, acesta percepând (eronat) că F.M. este un reprezentant al Poliției (în pofida faptului că nu purta uniformă și nu a prezentat legitimația) și fiind convins că bunurile i-au fost ridicate cu respectarea rigorilor legale. În atare condiții, fiind operabilă una dintre prevederile art.190 CP RM. Altminteri, dacă G.S. percepea că făptuitorii sunt impostori, atunci în speță răspunderea trebuia aplicată conform normei prevăzute la alin.(2) lit.b) și f) art.187 CP RM. Însă, calificarea faptei lui F.M. doar în baza lit.b) și c) alin.(2) art.190 CP RM, nu este întregită. Nu s-a dat apreciere juridică faptului că F.M. împreună cu o altă persoană nestabilă s-au prezentat drept colaboratori ai poliției criminale. Translatând în limbaj juridic, atestăm că s-a recurs și la uzurparea de calități oficiale. Din aceste motive, F.M. urma a fi tras la răspundere penală în baza lit.b) și c) alin.(2) art.190 și alin.(2) art.351 CP RM [48].

Continuând decelarea deosebirilor infracțiunilor cercetate, punctăm că și conținutul urmărilor prejudiciabile a acestora este divergent. *In concreto*, în cazul infracțiunii consemnate la alin.(1) art.187 CP RM, urmările prejudiciabile se exprimă în prejudiciul patrimonial efectiv a cărui mărime nu depășește 2.500 unități convenționale și care nu are un caracter considerabil. În opoziție, în cazul alin.(1) art.190 CP RM urmările prejudiciabile consistă în prejudiciul patrimonial efectiv, a cărui mărime se situează între limitele 25-2.500 unități convenționale și care nu are un caracter considerabil.

O altă distincție rezidă în aceea că în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf, modul deschis constituie un semn secundar obligatoriu. În același timp, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de escrocherie, nu este prefigurat în calitate de semn obligatoriu modul de săvârșire a infracțiunii.

Diferențe implică și subiectul infracțiunilor abordate. Astfel, analizând dispoziția art.21 CP RM, desprindem că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.187 CP RM, subiect al infracțiunii poate fi persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 14 ani, de vreme ce în cazul infracțiunii consemnate la alin.(1) art.190 CP RM, subiect al infracțiunii poate fi persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani. La fel, spre deosebire de infracțiunile prevăzute la art.187 CP RM, în ipoteza consemnată la lit.d) alin.(2) art.190 CP RM, subiectul trebuie să aibă o calitate specială: persoană cu funcție de răspundere sau persoană care gestionează o organizație comercială sau altă organizație nestatală.

Și o ultimă precizare: nu coincid unele circumstanțe agravante ale infracțiunilor confruntate (lit.c), d), e) alin.(2) și lit.a) alin.(3) art.187 CP RM, și respectiv, lit.d) alin.(2) art.190 CP RM).

În urma studiului întreprins, efectuând o radiografiere, putem formula următoarele **concluzii**:

1) atât infracțiunile reunite sub denumirea marginală de „jaf”, cât și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de „escrocherie” sunt infracțiuni comise prin sustragere;

2) pentru realizarea sustragerii deschise, nu este exclus ca făptuitorul să recurgă la înșelăciune sau la abuz de încredere. În astfel de ipoteze, înșelăciunea sau abuzul de încredere au menirea de a ușura comiterea sustragerii deschise;

3) în practica judiciară, nu există un punct de vedere unitar cu privire la calificarea faptei în situația în care victima remite aparent benevol (sub influența înșelăciunii sau a abuzului de încredere) bunurile sale către făptuitor pentru exercitarea unor funcții pur tehnice (de pildă, efectuarea unui apel telefonic), iar acesta părăsește locul comiterii faptei. În timp ce unele instanțe au considerat aplicabilă una dintre prevederile consemnate la art.187 CP RM, altele (majoritatea), dimpotrivă, au considerat operabilă una dintre prevederile inserate la art.190 CP RM;

4) în conjunctura infracțiunilor statuate la art.187 CP RM, transmiterea bunurilor de către victimă sub influența înșelăciunii (sau a abuzului de încredere), se realizează pentru scurt timp și pentru exercitarea unor funcții cu caracter pur tehnic, deci nu în stăpânirea definitivă a făptuitorului. În contrast, în cazul infracțiunilor inserate la art.190 CP RM, victima predă bunurile sale către făptuitor pentru exercitarea asupra lor a atribuțiilor de posesiune, folosință și dispoziție;

5) principala linie de demarcație dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie se bazează pe răspunsul la următoarea întrebare: dorește oare victima să renunțe definitiv la bunurile sale în folosul făptuitorului? Dacă răspunsul e negativ, suntem în prezența uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.187 CP RM. Dacă răspunsul e afirmativ, suntem în prezența uneia dintre infracțiunile specificate la art.190 CP RM.

În temeiul concluziilor și generalizărilor teoretice prezentate, cu titlu de **recomandare** sugerăm suplinirea pct.4 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, cu

următoarea explicație: „În cazurile când înșelăciunea (ca și abuzul de încredere) este aplicată pentru facilitarea accesului la bunurile victimei, iar dacă în procesul luării bunurilor caracterul infracțional al celor comise este conștientizat de victimă (însă făptuitorul continuă realizarea sustragerii), acțiunea se va califica în baza uneia dintre prevederile de la art.187 CP RM”.

Astfel s-ar contribui la stoparea admiterii erorilor judiciare legate de delimitarea infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf de infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie.

Referințe

1. În concepția alin.(2) art.113 CP RM, calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători.

2. Informația operativă privind starea infracțională pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 și 2015. <http://mai.gov.md/ro/advanced-page-type/date-statistic> (vizitat 20.03.2016).

3. Precizări terminologice: în prezentul articol, când vom utiliza cuvântul generic „bunul”, vom avea în vedere doar bunul mobil.

4. Cu acest prilej, amintim că la pct.15 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004*, se arată: „Obiect material al escrocheriei îl pot constitui bunurile, precum și drepturile asupra acestora (subl. ne aparține), dobândite în mod licit. Drepturile dobândite licit asupra bunurilor vor constitui obiect material al escrocheriei, dacă ele asigură în continuare posibilitatea de a deține, a folosi și a dispune de obiectul escrocheriei (bunul)”. Această mostră de tălmăcire este, cu drept cuvânt, criticată de către V.Statii, care a demonstrat că dreptul asupra bunurilor străine – mobile sau imobile – nu constituie obiectul influențării nemijlocite infracționale în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM**. În ce ne privește, alegem să subscriem fără rezerve la opinia autorului citat, deoarece este plină de justete. Totuși, spre regret, constatăm că unii practicieni dau prioritate explicației nocive cuprinse la pct.15 din hotărârea prenotată și consideră că fapta de dobândire prin înșelăciune și abuz de încredere a dreptului asupra unui bun imobil urmează a fi calificată conform art.190 CP RM***. În mod categoric nu putem să împărtășim această calificare, pentru că nu are suport normativ și este „rodul” unei interpretări extensive defavorabile, ceea ce este interzis *ope legis* (alin.(2) art.3 CP RM). Astfel, fiind pe terenul dreptului penal, materie în care primează interpretarea literală și restrictivă, considerăm că *de lege lata* în situația dobândirii ilicite a bunurilor imobile străine prin înșelăciune sau abuz de încredere devine operabil, după caz, art.196 CP RM sau art.106 din Codul contravențional, și nu art.190 CP RM.

* Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8, p.5-11.

** Stati V. *Observații critice referitoare la modificările și completările operate la 22.12.2014 în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”*, nr.23 din 28.06.2004. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.2, p.2-18; sau, în: *Dreptul. Săptămânal juridic*, 2015, nr.6, p.1, 3-4; nr.7, p.1, 3-5.

*** De exemplu, *a se vedea*: Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02.12.2015. Dosarul nr.1ra-1235/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016); etc.

5. Brînza S. *Infracțiuni contra proprietății*. Chișinău: USM, 1999, p.160 și urm.; Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p.282, 283; Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.649, 653; Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.908, 911; Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p.661, 663.

6. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II., p.282; Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.I., p.649; Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I., p.908.

7. În Federația Rusă, începând cu 05.02.2006, cazurile de sustragere a telefoanelor mobile sunt reflectate în mod aparte în datele statistice*. Cel mai probabil, acest fapt se datorează creșterii abundente a cazurilor de sustragere a telefoanelor mobile.

* Ковальчук Р.С. *Криминологическая характеристика хищений мобильных телефонных аппаратов*. В: *Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2009, № 4, с.80-82.

8. Бугера М.А., Бугера Н.Н. *Уголовно-правовой анализ хищений средств сотовой связи*. В: *Общество и право*, 2014, № 2(48), с.81-86; Ковальчук Р.С. *Характеристика лиц, совершающих хищения мобильных телефонных аппаратов*. В: *Общество и право*, 2009, № 3(25), с.181-183; Хундяков С.А. *Хищение сотовых телефонов*. В: *Проблемы современной юридической науки и практики: Сборник статей студентов, аспирантов и молодых ученых*. Том 2. Под ред. В.М. Шафировой, Э.А. Павельевой, Т.Ю. Сидоровой. Красноярск: ИПК СФУ, 2011, с.243-250; etc.

9. Шебаляин А.В. *Расследование хищений средств сотовой связи* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Томск, 2010, с.14.

10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.06.2013. Dosarul nr.1ra-669/2013. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).

11. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11.03.2015. Dosarul nr.1ra-209/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).

12. Acest acronim (IMEI) pentru *International Mobile Equipment Identity* definește codul unic de identificare la nivel internațional a unui telefon mobil și este reprezentat de o serie formată din 15 cifre. IMEI-ul este folosit în cele mai multe cazuri pentru a instala aplicații în telefon, dar cel mai important este utilizarea în caz de pierdere sau sustragere al telefonului, caz în care operatorul de telefonie poate să ajute la blocarea dispozitivului, urmând ca telefonul să nu mai poată fi utilizat. Pentru însemnătatea IMEI-ului la identificarea telefonului sustras, *a se vedea*: Варпаховская Е., Вяткин А. *Расследование хищений мобильных телефонов*. В: *Законность*, 2005, № 3, с.23; Крайнов И.В. *Некоторые актуальные вопросы деятельности по обнаружению и выявлению преступлений связанных с хищением средств сотовой связи*. В: *Российский следователь*, 2008, № 21, с.26-28; Шахбазов А.М. *О некоторых факторах, влияющих на расследование и предупреждение хищений средств сотовой связи*. В: *Актуальные проблемы уголовной политики и судопроизводства*, 2008, с.134; Шебаляин А.В. *Расследование хищений средств сотовой связи* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Томск, 2010, с.14-15; Максимович А.Б. *Актуальные вопросы предупреждения и пресечения хищений мобильных телефонов*. В: *Проблемы в российском законодательстве*, 2011, № 2, с.168-170; Максимович А.Б. *Юридические проблемы розыска похищенного мобильного телефона*. В: *Актуальные проблемы российского права*, 2012, № 3, с.261-265; etc.

13. Pentru o stare de fapt similară, la fel, s-a aplicat art.187 CP RM și în alte spețe*.

* *A se vedea*: Sentința Judecătoriei mun. Bălți din 28.03.2011. Dosarul nr.1-192/11. www.jba.justice.md (vizitat 20.03.2016).

14. Sentința Judecătoriei mun. Bălți din 19.12.2014. Dosarul nr.1-531/2014. www.jba.justice.md (vizitat 20.03.2016). Apropo, această sentință a fost menținută fără modificări de către instanța de apel, *a se vedea*: Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 11.03.2015. Dosarul nr.1a-499/15. www.cab.justice.md (vizitat 20.03.2016).

15. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.06.2014. Dosarul nr.1ra-1016/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).

16. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.01.2014. Dosarul nr.1re-28/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).

17. Pentru o stare de fapt apropiată, s-a considerat operabil art.190 CP RM și în următoarele cazuri: Sentința Judecătorei sectorului Botanica, mun. Chișinău, din 17.11.2015. Dosarul nr.1-617/15. <http://www.jbt.md> (vizitat 20.03.2016); Sentința Judecătorei sectorului Botanica, mun. Chișinău, din 28.12.2015. Dosarul nr.1-462/15. <http://www.jbt.md> (vizitat 20.03.2016); Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 16.03.2011. Dosarul nr.1r-128/11. www.cab.justice.md (vizitat 20.03.2016); Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09.10.2013. Dosarul nr.1ra-868/13. www.csj.md (vizitat 20.03.2016); Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.12.2013. Dosarul nr.1ra-1090/13. www.csj.md (vizitat 20.03.2016); Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2014. Dosarul nr.1ra-120/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016); Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.03.2015. Dosarul nr.1ra-335/15. www.csj.md (vizitat 20.03.2016); și Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.10.2015. Dosarul nr.1ra-1062/15. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
18. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.10.2015. Dosarul nr.4-lre-292/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
19. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09.09.2015. Dosarul nr.1ra-834/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
20. Мусейбов А.Г., Шамаров В.М. *Предмет доказывания по делам о хищениях мобильных телефонных аппаратов*. В: Вестник Екатеринбургского института, 2014, № 1(25), с.63-67.
21. Яни П.С. *Постановление Пленума Верховного Суда о квалификации мошенничества, присвоения и растраты: объективная сторона преступления*. В: Законность, 2008, № 4, с.14.
22. *Уголовное право. Общая и Особенная части: Учебник для вузов*. Под ред. Н.Г. Кадникова. Москва: Городец, 2006, с.214.
23. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Под ред. Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. Саратов: СЮИ МВД России, 1999, с.168.
24. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I, p.894.
25. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I, p.894; Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie: Material didactico-științific*. Chișinău: CEP USM, 2010, p.163; Botezatu I. *Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I*. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr.9-10, p.99-106.
26. *Ibidem*.
27. *Бюллетень Верховного Суда Российской Федерации*, 2008, № 2.
28. Tocmai de aceea, pentru a „corija” practica patogenă statornicită vizavi de delimitarea infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de jaf de infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie, I.Botezatu a recomandat ca o explicație similară să completeze textul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004*.
- * Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*, p.163; Botezatu I. *Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I*, p.99-106.
29. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I, p.894.
30. Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*, p.163; Botezatu I. *Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I*, p.99-106.
31. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.05.2014. Dosarul nr.1ra-892/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
32. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.10.2015. Dosarul nr.1ra-1200/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
33. *Ibidem*.
34. *Ibidem*.
35. Case of Adrian Constantin vs România. Judgment of 12.04.2011. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123828> (vizitat 20.03.2016).
36. Case of Abramyan vs Russia. Judgment of 09.10.2008. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88820> (vizitat 20.03.2016).
37. Case of Seliverstov vs Russia. Judgment of 25.12.2008. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88480> (vizitat 20.03.2016).
38. Крышевич О. *Разграничение мошенничества с другими преступлениями против собственности*. În: *Лега și viața*, 2014, nr.1, p.35-40.
39. *Ibidem*.
40. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.08.2015. Dosarul nr.1ra-704/2015. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
41. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2015. Dosarul nr.1ra-535/15. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
42. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr.196-199.
43. Хмельова М.Ю. *Уголовная ответственность за мошенничество*: Автореферат дисс. ...канд. юрид. наук. Омск, 2008, с.16.
44. Автандилова И.О. *Отличие мошенничества от смежных преступлений: проблемы квалификации*. В: *Проблемы в Российском законодательстве*, 2010, № 2, с.221-223.
45. În același sens, s-a relevat că, în esență, demarcația dintre infracțiunile reunite sub denumirea marginală de jaf și infracțiunile reunite sub denumirea marginală de escrocherie se bazează pe răspunsul la următoarea întrebare: Dorește oare victima să renunțe definitiv la bunurile sale în folosul făptuitorului? Dacă răspunsul e negativ, suntem în prezența uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.187 CP RM. Dacă răspunsul e afirmativ, suntem în prezența uneia dintre infracțiunile specificate la art.190 CP RM*.
- * Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I, p.894; Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*, p.163; Botezatu I. *Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I*, p.99-106; Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorei pentru cauze penale*, p.634.
46. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.03.2014. Dosarul nr.1ra-578/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
47. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.09.2014. Dosarul nr.1ra-1332/2014. www.csj.md (vizitat 20.03.2016).
48. Anticipând eventualele reproșuri asupra soluției de calificare propuse, ținem să subliniem că în astfel de situații, nu se încalcă principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă, consfințit la alin.(2) art.7 CP RM. Explicația rezidă în următoarele: la realizarea sustragerii deschise sau la dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere prin uzurparea de calități oficiale, se periclitează pe lângă relațiile sociale cu privire la posesiunea asupra bunurilor mobile și relațiile sociale cu privire la beneficierea în condiții de legalitate de calități oficiale exprimând autoritatea de stat. Pe cale de consecință, existența unor obiecte juridice diferite lezate (chiar și prin săvârșirea uneia și aceleiași fapte), nu duce la încălcarea principiului neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă. Important e ca prin conduita infracțională să fi fost păgubite două dispoziții legale diferite*.
- * În același sens, a se vedea: Copețchi S., Martin D. *Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale (art.208 CP RM) vs principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă*. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2015, nr.11, p.25-29.

ARE PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA DREPTUL DISCREȚIONAR LA DESEMNAREA CANDIDATULUI PENTRU FUNCȚIA DE PRIM-MINISTRU?

Dumitru POSTOVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar (USPEE „Constantin Stere”)

„Dreptul discreționar” este o trăsătură a dreptului în procesul lui de realizare, dar își are rădăcinile în dreptul material, care datorită caracterului normelor de drept generale, impersonale, nedeterminate, relativ determinate, neclare, vidului legislativ, necesită în cazurile concrete o anumită interpretare, precum și o aplicare discreționară (însăși interpretarea este un element al dreptului discreționar).

Valoarea aplicativă a acestui concept juridic constă în faptul că, în multe cazuri, ideea de justiție, echitate, dreptate, protejarea drepturilor omului, adoptarea deciziilor care să corespundă scopului urmărit, finalității legii se realizează doar cu utilizarea „dreptului discreționar”. Cei ce aplică legea trebuie să cunoască particularitățile acestui concept. Deciziile luate, în mod discreționar, sunt în favoarea celor implicați într-un proces juridic, dar și a finalității legii, a interesului public, a binelui comun, excluzând concomitent luarea deciziilor arbitrale, abuzul de drept.

De acest drept dispun toți subiecții de drept ce aplică legea.

Cuvinte-cheie: drept discreționar; decret; Președintele RM; Prim-ministru; candidat; Curtea Constituțională; constituție; putere discreționară; puterea discreționară liberă; puterea discreționară legată.

* * *

Discretion law is a feature of the law in the process of realization, but is rooted in substantive law, which due to legal norms which are general, impersonal, indefinite, relative determined, unclear, legislative gap, requires in individual cases an interpretation and a discretionary application (the interpretation of the law is an element of discretion).

Practical value of this legal concept is that, in many cases, the idea of justice, equity, justice, human rights protection, decisions that are taken correspond to the aim pursued, the finalities of law are achieved only with the use of „wide discretion”. Those who enforce the law should know the particularities of this concept. Decisions are taken discretionary in favor of those involved in a legal process, the public interest, the common good, while excluding the arbitration decisions, legal abuse.

This right dispose all subjects of law who apply the law.

Keywords: discretion; decree; Moldovan president; Prime Minister; candidate; Constitutional Court; constitution; discretion; discretionary power; linked discretion.

Interpretarea nu constă decât în maximum de dreptate. Scopul din urmă al interpretării este de a scoate dreptatea și de aceea legile evoluează și se schimbă mereu pe căi, de multe ori, aparent, logice. O interpretare care duce la nedreptate nu este o interpretare bună, după cum o lege care duce la nedreptăți nu este o lege bună.

Mircea Djuvară

Un grup de deputați din Parlamentul Republicii Moldova, la 28 decembrie 2015, a depus o sesizare la Curtea Constituțională în care au solicitat verificarea constituționalității și declararea drept neconstituțional a Decretului Președintelui Republicii Moldova din 21.12.2015 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru [1].

Totodată, în sesizare se cere interpretarea oficială a alin.(1) art.98 din Constituție [2], inclusiv dacă este un drept discreționar al șefului statului de a desemna un candidat la funcția de Prim-ministru.

La 29 decembrie 2015, sesizarea a fost completată cu noi argumente (constatări) în favoarea neconstituționalității Decretului. Autorii sesizării consideră că Președintele Republicii Moldova a interpretat alin.(1) art.98 din Constituție în sensul că ar avea o

competență discreționară de a numi candidatul pentru funcția de Prim-ministru și solicită Curtea să se expună privind problema dacă Președintele poate numi anumite persoane în funcții publice în mod discreționar, constatând că sub rezerva condițiilor prevăzute de lege, acesta nu poate numi candidatul pentru funcția de Prim-ministru în mod discreționar.

În aceeași zi, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova din 21 decembrie 2015 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru [3].

Amintim că, prin acest Decret, candidat la funcția de Prim-ministru a fost desemnat dl Ion Sturza, după ce Președintele Republicii a purtat mai multe consultări cu fracțiunile parlamentare, așa cum cere alin.(1) art.98

din Constituție, dar care nu au înaintat, în urma consultărilor, nici o candidatură. Și atunci a fost desemnat dl Ion Sturza.

Ținând cont de circumstanțele concrete, Curtea Constituțională a recunoscut constituțional Decretul de la 21.12.2015, pentru că atribuția Președintelui de a propune candidatul pentru funcția de Prim-ministru constituie o obligație constituțională; totodată, Președintele trebuie să-și asigure prin consultarea fracțiunilor parlamentare susținerea atât a majorității parlamentare, cât și posibila cooperare constructivă a minorității aflate în opoziție.

Curtea Constituțională a făcut interpretarea art.98 din Constituție în ce privește atribuțiile și procedura de desemnare de către Președintele Republicii a candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

Conform teoriei dreptului, interpretarea are drept scop scoaterea în evidență a conținutului exact și complet al prevederilor normativ-juridice. Pentru a atinge acest scop, subiectul interpretativ recurge la anumite metode, mijloace, procedee, tehnici și principii.

Prin interpretare se va constata cu exactitate câmpul de aplicare a normelor juridice în timp, în spațiu, asupra persoanelor [4, p.426, 430].

În această ordine de idei, prezintă un interes sporit problema principiilor interpretării.

Principiile interpretării pot fi privite ca idei fundamentale, diriguitoare, călăuzitoare pe care se întemeiază cel care interpretează dreptul.

Iată doar unele dintre ele, care, în viziunea profesorilor universitari români I.Dogaru, D.C.Dănișor, G.Dănișor, sunt aplicabile tuturor domeniilor dreptului [5, p.403-404].

- principiul efectului util;
- controlul interpretării în raport cu rezultatul practic;
- trebuie să interpretăm totdeauna cu bun simț.

Vorbind despre hotarele interpretării, savantul francez Duguit arată: „Nu trebuie ca legiuitorul, sub acoperirea că face o lege interpretativă, să edicteze o dispoziție nouă” [6, p.274].

Normele juridice au nu numai un conținut, dar și o finalitate, un scop. Ele sunt adoptate pentru atingerea unor obiective politice, economice, sociale. Este important să se înțeleagă conținutul normelor juridice prin raportarea lor la obiectivele urmărite. Savantul francez J.I. Berghel nu întâmplător atrăgea atenție la neglijarea prea adeseori a studierii finalității dreptului [7, p.28].

Aceeași îngrijorare este împărtășită și de către E.Speranția: „Problema genezei și esenței Dreptului nu poate fi nici atinsă, nici resalvată fără o referire cât de rapidă la teleologie, la scopurile și valorile vieții noastre” [8, p.11].

„În mod tradițional, interpretarea normei juridice este o operațiune intelectuală reclamată de necesitatea aplicării normei juridice la o stare de fapt. Scopul acestei operațiuni rezidă în desprinderea sensului exact al unui text legal și în determinarea ariei sale de aplicare sub aspectul validității în raport cu alte norme juridice, ca și al aplicării sale în spațiu, în timp sau cu privire la persoane. De aceea, interpretarea normei juridice, ca orice interpretare, este un act de creație. Fără interpre-

tare, norma juridică nu ar fi aplicabilă, reprezentând exclusiv o simplă virtualitate ontologică inaptă de virtuți axiologice.

Prin natura ei, norma juridică este expresia unui act de voință – politica ce a învins – iluminat de rațiune, deci fundamentat și subordonat unei finalități. De aceea nici interpretarea nu poate fi altfel. Ea constituie un act de voință, fiind rezultatul unei alegeri între mai multe variante posibile (chiar dacă unele eronate), iluminat de rațiune, adică pus în valoare chiar de argumentele ce justifică interpretarea. Singura deosebire – fundamentală însă – este că pentru interpret câmpul investigației sale îl constituie norma interpretată. În acest sens arătăm că interpretarea este un complement al legii, fără de care reglementarea juridică ar rămâne linie moartă. În limitele legii, interpretul recrează legea, dezvăluindu-i virtualitățile, în considerarea aplicării sale. Este făcut acest act de creație, exclusiv în scopul descoperirii intenției legiuitorului, adică a explicării rațiunii ce l-a animat sau, dimpotrivă, poate depăși această intenție, deducând din virtualitățile normei sensuri pe care este cert că legiuitorul nu le-a avut în vedere [9, p.34].

Acest rezumat cules din lucrarea savantului francez D.Rousseau îl găsim în raportul Președintelui Curții Constituționale a României, profesorului universitar Ioan Vida, „Forța juridică a interpretării Constituției”, rostit la conferința internațională cu genericul „Justiția constituțională: actualitate și perspectivă”, care a avut loc la Chișinău la 23 februarie 2005 cu ocazia împlinirii a 10 ani de la fondarea Curții Constituționale a Republicii Moldova (p.32-33).

Interpretarea trebuie să urmărească același scop pe care îl urmărește norma juridică interpretată.

Deci, din cele expuse, nu putem desprinde că Curtea Constituțională, interpretând o normă constituțională vagă, neclară, poate nu doar s-o recreeze la situația de fapt, ci să creeze norme, chiar mecanisme noi reglementatoare, cum ne demonstrează Hotărârea din 29.12.2015.

În raportul său, I.Vida constată că interpretarea Curții Constituționale nu este și nu poate fi produsul sistemului de raporturi dintre puterile publice, dar nu este în afara acestui sistem.

Interpretarea trebuie motivată, judecătorul constituțional recreând, fără a modifica, norma în considerarea situației particulare supusă jurisdicției sale.

I.Vida menționează că sunt multe concepte constituționale care permit expansiunea dispozițiilor constituționale. Conținutul acestor concepte, nedefinit de legiuitorul constituant, variază în funcție de evoluțiile mediului social, spre exemplu, stat social, demnitatea omului, dreptatea, buna-credință, discriminarea, cazuri excepționale ș.a.

Curtea Constituțională, la interpretarea acestor concepte, asigură reflectarea la nivel constituțional a elementelor noi care trebuie să intre sub incidența normelor constituționale, asigurând stabilitatea acestora în fața presiunilor care izvorăsc din fluctuațiile politice, sociale, morale, economice sau tehnice ale mediului social.

Înțelesul termenilor constituționali, stabilit prin decizia Curții Constituționale, este receptat pe plan social

și el determină starea de constituționalitate a societății [10, p.34-35].

Curtea Constituțională este prin definiție o autoritate publică politico-jurisdicțională. Componenta politicului persistă în activitatea Curții și poate influența hotărârile adoptate, din care considerente specialiștii în domeniu studiază îndeaproape relația jurisdicției constituționale și politicului.

Savantul german R.Arnold, în raportul său „Justiția constituțională și domeniul politicului”, rostit la Conferința internațională pe tema „Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională” care a avut loc la Chișinău la 13-14 decembrie 2007, a menționat că politicul nu se exclude din jurisdicția constituțională, dar că organelor politice li se acceptă totuși un spațiu larg de discreție, pe care Curtea Constituțională Federală îl poate verifica doar în volum limitat.

Politicul trebuie să respecte premisele instituționale, îndeosebi repartizarea competențelor, pe care o face Constituția. Aceasta este dimensiunea instituțională a relației politicului și Constituției și trebuie să respecte valorile stabilite în Constituție, pentru că Constituția este ordinea juridică de bază a unui stat, dreptul suprem al țării.

Când organele supreme din Germania vor să soluționeze un litigiu unul contra altuia cu privire la funcțiile lor, Legea Fundamentală caută să soluționeze aceste cazuri de litigii prin drept, prin drept constituțional și nu prin politică sau compromis. De aceea, când se vorbește despre relația politicului, Constituției și jurisdicției constituționale, soluția trebuie găsită doar în concordanță cu noțiunea modernă a statului de drept și poate fi caracterizată în felul următor: Constituția nu împiedică politicul, ea face politicul posibil din punct de vedere instituțional. Politica poate fi realizată în cadrul Constituției, dar ea nu are dreptul să se vrea a fi realizată contra Constituției. Politicul posedă un spațiu larg al propriei vieți, dar se află sub Constituție [11, p.29-31].

Vorbind despre rolul politicului în aplicarea normelor de drept A.Barac în vestita sa lucrare „Судейское усмотрение” a menționat că scopul unei norme de drept constă în realizarea politicilor publice, economice, sociale. Judecătorul trebuie să cunoască această politică, determinată de legislator, fără implicarea clasei politice, ce guvernează țara. Unii judecători numesc politica implicată în activitatea judiciară „cal sălbatic”. Ei trebuie să încalce acest „cal sălbatic” și să galopeze cu el în activitatea lor. Întrebarea constă doar în aceea: cine pe cine duce la atingerea rezultatelor – „calul sălbatic” pe judecător sau judecătorul pe „calul sălbatic” [12, p.188]. (A.Barac a activat în calitate de Procuror General și Președinte al Curții Supreme de Justiție al Israelului, și nu din auzite cunoaște năravul „calului sălbatic” de a se implica în activitatea organelor de drept și judiciare).

În Hotărârea Curții Constituționale din 29.12.2015 (pct.25) se menționează că pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea s-a condus de jurisprudența

anterioară, utilizând toate metodele de interpretare legală.

Interpretările, constatările, concluziile au la bază câteva premise care stau la baza Hotărârii din 29 decembrie 2015 [3]:

– Prin Hotărârea Curții Constituționale nr.17 din 12 iulie 2010 poziția legală a șefului statului este inferioară în raport cu Parlamentul, care l-a ales, și subordonată Parlamentului (pct.74 din Hotărârea de la 29.12.2015);

– Din logica construcției constituționale a statelor de drept, șefii de stat nu exprimă o voință de natură politică, deoarece aceasta s-ar confunda inevitabil cu voința subiectivă, prin urmare discreționară, a titularului funcției respective (pct.80);

– Președintele Republicii își exercită funcția conducându-se de normele constituționale care statuează atribuțiile Președintelui și de actele organului reprezentativ suprem în domeniile respective;

– Atribuția exclusivă a Președintelui de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru nu poate fi discreționară, deoarece el îl va desemna numai în urma consultării fracțiunilor parlamentare;

– Conform alin.(3) art.98 din Constituție, Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși, din care rezultă necesitatea identificării majorității parlamentare;

– „Este foarte limpede că doar majoritatea parlamentară poate acorda încredere Prim-ministrului, programului său și doar ea poate investi Guvernul. De aici și rolul consultărilor (pct.112)”;

– „Curtea reține că scopul consultărilor este de a identifica sprijinul politic al deputaților pentru o anumită persoană, capabilă să formeze un guvern care să se bucure de încrederea Parlamentului. Ceea ce contează în aceste consultări este obținerea susținerii politice pentru persoana ce ar putea fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Anume în această cheie trebuie interpretată consultarea la care recurge șeful statului (pct.91). Poziție pe care o susținem. Este o regulă de drept de care trebuie să ne conducem (n.a.);

– Președintele poate veni la consultări cu o propunere proprie, care ar putea fi acceptată, dar poate fi și respinsă. În acest context, el nu își poate subordona partenerii de dialog politic, pe care îi consultă;

– Președintele acționează doar în calitate de reprezentant al statului, căruia îi revine dreptul și responsabilitatea de a găsi o cale a dialogului și a evaluării voinței și capacității deputaților consultați de a susține din punct de vedere parlamentar pe un anumit candidat;

– Președintele trebuie să facă dovadă imparțialității și neutralității sale politice, echidistanței sale față de toate grupurile parlamentare, el nu are un suport constituțional să-și impună propriul candidat;

– Din momentul în care a desemnat candidatul pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii nu mai are nicio responsabilitate, fie politică, fie juridică, față de modul în care această persoană obține susținerea majorității parlamentare;

– Dacă programul și lista membrilor Guvernului sunt acceptate de Parlament, se deschide procedura de

numire a Guvernului, în care Președintele Republicii își ia rolul activ, dar unul formal și strict protocolar, care se rezumă la emiterea Decretului și la primirea jurământului de credință.

În procedura de formare a Guvernului rolul Parlamentului este unul decisiv în raport cu rolul Președintelui Republicii. Această diferență de pondere se datorează esenței parlamentare a formei de guvernământ.

Ca urmare a interpretării făcute, Curtea a decis:

– În cazul în care nu este constituită o majoritate parlamentară absolută, Președintele Republicii Moldova are obligația, după consultarea fracțiunilor parlamentare, de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea Președintelui;

– În cazul constituirii unei majorități parlamentare absolute, Președintele Republicii Moldova desemnează candidatul susținut de această majoritate;

– Majoritatea parlamentară urmează a fi formalizată, nu doar declarată, cu indicarea deputaților care o constituie, cu specificarea disponibilității de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru și notificarea oficială la adresa Președintelui Republicii Moldova;

– În sens constituțional, noțiunea de „consultare a fracțiunilor parlamentare” include grupurile deputaților neafiliați.

Hotărârea Curții Constituționale, ca urmare a sesizării înaintate de deputați, trebuia să elucideze mai multe aspecte cu caracter juridico-constituțional pentru a debloca luarea unor decizii de către Președintele țării și Parlamentul Republicii legate de desemnarea candidatului la funcția de Prim-ministru și instituirea noului Guvern, lipsa căruia a condus la complicarea și mai mult a situației social-economice, dar și politice, atât pe plan intern, cât și internațional.

Însă interpretările art.98 din Constituție, făcute de Curte, în loc să limpezească lucrurile au trezit un val de nemulțumiri atât în rândurile politicienilor, cât și ale teoreticienilor, specialiștilor în dreptul constituțional.

Dar Hotărârea Curții Constituționale nu poate fi supusă nici unei căi de atac, a intrat în vigoare la data adoptării, devenind definitivă. De ea s-a condus Parlamentul la instituirea noului Guvern.

Hotărârea are un caracter obligatoriu pentru toți, inclusiv cei care nu sunt de acord cu ea, chiar dacă au argumente serioase în acest sens. Le are și autorul acestui material, pe care ar putea să-l expună la o conferință practico-științifică sau la o masă rotundă de discuții și analiză, pentru că interpretările și constatările făcute de Curte vizavi de art.98 trezesc mai multe semne de întrebare.

Titlul acestui articol finalizează cu semnul întrebării „Are Președintele Republicii Moldova dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru?”

Vom încerca să răspundem la această întrebare, pornind de la teoria generală a dreptului, a principiilor lui fundamentale, a literei și spiritului legii, inclusiv a normei constituționale, a formelor de realizare a dreptului: respectare, executare, utilizare, aplicare, în primul rând

utilizarea și aplicarea discreționară a normei juridice concrete în cazuri concrete.

Vorbim despre dreptul discreționar nu prim prisma sintagmelor „are dreptul” sau „poate”, care acordă subiectului de drept anumite împuterniciri discreționare și care pot fi înțelese: vreau – fac, vreau – nu fac (unii chiar așa și le interpretează), ci despre „dreptul discreționar” în toată complexitatea lui, ca o categorie juridică distinctă, care oferă vaste posibilități de aplicare a dreptului în situații dificile, neclare, de către subiecții de drept competenți în materie și care dispun de împuterniciri discreționare.

Ce este „dreptul discreționar”? – un concept juridic încă nestudiat la noi de savanți, dar care se aplică frecvent în practică.

Aplicarea discreționară a normelor de drept, adoptarea deciziilor în mod discreționar este o realitate juridică, este o categorie juridică interramurală, universală. Totalitatea elementelor acestei categorii juridice este definită ca „drept discreționar”:

„Dreptul discreționar” este un fenomen juridic (realitate juridică), inevitabil, generat de normele de drept materiale, care impun, admit sau prevăd luarea deciziilor conform marjei de libertate de care dispune subiectul de drept, care are împuterniciri discreționare în acest sens și, totodată, este un mecanism juridic, care reglementează utilizarea normelor de drept cu aplicarea acestor împuterniciri la soluționarea cazurilor concrete, în așa fel încât deciziile adoptate să nu fie doar legale, ci și juste, echitabile, conform scopului urmărit, finalității legii, esenței dreptului în întregime.

Posibilitatea de a alege și adopta o asemenea decizie și este esența „dreptului discreționar” [13, p.474].

Discreția este caracteristică oricărei activități umane. La luarea deciziilor oamenii caută cea mai bună soluție.

„Dreptul discreționar” este utilizat de către toate statele lumii, de către toate organele statale, factorii de decizie. În volum diferit este propriu tuturor sistemelor de drept. „Dreptul discreționar” este recunoscut ca instrument important în procesul de efectuare a justiției, este o necesitate inevitabilă, fără de care, în anumite situații concrete, nu pot fi adoptate decizii corespunzătoare finalității legii, nu pot fi protejate drepturile omului, nu poate triumfa dreptatea.

Împuternicirile discreționare reprezintă dreptul, libertatea posesorului lor să procedeze într-un mod sau altul pentru atingerea cu succes și efectiv a scopului urmărit. În acest context, menționăm că subiectul de drept care are împuterniciri discreționare poate urmări, în procesul de aplicare a normei juridice, și alt scop – nu cel al finalității legii.

Aceleași premise ce permit aplicarea „dreptului discreționar” oferă și posibilitatea de a face abuz de drept: utilizarea împuternicirilor discreționare este contrară destinației lor sociale, cauzând daune intereselor obștești sau personale.

Abuzul de drept este, de asemenea, o realitate juridică.

„Dreptul discreționar” (discreția pozitivă) este un antipod al abuzului de drept (discreție negativă) și are misiunea, inclusiv, să combată acest fenomen juridic negativ.

Cauzele necesității aplicării discreționare a dreptului sunt actele normative de toate nivelurile, care conțin norme de drept generale, impersonale, nedeterminate, relativ-determinate, ambigue, aflate în coliziune, defecuoase, neclare.

Normele juridice cu un conținut clar, normele imperative, categorice, nu lasă nimic la discreția subiectului de drept. El va aplica norma juridică literalmente. Astfel de norme juridice absolut determinate, care nu pot fi aplicate în mod discreționar, în doctrină poartă denumirea de norme juridice cu competență legată. Acest concept – *competență legată*, este descifrat pe larg de D.A. Tofan în lucrarea sa *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, cercetare ce valorifică doctrina și jurisprudența occidentală, îndeosebi cea franceză [14, p.62-63].

„Competența legată există atunci când, în prezența unei situații date, autoritatea administrativă nu beneficiază de nicio marjă de libertate, fiind obligată să acționeze de o manieră determinată”, constată savantul francez D.Cabanol [15, p.15].

„În realitate, cercetând puterea discreționară și competența legată de care dispune Președintele Republicii, cazurile de putere complet discreționară sau de competență legată sunt foarte rare. Există în mod necesar un «dozaj între cele două concepte» care se cer precizate în fiecare caz concret”, este opinia altui savant francez J.P. Payre, exprimată în lucrarea sa *Pouvoir discretionnaire et compétence liées du Président de la République* [16, p. 1614].

„Dar chiar și în interiorul unei competențe legate există puncte pentru care administratorul dispune de o anumită putere discreționară”, adaugă alt savant francez [17, p.539].

„În principiu, competența legată dispare atunci când administratorul trebuie să aprecieze faptele” [15, p.17].

„Cele două fenomene sunt cel mai adesea combinate, în sensul că în cadrul unei și aceleiași proceduri, pentru aceeași decizie, există o parte de competență legată și o parte de putere discreționară. Cu alte cuvinte, administrația nu se află niciodată într-o situație de pură putere discreționară sau de pură competență legată” [18, p.530].

„Acțiunea administrației nu se poate adapta unei generalizări a competenței legate; ea trebuie să se acomodeze perpetuu unor circumstanțe particulare și schimbătoare pe care regula de drept nu putea să le prevadă. Dimpotrivă, o administrație larg discreționară nu ar putea oferi administrațiilor nicio singuranță, ar exista pericolul arbitrarului. De aici, necesitatea unui echilibru” [19, p.74].

Deci, chiar și atunci când subiectul de drept aplică o normă juridică strict determinată și se află în regimul unei competențe legate, unele elemente a deciziei luate sunt lăsate la aprecierea subiectivă, adică discreționară.

Are Președintele Republicii dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru? Da, incontestabil, dar în cazul nostru, conform Hotărârii adoptate, sub anumite condiții:

Președintele poate veni la consultări cu o propunere

proprie, care ar putea să fie acceptată de fracțiuni. Este la discreția lui cine poate fi acea candidatură.

În cazul în care nu este constituită o majoritate parlamentară absolută, Președintele are obligația, după consultarea fracțiunilor parlamentare, de a desemna un candidat, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea Președintelui. La fel este la discreția Președintelui desemnarea candidatului.

Președintele are dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru și atunci când în urma consultărilor vor fi propuse pentru desemnare mai multe candidaturi, iar Președintele va alege și va desemna pe cel despre care crede că va acumula cele mai multe voturi la acordarea votului de încredere pentru Guvern în Parlament.

Există marja de discreție, conform opiniei separate a unui membru al Curții Constituționale, și atunci când în urma consultărilor din partea fracțiunilor nu au fost înaintate propuneri. Desemnarea candidatului este la discreția Președintelui.

Dar în cazul constituirii unei majorități parlamentare absolute, este stipulat în Hotărâre, Președintele Republicii Moldova desemnează candidatul susținut de această majoritate. La discreția Președintelui nu este lăsat nimic. Este obligat să o desemneze anume pe acea candidatură.

Anume pentru acest punct din Hotărâre la unii au apărut mai multe semne de întrebare, pentru alții – nemulțumiri, pentru ai treilea – teme de a acuza Curtea Constituțională de abuz de drept, comis în favoarea unui partid politic de la guvernare, care, cu orice preț, dorea să-și promoveze candidatura sa la funcția de Prim-ministru, în timp ce însăși Curtea Constituțională în Hotărârea sa a încercat să-i reproșeze Președintelui Republicii o abordare abuzivă, arbitrară a atribuției sale dacă va decide unipersonal, fără a ține cont de majoritatea absolută a Parlamentului – organ reprezentativ-suprem al poporului.

Dacă este să ne referim la întrebarea din titlul acestui articol și să proiectăm conceptele juridice de mai sus la cazul concret, care a cerut interpretarea Curții Constituționale, ușor se poate de constatat că Președintele Republicii Moldova are dreptul discreționar la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru, chiar și în situația când este formalizată o majoritate parlamentară absolută (așa cum este ea calificată în Hotărârea Curții de la 29.12.2015), care vine cu o singură candidatură.

Până în decembrie 2015, art.98 nu a trezit la nimeni neclarități: Președintele Republicii, deși consulta fracțiunile parlamentare, desemna în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru persoana propusă de coaliția de guvernare, mai precis de către PLDM, căruia îi revenea această funcție conform partajării posturilor în conducerea țării. Atunci sintagma „consultarea fracțiunilor” nu interesa pe nimeni, deși Președintele ar fi trebuit să fie mai precaut față de unele dintre candidaturile desemnate, cum s-a adevărit ulterior, unele dintre ele nu meritau să ocupe acest post.

Curtea Constituțională a fost sesizată într-o perioadă de instabilitate politică fără precedent, dar circumstanțele concrete create în jurul desemnării de că-

tre Președintele Republicii a candidatului pentru funcția de Prim-ministru nu pot schimba conținutul art.98 din Constituție și nici împuternicirile Președintelui în acest sens: Președintele, și nu altcineva, desemnează acea candidatură, dar o face după ce consultă fracțiunile parlamentare. Este o operă comună: în timpul consultărilor candidatura poate fi propusă atât de Președinte, cât și de fiecare fracțiune în parte, au dreptul discreționar în această operațiune atât primul, cât și cei din urmă.

Esența consultărilor nu constă în identificarea majorității parlamentare care va susține un Prim-ministru, ci identificarea candidaturii la funcția de Prim-ministru, care va fi susținută de majoritatea parlamentară, pentru că Președintele Republicii, în urma consultărilor, prin Decret, desemnează candidatul la funcția de Prim-ministru, și nu majoritatea parlamentară.

Ca rezultat al consultărilor va fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru persoana cea mai potrivită, posesoare a calităților profesionale și morale pentru acest post, cu capacități organizatorice, care va forma lista membrilor Guvernului, va elabora programul de activitate a Guvernului, capabil să realizeze inclusiv promisiunile partidelor politice parlamentare, făcute în campania electorală, și care au creat majoritatea parlamentară, și care va fi sprijinită de către Parlament (majoritatea parlamentară). În aceasta și constă scopul consultărilor. Decretul de desemnare a candidaturii trebuie să urmărească acest scop. Dreptul la discreție este oferit anume pentru atingerea acestui scop și, totodată, este limitat de acest scop, adică este hotarul discreției, care dacă este depășit, se ajunge în câmpul arbitrarului, abuzului de drept.

Din aceste considerente, dacă o majoritate parlamentară formalizată vine cu o candidatură la postul de Prim-ministru, pe care o va susține în Parlament, Președintele o va desemna în această calitate prin Decret prezidențial, dar numai în cazul când candidatura propusă corespunde tuturor exigențelor înaintate persoanelor ce vor ocupa postul de Prim-ministru. Dacă corespunde, Președintele remite Decretul. Aici, într-adevăr, s-ar putea constata că Președintele se află într-un regim de competență legată – nu îi este lăsat nimic la discreția sa.

Dreptul discreționar, împuternicirile discreționare sunt oferite subiectului de drept care aplică legea, anume pentru a avea posibilitatea, în condițiile unei norme juridice neclare, de a adopta o decizie și legală, și echitabilă, corespunzătoare finalității legii, scopului urmărit de această lege. Dacă împuternicirile discreționare sunt utilizate la adoptarea unei decizii contrare acestui scop urmărit, este vorba despre abuzul de drept, comis de subiectul de drept. La fel, dacă Președintele Republicii nu desemnează prin Decret o candidatură care corespunde tuturor cerințelor, este propusă și sprijinită de Parlament, el va comite un abuz de drept, el va utiliza dreptul discreționar contrar finalității legii.

În tot cazul, Președintele trebuie să verifice toate calitățile viitorului candidat. Acest lucru este constatat și în Hotărârea Curții Constituționale:

„... Președintelui nu i se poate nega dreptul de a evalua calitățile, competența, experiența și, în fond, capacitatea unei persoane, implicate politic sau nu,

să conducă Guvernul și să-și atragă sprijinul politic al majorității parlamentare...” (pct.95 din Hotărâre).

Este la discreția Președintelui modul de evaluare a acelor calități și competențe, dar și a respectării normelor morale, a integrității, incoruptibilității, reputația pe care o are în societate ș.a. În funcție de rezultatele evaluării, Președintele poate desemna sau respinge candidatura propusă, chiar dacă are sprijinul majorității parlamentare absolute formalizată.

Se pare că anume datorită evaluării cu rezultat negativ al calităților candidaturii propusă de către majoritatea absolută, Președintele nu a acceptat-o, și majoritatea parlamentară a propus altă candidatură, care și a fost desemnată. Este un lucru firesc, fără a i se aduce Președintelui acuzații. Este un drept al lui, pe care l-a aplicat în mod discreționar.

În general, este lipsită de sens atât din punct de vedere teoretic, legal, dar și practic, poziția, conform căreia Președintele Republicii în anumite situații, ca cea descrisă anterior, nu ar avea „dreptul discreționar” la desemnarea candidaturii pentru funcția de Prim-ministru. După cum s-a menționat, toți subiecții de drept, atunci când își execută atribuțiile în limitele competenței, atunci când utilizează sau aplică legea interpretând-o mai restrâns sau mai extins, dispun de împuterniciri discreționare.

Cu atât mai mult, când este vorba despre Președintele Republicii în procesul de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru. Dacă Președintele nu poate impune fracțiunilor parlamentare propria candidatură, cu atât mai mult acest lucru nu-l pot face fracțiunile parlamentare: desemnarea candidatului este o atribuție a Președintelui, nu a fracțiunilor.

Președintelui nu că nu i se neagă dreptul de a evalua calitățile profesionale, morale, organizatorice și de alt ordin ale persoanei propuse ca rezultat al consultărilor în calitate de candidat la funcția de Prim-ministru, ci, din contra, are obligația să o facă. Deci, nu este numai un drept, ci și o obligațiune, care reiese din responsabilitatea Președintelui, ca șef al statului, ca garant al suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării (art.77 din Constituție), iar Guvernul, condus de Prim-ministru, asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice (art.96 din Constituție), activitate de care se face responsabil și Președintele.

Responsabilitatea Președintelui, în acest sens, este constatată și de concluziile Curții Constituționale reflectate în Hotărâre: „... Parlamentul ar putea să-și formeze un Guvern care să se afle la discreția sa (care ar putea să fie una arbitrară, abuzivă, negativă – adăugăm noi). Aici însă intervine rolul Președintelui, și anume, de a veghea la eficiența și buna structură a echipei care va guverna țara pentru următorul mandat. Prin prestigiul și autoritatea sa reprezentativă, Președintele sprijină formarea Guvernului, pe care îl va numi numai dacă va obține susținerea Parlamentului” (pct.129 din Hotărâre).

Chiar dacă este formată o majoritate parlamentară absolută formalizată, și vine în fața Președintelui cu o singură candidatură, Președintele, de rând cu evalua-

rea calităților acestei candidaturi, trebuie să analizeze procedura de formare a acestei majorități, dacă această majoritate este integră, nu este creată sub presiune. Și numai după această evaluare și analiză să emită Decretul de desemnare a candidaturii, deci dispune de împunătorie discreționare.

Președintele poate dispune de acest drept, chiar și la numirea Guvernului. Alin. (4) art.98 prevede că, în baza votului de încredere acordat de Parlament, Președintele Republicii Moldova numește Guvernul. Norma constituțională este clară și imperativă, deci se cere întocmai executată, adică competența Președintelui în acest caz este legată, nu este lăsat nimic la discreția sa.

Poate fi această numire una formală, protocolară? Dacă toată procedura învestirii Guvernului a fost întocmai respectată, se poate spune că Decretul de numire a Guvernului este o acțiune pur formală, protocolară. Totuși, Președintele verifică dacă acea procedură este în plină conformitate cu Legea.

Dar dacă procedura de acordare a încrederii Guvernului, cu votul majorității deputaților aleși, nu a fost respectată, sau au avut loc alte abateri de la procedura învestirii Guvernului? Votul de încredere poate fi acordat doar după ce Programul de activitate și lista Guvernului se dezbate în ședința Parlamentului. Astfel este supus dezbaterii atât Programul de activitate, cât și Lista Guvernului, a fiecărui membru al viitorului Guvern. La formarea Listei Președintele nu participă, iar ulterior constată că unii candidați din Listă nu sunt integri, prin definiție, nu pot ocupa funcția de Ministru. Ce face Președintele, închide ochii? Sau dacă în ședința Parlamentului nici Programul de activitate, nici Lista Guvernului nu au fost supuse dezbaterilor?

El poate să nu numească un astfel de Guvern. Și o astfel de decizie, adoptată cu aplicarea dreptului discreționar, va fi una legală, constituțională.

În așa circumstanțe, nu poate fi vorba despre o competență legată, ci despre o interpretare a tuturor normelor juridice ce reglementează statutul juridic al Președintelui, atribuțiile și responsabilitatea acestuia raportate la atribuțiile și responsabilitatea Guvernului. Președintelui nu i se poate îngădi dreptul de a interpreta normele juridice, pe care le aplică. Iar în funcție de rezultatul interpretării, aplicarea acestor norme poate fi discreționară.

„Un sistem care prin lege nu acordă autoritate discreționară agenților legii, este un sistem tiranic” – susține savantul american J.F. Klein, constatare confirmată de majoritatea teoreticienilor, dar și de jurisprudența internațională, inclusiv de jurisducția constituțională [20, p.160].

Aplicarea (utilizarea) discreționară a normelor juridice, ce se referă la atribuțiile Președintelui Republicii prevăzute de art.98 din Constituție, reiese și este argumentată și de jurisprudența Curții Constituționale, în special prin constatările și concluziile din Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr.534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menținerea în funcție a Prim-ministrului demis prin moțiune de cenzură (pen-

tru suspiciuni de corupție) până la formarea noului guvern și nr.584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru [21].

Ambele decrete au fost examinate prin prisma corespunderii Constituției și, îndeosebi, a normelor constituționale ce determină Republica Moldova ca un stat de drept, democratic, iar Hotărârea a fost fundamentată prin interpretarea acestor principii fundamentale, cu trimitere la Convențiile și alte acte internaționale în speță.

Astfel, conform Rezoluției Comisiei ONU pentru Drepturile Omului 32/2005 privind democrația și statul de drept, statelor-membre li se:

- reamintește că interdependența dintre o democrație funcțională, instituții responsabile și puternice și statul de drept efectiv, este esențială pentru un guvern legitim și eficient...;

- reamintește că statele sunt garanți ai democrației, ai drepturilor omului și ai statului de drept și poartă responsabilitate pentru punerea lor în aplicare pe deplin;

- invită statele-membre să facă eforturi continue pentru a consolida statul de drept și promovarea democrației prin garantarea că nicio instituție sau persoană publică sau privată nu este mai presus decât legea, asigurându-se că toți agenții guvernamentali, indiferent de pozițiile lor, sunt imediat și pe deplin trași la răspundere pentru orice încălcare a legii pe care o comit.

La capitolul 3.1.3 din Hotărâre „Încrederea publicului în instituțiile fundamentale ale statului”, *inter alia*, se menționează:

- încrederea în instituții, în general, în personalități politice și figuri publice, semnificația așteptărilor ca acele persoane sau instituții să acționeze în beneficiul lor;

- consolidarea încrederii în Parlament, Președinte și Guvern ca instituții fundamentale ale statului ce simbolizează democrația, este în conexiune directă cu respectarea efectiv a principiului statului de drept;

Iar în conformitate cu acest principiu, persoanele aflate în funcții de conducere trebuie să demonstreze că îndeplinesc standarde ridicate în materie de integritate. În cazul când se constată neîndeplinirea condiției, ignorarea acestor constatări și numirea/menținerea în funcții de conducere a unor persoane asupra cărora planează dubii privind integritatea, reprezintă o sfidare a statului de drept (§ 3.1.4).

Sunt niște principii de valoare a statului de drept, a unei societăți democratice.

În acest context, art.56 din Constituție prevede că „... cetățenii, cărora le sunt încredințate funcții publice ... răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin” [2].

Astfel, responsabilitatea reprezintă o valoare consacrată de Constituție.

Cu cât este mai înaltă funcția, cu atât este mai mare responsabilitatea. Iar Președintele este șeful statului, garantul suveranității și independenței țării. Deci și responsabilitatea este pe măsură.

Această operă comună a Președintelui Republicii

și a Parlamentului de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru, de acordare a votului de încredere și numire a Guvernului are loc în temeiul controlului reciproc al puterilor în stat, bazat pe sistemul „frânelor și contrabalanțelor” pentru a asigura unitatea materiei constituționale, rațiunea și funcționarea instituțiilor, precum și echilibrul puterilor (pct.49 și 81 din Hotărârea Curții Constituționale din 29.12.2015) [1].

Și acest mecanism nu-și are originea în raportul de superioritate a Parlamentului față de Președinte, ci este prevăzut de Constituție – determinat de principiul separației puterilor în stat, care, fiind separate, au obligațiunea să colaboreze în scopul atingerii obiectivelor constituționale.

Datorită sistemului „frânelor și contrabalanțelor”, dar și asigurării echilibrului puterilor, Președintele Republicii intră în raport de egalitate atât cu puterea legislativă, cât și cea judecătorească, deși el nu are și nici nu poate avea (datorită aceluiași principiu al separării puterilor în stat) o atribuție directă.

Astfel, Parlamentul este unica autoritate legislativă – adoptă legi. Dar actele adoptate nu devin legi până nu sunt promulgate de Președinte (care este inferior, după constatările făcute de Curte, Parlamentului). Mai mult, dacă nu este de acord, Președintele este în drept să întoarcă unele legi în Parlament la reexaminare.

Consiliul Suprem al Magistraturii – exponentul puterii judiciare, selectează și desemnează candidaturi la funcția de judecători, dar ei sunt numiți prin Decret prezidențial, iar pe unii poate să nu-i numească.

Și într-un caz, și în altul Președintele utilizează o obligațiune a sa, dar și un drept, pe care îl aplică în mod discreționar. Nu-l poate impune nimeni să procedeze altfel.

La fel este și în procesul de consultări cu fracțiunile parlamentare pentru a selecta persoana potrivită ce va fi susținută de Parlament, apoi a o desemna în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Președintele consultă, apreciază, determină, decide. Nu este o activitate formală, mecanică. Este o obligațiune a Președintelui, dar este și un drept să ia decizii în mod discreționar. Statul, atribuțiile și marea responsabilitate îl obligă să decidă anume așa, și nu altfel.

Se face impresia că Curtea Constituțională nu a ținut cont de propria Hotărâre de la 22.04.2013, de principiile de valoare menționate *supra*, odată ce constată că Președintele nu are dreptul discreționar la desemnarea candidatului de Prim-ministru, dacă este formalizată o majoritate parlamentară absolută și vine cu candidatura sa. Acest punct din Hotărârea de la 29.12.2015 deschide ușile pentru majoritatea parlamentară să vină cu orice candidatură, știind că va fi desemnată de către Președinte – este obligat de Curte să o facă, indiferent de faptul este integră această candidatură, se bucură ea de încrederea publicului, are ea calitățile necesare pentru a îndeplini funcția de Prim-ministru. Poate fi creat un precedent periculos pentru viitoarele desemnări.

Pare că Curtea Constituțională nu a ținut cont de circumstanțele concrete în care a fost ea sesizată, ba din

contra, Hotărârea este în favoarea acelor circumstanțe. Și totuși, Președintele s-a folosit de dreptul la discreție și nu a acceptat una din candidaturi.

În textul Constituției lipsește o normă specială, dedicată fracțiunilor parlamentare, ce ar determina statutul lor, rolul, atribuțiile, precum și responsabilitățile lor, modul de constituire, de activitate, de luare a deciziilor.

Unele dintre aceste aspecte sunt prevăzute în Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului din 02.04.1996 (MO nr.50/237 din 07.04.2007), și se referă la modul de constituire, precum și atribuțiile lor la soluționarea mai multor probleme în activitatea Parlamentului, mai cu seamă cu caracter organizatoric (art.4-6 ale Legii) [22].

În Constituție despre fracțiunile parlamentare se vorbește în trei articole: alin.(3) art.64, alin.(1) art.85 și alin.(1) art.98, fără a da noțiunea sau definiția „fracțiune parlamentară” și fără a descifra sensul sintagmei „consultarea fracțiunilor parlamentare” [2].

Acest vacuum juridic este acoperit de Curtea Constituțională în Hotărârile sale interpretative.

În pct.98 al Hotărârii din 29.12.2015 Curtea observă că, potrivit prevederilor regulamentare, fracțiunile parlamentare reprezintă principala formă de organizare politică a partidelor parlamentare în cadrul Parlamentului și se constituie prin asocierea deputaților care au un candidat în alegeri, pe listele aceluiași partid politic, ale aceleiași formațiuni politice, alianțe politice sau alianțe electorale [1].

O fi. Și chiar dacă așa este, apare întrebarea: în ce măsură această formă principală de organizare politică poate impune Președintelui Republicii voința sa fără nici un fel de rezerve, obligându-l să se conducă necondiționat de ceea ce a decis, a ales, în timp ce atribuția, dreptul și obligațiunea de a desemna revine Președintelui? Nu găsim în capitolul IV al Constituției, ce reglementează activitatea Parlamentului, o astfel de entitate politică, care ar avea atribuție de a alege un candidat pentru funcția de Prim-ministru, care să fie propus Președintelui Republicii, iar acesta din urmă să fie obligat să-l desemneze prin Decret Prezidențial.

Din 2009 încoace, toate deciziile luate în Parlament, Guvern, și nu numai, sunt luate de liderii partidelor parlamentare, și nu de fracțiunile parlamentare.

Nu este așa reglementare în Constituție, nu o poate face nici Curtea Constituțională, care doar interpretează normele constituționale nu și adoptă din mers norme noi, mai cu seamă atribuindu-i Președintelui o competență legată. După cum se știe, normele constituționale au rolul principiilor fundamentale ale dreptului, capabile, prin interpretare fie mai restrânsă, fie mai extinsă (în funcție de circumstanțe), să rezolve orice situație apărută sau să „deschidă ușile” pentru a o rezolva. O normă juridică constituțională și, în egală măsură, una interpretativă, nu poate atribui celui ce o aplică o competență legată. În caz contrar, va fi una tiranică.

Desigur, art.98 din Constituție nu poate pretinde la un principiu fundamental de drept, are un caracter procesual, care, în funcție de circumstanțe concre-

te, necesită interpretare pentru a fi corect aplicată. O interpretează Curtea Constituțională, dar o interpretează înainte de a o aplica și cel care o aplică, adică Președintele Republicii.

Norma juridică, dacă nu în întregime, apoi unele elemente ale ei, admit, permit sau impun aplicarea lor discreționară. În funcție de norma aplicată, teoreticienii fac distincție între **puterea discreționară liberă** și **puterea discreționară legată**. Pentru cea din urmă scopul actului este determinat de lege și cel ce aplică o astfel de normă dispune de o competență reglementată, dar totuși, unele elemente ale normei pot fi aplicate în mod discreționar.

Desigur, în cazul desemnării candidatului pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii nu dispune de o putere discreționară liberă, absolută, ci de una legată, pentru că competența sa este reglementată: el trebuie să consulte fracțiunile parlamentare pentru a descoperi sprijinul majorității parlamentare, în caz contrar, candidatura nu va fi susținută și, astfel scopul Decretului de desemnare nu va fi atins, și nici scopul art.98 în întregime. Totodată, Președintele poate să nu numească o candidatură susținută de majoritatea parlamentară, dacă modul de creare a majorității parlamentare trezește suspiciuni serioase, iar însăși personalitatea candidatului, fie nu este una integră, fie nu are susținerea societății. Este un drept discreționar al Președintelui să nu-l desemneze.

Nici în Constituție, nici în alt act normativ nu este indicată procedura conform căreia, dacă este constituită o majoritate parlamentară absolută, ea urmează a fi formalizată, nu doar declarată, și disponibilă de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru, după care să fie făcută, în acest sens, notificarea oficială la adresa Președintelui Republicii Moldova. În așa caz, Președintele Republicii Moldova desemnează candidatul susținut de această majoritate.

Este un mecanism neprevăzut de Constituție, unul elaborat de Curtea Constituțională, care, de fapt, ega lează cu valoarea unor norme constituționale, care au alt mecanism de aprobare, nu țin de competența Curții Constituționale și nu pot fi calificate ca elemente interpretative ale art.98.

Poate fi calificată dispoziția alin.(1) art.98 al Constituției ca un concept atât de nedefinit, neclar, încât impune expansiunea interpretativă (expresia profesorului I.Vida) pentru a descoperi intenția legiuitorului prin crearea de noi reglementări constituționale în ce privește înțelesul sintagmei „consultări cu fracțiunile parlamentare pentru a desemna candidatul pentru funcția de Prim-ministru”?

Însăși Curtea Constituțională la cea din urmă întrebare în Hotărârea sa răspunde pozitiv (pct.51-52): „Spre deosebire de dispozițiile privind drepturile omului, care sunt mai generale și mai flexibile, regulile instituționale ce reglementează o procedură specifică de guvernare sau de competență ar trebui să fie clare, cu scopul de a crea stabilitate politică și previzibilitate”.

Interpretarea regulilor instituționale se concentrează asupra echilibrului puterilor executivă, legislativă și judiciară, stabilite de Constituție, în lumina standar-

delor europene și internaționale privind democrația și statul de drept, precum și a patrimoniului constituțional comun privind formele de guvernământ europene, luând în considerare particularitățile naționale, se menționează în Hotărârea din 29.12.2015.

Pentru a-și justifica concluziile din Hotărâre, Curtea Constituțională face trimitere la Raportul privind amendamentul constituțional, adoptat de Comisia de la Veneția în cadrul celei de a 81-a sesiuni plenare din 11-12 decembrie 2009:

„Amendamentul formal nu este singura formă de modificare constituțională, iar în unele sisteme nici măcar cel mai important. Cele mai importante două căi alternative de modificare legitimă a Constituției sunt interpretarea jurisdicțională și evoluția convențiilor politice nescrise ce completează sau contrazic textul scris. Modul în care aceste două mijloace funcționează într-un anumit sistem constituțional influențează necesitatea unui amendament formal.

Numeroasele sisteme constituționale arată din abundență că pot avea loc modificări substanțiale fără a schimba textul, datorită interpretării jurisdicționale. Exemplul clasic este modul în care Curtea Supremă a SUA a dezvoltat de-a lungul anilor conținutul Constituției de la 1787, cu mult dincolo de cele 27 de amendamente formale aduse. Deși nu există exemple europene în care curțile au jucat un rol atât de important în modelarea Constituției, există totuși în Europa un anumit număr de curți care au contribuit substanțial la dezvoltarea constituțiilor lor prin interpretare și aplicarea dinamică” [23, p.109, 112].

În Raport se aduce exemplul SUA, în care Curtea Supremă a dezvoltat de-a lungul anilor conținutul constituției, și este calificat drept „exemplu clasic”. Poate fi convingător, dar nu și „clasic”. SUA face parte din sistemul de drept anglo-saxon, în care legislația nu este codificată, iar instanțele de judecată, examinând cazuri concrete, pornind de la circumstanțele cauzei, pot crea precedente judiciare cu valoare de norme juridice. Acest proces este caracteristic și în activitatea Curții Supreme, care are și statut de Curte Constituțională. Deci poate nu doar interpreta, dar și crea noi norme constituționale. Totul este corect, totul este legitim.

Iar astfel de exemple în Europa nu sunt și, probabil, nici nu vor fi. Sistemul de drept romano-german (continental) este unul codificat, în care instanțele de judecată, dar și Curțile Constituționale, pot doar interpreta normele de drept, nu și de a crea noi norme juridice, care pot fi create doar de legiuitorul constituant, de Adunări Constituante sau prin referendum.

Da, și Curțile Constituționale europene contribuie la dezvoltarea constituțiilor, dar o fac după cum se relatează în Raportul de la Veneția, prin interpretări și aplicări dinamice, dar care sunt cazuale, individuale, nu creează noi norme, nu le înlocuiesc pe cele interpretate sau aplicate dinamic. În alte circumstanțe, la schimbările relațiilor sociale, în alte cazuri concrete aceleași norme pot fi interpretate din nou, modelate la aceste schimbări pentru o soluționare constituțională, dar și echitabilă pentru că dreptul, iar normele Constituționale înglobează principiile fundamentale

ale unui stat de drept, ca instrument regulatoriu întotdeauna are soluții.

Așa sunt formulate normele juridice în modelul european a Constituțiilor, care permit interpretări largi și modelări constructive, așa le interpretează Curțile Constituționale europene.

Rămâne de văzut dacă Constituția Republicii Moldova corespunde întru totul modelului european, iar Curtea Constituțională a RM interpretează, modelează și aplică normele constituționale la fel ca și cele europene.

În același Raport al Comisiei de la Veneția privind revizuirea Constituției (CDL – AD(201) 001), printre altele, se menționează: „Comisia de la Veneția a salutat și a aprobat în repetate rânduri modelul «curților constituționale» care acum este răspândit în Europa. Acest model este în general favorabil **interpretării** constituționale jurisdicționale. Asemenea cursuri vor contribui în mod legitim la dezvoltarea sistemelor constituționale naționale. Totuși, Comisia de la Veneția reține, **că pentru o revizuire constituțională importantă, o procedură democratică și deliberativă, conforme procedurilor prescrise pentru amendamentele constituționale, este în fond vădit preferabilă unei abordări jurisdicționale**” (§ 112).

Comisia a constatat „ca principiu general, că orice revizuire constituțională majoră trebuie efectuată de preferință conform procedurilor de revizuire formală prescrise, având în vedere că unul dintre obiectivele centrale ale procedurilor scrise este de a garanta legitimitate modificărilor constituționale” (§ 22) [23].

* * *

„Dreptul discreționar” este o trăsătură a dreptului în procesul lui de realizare, dar își are rădăcinile în dreptul material, care datorită caracterului normelor de drept generale, impersonale, nedeterminate, relativ determinate, neclare, vidului legislativ, necesită în cazurile concrete o anumită interpretare, precum și o aplicare discreționară (însăși interpretarea este un element al dreptului discreționar).

Valoarea aplicativă a acestui concept juridic constă în faptul că, în multe cazuri, ideea de justiție, echitate, dreptate, protejarea drepturilor omului, adoptarea deciziilor care să corespundă scopului urmărit, finalității legii se realizează doar cu utilizarea „dreptului discreționar”. Cei ce aplică legea trebuie să cunoască particularitățile acestui concept. Deciziile luate, în mod discreționar, sunt în favoarea celor implicați într-un proces juridic, dar și a finalității legii, a interesului public, a binelui comun, excluzând concomitent luarea deciziilor arbitrale, abuzul de drept.

De acest drept dispun toți subiecții de drept ce aplică legea. Nu poate Curtea Constituțională, care are cea mai largă marjă de libertate în procesul de interpretare și pronunțare a deciziilor, aplicând puterea discreționară într-o formă atât de extinsă, sub pretextul că dezvoltă Constituția, să-i îngreuească acest drept Președintelui Republicii, mai ales în problema desemnării candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

Referințe:

1. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.1877-VII din 21.12.2015 privind desemnarea dlui I.Sturza în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru.
2. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău, 2004.
3. Hotărârea Curții Constituționale din 29.12.2015 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.1877-VII din 21.12.2015.
4. Negru B., Negru A. *Teoria generală a dreptului și a statului*. Chișinău: Bons Offices, 2006, p.426, 430.
5. Dogaru Ion, Claudiu Dănișor Dan, Dănișor Gheorghe. *Teoria generală a dreptului*. București, 1999, p.403-404.
6. Duguit *Traité de droit constitutionnel*. Vol.II. Paris, 1928, p.274.
7. Berghel. *Téorie générale de droit*. Paris, 1985, p.28.
8. Speranția Eugeniu. *Introducere în filosofia dreptului*. Cluj, 1940, p.11.
9. Rousseau D. Interpreter un text, c'est en droit, lui donner une vie juridique. În: *La justice constitutionnelle en Europe*. 3-ème édition. Paris: Montchrestien, p.34.
10. Vida I. Forța juridică a interpretării Constituției. În: *Justiția Constituțională: actualitate și perspective*, Chișinău, 2005, p.32-35.
11. Arnold R. Justiția constituțională și domeniul politicului. În: *Materialele Conferinței „Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională”*. Chișinău, 2007, p.29-31.
12. Barac A. *Судейское усмотрение*. Москва: Норма, 1993, c.188.
13. Avornic Gh., Postovan D. *Dreptul discreționar (aspecte teoretice și practice)*. Iași, 2015, p.474.
14. Tofan D.A. *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*. București: All Beck, 1999, p.62-63.
15. Cabanol D. Controle de légalité et liberté de l'administration. În: *L'Actualité juridique – Droit administratif*, no1, p.15.
16. Payre J.P. Pouvoir discretionnaire et compétence liées du Président de la Republique. În: *Revue du droit public*, 1981, no.6, p.1614.
17. Laubadère A. de. Le controle juridictionnel du pouvoir discretionnaire dans la jurisprudence récente du Conseil d'État français. În: *Mélanges Waline*, Paris: L.G., D.J., 1974, p.539.
18. Vedel G., Develpe P. *Droit administratif*. Vol.I, XIIe éd. Paris: P.U.F., 1992, p.530.
19. Rivero J., Waline J. *Droit administratif*. XII e éd. Paris: Precis, Dallaz, 1996, p.74.
20. Klein John F. *Let's Make a Deal: negotiating justice*. Massachussets-Toronto: Lex...Books D.C.Heath and Compouz Lexicon, 1976, p.160.
21. Hotărârea Curții Constituționale din 22.04.2013 privind controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr.534-VII din 08.03.2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru.
22. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului din 02.04.1996. În: *Monitorul Oficial*, nr.50/237 din 07.04.2007.
23. Raportul privind amendamentul constituțional, adoptat de Comisia de la Veneția în cadrul celei de a 81-a sesiuni plenare (CDL-AD(20101)001, 11-12 decembrie 2009, p.109, 112.

TERROR ATTACKS: RING AROUND THE EXISTENCE THREATENS OF OVER A BILLION PEOPLE OF THE WORLD

Lilia GÎRLA,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Jacob RUB,

*or. Haifa, Israel,
doctorand (USM)*

Acest articol este consacrat unor probleme de importanță majoră în domeniul prevenirii faptelor infracționale de terorism. Studiul este fundamentat pe analiza detaliată a conceptului de terorism și a grupărilor teroriste în toată lumea. A fost adusă claritate în rezolvarea unor situații controversate, provocate de deficiențele legislative care, la rândul lor, creează obstacole rezonabile în elaborarea măsurilor de protecție împotriva atacurilor teroriste.

Cuvinte-cheie: terorism; genocid; atac terorist; atac fatal; terorism etnic; tendințe teroriste; grupări teroriste, prevenirea și combaterea atacurilor teroriste.

* * *

This article is dedicated to the one of the most significant questions in the domain of terrorism prevention. This scientific paper is based on the detailed analysis of the concept of terrorism and terrorist groups all over the world. There have been clarified some crucial controversies provoked by these legislative disadvantages which create reasonable obstacles in the elaboration of the defensive measures against terrorist attacks.

Keywords: terrorism; genocide; terrorist attacks; fatal attacks; ethnic terrorism; terrorism trends; terrorist groups; prevention and struggle with terrorist attacks.

Terrorism has been around as a major nuisance to governments as long as recorded history. The Bible advocates terror, assassination, and annihilation in several places (see the book of Numbers and book of Joshua). Regicide, or the killing of kings by rivals, and the brutal suppression of loyalists afterwards, has been an established pattern of political ascent since Julius Caesar (44 B.C.). The Zealots in Israel (100 A.D.) fought Roman occupation with hit-and-run tactics in public places. The Assassins in Iraq (1100 A.D.) fought the Christian Crusaders with suicide tactics. The Thuggish in India kidnapped travelers for sacrifice to their Goddess of Terror, Kali. The Spanish Inquisition (1469-1600) dealt with Heretics by systematized torture, and the whole medieval era was based on terrorizing a countryside. The Luddites (1811-1816) destroyed machinery and any symbol of modern technology. A Serb terrorist (1914) started World War I. Hitler's rise to power (1932) involved plans for genocide. Nations like Ireland, Cyprus, Algeria, Tunisia, and Israel probably would have never become republics if not for revolutionary terrorism, and more than a few people would say the United States was founded on terrorism. However defined, it is clear that terrorism has helped shape world history in a variety of ways, and it has long meant different things to different people.

There is no one, good definition of terrorism. In fact, it might be impossible to define because it is intangible and fluctuates according to historical and geographical contexts. Some forms of it are indistinguishable from crime, revolution, and war. Other forms of it are easily distinguishable. Each and every person knows that they would in some way, someday, under

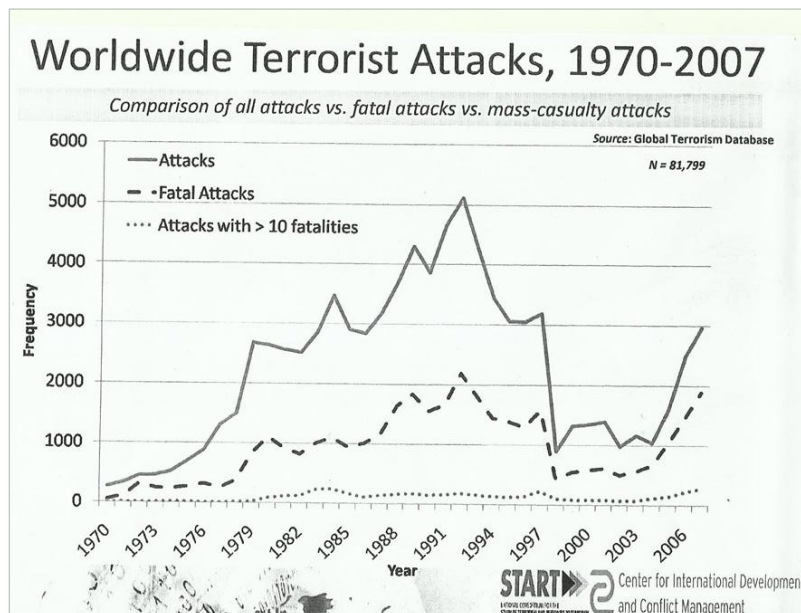
some back-against-the-wall condition, support some form of terrorism (as a tactic of last resort) in the name of some deeply cherished cause or value. You may already be a supporter of terrorism, or you may live under a government that practices terrorism, and not know it. There is no universally accepted definition of terrorism (Long 1990, *The Anatomy of Terrorism*).

USA State Department definition, Title 22 of the U.S. Code, Chapter 38, Section 2656f(d): *premeditated, politically motivated violence perpetrated against non-combatant targets by subnational groups or clandestine agents, usually intended to influence an audience.* FBI definition: *the unlawful use of force or violence against persons or property to intimidate or coerce a government, the civilian population, or any segment thereof, in furtherance of political or social objectives.* Defense Department definition: *the calculated use, or threatened use, of force or violence against individuals or property to coerce or intimidate governments or societies, often to achieve political, religious, or ideological objectives.* United Nations definition: *any act intended to cause death or serious bodily injury to a civilian, or to any other person not taking an active part in the hostilities in a situation of armed conflict, when the purpose of such act, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act.* Article 2(b) of *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, May 5, 2004 [1].

Terrorist activity has been especially more frequent in the **Middle East** and Asia this decade. Countries emerging as "terrorist hotspots" are not necessarily the

countries at risk of instability. According worldwide Terrorist Attacks 1970-2007 we can see the increasing from the end of the 20 century till today, of terrorist attacks by comparison of the fatal attacks, and 10 fatalities attacks. So from the year 2005 we can see a big jumping of the frequency of all kinds of the global terrorism attacks:

According the Emerging Terrorist Hotspots we can learn that most of them in Asia (8) one in Africa and one in the Middle east: Afghanistan, Bangladesh, Indonesia, Iraq, Nepal, Kashmir, Rwanda, Thailand, West Bank/Gaza [2].

It was found that the **Ethnic Terrorism is the main reason of Global Conflict and Terrorism Trends:**

- There are more than 5,000 ethnic groups globally.
- Two-thirds of the world's countries have at least one minority that is 10% or more of its population.
- The Minorities at Risk project (MAR) has identified nearly 2,000 socially significant ethnic groups that comprise at least 100,000 people or 1% of a country's population.
- The MAR estimation is that nearly 1 in 7 people in the world face some sort of discrimination based on ethnic identity.
- 7 of the 10 deadliest organizations have ethnically based ideology or membership, in full or in part (1998-2005 data).

It was found that Organizations professing a democratic ideology are significantly less likely engages in terrorism, and Organizations with the following characteristics are more likely to engage in terrorism: Separatism Rhetoric justifying violence Foreign Support State Repression. An interesting subject was found about the fact that organizations that do not have a democratic ideology and have all the factors above, have an 89% likelihood of engaging in terrorism [3].

The type of rhetoric that is often used to calm the public when the national threat level is increased is: *You are more likely to be struck by lightning than killed or injured in a terrorist attack.* Although the days of the color-coded ranking system from the Department of Homeland Security are long gone, the U.S. government is still quick to warn the public when there are credible reports of an upcoming terrorist plot against Americans. Public concerns over terrorism have certainly declined precipitously since September 11, 2001 and have remained far behind the economy, job creation and political polarization on the list of voters' worries. Yet it only takes one mass casualty attack or a single, publicized beheading of an American citizen to regain the attention of the American public. The fact that 71 percent of American voters in the 2014 midterms were worried about a terrorist attack on the U.S. homeland is an indication that violent groups like Al Qaeda, the Islamic State and Al Qaeda in the Arabian Peninsula are still hovering in the minds of many Americans [4].

Like it or not, terrorism will continue to be a problem for the United States, its allies and the rest of the international community. Like narcotics or petty crime, terrorism cannot be eliminated-it can only be degraded and managed to a point that allows everyone to live their lives in relative peace. Deadliest terrorist groups that are operating today, and those they are no doubt at the top of Washington's radar. Here is an example of two:

- **The Islamic State of Iraq and the Levant:** It takes a special kind of terrorist organization to force the world's most powerful and professional military into action halfway around the globe. The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL, ISIS or simply the Islamic State) is exactly this type of organization: strong enough to rout several divisions of a national army, and rich enough to sustain their operations at an impressive pace. Estimated by the Central Intelligence Agency to have a size of 31,000 fighters, ISIL has single-handedly swept across an area of the Middle East roughly the size of Belgium. The swift and easy capture of Iraq's second-largest city, Mosul, by several thousand ISIL fighters in June 2014 had the effect of not only embarrassing the Iraqi government in the eyes of its people, but revealing how poorly led and pathetic the Iraqi security forces had become. Absent President Barack Obama's decision to authorize targeted airstrikes against ISIL positions in early August, there was a very real possibility that several more divisions of the Iraqi army could have collapsed. A major difference between ISIL and the litany of other Islamist terrorist organizations competing for fundraising and recruits is that the former is succeeding in a task that

not even Al Qaeda could accomplish: capturing territory, holding that territory and declaring an Islamic caliphate in the very heart of the Arab world. And ISIL is doing it in the most brutal way imaginable: rounding up and executing anyone who shows the slightest bit of resistance to its domination. At least four cases of mass killings by ISIL terrorists have been documented, including the execution of 250 Syrian troops in August after the group captured the Al-Tabqa air base. Several weeks ago, over 200 Iraqi tribesmen were massacred west of Ramadi in what can only be described as an attempt by ISIL to extinguish any competitor, however passive, who dares to rise up and challenge its authority. Combined with a Treasury Department study that assesses ISIL's crude oil revenue at a value of \$1 million per day, it's safe to say that the United States and the coalition it has assembled have a lot of work ahead of them.

– **Boko Haram:** The jihadist group in northeastern Nigeria catapulted to the world's attention when a boarding school in the Nigerian border town of Chibok was raided in the middle of the night. Around 300 Nigerian schoolgirls were taken captive by Boko Haram militants and threatened with forced marriage and forced conversion. Yet Boko Haram has been menacing Nigeria's northern communities for years. Public reports state that the organization was founded in 2002, but its activities only reached global spotlight in 2009, when Boko Haram's new leader, Abubakar Shekau, launched what can only be described as an insurgency against the Nigerian government using nothing but terrorist tactics. Boko Haram has razed entire villages to the ground, its inhabitants often killed with bullets to the head or burned alive. The Council on Foreign Relations estimates that at least 6,742 people have been killed as a result of Boko Haram's violence since May 2011 – although the murky nature of violence in Nigeria and multiple claims of responsibility guarantee that this is an incredibly conservative figure. No target is off limits for Boko Haram either; last Monday, over fifty schoolchildren were killed in a suicide bombing that many speculate was a Boko Haram member. This wouldn't be all that surprising, given the group's history of destroying schools and burning students alive in their dormitories [5].

In our opinion, Creating awareness of the phenomenon of terrorism requires knowledge of the biggest terror groups. We should stress the fact that 10 Terror Groups Alone Threaten the Existence of over a Billion People of the World as follows: carrying out severity and adverse psychological impact, terrorist groups are the biggest threat to civilization itself. Their unparalleled barbarism aided by their contorted understanding of religion and politics puts nearly all of them high on the most wanted list by governments across the world.

These 10 Terror Groups Alone Threaten The Existence Of Over A Billion People Of The World [6]:

1. Revolutionary Armed Forces of Colombia. This

Marxist-Leninist terrorist group of Colombia is better known by its acronym – FARC and is considered as the kingpin of illegal drug trade across the world and terrorist activities in the Latin American country. This organization was established in 1964 and currently it constitutes approximately 12 thousand combatants with thousands of supporters from the rural areas. The obtained extortion money from multinational corporations and wealthier classes is invested for the betterment of poor peoples.

2. Kurdistan Worker's Party (PKK). Known by its Kurdish initials, PKK, this group was established on November 27, 1978 in Turkey and has since been fighting for the sake of an independent Kurdish state. Officially designated as an international terror group, PKK's working region constitutes Turkey, Iran, Syria and Iraq. The PKK is currently the biggest belligerent in the world's battle against the Islamic State, and is being hailed even by Western powers for the same. This, however, does not reduce its official status, at least not in the eyes of the Turkish government.

3. Hamas. Acronym for "Harakat Al-Muqawama Al-Islamia", Hamas is a socio-political terrorist group of Palestine, which was founded in 1987 as an offshoot of the Muslim Brotherhood. This organization was established with the aim of carrying out Jihad against Israel, and to secure the freedom of Palestine from Israeli 'occupation'. Known for its suicide bombers, this terrorist group is significantly supported by Hezbollah in its operations against Israeli government and civilians. A top EU court has recently ruled that Hamas be removed from terror group lists of EU countries.

4. Hezbollah. Backed up by Iran and Syria, this Lebanese terror group emerged from the Lebanese civil war of 1982, and is considered the biggest foe of Israel and Sunni Arab countries. According to a CIA report, this organization boasts of support from 41 percent of Lebanese population and is involved in multiple humanitarian and social activities within the country.

5. Al-Nusra Front. Al-Nusra Front, or Jabhat al-Nusra, which means "The Support Front for the People of Al-Sham" in Arabic, is a branch of al-Qaeda operating in Syria and Lebanon. Headed by Abu Mohammad al-Julani, the significance of this terror group lies in it being the strongest supporter of Syrian rebels fighting the regime of Bashar al-Assad in the Syrian Civil War. Although hailed by experts as "one of the most effective rebel forces" in Syria, the group has been designated as a terrorist organization by the UN, Australia, Canada, New Zealand, Saudi Arabia, the United Kingdom, the United States, and Turkey. One of its main opponents is, however, the Islamic State.

6. Boko Haram. This Nigerian terror group was notorious for its acts of barbarism but it became a very serious threat after the abduction of over 250 Nigerian schoolgirls, which led the most powerful of world leaders take notice of its brutality. Boko Haram, which

translates to 'Western education is sin' in English, continues to operate without much resistance because of the failure of Nigerian government in tackling socioeconomic issues in the region of its operation.

7. Tehrik-i-Taliban Pakistan. Located in the federally administered tribal areas along the Pakistan-Afghan border, this terrorist organization comprises several Islamist militant groups. Tehrik-i-Taliban Pakistan (also called the Pakistani Taliban), was established in December 2007 by Baitullah Mehsud, a notorious Pakistani militant who died on August 23, 2009. Pakistani Taliban, however, targets elements of Pakistani state, but according to several intelligence agencies, top cities of the United States are conceived as its main target. It rewrote a chapter on cowardice by attacking a school in Peshawar, killing children as young as nine.

8. Taliban. Derived from the Pashto word for "students", Taliban is well-known for being one of the few militant organizations to have been in charge of a country – Afghanistan from 1996 to 2001. Founded by Mullah Mohammed Omar, the Taliban took Afghanistan back into the middle ages with their strict imposition of Sharia and Islamic laws. It received active support of the Al-Qaeda, and was overthrown in the US-led invasion of Afghanistan.

9. Al-Qaeda. The biggest "brand name" among all terrorist groups in the world, this extremist Islamic group was established in 1989 by Osama Bin Laden. Under his leadership, the Al-Qaeda carried out the 9/11 attacks on US, which led to the Afghan war culminating with the death of bin Laden in May 2012. Now headed by Ayman al-Zawahiri, the Al-Qaeda is notorious for its integrated network and powerful strategies. Al-Qaeda constitutes thousands of individuals who have accomplished proper military training.

10. Islamic State. Al Qaeda is a brand name, but Islamic State is the devil itself. Officially known as ISIL or ISIS (Islamic State of Iraq and the Levant/Syria), the Islamic State controls northern parts of Iraq and the Western parts of Syria, within which it has formed its own government. Founded by Abu Bakr al-Baghdadi, the Islamic State has carried out acts of barbarism so brutal that even the Al Qaeda had to condemn it. The IS constitutes of fighters from all over the world, with British Muslims the highest from any Western nation. The group is known for organizing slave markets, where they trade off captured women of their enemies, particularly of the Yazidi sect, and killing of children.

Since the events of 11 September 2001, terrorism has been the subject of intense media interest, political dialogue and public scrutiny. Through well publicized discussions about its constitution and consequences, the 'new terrorism' has been open to heavy institutional construction.

Yet, *criminological incursion* into the debate about 'new terrorism' has so far been relatively limited. This lacuna by employing two distinct theoretical per-

spectives on risk and demonstrating how each can aid our understanding of the manufacture of the terrorist threat. The risk-society thesis is employed to examine the novel features of 'new terrorism', including the deployment of hi-tech weaponry, the reproduction of catastrophic effects and the changing geography of danger. Through the Foucauldian looking glass of govern mentality, there is a need to inspect the means through which risk is rendered thinkable, the discursive construction of terrorism and the intensification of a wider culture of surveillance and control.

There is a need to explore the possibility of setting a concerns about the management of 'new terrorism' [7] which codified by law of terrorism: AIRCRAFT & MOTOR VEHICLE SAFETY, BIOLOGICAL WEAPONS, CHEMICAL WEAPONS, CIVIL DISORDERS, DISASTER RELIEF, EMERGENCY POWERS, FOREIGN INTELLIGENCE SURVEILLANCE, IMMIGRATION, INTERNATIONAL TERRORISM, QUARANTINE & INSPECTION, REWARDS FOR ESPIONAGE, SABOTAGE, SEDITION, WAR POWERS, WEAPONS OF MASS DESTRUCTION.

References:

1. O'connor, Tom. *One group willing to throw their life away is enough to terrorize millions: THE CRIMINOLOGY OF TERRORISM: HISTORY, LAW, DEFINITIONS, TYPOLOGIES* Program Manager of Criminal Justice and Homeland Security, North Carolina Wesleyan College.
2. National Press Club, September 14, 2009. *Peace and Conflict Ledger and Conflict Trends*, CIDCM, University of Maryland.
3. Hewitt Joseph. *Global Conflict & Terrorism Trends*. National Press Club, September 14, 2009. *Peace and Conflict Ledger and Conflict Trends*, CIDCM, University of Maryland.
4. Russian analytical digests, *RUSSIA'S NEW COUNTER-TERRORISM LAW*, 20/6/06, p.7-10. <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/RAD-2.pdf> (Date of visit: 14/5/2015), ISSN 1863-0421 © 2006 by Forschungssstelle Osteuropa, Bremen and Center for Security Studies, Zürich.
5. Deptris Daniel R. *The 5 Deadliest Terrorist Groups on the Planet, Like it or not, terrorism will continue to be a problem for the United States, its allies, and the rest of the international community.* " November 16, 2014. <http://nationalinterest.org/feature/washington-watching-the-5-deadliest-terrorist-groups-the-11687> (Date of visit: 14/04/2015).
6. Singh Digvijaya. *These are 10 Terror Groups Alone Threaten The Existence Of Over A Billion People Of The World*, <http://topyaps.com/top-10-terrorist-groups-in-the-world> (Date of visit: 14/04/2015).
7. Mythen Gabe, Walklate, Sandra. *Criminology and Terrorism Which Thesis? Risk Society or Governmentality ?* In: *The British Journal of Criminology*, <http://bjc.oxfordjournals.org/content/46/3/379.short> (Date of visit: 14/04/2015).

CONCEPTUL ȘI PARTICULARITĂȚILE CRIMINOLOGICE ALE CRIMINALITĂȚII MINORILOR

Gheorghe GLADCHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

Victoria POPA,

doctorand (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova)

Din păcate, în Republica Moldova, conceptul de *criminalitate a minorilor* nu se deosebește prea mult de cel al *delincvenței juvenile*. Totuși, în urma studiilor efectuate, considerăm că este mult mai oportun a utiliza conceptul de criminalitate a minorilor, deoarece aceasta reprezintă totalitatea acțiunilor sau inacțiunilor anume din punct de vedere penal săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o anumită perioadă de timp, de către persoane minore care încă nu au atins majoratul, iar delicvența juvenilă reprezintă anume totalitatea delictelor săvârșite la un moment dat, într-un anumit mediu de către persoane care nu au ajuns la maturitate.

Criminalitatea minorilor este parte componentă a fenomenului criminalității în ansamblu, în același timp, are particularitățile sale specifice, care permit cercetarea acesteia ca obiect de sine stătător al criminologiei. Trăsăturile distincte ale criminalității minorilor sunt determinate, în mod dominant, de personalitatea infractorului minor care este în acest sens un element-cheie în structura criminologică a tipului infracțional respectiv.

Cuvinte-cheie: concept; personalitate; minori; crimă; criminologic; Republica Moldova.

Unfortunately, in Republic of Moldova there is not too much difference between the concept of *juvenile delinquency* and *underage criminality*. However, the studies made by us show that is more appropriate to use the notion of underage criminality, because it represents all the acts or omissions prohibited and punished by the criminal law, committed in a certain territory, during a particular period of time by a person who has not yet reached the age of adulthood, while juvenile delinquency is a violation of the law committed in a precise moment and certain environment by the persons who have not reached adulthood.

The underage criminality is a component part of the phenomenon of crime with its own specific particularities, and allow us to study the subject independently as part of criminology. Distinctive features of underage criminality are determined mostly by the personality of the underage offender, which is a key-element of the criminological structure of this type of delinquency.

Keywords: concept; personality; minors; crime; criminological; Republic of Moldova.

Problema criminalității minorilor a fost întotdeauna actuală pentru științele juridice, cum sunt dreptul penal și procesul penal, criminologie, criminalistică. Această problemă este destul de specifică, fiindcă ține de destinul noii generații. De abordarea și soluționarea corectă a acesteia depinde cum va evolua starea și care vor fi tendințele criminalității în ansamblu, dar și cum va fi climatul moral în societatea noastră. Astfel, criminalizarea minorilor este criminalizarea viitorului țării. Analizând procesele din mediul copiilor și al tinerilor, putem judeca cum va fi societatea în viitor. În această ordine de idei, este important să menționăm că un indiciu alarmant al civilizației noastre este întinerea permanentă a persoanelor care sunt gata să comită infracțiuni.

Criminalitatea minorilor constituie un indicator original al situației sociale din țară. Acest tip infracțional este foarte sensibil față de starea societății. Creșterea nivelului criminalității minorilor, de regulă, mărturisește despre procesele sociale nefavorabile care au loc în societate. Analiza criminalității minorilor este, pe de o parte, un instrument de identificare a factorilor criminogeni din societate, iar pe de altă parte – o bază pentru pronosticarea criminalității în ansamblu.

Criminalitatea minorilor este o parte componentă a

criminalității în ansamblu și, în același timp, își are specificul său, trăsături distincte, care permit abordarea tipului infracțional dat (criminalitatea minorilor) în calitate de obiect de sine stătător în cercetarea criminologică. În literatura de specialitate, fenomenul infracționalității minorilor este denumit de unii autori drept **criminalitate a minorilor**, iar de alții – **delincvență juvenilă**. Conceptul de criminalitate a minorilor cuprinde în sine două noțiuni – conceptul de criminalitate și conceptul de minor. Suntem ferm convinși că înainte de disecarea termenilor de criminalitate a minorilor, delicvență juvenilă, stabilirii raporturilor dintre conceptul de criminalitate a minorilor și conceptul de delicvență juvenilă și evidențierii particularităților specifice criminologice ale criminalității minorilor, care o deosebesc de alte tipuri infracționale, ar trebui, mai întâi, să dăm definiția și anumite caracteristici ale noțiunilor de „criminalitate”, „minor” și „delincvență”. Pentru o analiză aprofundată, vom examina aceste noțiuni separat.

Conceptul de criminalitate este unul multidimensional, acesta cunoscând diverse abordări în literatura de specialitate. O primă abordare a conceptului pornește de la ideea că sub aspect juridico-penal, criminalitatea desemnează un ansamblu de comportamente umane considerate drept infracțiuni, fiind incriminate și

sanctionate corespunzător în anumite condiții în cadrul unui sistem sau subsistem de drept determinat, fiind cunoscut istoric.

În altă ordine de idei, criminologiei îi revine sarcina de a studia criminalitatea și consecințele sale, iată de ce noțiunea de criminalitate este utilizată, în special, în cazurile analizei și studierii unui număr de infracțiuni, la fel cum mulți autori definesc criminalitatea ca fiind ansamblul crimelor/infracțiunilor săvârșite pe teritoriul unei țări, într-un interval anumit de timp, fiind un ansamblu de aspecte sociale, umane și juridice. Crima (implicit infracțiunea), crimele (infracțiunile) și infracționalitatea de orice fel, constituie elemente, momente, aspecte particulare și forme de manifestare a fenomenului criminalității unei societăți [1].

Criminalitatea minorilor, la rândul său, face parte din conceptul de criminalitate, fiind concept criminologic de criminalitate cu conținut mai restrâns, la fel ca criminalitatea de gen, spațiu geografic sau epocă. Criminalitatea minorilor, la fel ca cea a femeilor, recidiviștilor etc., este un tip infracțional diferențiat în funcție de calitatea persoanelor care au săvârșit infracțiunile, aceasta fiind o trăsătură distinctă de caracterizare [2]. Astfel, criminalitatea minorilor, de rând cu alte tipuri de criminalitate, face parte din acea latură a criminologiei care cuprinde caracteristica criminologică și măsurile de prevenire și combatere a anumitor tipuri infracționale, fiind diferențiată predominant conform particularităților faptuitorilor [3], cum este minoritatea (de la minor, tânăr).

În trecut nu exista distincția dintre *criminalitatea a minorilor și delincvență juvenilă*, ba mai mult, în secolele trecute delincvența era interpretată printr-o concepție demonologică, care oferea explicația existenței unor spirite nefaste care îndemna oamenii să comită acte deviante. Abia în secolul al XVIII-lea, juristul italian Cesare Beccaria, reprezentant de altfel al școlii clasice de drept penal și criminologie, a explicat faptul că acțiunile respective nu sunt nicidecum ghidate de o anumită putere, ci acestea sunt mai degrabă pline de rațiune, individul fiind responsabil și liber să aleagă care acțiuni să le comită și care nu. La fel, în funcție de gravitatea acestor fapte, trebuie în coraport să survină sancțiunile față de acea persoană [4].

Prin urmare, criminalitatea este considerată ca un ansamblu de acte particulare de devianță. Criminalitatea cuprinde manifestările sociale care se află atât în interiorul dreptului, cât și în exteriorul acestuia, iar dacă am face o paralelă cu conceptul de criminalitate a minorilor, atunci aceasta ar cuprinde toate manifestările sociale și penale care s-ar afla atât în interiorul dreptului, cât și în exterior.

Analizând conceptul criminalității minorilor, nu putem să nu fim receptivi față de termenul și conceptul de delincvență juvenilă, și invers. Noțiunea de criminalitate, reprezintă totalitatea crimelor comise pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp, de persoane vinovate de comiterea acestor fapte, în cazul nostru reprezentând totalitatea crimelor comise de către minori. Din contextul dat reiese că criminalitatea nu poate fi studiată în afara societății, care redă aspectul social al fenomenului în cauză. Aceste persoane,

prin faptele săvârșite, sunt legate de criminalitate și fac parte din criminalitate. Ele alcătuiesc populația penală spre care trebuie să-și îndrepte atenția mai multe organe de stat sau altele [5].

Dacă criminalitatea este constituită în general din fapte antisociale comise de persoane, atunci criminalitatea minorilor conține o specificare, și anume – pune accent pe vârsta persoanei care se face vinovată de săvârșirea unei fapte interzise de lege, faptă comisă sub influența mai multor factori biologici, psihologici, sociali, educație ș.a.

Astfel, în delimitarea conceptului de criminalitate în general, de cel de criminalitate a minorilor, în particular, un rol extrem de important îl are vârsta persoanei.

Conform dicționarului limbii române, „minor” este acea persoană care nu a împlinit încă vârsta la care își poate exercita toate drepturile [6]. Conform Codului penal al Republicii Moldova, în delimitarea persoanelor care sunt sau nu pasibile de pedeapsa penală în funcție de vârsta acestora, se utilizează prevederile art. 21 „Subiectul infracțiunii” [7].

Chiar dacă în legislația Republicii Moldova prin dispozițiile art. 48-50 din Constituție [8], legi interne și alte acte normative, observăm o anumită armonizare a prevederilor privind persoana minor – *copil*, totuși tindem să credem că e insuficient. Noțiunea de copil în dreptul european ar trebui să fie preluată cu prioritate din Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului din 20.12.1990, care în art. 1 definește copilul „ca orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă” [9].

Stabilirea unei vârste pentru dobândirea unor drepturi și, respectiv, pierderea unor privilegii este o problemă, care necesită o abordare complexă în sensul justificării acestei alegeri.

Potrivit Ansamblului de reguli minime ale ONU cu privire la Administrarea Justiției pentru minori, un minor este un copil sau un tânăr, care în raport cu sistemul juridic considerat, poate să răspundă pentru un delict conform unor modalități diferite de cele care sunt aplicate în cazul unui adult. Delincvent juvenil este considerat un copil sau un tânăr care este acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict [10].

Odată având un oarecare răspuns privind vârsta unui minor din punct de vedere legal, dar mai ales penal, considerăm de cuviință să explicăm și noțiunile următoare: „delincvență” – fenomen social care constă în săvârșirea de delikte, „juvenil” – care este caracteristic pentru tineri; propriu tinerilor; tineresc; și „tinerete” – perioadă din viața omului între copilărie și maturitate [11].

Considerând aceste definiții ale *Dicționarului explicativ al limbii române*, putem deduce că delincvența juvenilă reprezintă săvârșirea de delikte de către persoane tinere care nu sunt deja copii, dar nici nu au ajuns încă la maturitate. În acest sens, este foarte greu să faci delimitarea acestei definiții de criminalitatea minorilor, fiind pe larg simțită absența unei definiții și delimitări concrete și unanim acceptate de către penaliști a celor două concepte.

Unii autori români atribuie delincvența juvenilă doar unei anumite categorii de persoane cu o vârstă exactă

prestabilită. De exemplu, autoarea Dorina Maria Pașca consideră că delincvența juvenilă include doar minorii cu vârsta între 14 și 18 ani, care au săvârșit cu discernământ o faptă ce întrunește elementele constitutive ale unei anumite infracțiuni [12].

Considerăm totuși că este mult mai reușit conceptul de *criminalitate a minorilor*, deoarece aceasta cel mai mult este în relație cu fenomenul respectiv din punctul de vedere criminologic al persoanelor minore, fiind mai aproape de aspectul juridico-penal în sensul strict al noțiunii, care implică responsabilitatea tânărului în anumite limite de vârstă decât al aspectelor de altă natură.

Cu alte cuvinte, criminalitatea minorilor reprezintă totalitatea acțiunilor sau inacțiunilor, din punct de vedere penal, săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o perioadă anumită de timp, de către persoane (minori) care încă nu au atins majoratul, iar delincvența juvenilă reprezintă anume totalitatea delictelor săvârșite la un moment dat, într-un anumit mediu de către persoane care nu au ajuns la maturitate.

Optăm mai mult pentru conceptul de *criminalitate a minorilor*, deoarece aceasta implică o reglementare mult mai strictă, precisă și mai corectă din punctul de vedere juridic și penal al răspunderii persoanei, precum și din punctul de vedere al vârstei pe care o are.

Chiar și așa, datorită sensurilor foarte apropiate, extrem de multe persoane utilizează aceste două noțiuni paralel, neștiind delimitările dintre acestea. Chiar dacă sunt sinonime, acestea au unele trăsături distincte, fiind delimitate de științele juridice. Se consideră că termenul de „delincvență juvenilă” este mai degrabă o invenție a criminologiei și sociologiei, care au elaborat acest termen pentru a justifica și explica anumite diferențe de ordin social, biologic și psihologic de vârstă.

Însă conceptul de delincvență juvenilă este sinonim în mai multe limbi cu noțiunile de *criminalitate juvenilă* și *criminalitate a minorilor*, cum ar fi de exemplu, *criminalita giovanile* – în limba italiană, *criminalité juvénile* – în limba franceză sau *juederd kriminalitat* – în limba germană.

Din studiul sistemelor de drept, cel continental și cel *Common-law*, observăm faptul că în sistemul de drept romano-germanic, înțelesul noțiunilor de criminalitate și delincvență s-au contopit prea mult, fiind originare ambele din limba latină. Astfel verbul *delinquere* înseamnă „a greși”, iar cuvântul *crimen* înseamnă „crimă” – fapta de care era acuzată o anumită persoană.

În dreptul *Common-law*, aceste două noțiuni nu s-au contopit, existând până în prezent de sine stătător, astfel termenul de *delinquency* – „delincvență”, nu s-a confundat și și-a păstrat sensul diferit față de termenul de *criminality*, ceea ce înseamnă „criminalitate”. Totuși nu toate statele continentale au contopit aceste două noțiuni. Spre exemplu, Codul civil francez, având la origini Codul lui Napoleon Bonaparte, conține două tipuri de fapte penale în funcție de cele două concepte – *crime*, de la criminalitate, și *delicte*, de la delincvență.

La fel și alte state europene dețin o delimitare mai mare sau mai mică relativ la ambele concepte. În principal, legislația penală a acestor state face distincția prin faptul că crimele sunt aceleași delicte, însă mult

mai grave și pasibile de privațiune de libertate pe un termen mai mare decât 5 ani [13].

În Republica Moldova, din păcate, nu există nici această delimitare, fiind folosit aproape identic atât noțiunea de *crimă*, cât și de *delict*, sub forma noțiunii de infracțiune penală. La fel nu se face nici delimitarea dintre *criminalitate a minorilor* de cea a *delincvenței juvenile*, excepție făcând doar teoriile din anumite manuale ale autorilor moldoveni.

O deosebire între conceptul de criminalitate a minorilor și conceptul de delincvență juvenilă, ar fi faptul că cel din urmă (conceptul de delincvență juvenilă) cuprinde pe lângă diverse delicte luate, în general, și altele cu caracter mai specific, legate anume de vârsta persoanei, implicit a minorilor, cum ar fi de exemplu „starea de neascultare”, „chiulitul de la școală”, fuga de acasă, vagabondajul, consumul de băuturi alcoolice, fumatul și alte acte pentru care adultul nu ar fi în niciun mod pedepsit [14], sau chiar unele acte de încălcare a normelor morale pentru care nici minorul nu ar fi răspuns penal, cum este de exemplu cerșetoria.

Din punct de vedere legal, criminalitatea minorilor se reduce la raportul dintre norma penală și urmările sau consecințele care astfel izvorăsc, cauzate de acțiunile sau inacțiunile care sunt sancționate juridic, pe când delincvența juvenilă, în stabilirea unui raport din punct de vedere legal, are în prim-plan raportul care îl conține și criminalitatea minorilor, însă mai mult ca atât cuprinde și alte diverse relații și raporturi juridice cu alte sisteme și subsisteme reglementate legal, cum sunt legea contravențională, răspunderea civilă, disciplina etc.

Totuși, din punct de vedere legislativ, vom face trimitere la Recomandarea REC nr. 20 (2003) a Comitetului de Miniștri a Statelor-Membre ale Consiliului Europei către statele-membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003, prin care se stipulează că conceptul de „delincvență” semnifică faptele care se pot încadra în sfera dreptului penal [15].

În acest sens, apare un conflict între teorie și practică, deoarece dacă există o anumită reglementare juridică, atunci aceasta ar trebui să aibă o forță juridică mai mare decât teoria, care în acest sens reprezintă un conglomerat de păreri subiective, opinii, studii etc.

Însă soluția vine însăși din denumirea acestei reglementări, care este doar o recomandare a Consiliului de Miniștri. Considerăm că această recomandare se referă anume la conceptul de criminalitate a minorilor, și nu a delincvenței juvenile, care în prezent continuă în multe state să se extindă și asupra unor comportamente antisociale, deviante sau de altă natură, care aduc atingere nu doar sferei penale de acțiune, ci și contravenționale sau civile. De asemenea, statele conform principiilor de drept internațional pot singure să interpreteze și să determine sfera largă a acestui termen recomandat de Consiliul Europei.

Dacă am realiza un raport din punctul de vedere al extensiunii acestor două concepte, atunci criminalitatea minorilor ar fi un segment mult mai specializat decât delincvența juvenilă, care implică nu doar fapte penale,

ci și de altă natură. Noi vom opta în continuare asupra conceptului de criminalitate a minorilor, deoarece unind aceste două noțiuni din punctul de vedere al logicii penale și criminologice, a noțiunilor de „minor” și „criminalitate”, obținem un fenomen, un concept și chiar o știință aparte ce are ca obiect de studiu toate aspectele teoretice și practice care ar lega minorul, pe de o parte, și știința penal-criminologică, pe de altă parte, într-un nucleu nou, mult mai concret decât ar face-o conceptul de delincvență juvenilă.

Criminalitatea minorilor este un tip infracțional ce se caracterizează prin particularități tipice, trăsături distincte determinate de indicii cantitativi și calitativi ai stării și cauzalității acesteia, de personalitatea infractorului care acționează în baza motivelor egocentriste și a unui psihic fragil, de măsurile specifice de influență anticriminală. *Criminalitatea minorilor*, în opinia noastră, poate fi definită ca fenomen social de masă negativ, juridic penal și istorico-evolutiv care cuprinde sistemul infracțiunilor săvârșite, frecvent în grup, pe un anumit teritoriu, într-o perioadă concretă de timp, de către persoane cu vârsta între 14 și 18 ani.

Acest tip infracțional, comparativ cu criminalitatea adulților, se evidențiază printr-un grad sporit de intensitate și dinamism. Persoanele care comit infracțiuni la vârsta minoră mult mai greu se supun corijării și reeducării. De aceea, cu cât mai timpurii sunt aplicate măsurile profilactice față de minorii ce săvârșesc delikte neînsemnate, cu atât e mai mare probabilitatea de suprimare a formării orientării criminale. Starea criminalității minorilor depinde în multe privințe de calitatea activității de contracarare a acesteia de către toți subiecții profilaxiei infracțiunilor. Astfel, în unele regiuni cu indici relativ identici în ceea ce privește criminalitatea generală, pot fi diferențe mari în cazul criminalității minorilor.

Personalitatea infractorului minor este elementul-cheie care determină în mod dominant specificul criminalității minorilor. Astfel, măsurile de prevenire a infracțiunilor săvârșite de minori, realizate de către organele afacerilor interne, vor fi productive doar în cazul în care acestea se vor baza pe studii aprofundate și multilaterale a personalității infractorului minor. Pot fi evitate multiple erori în domeniul dat, dacă organele de ocrotire a normelor de drept și-ar centra atenția și capacitățile profesionale pe personalitate, dar nu numai pe condițiile de viață și pe alte influențe asupra acesteia.

Factorul principal care urmează să fie luat în considerare la examinarea personalității infractorului minor este vârsta care condiționează anumite schimbări de ordin biologic, psihologic și psihic în structura personalității. Conform prevederilor alin. (1) art. 54 și alin. (3) art. 70 din Codul penal al Republicii Moldova, minor este „persoana care la data săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani”. În alin. (1) art. 21 din Codul penal al Republicii Moldova este prevăzut că „sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, au împlinit vârsta de 16 ani”, iar în alin. (2) al aceluiași articol este prevăzută lista deplină a infracțiunilor pentru săvârșirea cărora sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice care au vârsta în-

tre 14 și 16 ani. Prin urmare, *criminalitatea minorilor reprezintă totalitatea infracțiunilor săvârșite de către persoanele fizice responsabile care au vârsta între 14 și 18 ani.*

S-ar putea de menționat că la această etapă a vârstei are loc formarea deplină a conștiinței de sine a tânărului, crearea valorilor spirituale și morale, conturarea deprinderilor și obișnuințelor în comportament. Anume în perioada adolescenței potențialul genetic este cel mai intens supus influenței mediului social [16].

Trăsăturile specifice ale criminalității minorilor sunt determinate de particularitățile fiziologice-somatice, psihice și morale ale minorilor, precum și de imaturitatea socială a acestora. În adolescență, procesul formării morale a personalității este însoțit de acumularea experienței, inclusiv a celei negative care inițial poate să nu se exteriorizeze sau se poate manifesta mult mai târziu.

Minorii de vârsta de la 14 ani până la 18 ani, pe de o parte, ating un nivel destul de înalt al socializării (la ei apare independența, perseverența, capacitatea de a-și putea controla comportamentul propriu, a avea stăpânire de sine), iar pe de altă parte, decurge în continuare procesul de socializare a acestora prin instruirea și finalizarea studiilor în gimnazii, licee sau colegii, prin înțelegerea de către minori a locului și rolului lor în societate, prin acumularea experienței de către aceștia în relațiile interpersonale. La această vârstă, minorii sunt prea categorici, irascibili, violenți, dezechilibrați, incapabili de a evalua situația cu luarea în vedere a tuturor circumstanțelor.

Noțiunea de personalitate are în vedere individualitatea umană unică, irepetabilă, anticipativ modificatoare a mediului, deci creatoare, în integralitatea determinărilor sale biopsihosocioculturale. Trecerea de la o stare la alta a sistemului de personalitate este o permanență devenire, ea fiind determinată nu numai de ceea ce este sistemul actual, fizic, psihic sau social, nu numai de ceea ce a fost experiența complexă a persoanei și societății, ea este determinată și de ceea ce vrea, persoana și societatea, să fie acea personalitate în viitor [17].

În cadrul orientării biologice clasice, termenul de personalitate a devenit sinonim cu individualitatea fizică și patologică, sumă a unor sintagme care, împreună, configurau portretul unui tip distinct de comportament uman, caracterizat prin predestinare ereditară și nebunie morală [18].

În orientarea sociologică, conceptul de personalitate a delincventului este considerat o variantă în viziunea căreia persoana este rezultatul influențelor determinate ale factorilor socioculturali [19].

În orientarea psihologică, personalitatea delincventului este o sinteză a tuturor trăsăturilor biopsihosociale, cu un înalt grad de stabilitate și care atribuie de sine înconfundabilă individului delincvent, prin atitudinea sa de antisociabilitate [20].

Din punct de vedere criminologic, se poate distinge personalitatea minorului în momentul trecerii la actul delincventual (factori declanșanți) și factori care anterior au influențat formarea personalității delincventului (factori predispozanți). Dezvoltarea personalității este determinată și de influența celor cinci crize de vârstă

prin care trece omul în evoluția sa și care se manifestă mai mult sau mai puțin accentuat.

Printre diferitele etape de vârstă ale minoratului, adolescența se dovedește a fi cea mai problematică; or, ea se situează la hotarul dintre copilărie și maturitate, iar dorința de autoafirmare poate fi uneori excesivă, transformându-se în devianță.

Psihopedagogul francez Maurice Debesse, analizând adolescența, stabilea două funcții ale acesteia: funcția de adaptare la mediu, de punere în acord cu solicitările mediului, de integrare în viața socială prin asimilarea unor deprinderi adecvate; funcția de depășire, care îl împinge pe adolescent deasupra lui însuși, nu numai deasupra a ceea ce era în copilărie, ci chiar dincolo de ceea ce va deveni la vârsta adultă, fapt care apare ca o sursă de progres moral și spiritual, ca o adevărată forță de șoc în fața lumii adulților, pe care adolescenții o descoperă și o judecă fără menajamente; funcția de definire a personalității, de încheiere și structurare, de afirmare treptată și sigură a ei, căci numai definindu-se pe sine ca personalitate, adolescentul se va putea adapta la mediu, se va putea autodepăși [21].

Se știe că la naștere omul nu este o personalitate, ci un candidat la dobândirea acestui atribut, dobândire realizată în timp, cu eforturi, cu încercări reușite sau mai puțin reușite, cu rezultate bune sau mediocre. Procesul de constituire începe din primele zile ale copilăriei și continuă întreaga viață, evoluând nu mereu uniform și continuu. Astfel, specialiștii consideră că dacă în jurul vârstei de 3 ani este marea majoritate a premiselor personalității, în adolescență personalitatea este în linii mari constituită. Adolescența este cea mai sensibilă și mobilă perioadă de evoluție fizică, psihică și socială. Abia acum se formează conștiința de sine ca formațiune psihică complexă, adolescentul dându-și seama de cine și ce este, ce reprezintă el pentru alții și pentru sine, ce scopuri și idealuri are, ce își propune să devină, spre sfârșitul adolescenței fiind capabil de a se analiza obiectiv și de a se aprecia. Macromediul, anturajul îl ghidează spre practicarea unor comportamente dezirabile sub raport social, încadrarea corectă în activități școlare, asumarea unor responsabilități sociale, dar și spre unele reacții de negativism, de respingere în bloc a ceea ce vine de la alții, de revoltă și nonconformism, comportamental, exclusivism [22].

Din definiție, personalitatea cuprinde un ansamblu al unor dimensiuni biopsihosociale, care în decursul vieții sunt supuse unor transformări de ordin cantitativ sau calitativ, care împreună asigură dezvoltarea. În funcție de nivelul la care au loc asemenea modificări, se desprind trei dimensiuni: 1) **dezvoltarea biologică**, transpusă în modificările fizice, morfologice și biochimice ale organismului; 2) **dezvoltarea psihică**, ce constă în apariția, instalarea și transformarea proceselor, funcțiilor și însușirilor psihice; 3) **dezvoltarea socială**, concretizată în reglarea conduitei individului, în conformitate cu normele și cerințele impuse de colectivitate, de mediul social existențial [23]. Cele trei determinante ale personalității și concomitent forme ale dezvoltării umane există într-o strânsă interacțiune și interdependență, fiind corelate una cu alta și predeterminându-se.

Comparând indicii cantitativi ai criminalității minorilor cu cei ai criminalității persoanelor mature, trebuie să avem în vedere că primul tip cuprinde doar perioada de 4 ani de viață, iar cel de-al doilea tip infracțional – zeci de ani. Diferențele sunt mari și sub aspect calitativ, de exemplu, minorii nu comit infracțiuni de serviciu, infracțiuni militare, infracțiuni în domeniul economiei etc.

O particularitate criminologică a criminalității minorilor este *creșterea relativ lentă a acesteia pe parcursul unei perioade îndelungate de timp*. Este relevantă *tendința de „întinerire” a criminalității minorilor*, crește numărul infracțiunilor săvârșite de minori cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani, totodată, o problemă gravă este și *sporirea numărului de infracțiuni săvârșite de persoane minore de sex feminin*.

Este tipică și *motivația criminogenă a minorilor*. Minorii săvârșesc infracțiuni, de regulă, din motive cupidante sau intenții huliganice, din dorința de a-și ridica autoritatea în ochii persoanelor de aceeași vârstă, din iritare (întărâtare) sau din sentimentul unei solidarități false. Infracțiunile săvârșite de minori alcătuiesc circa 10-15 la sută din totalul infracțiunilor înregistrate. În structura criminalității minorilor, cele mai răspândite infracțiuni sunt furturile (60 la sută), huliganismul (12 la sută), jafurile (6 la sută) și tâlhăriile (2 la sută). Infracțiunile violente deosebit de grave și excepțional de grave constituie un procent nesemnificativ în structura criminalității minorilor. Astfel, omorurile intenționate constituie în structura criminalității minorilor 0,7 la sută, vătămările intenționate grave ale integrității corporale sau a sănătății – 0,7 la sută, iar violurile și mai puțin, doar 0,5 la sută [24].

Deși infracțiunile contra patrimoniului domină în structura criminalității minorilor, din motive cupidante se comit doar 30 la sută dintre acestea, restul infracțiunilor de acest gen se săvârșesc din dorința minorilor de a se autoconfirma sau de a-și dobândi autoritatea printre persoanele de aceeași vârstă.

Altă trăsătură criminologică a infracțiunilor săvârșite de minori este *violența, agresivitatea nemotivată și cruzimea*. Criminalitatea minorilor se evidențiază printr-o cruzime deosebită, prin obrăznicia și impertinența infractorilor minori în raport cu victimele lor. Este important să constatăm că minorii deseori depășesc acea limită a violenței și cruzimii, care în situația concretă era suficientă pentru atingerea scopului [25].

Sporște numărul infracțiunilor săvârșite de minori în stare de ebrietate alcoolică, toxică sau narcotică. Fiecare a cincea infracțiune este săvârșită de minori în stare de ebrietate alcoolică sau narcotică. Crește și rata infracțiunilor săvârșite de minori în grup. *Cota-parte a infracțiunilor comise de minori în grup depășește de 2-5 ori indicele analogic al criminalității adulților și constituie circa 70 la sută* [26]. Infracțiunile se comit de către minori în grup mai frecvent la vârsta de 14 ani decât la vârsta de 17 ani. Majoritatea covârșitoare a grupurilor minorilor este formată din 2-3 persoane (circa 70 la sută), restul sunt alcătuite din 4 și mai multe persoane. Grupurile sunt constituite, de regulă, din minori de sex masculin. Uneori pot fi și grupuri mixte, formate din minori de sex masculin și de sex femi-

nin, dar și din adulți, frecvent cu antecedente penale. Rata infracțiunilor săvârșite de minori în grup diferă în funcție de tipul infracțiunii. Frecvent în grup se comit tâlhăriile, jafurile și furturile [27].

Caracterul de grup al criminalității minorilor este determinat de particularitățile vârstei minorilor – necesitatea sporită a acestora de a comunica. Potrivit datelor din literatura de specialitate, o parte considerabilă a infracțiunilor sunt comise de minori în grup. Circa 70 la sută din minorii condamnați au comis infracțiunea în grup, iar 3 din 4 infracțiuni au fost săvârșite în participatie cu persoane adulte [28].

Pentru criminalitatea minorilor, este specifică latența înaltă, deoarece multe delictе comise de ei sunt percepute drept zburdălnicie condiționată de imaturitate socială (furturile în cadrul familiei, de la vecini sau în școală, bătălii huliganice, înstrăinarea bunurilor și lucrurilor personale de la cei mici etc.). Despre aceste delictе nu se înștiințează, de regulă, organelor afacerilor interne. De aceea, în evidență sunt trecute în special infracțiunile violente grave și violente de acaparare comise de minori – omoruri, vătămări grave ale integrității corporale, violuri, huliganism agravat, furturi, atacuri tâlhărești etc.

În concluzie, menționăm că criminalitatea minorilor, fiind parte componentă a fenomenului criminalității în ansamblu, în același timp își are particularitățile sale specifice, care permit cercetarea acestora ca *obiect de sine stătător al criminologiei*. Trăsăturile distincte ale criminalității minorilor sunt determinate în mod dominant de personalitatea infractorului minor care este, în acest sens, un element-cheie în structura criminologică a tipului infracțional respectiv. Personalitatea infractorului minor are trăsături biopsihosociale specifice. Dintre acestea fac parte lipsa experienței de viață, formarea nedefinită a orientării sociale, gradul de influență, conformismul sporit, orientarea spre grupurile neformale, dorința de autoafirmare în cadrul acestora, tendința de demonstrare a independenței, atitudinea sfidătoare față de normele morale și juridice, predispoziția de a-și atribui vina altora, supunerea totală autorităților recidiviștilor, iresponsabilitatea de acțiunile proprii, orientarea spre satisfacția de moment. *Aceste particularități biopsihosociale nu pot să asigure rezistența la frustrare a minorului, reținerea acestuia de la diferite ispite și suportarea cu fermitate a neplăcerilor. Ca urmare, minorii devin vulnerabili față de delincvență.*

Referințe:

1. Gheorghiu-Brădet Ion. *Criminologia generală românească*. Brașov: Tipocart Brașovia, 1993, p. 82.
2. Ungureanu Augustin. *Prelegeri de criminologie*. Iași: Cugestarea, 1999, p. 130.
3. Gladchi Gheorghe. *Criminologie generală*. Chișinău: Museum, 2001, p. 34.
4. Pitulescu Ion. *Delincvența juvenilă*. București: Lumina Lex, 2002, p. 17.
5. Mirișan Valentin. *Criminologie*. Oradea: Editura Împrișeriei de Vest, 2000, p. 33.
6. *Dicționarul explicativ al limbii române* [online] <http://dexonline.ro/> (vizitat la 21.03.2016).
7. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002.
8. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 12.08.1994.
9. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului. Rezoluția Adunării Generale ONU nr. 44-25 din 29.11.1989. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol. I. Chișinău, 1998.
10. Ansamblul de reguli minime ale ONU cu privire la Administrarea Justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). Hodgins R., Newell P., *Ghid de aplicare a Convenției cu privire la Drepturile Copilului*, UNICEF. Chișinău: Cartier, 2001.
11. *Dicționarul explicativ al limbii române* [online] <http://dexonline.ro/> (vizitat la 22.03.2016).
12. Pașca Dorina Maria. *Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate*. Tg. Mureș: Ardealul, 2005, p. 14.
13. Born Michel. *Psychologie de la delinquance*. Bruxelles: de Boeck Université, 2003, p. 20.
14. Grecu Florentina, Rădulescu Sorin M. *Delincvența juvenilă în societatea contemporană*. București: Lumina Lex, 2003, p. 203.
15. Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice. Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003. Traducere din limba engleză [online] <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=70063> (vizitat la 22.03.2016).
16. Danilov Alexei. *Tendențe și particularități privind criminalitatea juvenilă*. În *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințe, măsuri de prevenire și de combatere*. Chișinău 2003, p. 399.
17. Carcea Maria Ileana. *Cunoașterea personalității: Suport de curs IDD*. Partea I. Iași: Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi”, 2000, p.14.
18. Narcis Giurgiu. *Elemente de criminologie*. Iași: Chemarea, 1992, p.161.
19. *Ibidem*, p.162.
20. *Ibidem*, p.166.
21. Pantelimon Golu și alții. *Psihologia Copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 25. 22. *Ibidem*, p. 161.
22. *Ibidem*, p. 162.
23. *Ibidem*, p. 25.
24. *Криминология. Учебник для юридических вузов*. Издание второе переработанное. Под ред. проф. В. Н. Бурлакова, проф., акад. В. П. Сальникова, проф., акад. С. В. Степашина. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский ун-т МВД России, 1999, с. 529-530.
25. Gladchi Gh., Dodon U. *Criminalizarea și victimizarea minorilor (studiu socio-juridic)*. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova. Științe socio-umanistice*. Ed. a V-a. Chișinău, 2005, p. 146-152.
26. Гладкий Г. Н. *Деятельность Центра временного содержания для несовершеннолетних города Кишинэу по профилактике правонарушений среди детей и подростков: проблемы и перспективы*. В: *Материалы международной научно-практической конференции „Совершенствование деятельности органов внутренних дел по профилактике безнадзорности и предупреждению правонарушений несовершеннолетних”* от 27 февраля 2003г., в журнале Орловского юридического института МВД России „Наука и практика”, №2(13), 2003, с 21-24.
27. Степанчикова С. А. *Криминология*, 2010, [online] knigi.kriminolog/101-kriminologichie-osobennosti-34544.html, (vizitat la 30.03.2016).
28. Долгова А. И. *Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних*. Москва, 1980. с. 83.

PARTICIPANȚII LA RAPORTURILE DE TRANSPORT RUTIER DE PERSOANE

Iurie MIHALACHE,
doctor în drept, conferențiar universitar (USPEE „C.Stere”)
Polina HILOTII,
(audient al Institutului Național al Justiției)

Primul pas în pornirea activității de întreprinzător în domeniul transportului rutier de pasageri ține de constituirea, conform legii, a subiectului de drept, în caz contrar, desfășurarea ilegală a activității de întreprinzător (fără a fi înregistrată) se sancționează conform prevederilor Codului contravențional și Codului penal. Întreprinderea se consideră constituită din momentul înregistrării de stat. Înregistrarea urmează a fi înțeleasă ca o recunoaștere (certificare) din partea statului, prin intermediul organelor sale abilitate, a dreptului de a practica o afacere aducătoare de venit. Procedura de înregistrare a subiecților activității de întreprinzător în domeniul transportului rutier de persoane în Republica Moldova este reglementată de Legea nr.220/2007 cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali.

Cuvinte-cheie: întreprindere; transport rutier de pasageri; subiect al activității de întreprinzător; întreprinzător individual; Camera Înregistrării de Stat; răspundere pentru prejudicii.

* * *

The first step in starting entrepreneurial activity in road passenger transport takes the establishment by law of the subject of law, otherwise, conducting illegal business activity (without registering) shall be sanctioned according to the Contravention Code and the Criminal Code. The organization is considered established from the moment of state registration. Registering means recognition (certification) from the state, through its bodies empowered with the right to practice an income generating business. The conditions for recording subjects of entrepreneurial activity in the road passenger transport is governed by the Law No. 220/2007 on the state registration of legal entities and individual entrepreneurs.

Keywords: organization; road passenger transport; subject of entrepreneurial activity; individual entrepreneurs; State Registration Chamber; liable for damages.

Participanți la raporturile de transport rutier de persoane pot fi operatorii de transport (transportatorii), pasagerii și autogările. Calitatea de *operator de transport rutier* o pot obține persoanele fizice și juridice care sunt înregistrate, în modul prevăzut de lege, și dețin licență pentru activitatea de transport rutier eliberată de Camera de Licențiere. Persoanele fizice pot desfășura această activitate prin intermediul unei singure forme de organizare juridică – întreprinzător individual (în legislația veche, întreprindere individuală). Acesta se distinge prin anumite trăsături: desfășoară independent, permanent și sub riscul său activitatea aducătoare de profit; fondatorul poartă răspundere patrimonială pentru rezultatele activității sale [1]. În acest scop, întreprinzătorul individual: a) trebuie să fie înregistrat conform legii; b) poate angaja muncitori, în baza contractului individual de muncă; c) este obligat să ducă evidența contabilă, să dețină aparat de casă și control cu memorie fiscală (și, bineînțeles, să elibereze bon de casă).

Persoanele juridice care desfășoară activitatea de întreprinzător se mai numesc cu scop lucrativ (sau cu scop comercial), deoarece obiectivul lor principal constă în acumularea cât mai multor venituri (profituri). Persoane juridice cu scop lucrativ sunt: societățile cu răspundere limitată, societățile pe acțiuni, societățile în nume colectiv, societățile în comandită, cooperativele, întreprinderile de stat și municipale (art.106-191 din Codul civil [2]). În vorbirea curentă, precum și în legislație, aceste persoane juridice sunt desemnate

adeseori prin cuvântul generic *întreprindere*, acesta fiind un termen mai vechi, moștenit din perioada sovietică.

Dat fiind faptul că actele normative din transport sunt elaborate de autorități publice diferite, fără o coordonare unică a terminologiei, în aceste acte normative, cu regret, se utilizează diferiți termeni și noțiuni juridice, de exemplu, în Codul transporturilor rutiere [3] transportatorul este denumit „operator de transport rutier”, în Codul civil – „cărăuș”, iar în Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje nr.854/2006 [4] – „agent transportator”. În scopul eliminării divergențelor de ordin terminologic, recomandăm modificarea legislației prin substituirea noțiunilor „cărăuș” din Codul civil și cea de „agent transportator” din Regulamentul nr.854/2006 prin sintagma „operator de transport”.

Prezintă interes faptul că în anumite state calitatea de operator de transport (transportator) o poate avea doar persoana juridică. De exemplu, în Belarus, prin Legea cu privire la transporturile rutiere nr.278/2007 [5] întreprinzătorii individuali sunt excluși de la activitatea comercială de transport (art.1). Doctrina de specialitate din Belarus aduce explicații că întreprinzătorii individuali au afaceri de dimensiuni mici, de tip familial, în timp ce transportul rutier de persoane este o activitate complexă, multifuncțională, însoțită de izvor de pericol sporit, motiv din care întreprinzătorii individuali nu ar fi capabili să asigure în mod efectiv și calitativ organizarea acestei activități [6].

Termenul *pasager* poate fi examinat din perspectiva a două aspecte: tehnic și juridic. Din punct de vedere tehnic, pasagerul este considerat obiect al transportului – „obiect viu” [7], iar din perspectiva juridică, pasagerul devine participant la raporturile juridice care iau naștere între el și operatorul de transport. Aceste raporturi pot avea consecințe diferite și sunt reglementate de legislația civilă, administrativă, muncii, penală și contravențională. În particular, cele mai complexe raporturi juridice iau naștere în transportul public urban, participanții acestor raporturi fiind: pasagerul, operatorul de transport și autoritatea publică locală.

Atât doctrina de specialitate, cât și legislația în vigoare definesc în mod diferit noțiunea de „pasager”. Astfel, profesorul turc K.Atamer descrie că prin termenul „pasager” se înțelege persoana fizică care este beneficiar direct al serviciilor de transport [8]. Cercetătoarea S.Heighetova recomandă definirea termenului „pasager” în Codul civil al Federației Ruse conform formulei: pasager este persoana fizică cu drept de călătorie în mijloace de transport de tip corespunzător, în temeiul contractului de transport [9]. *Dicționarul explicativ al limbii române* definește cuvântul „pasager” ca fiind persoana care circulă sau călătorește folosind un mijloc de transport (în comun) sau persoana care este numai în trecere printr-un loc, printr-o localitate [10]. Profesorul M.Tarasov aduce explicații că membrii echipajului, taxatorii și conductorii nu sunt pasageri. Aceste persoane se află în mijlocul de transport în virtutea exercitării atribuțiilor de serviciu [11] și în privința lor, adaugă cercetătorul spaniol J.Alcantara, nu se răsfrâng regulile cu privire la protecția drepturilor consumatorilor [12].

Convenția cu privire la contractul de transport internațional rutier de pasageri și bagaje, semnată la Geneva în data de 01.03.1973 [13] stabilește că *pasager* este persoana fizică care, în scopul executării contractului de transport încheiat de el însuși sau din numele lui, urmează a fi transportată de către operatorul de transport contra cost sau cu titlu gratuit (art.1). În lumina Codului transportului feroviar al RM, călător este persoana fizică care deține document (bilet) de călătorie și călătorește cu trenul (art.3). Definirea noțiunii *călător* este redată și în Regulamentul cu privire la autogară nr.9/12 din 09.12.1999 [14]. Conform pct.2.1 din regulament, călători sunt persoanele transportate cu un autovehicul, dar care nu participă la conducerea acestuia.

Implicarea persoanei în relațiile de drept se face prin intermediul statutului juridic. Prin „statut juridic” înțelegem totalitatea atributelor și calităților prin care o persoană se individualizează în societate din punctul de vedere al normelor de drept; starea juridică a persoanei [15]. Într-o altă accepțiune (S.Traves), statutul juridic este aptitudinea persoanelor de a participa în raporturi juridice pe principii de egalitate, cu posibilități materiale și procesuale egale în procesul

de apărare a drepturilor civile [16]. Reușită este interpretarea acordată de profesorul francez T.Garé [17], care susține că analiza statutului juridic al persoanei denotă existența a trei accepțiuni: „statutul juridic al cetățeanului” (drepturile, libertățile și obligațiile drept „nucleu” al statutului juridic); capacitatea juridică și garanțiile juridice drept condiție de realizare a drepturilor, libertăților și obligațiilor civile; principiile statutului juridic al personalității, ca punct de pornire care integrează conținutul normativ al drepturilor, libertăților și obligațiilor, precum și condițiile de realizare a acestora.

Literatura juridică de specialitate descrie că statutul juridic al persoanei este alcătuit din anumite elemente. Conform opiniei autorului G.Osokina, statutul persoanei constă din drepturi, obligații și interese juridice [18]. Alt grup de cercetători (Y.Buffelan-Lanore, V.Larribau-Terneyre) susțin că în statutul juridic al persoanei se includ: cetățenia, capacitatea juridică, drepturile constituționale, obligațiile și garanțiile juridice [19]. În viziunea doctrinarului M.Rublevski, statutul juridic reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează drepturile și obligațiile unei persoane fizice și care exprimă structura și atributele ei specifice, raportate la un anumit element de referință avut în vedere. Caracterizarea corectă a statutului juridic implică reliefaarea tuturor atributelor juridice specifice subiectului dat [20]. Cercetătorul Ș.Zaman susține că statutul juridic civil este inseparabil de noțiunea de personalitate, este unic și indivizibil; fiecare persoană fizică are un singur statut juridic civil care se dobândește și se modifică prin fapte sau acte juridice [21].

Intrând în raporturi juridice de transport de persoane, persoana fizică dobândește statutul juridic de pasager. Concluzia rezultă din însăși natura juridică a acestor raporturi: în *primul rând*, la baza acestor relații se află contractul dintre transportator și persoana fizică; în *al doilea rând*, persoana fizică dobândește statut juridic de pasager în mod benevol și se bazează pe interesul personal al persoanei de a fi transportată împreună cu bagajele sale; în *al treilea rând*, pasagerul deține calitatea juridică de consumator, iar raporturile de transport sunt reglementate de normele Legii cu privire la protecția consumatorilor [22].

Expunându-ne opinia, susținem că „nucleul” statutului juridic al pasagerului este format din drepturi subiective și obligații. Dreptul subiectiv al pasagerului este orientat spre satisfacerea interesului persoanei fizice privind transportarea sa și a bagajelor sale. În scopul realizării acestui drept subiectiv comun, legiuitorul a conferit pasagerului o serie de drepturi accesorii (de exemplu, de modificare a contractului de transport, de apărare a drepturilor încălcate etc.), chemate să ajute persoana fizică în satisfacerea necesităților de transport.

Practica dovedește că pasagerul, în procesul de realizare a drepturilor, se confruntă cu dificultăți, pre-

cum: operatorul de transport nu oferă informații detaliate și corecte despre condițiile de transportare, lipsa normelor speciale cu privire la compensarea daunelor morale și a daunelor provocate vieții și sănătății pasagerului, prezența temeiurilor de exonerare a transportatorului de răspundere, dreptul acordat transportatorului de reziliere unilaterală a contractului de transport, lipsa unui termen în care transportatorul ar fi obligat să acorde răspuns la reclamațiile pasagerului. În scopul înlăturării acestor dificultăți, considerăm necesară modificarea legislației prin ajustarea ei la noile realități sociale, astfel încât pasagerul să poată beneficia de servicii calitative și în condiții de siguranță.

Pentru ca persoana fizică să își realizeze drepturile și obligațiile de pasager este nevoie de o premisă, care în cazul dat servește capacitatea juridică [23]. Definirea capacității juridice este redată în doctrina de specialitate. Se menționează că capacitatea juridică constă în aptitudinea persoanei de a fi titulară de drepturi și obligații, dar și aptitudinea de a le exercita [24]. Ea se poate manifesta ca o capacitate civilă când este vorba de o persoană fizică ori ca o competență în cazul autorităților publice [25]. În acest context, Codul civil stabilește că capacitatea juridică se formează din capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu (art.18-25), iar capacitatea de a avea drepturi și obligații civile (capacitatea de folosință) se recunoaște în egală măsură tuturor persoanelor fizice (art.18 alin.(1)).

Capacitatea juridică servește drept fundament pentru statutul juridic al pasagerului. Normele de drept consfințesc capacitatea juridică a pasagerului, care devine subiect al raporturilor juridice de transport în temeiul anumitor dispoziții din legislație. Capacitatea juridică împreună cu totalitatea drepturilor și obligațiilor pasagerului, prevăzute în normele de drept, reprezintă starea statică a statutului juridic al pasagerului, în timp ce starea dinamică se conturează în procesul realizării de către pasager a drepturilor și obligațiilor, precum și în cazul necesității apărării drepturilor încălcate.

Faptul deținerii capacității juridice de către subiect nu este suficient pentru a avea drepturi subiective și a executa obligații. Capacitatea juridică este premisa necesară pentru dobândirea drepturilor subiective civile, pentru apariția cărora fiind necesar și un fapt juridic. De exemplu, cetățeanul înzestrat cu capacitate juridică prin sine însuși nu este deținător de drepturi subiective. Legea stabilește pentru el doar posibilitatea abstractă de a dobândi drepturi subiective în urma anumitor acțiuni sau evenimente – fapte juridice. Astfel, persoana fizică poate fi potențial pasager, dar pentru a realiza această posibilitate, este necesar să beneficieze de un anumit tip de transport, procurând în prealabil bilet de călătorie sau săvârșind acțiuni concludente. Doar după realizarea anumitor acțiuni, îndreptate spre obținerea statutului de pasager, persoana fizică dobândește calitate juridică în raport cu trans-

portatorul. Limitele juridice ale existenței statutului juridico-civil al pasagerului sunt legate de momentul apariției și încetării la persoana fizică a drepturilor și obligațiilor de pasager. Momentul apariției statutului juridic de pasager este legat de realizarea anumitor acțiuni concludente, care confirmă acceptul persoanei fizice față de condițiile înaintate de transportator.

Raporturi contractuale dintre autogară, operatorul de transport și pasager. Un rol important în procesul de organizare și realizare a transporturilor rutiere de persoane prin servicii regulate revine autogărilor. Reglementarea, juridică a acestor instituții este redată în Codul transporturilor rutiere și în Regulamentul cu privire la autogară (stația auto) nr.9/12 din 09.12.1999.

Definirea termenului autogară o găsim în Codul transporturilor rutiere. Potrivit art.5 alin.(1), *autogara* reprezintă spațiu special delimitat, amenajat și dotat pentru a permite staționarea autobuzelor la persoane, îmbarcarea sau debarcarea persoanelor din autobuze, precum și pentru a oferi condiții și servicii pentru autobuze și persoanele aflate în așteptare.

În literatura juridică se duc discuții de a recunoaște autogara ca subiect al contractului de transport rutier de pasageri. Conform opiniei profesorului P.Ghetman, autogările nu sunt doar puncte de „vânzare a biletelor” sau de „îmbarcare-debarcare” a pasagerilor ci, spre deosebire de garile care aparțin altor tipuri de transport, participă plenar la realizarea transportului de pasageri [26]. Doctrinarul L.Zarapina indică asupra faptului că raporturile dintre autogară, transportator și pasager au la bază contractul de transport, care poartă caracter trilateral: față de pasager se obligă doi subiecți, transportatorul și autogara, care împreună organizează întregul proces de transportare. În raport cu transportatorul, autogara se prezintă în calitate de client, deoarece înaintează comanda, iar față de pasager – ca organizator al serviciilor de transportare. Mai mult ca atât, se argumentează și necesitatea angajării unei răspunderi solidare a transportatorului și a autogării față de pasager pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a prevederilor contractului de transport [27].

O abordare diferită a problemei date este realizată de cercetătorul S.E. Heyghetova, care aduce mai multe opinii *pro* și *contra*, din cele care au fost expuse până la etapa actuală în literatura de specialitate [28]. Autoarea este de părerea că activitatea autogării în procesul de prestare a serviciilor de transport necesită a fi examinată prin prisma a patru contracte civile: expediție, mandat, comision și agent. Profesorul N.Kabâtov este de părerea că raporturile dintre autogară și transportator pot fi exprimate cel mai reușit prin modelul contractului de expediție, chiar dacă aceasta, după natura sa, se aplică doar transportului de mărfuri. În acest context, se recomandă ca contractul dintre autogară și transportator să fie reglementat prin lege ca fiind o varietate a expediției, iar cu această

ocazie, termenului de „expediție” să-i fie atribuit un înțeles mai larg [29].

Mai multe argumente privind reușita aplicării prin analogie a normelor cu privire la expediția în reglarea raporturilor contractuale dintre autogară și transportator aduce S.E. Heyghetova. Dânsa menționează că autogara este expeditor doar în raport cu transportatorul, pe când în relația cu pasagerul, acțiunile autogării nu pot fi examinate ca raporturi de expediție, deoarece contractul de transport de persoane este un contract public, încheiat cu consumatorii, în timp ce contractul de expediție nu se atribuie contractelor publice. Autogara nu poate să renunțe pasagerului vânzarea de bilete atât timp cât în mijlocul de transport există locuri disponibile [30].

Nu poate fi acceptată ideea potrivit căreia între autogară și transportator ar exista raporturi de mandat. Or, acceptarea teoriei mandatului înseamnă că autogara ar trebui să comercializeze bilete de călătorie în care să indice denumirea transportatorului. În practică însă o astfel de situație nu se întâmplă, iar autogara încheie în nume propriu contracte de transport cu pasagerii. Biletele în transportul rutier de persoane se emit fără a indica numele pasagerului și denumirea transportatorului. În bilet se indică: prețul, ora de pornire, denumirea autogării, ora vânzării etc. Pentru pasager nu are importanță denumirea transportatorului, obiectivul lui fiind ajungerea la destinație în timp util. Dacă transportatorul nu pune la dispoziție mijlocul de transport, autogara este obligată să execute contractul de transport prin atragerea serviciilor unui alt transportator. În acest interval de timp, autogara trebuie să asigure informarea pasagerilor, inclusiv la stațiile intermediare de oprire. De exemplu, dacă la o stație de oprire pasagerul nu a îmbarcat în autobuz din motiv că dispeceratul gării nu a anunțat pornirea, răspunderea pentru neexecutarea contractului de transport o poartă autogara.

Contractul de mandat se delimitează de alte contracte juridico-civile prin caracterul fiduciar bine pronunțat. Spre deosebire de mandat, contractul de transport de pasageri nu are tangențe cu caracterul fiduciar, iar executarea lui se realizează conform regulamentelor de transport, aprobate prin hotărâre de guvern. Raportându-ne la contractul de comision, vedem că comisionarul acționează în numele său, și îndeplinește nu acțiuni de fapt, ci de drept. În baza actului juridic încheiat de comisionar cu persoane terțe, drepturile și obligațiile se produc în persoana comisionarului. La contractul de transport, obligația de transportare a pasagerilor revine transportatorului, și nicidecum autogării. De aici concluzia că autogara nu poate fi comisionar al transportatorului la încheierea contractului de transport de pasageri.

La fel, nu poate fi acceptată ideea de contract de agent. Construcția contractului de agent prevede că executarea acestuia se face în numele agentului și pe contul principalului. Dobândește drepturi și se obli-

gă agentul (adică autogara), chiar dacă principalul figurează în contract sau a intrat cu persoana terță în raporturi de executare a contractului. La încheierea contractului de transport cu pasagerul, autogara participă în nume propriu, deoarece în bilet, persoana care efectuează transportarea nu se indică. Totodată, drepturile și obligațiile din contract iau naștere atât pentru autogară, cât și pentru transportator [31].

Profesorii francezi D.Gency-Tandonnet și S.Piedelièvre sunt de părerea că autogara trebuie privită ca transportator, deoarece pasagerul procură bilet de la casa autogării, respectiv ține de competența autogării de a antrena mijloace de transport și operatori de transport pentru efectuarea curselor prestabilite [32]. Expunându-ne opinia, nu putem accepta punctul de vedere că autogara ar avea calitatea de transportator. Atunci când vânzarea biletelor este efectuată prin intermediul sistemului de vânzare al autogării, se face delimitarea dintre noțiunile „transportator” și „transportator de fapt”. *Transportatorul de fapt* este însuși operatorul de transport, care efectuează deplasarea pasagerilor cu autovehicule pe care le deține cu titlu de proprietate sau de folosință temporară. Autogara poate avea calitatea de transportator de fapt doar într-un singur caz, când efectuează transportarea în mod efectiv, cu mijloace proprii de transport.

Doctrinarul rus L.Zarapina afirmă că contractul dintre autogară și transportator este unul de organizare, iar încheierea lui se face în temeiul actelor normative aprobate de guvern. Contractul de organizare a transportării poartă caracter complex și se încheie în baza ofertei care parvine din partea autorităților publice, în numele călătorilor. În așa mod, contractul de organizare a transportării conține particularitățile unui contract administrativ. După încheierea contractului, statul poate impune sancțiuni, precum: suspendarea licenței, retragerea dreptului de deservire a rutei, sancțiuni pecuniare etc. Prin urmare, având pârghiile juridice de influență asupra operatorilor de transport, autoritățile publice poartă responsabilitate socială pentru organizarea activității de transportare a pasagerilor [33].

În doctrina autohtonă, tânărul cercetător A.Boț susține că raportul dintre autogară și transportator configurează fizionomia unui raport juridic de intermediere. Autogara se obligă față de transportator să acționeze în calitate de intermediar (mijlocitor) la încheierea contractelor cu pasagerii (terții); se prezintă ca un intermediar de vânzări a biletelor de călătorie [34]. În consecință, prevederile normative din domeniul transporturilor trebuie analizate în comun cu cele din Codul civil referitoare la intermediere (art.1179-1184).

Din sinteza prevederilor Codului transporturilor rutiere, deducem că respectivele raporturi de intermediere sunt lipsite de libertatea de a contracta. Făcând apel la art.25, pasagerul nu are altă opțiune decât să procure bilet de la casele autogării. Pe de altă par-

te, transportatorii care gestionează rute de transport regulat de pasageri sunt forțați prin textul legii să contracteze raportul de intermediere cu o autogară. Angajarea unui alt intermediar este inadmisibilă și deci – ilegală. Această concluzie poate fi dedusă din pct.16 lit.(d) al Regulamentului nr.854/2006, prin care se reglementează că agentul transportator este obligat să încheie contracte cu autogările (stațiile auto) sau cu autoritățile publice locale (potrivit competențelor acestora) în vederea prestării serviciilor de transport al călătorilor pe rutele regulate atribuite spre deservire. Mai mult decât atât, cu statut de recomandare, Autoritatea administrativă „Agenția Națională Transport Auto”, prin decizia nr. 08/3-1497 din 16 martie 2010, a instituit un contract-model de prestări servicii între autogară și transportatori.

Expunându-ne punctul de vedere, considerăm că regimul juridic al colaborării dintre autogară și transportator însumează caracterele unui contract complex, alcătuit din elemente ce aparțin diferitelor contracte prevăzute de lege (art.667 alin.(3) din Codul civil), dintre care un rol important revine Contractului de intermediere. Complexitatea contractului este grevată și de conținutul său forțat, deoarece transportatorul și autogara sunt obligați să încheie acest contract. Însă, sub nicio formă nu putem decide asupra conținutului standard (prestabilit) al acestei convenții, deoarece părțile nu au decât obligația de a contracta în vederea prestării serviciilor de transport regulat de pasageri și nicidecum nu sunt somate să negocieze asupra unor clauze de colaborare anticipat stabilite de lege. Minimul de standard pe care îl prevede legislația pentru raporturile de colaborare dintre autogară și transportator se referă în exclusivitate la spectrul de servicii tehnice pe care trebuie să le presteze autogara transportatorului și pasagerului în calitate de complex imobiliar în interiorul căruia se desfășoară activități specifice transportului regulat de transport și bagaje (pct.13 din Regulamentul nr.854/2006). Ca rezultat, alte clauze importante ale parteneriatului contractual dintre autogară și transportatori, cum sunt: comisionul reținut din volumul vânzărilor de bilete, penalități stabilite pentru încălcarea prevederilor contractuale, modul de soluționare a litigiilor, precum și termenele de valabilitate a contractului, sunt lăsate la discreția contractanților, reglementările normative neavând pe acest segment decât un rol supletiv. Altfel spus, în ipoteza în care autogara și transportatorul, în virtutea unor circumstanțe, nu reușesc să negocieze textul contractului, raporturile dintre părți vor fi guvernate tacit fie prin acordurile de colaborare anterioare, fie prin conținutul contractului-model al A.A. „ANTA”.

Ținând cont că dominanța activității de autogară în Republica Moldova este deținută de Î.S. „Gările și Stațiile Auto”, transportatorii sunt obligați să accepte autogara de la care vor efectua cursele, iar posibilități de alegere, practic, nu există. Spre deosebire de statele Uniunii Europene, unde transportatorii se pot asocia

pentru a crea autogări particulare, în Republica Moldova un astfel de mecanism nu funcționează. Acest fapt se datorează, pe de o parte, lipsei cadrului normativ adecvat, iar pe de alta, tendinței de supremație în domeniu, manifestată de autoritatea publică centrală de specialitate. Ca exemplu aducem o situație de caz din practica Judecătorei Hâncești. Astfel, prin Decizia nr.10/5 din 17 ianuarie 2013, Comisia raională pentru transporturi regulate de pasageri și bagaje din Hâncești a decis ca fiind ilegal modul în care se face vânzarea билетelor în autogară: „pasagerii urcă în autobuze din afara autogării, iar transportatorii se prezintă la autogară doar pentru a îndeplini formalitatea aplicării ștampilei pe foaia de parcurs”. Î.S. „Gările și Stațiile Auto” a contestat în judecată decizia comisiei raionale, solicitând anularea acesteia. Judecătoria Hâncești a respins cererea reclamantului, motivând că „prin decizia Comisiei raionale nu a fost încălcat vreun drept al reclamantului; nu a dat naștere, nu a modificat sau stins oarecare raporturi juridice de drept administrativ; nu a schimbat nimic în activitatea transportatorilor și a autogării și poate fi asimilată cu o opinie a Comisiei raionale vis-à-vis de modul de vânzare a билетelor în gară” [35].

Specificul raporturilor contractuale dintre autogară și pasager. Varianta clasică de organizare a activității autogării presupune vânzarea билетelor de călătorie și de bagaje în numele autogării. Astfel, autogara își asumă obligații și devine responsabilă în mod direct față de pasager. Ulterior, transportatorul răspunde față de autogară în ordine de regres [36]. Practica națională însă denotă o altă realitate. Prin încheierea contractului de colaborare, autogara din start se eliberează de răspundere pentru eventuale acțiuni ilegale din partea transportatorului. Astfel, pct.3.5 din contractul-tip încheiat de Î.S. „Gările și Stațiile Auto” cu transportatorii prevede că responsabilitatea față de călători pentru prejudiciul cauzat de decesul sau vătămarea sănătății, deteriorarea bunurilor sau pierderea bagajelor predate în secția de bagaje revine transportatorului. Mai mult decât atât, pentru cele mai mici încălcări ale regulilor de transportare, autogara aplică penalități. De exemplu, pentru eliberarea билетelor de călătorie de către șofer pe teritoriul autogării – 200 lei; pentru fiecare călător îmbarcat supra norma de capacitate a unității de transport pe teritoriul autogării – 10% din echivalentul prețului unei călătorii etc.

Caz practic. Pasagerul a procurat bilet de călătorie pe ruta Chișinău – Illiciivsk, doar că locul 54 indicat în bilet, în salonul autobuzului nu era prevăzut (era locul șoferului). Până la destinație pasagerul a beneficiat de un scaun de rezervă. Întors la Chișinău, pasagerul a înaintat reclamație către autogară, solicitând repararea prejudiciului material și moral. În scrisoarea de răspuns, SA „Gara Nord” a motivat că conform Regulamentului nr.854/2006 și contractului privind transportul rutier de călători și bagaje pe rute regulate dintre transportator și autogară, agentul economic

poartă răspundere materială pentru prejudiciul cauzat în urma folosirii transportului rutier.

Pasagerul a înaintat acțiune în judecată împotriva SA „Gara Nord” în care indică că prin răspunsul primit, a fost ignorată reclamația, deoarece biletul a fost procurat de la SA „Gara Nord” și nu de la transportator. Conform prevederilor alin.(1) art.986 din Codul civil, contractul de transport de persoane se confirmă printr-un bilet (titlu de călătorie), de unde rezultă că contractul de prestări servicii a fost încheiat între el (reclamant) și SA „Gara Nord”. Este absurd faptul de a înainta pretențiile față de transportator, atâta timp cât biletul a fost procurat de la SA „Gara Nord”. Or, autogara a vândut cu un bilet mai mult decât numărul de locuri în autobuz și nu există niciun temei legal de a înainta pretențiile față de transportator. Reclamantul solicită încasarea de la SA „Gara Nord” a prejudiciului material și a prejudiciului moral. În calitate de intervenient accesoriu a fost atras și transportatorul.

Judecătoria sectorului Râșcani, dar și Curtea de Apel Chișinău au respins cererea pasagerului împotriva SA „Gara Nord” privind repararea prejudiciului material și moral. Instanțele argumentează că conform Contractului privind transportul rutier de călători și bagaje pe rute regulate încheiat între SA „Gara Nord” și SRL „Grozavu”, transportatorul poartă răspundere pentru deservirea călătorilor, iar conform pct.4.2., transportatorul se obligă să compenseze prejudiciile cauzate călătorilor în urma deservirii necalitative a acestora. Autogara nu poartă răspundere față de persoanele terțe pentru neîndeplinirea obligațiilor contractuale de către transportator. Raportând circumstanțele cauzei la norma de drept, Curtea de Apel Chișinău reține că intimata SA „Gara Nord” și-a îndeplinit obligațiile contractuale, realizând biletele pentru rutele efectuate de transportator conform legislației. Mai mult decât atât, conform pct.10 lit.(b) din Regulamentul nr.854/2006, pasagerul are dreptul să restituie biletul până la plecarea autobuzului și să primească suma achitată. În ciuda faptului că pasagerul a depistat că lipsește locul nr.54 în autocar, la momentul îmbarcării, până la plecarea autocarului de pe teritoriul Gării de Nord, el nu a denunțat acest fapt și nici nu a solicitat returnarea biletului. În pofida faptului că pasagerul cunoștea despre faptul că ruta este deservită de SRL „Grozavu” în calitate de transportator, a înaintat acțiune către SA „Gara Nord” care nu este părătul corespunzător [37].

Generalizând cele relatate, deducem că în percepția sociojuridică, în legislația Republicii Moldova noțiunea de „autogară” apare într-o triplă calitate: a) complex imobiliar în cadrul căruia se desfășoară activități specifice serviciilor de transport regulat de călători și bagaje; b) intermediar al încheierii contractelor de transport regulat de călători și bagaje; c) serviciu public.

Natura juridică a raporturilor dintre autogară

și organizațiile de transport nu cade sub incidența construcțiilor juridice prevăzute de Codul civil. Prin urmare, interacțiunea dintre autogară, transportatori și pasageri se caracterizează prin următoarele particularități: a) autogările nu pot fi parte la contractul de transport; rolul acestora se rezumă doar la prestarea unor servicii auxiliare, precum vânzarea biletelor, anunțarea orelor de plecare și de sosire etc.; b) autogara acționează în interesul și pe mandatul organizației de transport; încheie în numele transportatorului acte juridice cu pasagerii; îndeplinește acțiuni de fapt cu privire la organizarea transporturilor, în timp ce obligația efectuării transportului propriu-zis se pune pe seama transportatorului.

Deși art.86 alin.(3) din Codul transporturilor rutiere prevede că înființarea autogărilor se efectuează cu aprobarea consiliilor locale, norma respectivă nu-și are aplicabilitate practică. Motivul rezidă în faptul că Î.S. „Gările și Stațiile Auto” deține monopolul în activitatea de autogară, filialele acesteia fiind înregistrate în perioada anilor 1991-1993. Singura autogară cu capital privat este SA „Gara Nord”, dar și aici, principalul acționar este statul care, prin intermediul Î.S. „Gările și Stațiile Auto”, deține 85% din pachetul de acțiuni, respectiv poate lua decizii în mod unilateral.

Altă problemă ține de eliberarea licențelor pentru activitatea de autogară. Art.88 alin.(2) din Codul transporturilor rutiere prevede că licențierea activității de autogară se efectuează în conformitate cu Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător. Problema ține de faptul că în legea nominalizată, activitatea de autogară nu este inclusă în lista genurilor de activitate supuse licențierii. De aici și întrebarea, care este mecanismul licențierii genului respectiv de activitate și care este autoritatea responsabilă de licențiere?

Menționăm și incoerența admisă de legiuitor la art.92 din Codul transporturilor rutiere potrivit căruia temeiurile de suspendare și retragere a licenței ar fi prevăzute de Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător. Trimiterea respectivă este una eronată, motiv din care propunem modificarea art.92 prin substituirea sintagmei „Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător” cu „Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător”.

Incertitudini de ordin legislativ există și cu referire la actul normativ care reglementează activitatea de autogară. Stabilind cerințele pentru amenajarea și dotarea autogărilor, Codul transporturilor rutiere face trimitere la noul regulament cu privire la autogară care, de facto, încă nu există. Luând în considerație acest fapt, până la adoptarea unui nou regulament, dispozițiile art.86-92 din Codul transporturilor rutiere dedicate activității de autogară rămân fără aplicabilitate practică.

Referințe:

1. Mihalache Iu. *Dreptul afacerilor: Note de curs*. Chișinău: Print Caro, 2015, p.56.
2. Codul civil al RM nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
3. Codul transporturilor rutiere nr.150 din 17.07.2014. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.247-248.
4. Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr.854 din 28.07.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.124-125.
5. Закон об автомобильном транспорте и автомобильных перевозках № 278 от 14.08.2007. В: *Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь*, № 2/1375 от 17.08.2007.
6. Буга Д.М. Комментарий к Закону Республики Беларусь от 14 августа 2007 года «Об автомобильном транспорте и автомобильных перевозках», publicat pe site-ul oficial al Centrului Național de Legislație și Cercetări juridice din Belarus, <http://www.center.gov.by/article56.html> (vizitat 13.01.2016).
7. Яцукович В.И. *Организация перевозок пассажиров на действующем городском автобусном маршруте*. Москва: МАДИ, 1999, с.67.
8. Atamer K., Damar D., Ercin F. *Transport Law in Turkey*. Amsterdam: Wolters Kluwer, 2013, p.42.
9. Хейгетова С.Е. *Правовое регулирование перевозки пассажиров автомобильным транспортом*/ Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук., специальность 12.00.03 (предпринимательское право). Ростов-на-Дону, 2007, с.12.
10. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a II-a. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012, p.223.
11. Тарасов М.А. *Договор перевозки*. Харьков: Основа, 1965, с.254.
12. Alcantara J. *Transport Law in Spain*. Amsterdam: Wolters Kluwer, 2012, p.31.
13. Convenția cu privire la contractul de transport internațional rutier de pasageri și bagaje (CVR), semnată la Geneva la 01.03.73, Republica Moldova a aderat prin Legea nr.308 din 26.10.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.174-177.
14. Regulamentul cu privire la autogară (stația auto) nr.9/12 din 09.12.1999, aprobat de Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor al RM la 09.12.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.46.
15. Tillson J. *Consumer and Commercial Law*. 3 edition. New-York: Longman, 2014, p.56.
16. Traves S. *Commercial Law*. 3rd edition. Queensland: Brisbane, 2014, p.33.
17. Garé T. *Introduction au droit et droit civil: manuel*. Paris: Dalloz, 2014, p.32.
18. Осокина Г.Л. *Гражданское право- и дееспособность физического лица как элементы его материально-правового статуса*. В: *Вестник Томского государственного университета* (Federația Rusă), 2012, nr.361, с.117-118.
19. Buffelan-Lanore Y., Larribau-Terneyre V. *Droit civil. Introduction, biens, personnes, famille*. 19e édition. Paris: Sirey, 2015, p.164.
20. Рублевский М.И. *Механизм гражданско-правовой защиты пассажиров в отношениях с организацией воздушного транспорта: обзор и постановка некоторых проблем*. В: *Вестник Омского университета* (Federația Rusă), 2014, №1 (38), с.78.
21. Заман Ш.Х. *Гражданско-правовой статус физических лиц в Германии, Италии, Франции и России*/ Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук., специальность 12.00.03 (гражданское право). Москва, 2009, p.13.
22. Смирнова А.Б. *Гражданско-правовой статус пассажира*. В: *Юрист* (Federația Rusă), 2013, №8, с.33-34.
23. Смирнова А.Б. *Правовой статус пассажира в охранительных правоотношениях*. В: *Законодательство и экономика* (Federația Rusă), 2010, №6, с.57.
24. Baieș S., Roșca N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. E. a IV-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.243.
25. Lupu Gh., Avornic Gh. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: Lumina, 1997, p.175.
26. Гетман П.Н. *Организация работы автовокзала и пассажирской автостанции: Монография*. Москва: Транспорт, 1975, с.5.
27. Зарапина Л.В. *Правовое регулирование перевозки пассажиров автомобильным транспортом в междугородном сообщении: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.03 - Гражданское право*. Волгоград, 2005, с.8-9.
28. Хейгетова С.Е. *Правовая характеристика автовокзала при исполнении договора перевозки пассажира в междугородном сообщении*. В: „Собственность, право собственности, товарно-денежные отношения: проблемы теории и арбитражной практики. Материалы II международной научно-практической конференции, март 2007 г.”. – Ростов-на-Дону: СКАГС, 2007, с.69-71.
29. Кабытов Н.П. *Правовое положение автовокзалов и автостанций*. В: *Законодательство* (Federația Rusă), 2009, №2, с.39.
30. Хейгетова С.Е. *Правовой статус автовокзала при заключении и осуществлении договора перевозки пассажира // Бизнес в законе* (Federația Rusă), 2013, №2, с.90-95.
31. Mihalache Iu. *Dreptul transporturilor: Manual*. Chișinău: Pontos, 2012, p.234.
32. Gency-Tandonnet D., Piedelièvre S. *Droit des transports: Manuel*. Paris: Lexis Nexis, 2013, p.233.
33. Зарапина Л.В. *Op.cit.*, p.15.
34. Boț A. *Analiza juridică a noțiunii de autogară*, <http://dreptprivat.wordpress.com/2012/12/04/analiza-juridica-a-notiunii-de-autogara/> (vizitat 21.01.2016).
35. Hotărârea Judecătorei Hâncești din 02 decembrie 2013, dosar nr. 3CA-89. Arhiva Judecătorei Hâncești.
36. Кабытов Н.П. *Особенности правового положения автовокзалов и автостанций как субъектов транспортных обязательств*. В: *Законы России: опыт, анализ, практика* (Federația Rusă), 2009, №8, с.28.
37. Decizia Colegiului civil al Curții de Apel Chișinău din 28 februarie 2013, dosar nr.2a-26/2013. Arhiva Judecătorei sectorului Râșcani.

ORICE EROARE A AUTORITĂȚILOR ESTE ÎN DEFAVOAREA CONTRIBUABILILOR

Mihai CORJ,

doctor în drept, conferențiar universitar

Autorul pune în discuție probleme ce apar la interpretarea și aplicarea dreptului de către Ministerul Finanțelor și Serviciul Fiscal de Stat, demonstrează consecințele nefaste pentru bugetul de stat, în general, și pentru fondul rutier, în special, din cauza neacumulării resurselor financiare. De asemenea, relevă faptul că legislația în vigoare urmează a fi aplicată în coroborare cu principiile dreptului. Preeminența dreptului trebuie să fie agreată chiar și de Ministerul Finanțelor, care este responsabil de acumularea veniturilor în bugetul public național. Acumularea de orice venituri publice trebuie să fie una legală.

Cuvinte-cheie: taxă rutieră; taxă pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova; perioadă fiscală; obligație fiscală; politică bugetar-fiscală.

The author discusses the problems that arise in the interpretation and application of the Ministry of Finance and the State Tax Service, demonstrates the detrimental consequences for the state budget in general and road fund especially because of not accumulated financial resources. It also reveals that the legislation should be applied in conjunction with the principles of law. The rule of law must be approved even by the Finance Ministry, which is responsible for the accumulation of income in the national budget. The accumulation of all government revenue must be legal.

Keywords: toll; charges for use of roads by vehicles registered in Republic of Moldova; tax period; tax obligation; fiscal policy.

Introducere. În acest studiu, vom aborda o chestiune de interes teoretic (doctrinar) și practic privind interpretarea și aplicarea legislației fiscale. În speță, ne vom referi la modul de calculare și achitare a taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova. De curând, perceperea acestei taxe a început să creeze dificultăți atât organelor fiscale, cât și posesorilor de autovehicule înmatriculate în Republica Moldova.

Parlamentul Republicii Moldova, prin Legea nr.71 din 12 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a adoptat politica bugetar-fiscală pe anul 2015. Astfel, a fost amendată și Anexa nr.1 – Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova la titlul IX – „Taxele rutiere din Codul fiscal al Republicii Moldova”, care a intrat în vigoare la 1 mai 2015.

Organul central de specialitate al statului [1], care elaborează și promovează politica unică a statului în domeniul finanțelor publice, este Ministerul Finanțelor. Ministerul este responsabil de acumularea veniturilor la bugetul public național. Pentru exercitarea funcțiilor de bază ce îi revin, Ministerul elaborează cadrul normativ ce reglementează: sistemul fiscal, sistemul vamal, sistemul bugetar și procesul bugetar. De asemenea, elaborează și aprobă acte normative departamentale pe domeniile sale de competență. Prin intermediul Serviciului Fiscal de Stat, Ministerul Finanțelor asigură administrarea fiscală.

Materiale și metode aplicate. Prezentul studiu a fost elaborat, în baza publicațiilor științifice din domeniu, a actelor legislative și normative în vigoare și a practicii judiciare relevante. În studiu au fost utilizate: metoda logică prin aplicarea raționamentelor deductive și de sinteză, metoda comparativă de analiză și metoda istorică. Scopul acestui demers științific este analiza

competențelor Ministerului Finanțelor și a organelor fiscale în domeniul interpretării și aplicării legislației fiscale la calcularea taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova.

Rezultate obținute și discuții. Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, aflându-se sub *oblăduirea* Ministerului Finanțelor, în goană după acumularea veniturilor la buget, demonstrează lipsă de respect față de lege. Acest fapt este atestat prin încasarea ilegală a unei părți din cuantumul taxei percepute de la posesorii de autovehicule, înmatriculate în Republica Moldova în perioada fiscală 2012 și, respectiv, 2013.

Astfel, IFPS, având susținerea Ministerului Finanțelor, a emis unele acte normative contrare legii, fapt atestat și de către instanța de judecată [2].

Ulterior, Ministerul Finanțelor, conștientizând că anterior, practic, a impus IFPS să interpreteze și să aplice eronat legea în raport cu contribuabilii, astfel acesta, deja în 2015, ne-a surprins cu o explicație bizară, cum trebuie contribuabilii să perceapă unele prevederi ale Legii nr.71/2015 referitoare la calcularea taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova [3].

Prin Comunicatul informativ nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015 [4], Ministerul Finanțelor, la compartimentul II – „Cu privire la aplicarea normelor privind modificarea mărimilor cotelor taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova”, comunică următoarele: „... în cazul autovehiculelor înmatriculate în Republica Moldova – obligate să efectueze testarea tehnică o dată pe an, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova se va calcula și achita printr-o plată unică și în volum deplin,

conform cotelor taxei în vigoare în momentul achitării.

Astfel, în cazul în care contribuabilul, pînă la data de 30.04.2015 inclusiv, a calculat și a achitat, printr-o plată unică și în volum deplin, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova, conform cotelor taxei în vigoare în momentul achitării pentru autovehiculul corespunzător, iar testarea tehnică obligatorie aferent autovehiculului respectiv se efectuează după data de 01.05.2015 inclusiv, acesta nu are obligația de a recalcula mărimea taxei conform cotelor taxei stabilite începând cu data de 01.05.2015 și de a achita diferența dintre mărimea taxei conform cotelor taxei în vigoare pînă la data de 30.04.2015 inclusiv cotele taxei începând cu data de 01.05.2015”.

Așadar, guvernării interpretează eronat prevederile legale, întrucît nu cunosc practica aplicării dreptului, de aceea și emit acte normative ilegale, contrare logicii formale și principiilor dreptului.

În opinia subsemnatului, textul, expus *supra*, din compartimentul II al Comunicatului informativ al MF nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal, aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015 trebuie să fie expus în următoarea redacție: „... în cazul autovehiculelor înmatriculate în Republica Moldova, obligate să fie supuse testării tehnice o dată pe an, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova va fi calculată și achitată printr-o plată unică și în volum deplin, conform cotelor taxei **care sunt în vigoare pe perioada stabilită pentru achitarea acestora** [5].

Astfel, în cazul în care contribuabilul, pînă la 30.04.2015 inclusiv, a calculat și a achitat, printr-o plată unică și în volum deplin, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova, conform cotelor taxei în vigoare în momentul achitării pentru autovehiculul corespunzător, acesta este obligat, pentru perioada 01.05.2015-31.12.2015, să recalculeze mărimea taxei, conform cotelor taxei stabilite începând cu 01.05.2015, și să achite diferența taxei, în baza cotelor taxei în vigoare începând cu 01.05.2015 și a celor pînă la 30.04.2015. Achitarea unei taxe este o obligație, și nu un drept câștigat, de aceea recalcularea taxei este o procedură obligatorie pentru cei care au achitat taxa integral pînă la 30.04.2015.

Prin urmare, pentru perioada fiscală 2015 (01.01-31.12.2015), taxa va fi recalculată și achitată astfel: pentru perioada 01.01.2015-30.04.2015, conform cotelor statuate în Anexa nr.1 a titlului IX din Codul fiscal în redacția Legii nr.324 din 27.12.2012 pentru modificarea și completarea Codului fiscal nr.1163-XIII din 24.04.1997, iar pentru perioada 01.05.2015-31.12.2015 – conform cotelor statuate în Anexa nr.1 a titlului IX din Codul fiscal în redacția Legii nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

Exemplificăm: Să admitem că un contribuabil este posesorul unui autoturism cu capacitatea cilindrică a motorului de 2.325 cm³ care, conform legislației, este supus testării obligatorii o dată pe an.

Așadar, pentru perioada 1 ianuarie –30 aprilie 2015,

în temeiul pct. 2 lit. b) din Anexa nr.1 la titlul IX din Codul fiscal, prevedere în vigoare pentru această perioadă (în redacția pct. 8 al art.I din Legea nr.324 din 27 decembrie 2012 pentru modificarea și completarea Codului fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997) [6] urmează a fi aplicată cota taxei în cuantum de 0,60 lei/cm³, iar pentru perioada 1 mai-31 decembrie 2015, în conformitate cu prevederile pct.2 lit.b) din Anexa nr.1 la titlul IX din Codul fiscal (în red. pct. 106 al art.IV din Legea nr.71 din 12 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative) – cota în mărime de 0,90 lei/cm³.

Astfel, pentru perioada 1 ianuarie-30 aprilie 2015, taxa pentru folosirea drumurilor de autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova, datorată bugetului de stat, va constitui 458,63 lei (2325 cm³ x 0,60 lei/cm³ : 365 zile x 120 zile = 458,63 lei), iar pentru perioada 1 mai-31 decembrie 2015 – 1404,56 lei (2325 cm³ x 0,90 lei/cm³ : 365 zile x 245 zile = 1404,56 lei).

Prin urmare, **pentru perioada fiscală 2015 în cazul examinat supra, urmează a fi achitată o taxă în mărime de 1863,19 lei** (1404,56+458,63=1863,19 lei)”.

Deci taxa pentru utilizarea drumurilor de către un autoturism, înmatriculat în Republica Moldova, cu capacitatea cilindrică a motorului de 2.325 cm³, pentru anul 2015, urmează a fi achitată de către posesorul acestuia în cuantum de 1863,19 lei, și nu de 1395 lei (2325 cm³ x 0,60 lei = 1395 lei), precum a fost achitată de cei șmecheri, sau 2092,50 lei (2325 cm³ x 0,90 lei) – cea achitată de contribuabilii de bună-credință, de altfel, jefuiți de către stat, la indicațiile și informațiile eronate ale autorităților sale.

Astfel, urmare a informării eronate de către Ministerul Finanțelor a SFS și a tuturor contribuabililor și a aplicării greșite a prevederilor legale, șmecherii vor achita o taxă mai mică cu 697,50 lei (2092,50 - 1395), în raport cu contribuabilii de bună-credință, iar bugetul va fi vitregit de sumele respective – repercusiune a aplicării neuniforme și ilegale a legislației fiscale. Cel mai grav este că, printr-un asemenea comportament iresponsabil al guvernanților, nu vom reuși să educăm contribuabili onești. Ba, dimpotrivă, toți se vor strădui să fie cât mai ageri, pentru a folosi cu mare iscusință gafele autorităților publice și ale organelor fiscale.

Contribuabilii solicită aplicarea corectă și judicioasă a principiilor dreptului și a legislației fiscale la administrarea fiscală. Realitatea însă este una incertă, autoritățile, fiind arogante, stimulează optimizarea cheltuielilor pentru impozite și taxe. Dacă această taxă ar fi fost administrată conform cadrului legal în vigoare, urmare a exemplului expus *supra*, șmecherii datorau bugetului o sumă de 468,19 lei (1863,19 - 1395), iar contribuabililor de bună-credință urma să le fie restituită sau trecută în cont suma de 229,31 lei (2092,50 - 1863,19). Deci contribuabilii care respectă legea se află într-o situație stupidă, iar șmecherii sunt în vogă în Republica Moldova, aceștia fiind sub protectoratul MF și, implicit, al SFS. Prin urmare, MF și SFS (IFPS și IFS teritoriale) sunt interesați nu de aplicarea judicioasă a legislației fiscale, ci de faptul să nu le fie create lor anumite dificultăți la administrarea fiscală.

Cu regret, Ministerul Finanțelor, interpretând eronat

prevederile legale, impune SFS să aplice greșit încasarea acestei taxe rutiere, iar pe contribuabili îi îndeamnă să fie *mai deștepți cu cinci minute*. Astfel, Ministerul Finanțelor informează că cei care au achitat taxa rutieră până la 30 aprilie 2015 inclusiv, nu trebuie să recalculeze această taxă, iar cei mai puțin informați, deci simplul contribuabil urmează să achite, începând cu 1 mai 2015, până la 31 decembrie 2015 o taxă majorată pentru întregul an calendaristic. Deci contribuabilii onești urmează să achite taxa atât pentru ei, cât și pentru cei șmecheri. Astfel tindem noi să educăm contribuabili onești?! Vom reuși în asemenea mod să avem rezultate?!

Așadar, taxa rutieră în cauză este achitată pentru perioada fiscală – anul calendaristic. Pentru mai multă claritate, invocăm prevederile art.5 pct. 41) din Codul fiscal, în care este relevată noțiunea de **an fiscal – an calendaristic**. Astfel legiuitorul, statuând exhaustiv limitele temporale ale perioadei respective **cu începere de la 1 ianuarie și care se termină cu 31 decembrie**, precizează că perioada fiscală pentru care este achitată taxa respectivă este 1 ianuarie-31 decembrie 2015. De asemenea, conform DEX-ului: calendaristic, -ă, calendaristici, -ce, adj. Privitor la calendar, după calendar. ♦ **An calendaristic = an de 365 de zile, socotit de la 1 ianuarie la 31 decembrie.**

În temeiul art.5 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25.07.2014 [7], bugetele sunt aprobate pentru o perioadă de un **an bugetar**, iar, conform art.46 din Legea citată *supra*, **anul bugetar începe la 1 ianuarie și se încheie la 31 decembrie.**

De asemenea, legiuitorul a statuat prevederi similare și în Legea nr.847-XIII din 24.05.1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar [8] că anul bugetar pe teritoriul Republicii Moldova începe la 1 ianuarie și se termină la 31 decembrie ale fiecărui an (art.4), iar Lista veniturilor bugetare este aprobată ca anexă la legea bugetară anuală (art.8 alin.(3)).

Deci, **în Republica Moldova, anul fiscal și anul bugetar sunt intervale de timp identice cu anul calendaristic.**

Prin legea bugetară anuală – Legea bugetului de stat pe anul 2015 nr.72 din 12.04.2015 [9], Parlamentul a autorizat încasarea veniturilor publice la bugetul de stat, inclusiv a taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova în bugetul de stat.

În baza art.2 alin.(1) lit. b) din Legea fondului rutier nr.720-XIII din 02.02.1996 [10], surse de constituire a fondului rutier sunt și taxele rutiere percepute conform legislației fiscale.

În conformitate cu prevederile art.2 alin.(3) din Legea nr.720-XIII/1996, componenta fondului rutier, constituită din sursele indicate la alin.(1) al acestui articol, este parte integrantă la bugetul de stat și se aprobă anual de Parlament. Inițial, taxa de folosire a drumurilor, percepută de la posesorii de vehicule înmatriculate în Republica Moldova, era încasată ținând cont de prevederile statuate expres în anexa nr.2 la Legea fondului rutier nr.720-XIII din 02.02.1996 [11].

Mijloacele prevăzute sunt acumulate la contul

fondului Trezoreriei de Stat. Cheltuielile fondului [12] sunt finanțate conform prevederilor programelor anuale ale lucrărilor de reparație și întreținere a drumurilor publice [13], aprobate de Guvern [14], în limitele concrete pe obiective și categorii de lucrări. Partea fondului neutilizată în anul bugetar este reportată la anul următor.

În baza art.8 alin.(1) din Legea citată *supra*, controlul asupra virării integrale și la timp a accizelor și taxelor în fond revine organelor Ministerului Finanțelor. În cazul nerespectării modului de calculare, declarare și/sau achitare a taxelor aferente fondului rutier, organele fiscale vor aplica măsurile de asigurare a stingerii, de răspundere și executare silită aferente obligațiilor fiscale, conform Codului fiscal.

Așadar, legea trebuie respectată, interpretată și aplicată corect chiar și de persoanele vizate cu funcții de control fiscal.

Potrivit pct. 7 subpct. 7) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1265 din 14.11.2008 cu privire la reglementarea activității Ministerului Finanțelor [15], ministerul este învestit cu următoarele drepturi generale: să emită, în limitele competenței sale, *acte normative departamentale executorii* pentru autoritățile administrației publice, pentru persoanele juridice, indiferent de subordonarea lor departamentală, forma organizatorico-juridică și tipul de proprietate, precum și *pentru persoanele fizice*.

Conform pct. 9 subpct.1), ministrul emite ordine și dispoziții ce vizează activitatea de bază a Ministerului, cu publicarea acestora în modul stabilit, și controlează executarea lor.

Astfel, ținând cont de Comunicatul informativ al MF nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015 (de altfel, act oficial, tratat greșit de către funcționarii publici în realitate, ca fiind net superior legii sau chiar și Constituției), emis de către Ministerul Finanțelor, în acest caz, cum va proceda SFS? SFS va continua practica vicioasă de a desconsidera legea și contribuabilul sau se va conforma prevederilor legale?

De altfel, la 25 iulie 2015, taxa rutieră a fost calculată pe site-ul www.servicii.fisc.md, conform Anexei nr.1 la titlul IX din CF în redacția Legii nr.324/2012, și nu a Legii nr.71/2015, iar cei de la Bancă nu știu cum să calculeze această taxă, motivând că nu au modificările în program și așteaptă indicațiile de rigoare de la SFS.

Totodată, subsemnatul a avertizat autoritățile publice să ia măsuri pentru a nu admite și în anul fiscal 2015 violarea prevederilor legale la calcularea și încasarea taxei rutiere în partea ce ține de taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova.

Guvernării au tergiversat adoptarea politicii bugetar-fiscale pe anul 2015. În această situație, pentru a avea o certitudine și o stabilitate, nu ar fi fost cazul să intervină brutal, pe la mijlocul anului bugetar, și să majoreze cotele taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Mol-

dova. Însă odată ce au intervenit, să o facă legal. Deci, **pentru perioada fiscală 2015, să aplice prevederile Anexei nr.1 la titlul IX din Codul fiscal, care erau în vigoare pentru perioada fiscală 2015**, iar, pentru perioada fiscală 2015, Anexa nr.1 la titlul IX din Codul fiscal a avut două redacții (pentru perioada 1 ianuarie 2015-30 aprilie 2015, Anexa a fost expusă în redacția Legii nr.324/2012, iar pentru perioada 1 mai 2015-31 decembrie 2015, în redacția Legii nr.71/2015).

Astfel, urma ca pentru perioada 1 ianuarie 2015-30 aprilie 2015 să fie aplicate cotele statute în Anexa nr.1 la titlul IX din Codul fiscal în redacția Legii nr.324/2012, iar pentru perioada 1 mai 2015-31 decembrie 2015 – cotele introduse în Anexa nr.1 la titlul IX din Codul fiscal prin Legea nr.71/2015.

Legiuitorul constituant, la art.76 din Constituție, a stipulat faptul că legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia.

Ulterior, Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr.32 din 29 octombrie 1998, a interpretat art.76 din Constituția Republicii Moldova, statuând: „Legea publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei, **dar care nu poate precede data publicării legii**”. De asemenea, legiuitorul, în art.120 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului [16], a specificat expres faptul că Legile adoptate, ca rezultat al angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului, **intră în vigoare la data publicării**.

Așadar, urmare a celor relevate *supra* constatăm că în două legi, adoptate recent prin procedură excepțională (*in extremis*), de angajare a răspunderii Guvernului față de Parlament, au fost admise unele erori.

Astfel, luând în considerare normele invocate *supra*, data intrării în vigoare a acestei legi (Legea nr.71/2015) nu poate fi alta decât data publicării legii în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, deci 28 aprilie 2015, și nu 1 mai 2015. Datele relevate *infra*, care își găsesc oglindire în sintagmele din art.XXVI alin.(1) din Legea nr.71/2015: „**intră în vigoare la 1 mai 2015**”, „care se pun în aplicare la **1 ianuarie 2015**”, „care se pun în aplicare la **1 ianuarie 2016**”, „care se pun în aplicare la **1 ianuarie 2017**”, sunt ilegale și neconstituționale.

Prin urmare, asemenea legi sunt adoptate *in extremis*, pentru a intra în vigoare imediat, deci la data publicării, și nu la orice altă dată ulterioară, prestabilită. La fel, menționăm că nu există nicio urgență de a adopta legi prin asemenea procedură, ca acestea să fie puse în aplicare abia la 1 ianuarie 2016 și, respectiv, la 1 ianuarie 2017.

Totodată, Curtea Constituțională în pct. 8 din Hotărârea nr.15 din 27.05.1998, într-o speță similară, a constatat faptul că sintagma „... și se aplică de la data ...” este în contradicție cu dispozițiile art.76 din Constituție. Deci în asemenea situație (*când legea fiind adoptată la 12.04.2015 se pune în aplicare la 1 ianu-*

rie 2015), Parlamentul a dispus aplicarea unei legi organice inexistente.

În art.22 din Constituție, este consacrat principiul neretroactivității legii, care urmărește protejarea libertăților și contribuie la fortificarea securității juridice și a certitudinii în raporturile interumane. **Principala valoare a ordinii de drept constă în posibilitatea oferită fiecăruia de a-și conforma comportamentul regulilor anterior stabilite.**

Așadar, în acest caz, nu este vorba despre excepțiile arhicunoscute privind aplicarea principiului retroactivității exprese a legii. În opinia subsemnatului, conceptul de retroactivitate expresă, mai nou instituit, trebuie desconsiderat, deoarece acesta nu este relevant plenar în doctrina juridică, ci utilizat de către Parlament pentru a-și acoperi *nuditatea* juridică, uneori cu acceptul tacit sau expres al Înaltei Curți.

Totodată, Guvernul are îndrituirea constituțională de a-și asuma răspunderea față de Parlament în anumite condiții: existența unei urgențe în adoptarea măsurilor conținute în legea asupra căreia Guvernul și-a angajat răspunderea; necesitatea ca reglementarea în cauză să fie adoptată cu maximă celeritate; importanța domeniului reglementat și aplicarea imediată a legii în cauză.

Legile nr.71/2015 [17] și nr.73/2015 [18], publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, au intrat în vigoare la data publicării acestora și punctum. Politica bugetar-fiscală trebuie adoptată la timp, pînă la începerea unui nou an bugetar/fiscal/calendaristic.

Subsemnatul a solicitat autorităților publice competente amendarea unor prevederi ale art.XXVI alin. (1) din Legea nr.71 din 12 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative și, respectiv, a art.24 din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015 nr.73 din 12 aprilie 2015, astfel încât data intrării în vigoare pentru ambele legi să fie data publicării acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Iată care este răspunsul parvenit din partea autorităților.

 SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA СЕКРЕТАРИАТ ПАРЛАМЕНТА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	
Direcția petițiilor și audiențe Управление петиций и приема граждан	
MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare nr.105	MD-2073, Комитет, оп. Штефан чел Марэ, 105
18.05.2015	Nr.DPA -C-1645/15
Corj Mihai mun.Chișinău,	
Prin prezenta, Vă aducem la cunoștință că, în conformitate cu dispoziția Președintelui Parlamentului, d-lui Andrian Candu , petiția Dumneavoastră a fost remisă spre examinare la Guvernul Republicii Moldova , cu însărcinarea de a Vă comunica despre rezultatele examinării.	
 Maria Chetroi Șef Direcție	
Ex. Burlacov Ana tel.268257	

MINISTERUL FINANTELOR
AL REPUBLICII MOLDOVA

Министерство финансов
Республики Молдова

MD-2005, mun.Chisinau, str.Cosmonautilor, 7
www.mf.gov.md, tel.(022) 26-25-23, fax 022-26-25-17

08.06.2015 nr. 14/3-03/166/451
La nr. 1508-301 din 27.05.2015

dlui Mihai Corj
[Redacted]

Copie: Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Ministerul Finanțelor de comun cu Ministerul Justiției și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, la indicația Cancelariei de Stat nr.1508-301 din 27.05.2015, a examinat petiția dlui Mihai Corj din 20.05.2015 cu privire la amendarea unor dispoziții din Legea nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative și Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015 nr.73 din 12.04.2015 și comunică următoarele.

Prin însăși natura principiului activității legii, o lege nouă este aplicabilă din momentul intrării ei în vigoare. Intrarea în vigoare a legii este condiționată, la rândul ei, de respectarea dispozițiilor art.76 din Constituție.

Potrivit art.76 din Constituție, legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia.

Din sensul concret al articolului supus interpretării pot fi trase următoarele concluzii:

a) atunci când data intrării în vigoare nu este indicată în textul legii, data publicării acesteia devine data intrării ei în vigoare;

b) nu este obligatoriu ca data intrării în vigoare a legii, prevăzută în textul ei, să coincidă cu data publicării acesteia în Monitorul Oficial.

Astfel, menționăm că, art.XXVI alin.(1) din Legea nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative și, respectiv, art.24 din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015 nr.73 din 12.04.2015 stabilesc expres data intrării în vigoare a actelor menționate și nu contravin prevederilor art.76 din Constituție.

MINISTRU [Signature] Anatol ARAPU

Execuție: Ieva Tatiana
Tel. 022-262-835
e-mail: tatiana.ara@mf.gov.md

Unii ar spune că ceea ce reprezentanții autorităților publice cu bună-știință au omis să indice în răspunsul lor este neesențial/nerelevant, fapt cu care nu putem fi de acord, deoarece statuările Curții Constituționale de la litera c) din considerentele hotărârii și, respectiv, de la lit.b) din dispozitivul HCC nr.32/1998 [19] relevă că Înalta Curte a stipulat expres și exhaustiv că data intrării în vigoare a legii, prevăzută în textul ei, nu poate precede data publicării acesteia. Deci răspunsul autorităților expus *supra* este unul incomplet, prin care acestea încearcă să-și justifice greșeala.

Așadar, nefiind de acord cu răspunsul parvenit de la Ministerul Finanțelor, am reiterat mesajul cu unele explicații suplimentare, detaliate.

Dacă ne dorim cu adevărat edificarea unui stat de drept, Parlamentul trebuie să intervină prompt, atunci când legea este desconsiderată. Prin urmare, în afară de funcția de bază, de legiferare, în temeiul art.66 lit. c) din Constituție, Parlamentul mai are atribuția de a interpreta legile și a asigura unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării. Legiuitorul de asemenea, în conformitate cu prevederile art.66 lit. f) din Constituție, exercită controlul parlamentar asupra puterii executive, sub formele și în limitele prevăzute de Constituție.

Subsemnatul a expediat o petiție Președintelui Parlamentului Republicii Moldova, care a fost recepționată la 12.05.2015. Astfel, DPA, la 18.05.2015, ne-a informat că petiția urmează a fi examinată de către Guvernul Republicii Moldova. Așadar, din partea Ministerului Finanțelor, am pri-

mit un răspuns evaziv referitor la petiție (a se vedea *infra*).

Totodată, suntem la curent cu faptul că legiuitorul, prin art.II din Legea nr.108 din 28.05.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [20], a expus art.XXVI alin.(1) din Legea nr.71 din 12 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative într-o nouă redacție.

Astfel, constatăm că unor funcționari din cadrul anumitor autorități publice nu le permite orgoliul să recunoască faptul că au greșit și să remedieze situația.

Așadar, cu regret, constatăm că cei de la Ministerul Finanțelor, de comun cu Ministerul Justiției și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, au convenit să prezinte petentului un răspuns trunchiat, în care să nu indice statuările de la lit. c) din considerentele și cele din dispozitivul de la pct. 1 lit. b), expuse de către Înalta Curte în HCC nr.32/1998.

În final, conchidem că nu poți cere nimănui să respecte legi și alte acte normative, de a căror existență sau conținut nu are cunoștință. Cetățenii află despre existența și conținutul lor doar după publicare [21]. De îndată ce legea a fost publicată, există prezumția legală, absolută și irefutabilă, că nimeni nu poate invoca necunoașterea legii ca scuză a conduitei sale contrarii: *Nemo censetur ignorare legem*. (*Nimănui nu-i este scuzată necunoașterea legii*). De asemenea, în acest context este necesară o precizare: având în vedere faptul că „nepublicarea legii atrage inexistența acesteia”, este evident că data indicată în textul legii se prezumă a urma data publicării ei în Monitorul Oficial, și nu invers. Deci **data intrării în vigoare a legii, prevăzută în textul ei, nu poate precede data publicării acesteia**.

Astfel, am reiterat către autorități solicitarea de a respecta legea. Iată răspunsurile/reacția acestora.

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA
СЕКРЕТАРИАТ ПАРЛАМЕНТА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Direcția petițiilor și audiențe
Управление петиций и приема граждан

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare nr.105 MD-2073, Кишинев, пр. Штефан чел Марэ, 105

22.06.2015 Nr.DPA -C-2277/15

Corj Mihai
mun. Chișinău,
[Redacted]

Prin prezenta, Vă aducem la cunoștință că, în conformitate cu dispoziția Președintelui Parlamentului, dlui Andrian Candu, petiția Dumneavoastră a fost remisă spre examinare la Guvernul Republicii Moldova, cu însărcinarea de a Vă comunica despre rezultatele examinării.

[Signature] Maria Chetroi
Șef Direcție

Ex. Livicișca Veronica
tel.268134

MINISTERUL FINANTELOR
AL REPUBLICII MOLDOVA

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСОВ
РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

MD-2005, mun.Chisinau, str.Cosmonauților, 7
www.mf.gov.md, tel.(022) 26-25-23, fax 022-26-25-17

15.07.2015 nr. 14/3-03/202/588
La nr. 1508-405 din 02.07.2015

dlui Mihai Corj

Copie: Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Ministerul Finanțelor de comun cu Ministerul Justiției și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, la indicația Cămarilor de Stat nr.1508-405 din 02.07.2015, a examinat petiția dlui Mihai Corj din 25.06.2015 cu privire la amendarea unor dispoziții din Legea nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative și Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015 nr.73 din 12.04.2015 și comunică următoarele.

Ministerul Finanțelor, în calitate de autoritate publică centrală de specialitate care gestionează procesul și sistemul bugetar, nu deține atribuțiile și competențele corespunzătoare care i-ar permite revizuirea directă a cadrului legal în vigoare.

Mai mult ca atât, dacă este să ne raportăm la latura strict juridică a problemei, trebuie să se înțeleagă că, realizarea modificărilor solicitate și impunerea unor soluții, în situația în care textele de lege vizate (care printre altele au fost deja publicate și în mare parte și-au produs efectele în calitate de norme) vor intra în vigoare la data indicată în acestea, nu pot avea loc, deoarece s-ar încălca principiul neretroactivității legii statuat și confirmat prin jurisprudența Curții Constituționale, anihilându-se în acest fel cele mai relevante principii ale sistemului de drept.

MINISTRU Anatol ARAPU

Redactor: Irena Titiana
Tel. 022-262-435
Redactor: Viore Octavian
Tel. 022-262-519

În cele din urmă, guvernării recunosc tacit că au greșit (Ministerul Finanțelor [...] nu deține atribuțiile și competențele corespunzătoare care i-ar permite revizuirea directă a cadrului legal în vigoare) și astfel încearcă să-și justifice incompetența prin invocarea unor principii (principiul neretroactivității legii), pe care, de altfel, ei înșiși nu le respectă. Deci Ministerul Finanțelor, în primul caz, invocă principiul activității legii pe care-l desconsideră, iar, în cel de-al doilea, principiul neretroactivității legii pe care, de asemenea, îl ignorează.

Pentru a vă convinge cât de duplicitari sunt guvernării, a se vedea: capitolul II cu privire la aplicarea normelor privind modificarea mărimilor cotelor taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova din Comunicatul informativ al Ministerului Finanțelor nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal, aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015 [22].

Revenim la subiectul abordat, prin operarea judicioasă a prevederilor legislației fiscale.

Conform art.335 alin.(1) din Codul fiscal, taxele rutiere [23] sunt taxe percepute pentru folosirea drumurilor și/sau a zonelor drumului public și/sau zonele de protecție a acestuia din afara perimetrului localităților. Legiuitorul a statuat expres, la art.335 alin. (2) lit. a) din CF, că sistemul taxelor rutiere include și taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova.

Luând în considerare prevederile alin.(3) al articolului citat *supra*, subiecții impunerii achită taxele rutiere la conturile trezoreriale de venituri ale bugetului de stat, conform clasificăției bugetare.

În baza art.335 alin.(4) din CF, taxele rutiere achitate sunt incluse în cheltuielile ce vor fi deduse în conformitate cu titlul II al Codului fiscal. Deci această prevedere este aplicabilă subiecților care desfășoară activitate antreprenorială, și nu persoanelor fizice – cetățenilor.

În sensul art.336 pct. 11) din Codul fiscal, *posesor de autovehicul* – persoană fizică sau persoană juridică, în a cărei posesie se află autovehiculul. Deci nu este vorba neapărat de proprietar, ca subiect al acestor relații sociale.

Infra, relevăm *asieta* taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova cu elementele sale.

Conform prevederilor art.337 din Codul fiscal, subiecți ai impunerii sunt persoanele fizice și persoanele juridice, posesoare de autovehicule înmatriculate în Republica Moldova, iar, în temeiul art.338 alin.(1) din CF, obiect al impunerii sunt autovehiculele înmatriculate permanent sau temporar în Republica Moldova: motociclete, autoturisme, autocamioane, autovehicule pentru utilizări speciale pe șasiu de autoturism sau de microbuz, autovehicule pentru utilizări speciale pe șasiu de autocamion, autoremorchere, remorci, semi-remorci, microbuze, autobuze, tractoare, orice alte autovehicule cu autopropulsie.

Totodată, la alin.(2) legiuitorul a statuat și unele excepții de la regula generală. Astfel, nu constituie obiect al impunerii: tractoarele și remorcile folosite în activitatea agricolă, autovehiculele pentru transportul în comun pe fir electric, autovehiculele din dotarea forței militare străine, în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Cotele taxei sunt stabilite conform Anexei nr.1 la titlul IX din Codul fiscal (art.339 alin.(1)). În anul calendaristic 2015, Anexa nr.1 a avut două redacții (una valabilă pentru perioada 01.01-30.04.2015 și cealaltă pentru perioada 01.05-31.12.2015).

În baza art.340 alin.(1) din Codul fiscal, perioada fiscală este anul calendaristic, deci la caz, perioada 01.01-31.12.2015. Taxa este achitată pentru perioada fiscală printr-o plată unică și în volum deplin, cu excepția cazului stabilit la art.341 alin.(9). Subiecții impunerii achită taxa: la data înmatriculării de stat a autovehiculului; la data înmatriculării de stat curente a autovehiculului, dacă până la această dată taxa nu a fost achitată; la data efectuării testării tehnice obligatorii anuale a autovehiculului, dacă până la această dată taxa nu a fost achitată.

Nu se face înmatricularea, precum și testarea tehnică obligatorie a autovehiculului, fără prezentarea documentului de plată ce confirmă achitarea taxei pentru anul curent [24].

Conform art.341 alin.(1) din CF, taxa este calculată de către subiectul impunerii de sine stătător, în funcție

de obiectul impunerii și de cota impunerii. Astfel, apare întrebarea: în cazul în care există divergențe între calculul efectuat de către subiectul impunerii (posesorul este o persoană fizică care nu desfășoară activitate de antreprenariat) și calculul indicat de programul instalat în calculatorul instituției financiare, cum poate fi soluționat acest diferend?

Taxa este achitată de către subiectul impunerii. De asemenea, prevederile alin.(3) și (4) ale aceluiași articol 341 nu sunt relevante pentru subiectul examinat în speța noastră (persoană fizică – cetățean).

Taxa va fi achitată pentru autovehiculele care se află în posesia subiectului impunerii la data apariției obligației de achitare a taxei. Taxa nu va fi achitată pentru: autovehiculele rebutate, precum și pentru cele neexploatare provizoriu, scoase din circulație sau cele radiate din evidența organelor abilitate cu ținerea evidenței autovehiculelor; autovehiculele neutilizate de către persoanele fizice – cetățeni. Dacă pentru aceste autovehicule taxa a fost achitată până la data radierii din evidență/scoaterii din circulație, taxa achitată nu va fi restituită. În cazul înstrăinării autovehiculului, *pentru care taxa pe perioada fiscală curentă* a fost achitată, noul posesor nu achită taxa, iar fostul posesor nu i se restituie taxa achitată. Pentru autovehiculele care, în baza legii sau a unui act juridic, se află în posesia unei alte persoane decât proprietarul (uzufruct, uz, locațiune, leasing, procură, comodat, gaj etc.), taxa va fi calculată și achitată de către posesor, în condițiile în care pentru perioada fiscală curentă nu a fost calculată și achitată de către proprietar sau posesorul anterior.

În baza alin.(9) art.341 din Codul fiscal pentru autovehiculele care, conform legislației, sunt supuse testării tehnice obligatorii de două ori pe an, subiecții impunerii achită taxa, în rate egale, la data testării tehnice obligatorii a acestora. De altfel, din exemplul prezentat de Ministerul Finanțelor în Comunicatul informativ nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal, aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015, rezultă cu certitudine că taxa nu a fost achitată în rate egale, deoarece contribuabilul, posesorul unui autobuz cu 14 locuri, a achitat pentru prima jumătate a anului calendaristic 1.200 lei, iar pentru cea de-a doua jumătate – 1.800 lei. Deci nu poate fi susținută argumentarea ministerului că în acest caz taxa ar fi fost achitată în rate egale ($1.200 \neq 1.800$). Mai mult, acest exemplu reconfirmă teza susținută de subsemnat, precum că taxa urmează a fi achitată în baza Codului fiscal și a altor acte normative, adoptate în conformitate cu acesta, publicate oficial, și care sunt în vigoare pe perioada stabilită pentru achitarea impozitelor și taxelor [25]. Deci corect ar fi, în cazul în care quantumul taxei rutiere achitate de către posesorul unui autobuz cu 14 locuri pentru prima jumătate a perioadei fiscale 2015 ar constitui o sumă în mărime de 1390,68 lei (789,04 lei (suma datorată bugetului de stat pentru perioada 01.01-30.04.2015,

când cota anuală constituia 2.400 lei) + 601,64 lei (suma datorată bugetului de stat pentru perioada 01.05-30.06.2015, când cota anuală constituia deja 3.600 lei)), iar pentru cealaltă jumătate a perioadei fiscale 2015 obligația fiscală ar fi în sumă de 1.800 lei (cota taxei anuale fiind de 3.600 lei).

Așadar, prin aplicarea eronată a prevederilor legislației fiscale, bugetul de stat, în acest caz, ilegal a fost lipsit de 190,68 lei pentru un autobuz. Deci recalcularea quantumului taxei rutiere ce urma a fi achitat de către posesorul unui autobuz cu 14 locuri este necesară și în acest caz.

Suplimentar, Parlamentul, la alin.(11) art.341 din Codul fiscal, a stipulat că suma taxei plătite în plus este transferată în contul taxei pasibile de achitare *în perioada fiscală următoare* sau restituită subiectului impunerii în modul stabilit. Astfel, legiuitorul admite faptul că e posibilă o supraplătă, iar aceasta urmează să fie trecută în cont sau restituită contribuabilului.

Organele și întreprinderile care supun autovehiculele testării tehnice sunt obligate să țină evidența acestora computerizat și să transmită informația necesară Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor pentru completarea Registrului de stat al transporturilor (conturul “G” – „Evidența executării legislației fiscale”) [26].

Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor asigură accesul Serviciului Fiscal de Stat la datele Registrului de stat al transporturilor în modul stabilit de comun acord cu Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor.

Așadar, necunoașterea de unii și desconsiderarea de alții a procesului bugetării resurselor financiare (taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova), interpretarea și aplicarea eronată a legislației fiscale, precum și ignorarea noțiunilor generale și a principiilor de drept aplicabile speței, conduc la încasarea ilegală a taxei rutiere. Astfel, șmecherii achită taxe reduse (conform vechilor reglementări), pe când cei de bună-credință achită taxe majorate (conform noilor reglementări), dar, în esență, ceea ce contează cel mai mult este faptul că și unii, și alții achită taxa respectivă cu încălcarea flagrantă a legii, întrucât impozitarea se face în baza Codului fiscal și a altor acte normative, adoptate în conformitate cu acesta, publicate oficial, și care sunt în vigoare pe perioada stabilită pentru achitarea impozitelor și taxelor.

În temeiul art.3 alin.(2) din Codul fiscal, actele normative adoptate de Guvern, de Ministerul Finanțelor, de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat și Serviciul Vamal de pe lângă Ministerul Finanțelor, precum și de alte autorități de specialitate ale administrației publice centrale și de către autoritățile administrației publice locale, în temeiul și pentru executarea prezentului cod, nu trebuie să contravină prevederilor lui sau să depășească limitele acestuia.

Conform alin.(3), în cazul apariției unor discrepanțe între actele normative indicate la alin.(2) și pre-

vederile prezentului cod, vor fi aplicate prevederile Codului fiscal. Interpretarea (explicarea) prevederilor Codului fiscal și a altor acte normative, adoptate în conformitate cu acesta, ține de competența autorității care le-a adoptat, dacă actul respectiv nu prevede altfel. De asemenea, în baza art.6 alin.(10) din Codul fiscal, taxele rutiere (în partea ce ține de taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova) reprezintă surse de reglementare a veniturilor sistemului bugetar.

Totodată, legiuitorul a statuat, la art.8 alin.(1) lit. f) și, respectiv, lit.g) din Codul fiscal, că *contribuabilul are dreptul*: să prezinte, organelor cu atribuții de administrare fiscală și persoanelor cu funcții de răspundere ale acestora, explicații referitoare la calcularea și achitarea impozitelor și taxelor; să conteste, în modul stabilit de legislație, deciziile, acțiunile sau inacțiunea organelor cu atribuții de administrare fiscală și ale persoanelor cu funcții de răspundere ale acestora. Contribuabilul va putea contesta calcularea taxei în cauză, însă problema rezidă în faptul că SFS niciodată nu va încălca instrucțiunea Ministerului Finanțelor, cu toate că și acesta o consideră eronată. Legiuitorul a stipulat la art.11 alin.(1) din Codul fiscal [27] că apărarea drepturilor și intereselor contribuabilului se face pe cale judiciară sau pe alte căi prevăzute de cod și de alte acte ale legislației, iar *toate dubiile apărute la aplicarea legislației fiscale vor fi interpretate în favoarea contribuabilului*, fapt ce, cu regret, nu-l atestăm, de regulă, în niciun caz la examinarea unui diferend pe cale administrativă sau judiciară.

Urmare a celor relevate *supra*, constatăm că autoritățile, fiind impuse de către subsemnat, au recunoscut implicit faptul că legiuitorul a gafat, dar și Ministerul Finanțelor, aflându-se în goană după venituri publice, de asemenea a desconsiderat legea. Astfel, prin prima scrisoare a Ministerului Finanțelor, acesta, ignorând constatările Curții Constituționale de la lit.c) din HCC nr.32/1998, asupra cărora subsemnatul a insistat, care prevăd: „c) data intrării în vigoare a legii, prevăzută în textul ei, nu poate precede data publicării acesteia”, ne informează că legile criticate stabilesc expres data intrării în vigoare a actelor menționate și nu contravin prevederilor art.76 din Constituție. Ulterior, același minister în altă scrisoare ne informează că: „Ministerul Finanțelor, în calitate de autoritate publică centrală de specialitate, care gestionează procesul și sistemul bugetar, nu deține atribuțiile și competențele corespunzătoare care i-ar permite revizuirea direct a cadrului legal în vigoare”. De asemenea, aici Ministerul Finanțelor indică *inter alia*: „dacă este să ne raportăm la latura strict juridică a problemei, [...] s-ar încălca principiul neretroactivității legii statuat și confirmat prin jurisprudența Curții Constituționale, anihilându-se în acest fel cele mai relevante principii ale sistemului de drept”.

În cele din urmă, guvernării recunosc tacit că au

greșit și, astfel, încearcă să-și justifice incompetența prin invocarea unor principii, pe care, de altfel, ei nu le respectă. Pentru a ne convinge cât de duplicitari sunt, am analizat *supra* și explicațiile Ministerului Finanțelor ce le conține Comunicatul informativ nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal, aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015. Trebuie să menționăm, în acest caz, sintagma „corectă a” din titlul Comunicatului informativ al Ministerului Finanțelor urmează a fi omisă, deoarece nu este vorba despre o explicație corectă a aplicării unor prevederi din Codul fiscal, fapt demonstrat *supra* de către subsemnat cu lux de amănunte. Deci Ministerul Finanțelor gafează doar pentru a acumula mijloace financiare la buget. Nu știu zău, dacă și în acest caz, scopul scuză mijloacele? Fie chiar vorba și de mijloace financiare atât de stringente și necesare pentru buget. Toate resursele financiare trebuie acumulate în strictă conformitate cu cadrul legal în vigoare pentru întreaga perioadă fiscală.

În concluzie, atunci când guvernării desconsideră legea și Constituția și nu adoptă sau nu pun în aplicare politica bugetar-fiscală până la expirarea exercitiului bugetar, este aplicată în continuare politica bugetară a anului precedent, până la adoptarea noilor amendamente. Modificarea politicii bugetar-fiscale pe parcursul perioadei fiscale creează situații de incertitudini la administrarea impozitelor și taxelor.

Recent, legiuitorul a inserat o nouă reglementare, prin care a statuat că amendamentele aduse la Codul fiscal și la legile de punere în aplicare a titlurilor Codului fiscal sunt puse în aplicare peste 180 de zile calendaristice de la data publicării legii de modificare și/sau de completare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, prevedere care, de asemenea, nu are nicio șansă să fie respectată de către însuși legiuitorul nostru brav.

Legiuitorul trebuie să fie unul responsabil și însuși să se conformeze legii, adoptând la timp politica bugetar-fiscală și legile bugetare anuale, astfel asigurând businessul, populația, precum și organele cu atribuții de administrare fiscală, cu reglementări clare, certe și previzibile pentru următorul an calendaristic. Așadar, impozitarea se va face întotdeauna în baza Codului fiscal și a altor acte normative adoptate în conformitate cu acesta, publicate oficial, și care sunt în vigoare pe perioada stabilită pentru achitarea impozitelor și a taxelor. De asemenea, urmează a fi reținute: principiul intrării în vigoare a legii, principiul activității legii și, respectiv, principiul neretroactivității legii. Exercițarea acestor principii va asigura și va garanta o aplicare corectă a prevederilor legislației fiscale. Așadar, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova este percepută pentru o perioadă fiscală, identică cu anul calendaristic. În cazul în care legiuitorul din varii motive tergiversează adoptarea politicii bugetar-fiscale, noile prevederi intră în vigoare la data pu-

blicării sau ulterior acesteia în cursul anului bugetar, iar taxa respectivă este calculată pentru acea perioadă fiscală aplicând prevederile legale în vigoare pentru anul calendaristic respectiv. În cazul în care pe perioada fiscală prevederea legală din Codul fiscal a fost expusă în două redacții diferite, vor fi aplicate ambele prevederi, în limitele temporale respective, pentru care legea respectivă era în vigoare.

Astfel, Ministerul Finanțelor, interpretând eronat prevederile legii prin actul departamental citat *supra*, a desconsiderat legea și principiul statului de drept, în care principiul legalității este un criteriu esențial. În acest sens, Ministerul Finanțelor a promovat nihilismul juridic în societate și a favorizat persoanele șmechere în detrimentul celor de bună-credință.

Prin urmare, eroarea comisă de Ministerul Finanțelor vitregește bugetul de stat de resursele financiare respective atât de necesare pentru întreținerea infrastructurii rutiere, iar contribuabilii constată, cu regret, că în țara aceasta administrarea fiscală se face conform unor comunicate informative eronate, ceea ce denotă o dată în plus că mai avem de parcurs o cale foarte lungă până vom deveni un stat de drept.

Referințe:

1. Legea nr.98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.160-164 din 03.08.2012, art.537.
2. Hotărârea Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău din 30 iunie 2015 (Dosarul nr.3-248/2015).
3. Legea nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.102-104 din 28.04.2015, art.170.
4. Comunicat informativ al Ministerului Finanțelor nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.144-149 din 12.06.2015, art.1001.
5. Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163-XIII din 24.04.1997. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 8 februarie 2007. Ediție specială.
6. Legea nr.324 din 27.12.2012 pentru modificarea și completarea Codului fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.6-9 din 11.01.2013, art.34.
7. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.223-230 din 08.08.2014, art.519.
8. Legea nr.847-XIII din 24.05.1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, ed. specială din 25.03.2005. Abrogată prin LP181 din 25.07.14.
9. Legea nr.72 din 12.04.2015 bugetului de stat pe anul 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.102-104 din 28.04.2015, art.172.
10. Legea fondului rutier nr.720-XIII din 02.02.1996. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.247-251 din 17.12.2010, art.753.
11. Corj Mihai. *Almanahul automobilistului*. Chișinău: Prut internațional, 1996, p. 34-35.
12. Hotărârea Parlamentului nr.893-XIII din 26.06.1996 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la constituirea și utilizarea fondului rutier. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.57 din 30.08.1996, art.557.
13. Legea drumurilor nr.509-XIII din 22.06.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.62-63 din 09.11.1995, art.690. Hotărârea Guvernului nr.244 din 19.04.2012 cu privire la reforma sistemului de întreținere a drumurilor publice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-84 din 27.04.2012, art.280.
14. Hotărârea Guvernului nr.126 din 19.02.2013 pentru aprobarea Programului privind repartizarea mijloacelor fondului rutier pe anul 2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.36-40 din 22.02.2013, art.172.
15. Hotărârea Guvernului nr.1265 din 14.11.2008 cu privire la reglementarea activității Ministerului Finanțelor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.208-209 din 21.11.2008, art.1278.
16. Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.50 din 7.04.2007, art.237.
17. Legea nr.71 din 12.04.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.102-104 din 28.04.2015, art.170.
18. Legea nr.73 din 12.04.2015 bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.102-104 din 28.04.2015, art.174.
19. Hotărârea Curții Constituționale nr.32 din 29.10.1998 privind interpretarea art.76 din Constituția Republicii Moldova „Intrarea în vigoare a legii”. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.100-102 din 12.11.1998, art.42.
20. Legea nr.108 din 28.05.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.139-143 din 05.06.2015, art.265.
21. Art.23, 76 din Constituția Republicii Moldova.
22. Comunicatul informativ al Ministerului Finanțelor nr.14/3-07/170 din 9.06.2015 privind aplicarea corectă a unor prevederi din Codul fiscal aferente modificărilor operate prin Legea nr.71 din 12.04.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.144-149 din 12.06.2015, art.1001.
23. Legea nr.317-XVI din 02.11.2006 pentru punerea în aplicare a titlului IX al Codului fiscal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.199-202 din 29.12.2006, art.952.
24. Titlul IX – Taxele rutiere, inclus/introdus în Codul fiscal prin Legea nr.316-XVI din 02.11.2006. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 08 februarie 2007. Ediție specială.
25. Art.3 alin.(4) din Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163-XIII din 24.04.1997. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 08 februarie 2007. Ediție specială.
26. Hotărârea Guvernului nr.1047 din 8.11.1999 cu privire la reorganizarea Sistemului informațional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor și introducerea testării a autovehiculelor și remorcilor acestora. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.126-127 din 12.11.1999, art.1113.
27. Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163-XIII din 24.04.1997. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 08 februarie 2007, Ediție specială.

ABORDAREA INFRAȚIUNII DE CONSTRÂNGERE DE A FACE DECLARAȚII PESTE HOTARELE REPUBLICII MOLDOVA

Ion CURMEI,

magistru în drept, doctorand (USM)

Vitalie GUȚAN,

(asistent judiciar – Curtea Supremă de Justiție)

În dreptul penal se consideră componență de infracțiune totalitatea elementelor și a semnelor obiective și subiective stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept o infracțiune concretă. Subiectul infracțiunii îl constituie persoana fizică responsabilă, care în momentul săvârșirii infracțiunii a atins o anumită limită de vârstă prevăzută de legea penală.

Într-o altă accepțiune, este accentuat faptul că persoana care a săvârșit o infracțiune este „infractorul”, reprezentând „subiectul activ al infracțiunii”. Subiect activ al infracțiunii nu poate fi decât persoana care a comis-o. Nu se poate pune semnul egalității între noțiunea de făptuitor și cea de infractor, deoarece calitatea de făptuitor (penal) este dată de împrejurarea comiterii unei fapte prevăzute de legea penală, care poate sau nu să fie infracțiune. Făptuitorul devine infractor numai dacă fapta comisă întrunește toate condițiile obiective și subiective de existență a infracțiunii.

Latura subiectivă a infracțiunii o constituie atitudinea psihică a persoanei față de fapta săvârșită și față de consecințele ce au survenit sau au putut să survină ca rezultat al comiterii infracțiunii.

În materie penală, latura subiectivă este una din laturile infracțiunii constând în atitudinea conștiinței față de fapta concepută și urmările ei. Latura subiectivă face parte din conținutul constitutiv al infracțiunii. În structura laturii subiective intră ca cerințe esențiale ale infracțiunii: elementul subiectiv (vinovăția cu modalitățile sale); mobilul și scopul (unii autori consideră că cele două din urmă nu sunt cerințe esențiale ale infracțiunii).

Cuvinte-cheie: fapta infracțională; consecințele infracționale; legătura de cauzalitate; locul infracțiunii; timpul infracțiunii; împrejurări și metoda săvârșirii infracțiunii; subiect; persoană; infractor; responsabilitate; procuror; judecător; pericol social; acțiune și inacțiune.

* * *

In criminal law, the component part of a crime means the totality of the objective and subjective elements, established by the criminal law that qualifies a harmful deed as a concrete crime. The subject of a crime is the liable natural person, who at the time of committing the crime has reached a certain age under the criminal law.

In another sense, it is emphasized that the person who committed a crime is the “offender”, representing “the active subject of the crime”. The active subject of the crime can not be other than the person who committed it. There can be no equality sign between the concept of perpetrator and the offender, because the quality of the perpetrator (criminal) is given by the circumstances of committing an offence under criminal law, which may or may not be a crime. The perpetrator becomes criminal only if the act he committed meets all the objective and subjective conditions of existence of the crime.

The subjective side of the offence is the mental attitude of the person towards the act committed and the consequences that have arisen or could arise as a result of committing the offence.

In criminal matters, the subjective side is one crime side consisting of the attitude of consciousness towards the deed conceived and its consequences. The subjective side is a part of the divisible crime. The structure of the subjective side includes as essential requirement of the crime: - subjective element (guilt with its means); - motive and purpose (some authors believe that these last two are not essential requirements of the offence).

Keywords: criminal acts; criminal consequences; causation; crime scene; during offence; circumstances and method of committing crimes; person; infringer of the law; responsibility; prosecutor; judge; social danger; action and inaction.

În cadrul acestui articol, vor fi scoase în relief, în special, analiza materialelor științifice în materie, publicate în unele state din CSI, ca Federația Rusă, Belarus etc., având în vedere faptul că infracțiunea prevăzută la art. 309 CP RM, constrângerea de a face declarații, a pătruns în legislația penală a Republicii Moldova prin filiera rusă.

Prin urmare, în consecutivitatea publicării materialelor științifice, vom debuta în analiza propriu-zisă cu lucrarea semnată de A.S. Gorelik și L.V. Lobanova *Infrațiuni contra justiției* (2005) [1]. Interes deosebit pentru studiul de față prezintă compartimentul ce ține de gravitatea faptei infracționale determinată de constrângerea de a face declarații, caracteristicile acestei infracțiuni și, în mod special, a elementelor și semnelor componenței de infracțiune cercetate.

Autorii menționați punctează faptul că infracțiunea prevăzută la art. 302 CP FR este una dintre cele

mai grave infracțiuni contra justiției, comisă de reprezentanții puterii și încalcă grav drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Aplicarea măsurilor de constrângere în timpul interogatoriilor este interzisă printr-o serie de norme de drept internațional și al Federației Rusiei. În art. 5 din Declarația Universală a Drepturilor Omului este proclamată că „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante” [2]. Convenția specială internațională împotriva torturii și altor pedepse și tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată în 1984, este dedicată prevenirii torturii și a altor măsuri de constrângere ilegale. La alin.(2) art. 21 din Constituția FR este stipulat că „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante”, iar art.50 din Constituția FR, că la înfăptuirea justiției nu se admite utilizarea probelor dobândite contrar legii federale. Această prevedere este

concretizată la alin.2 art. 75 CPP, care atribuie la probe inadmisibile declarațiile acuzatului, bănuțului, depuse în timpul anchetei în lipsa apărătorului, inclusiv cazurile de renunțare la apărător și neconfirmate în judecată.

Este de apreciat corectitudinea poziției autorilor acestei lucrări, căci în pofida interdicției absolute a torturii și a altor metode de constrângere ilegale, acest fenomen este foarte larg răspândit. Smulgerea de mărturii prin metode violente a fost aplicată și se aplică de către toate sistemele represive, din secolele antice, de la inchiziția medievală, regimurile totalitare din secolul al XX-lea și până în prezent. Astfel de metode s-au folosit în scopuri de răfuială cu adversarii politici, cărora, pentru a le masca, le-a fost atribuită o formă legală la exterior de justiție, iar în prezent – în principal, din intenții carieriste, din dorința de a se manifesta drept un profesionist care știe să descopere infracțiunile și din alte motive.

Un alt aspect de bază analizat cu succes este acela unde autorii precizează calificarea infracțiunii de constrângere de a face declarații, stipulată la art. 302 CP FR, a fost scoasă în vizor ideea ce ține de deosebirea statisticilor oficiale de starea de lucruri reală. Statisticile publicate arată că dosarele penale conform art.302 CP FR sunt o mare raritate. Astfel, în anul 2001 au fost înregistrate 19, în 2002 – 18, atare infracțiuni, iar persoanele vinovate, care au comis aceste crime, au fost depistate, respectiv, 3 și 4. Numărul atât de mic de dosare se explică, în particular, prin faptul că în practică astfel de acțiuni deseori sunt calificate conform art. 286 CP FR (depășirea atribuțiilor de serviciu), care se aplică mult mai frecvent.

Este remarcabilă poziția autorilor precum că în viața reală, constrângerea de a face declarații la efectuarea investigației și a anchetei este mult mai des întâlnită decât este reflectat în statisticile oficiale. Dovadă sunt numeroasele fapte, observații și evaluări bazate pe acestea.

Următorul compartiment, unde concluziile autorilor ies în relief, este acela că în urma constrângerii de a face declarații, deseori sunt găsiți că au comis infracțiuni cei care nu le-au comis, iar adevărații vinovați rămân nepedepsiți. Pericolul unor astfel de acțiuni nu constă doar în aceasta – legea declară criminală însăși metoda de constrângere în dobândirea declarațiilor, chiar dacă acestea s-au dovedit a fi veridice și au condus la descoperirea crimei, pentru că societatea nu este interesată ca o infracțiune să fie descoperită prin comiterea alteia, uneori mai grave, săvârșite de către reprezentanții autorităților împotriva cetățenilor țării lor.

Problema răspunderii pentru constrângerea de a face declarații trebuie rezolvată plecând de la echilibrul dintre interesele societății privind combaterea criminalității și respectarea drepturilor legitime ale omului și cetățeanului. Pentru acest motiv, în dreptul și procesul penal sunt prevăzute măsuri care garantează respectarea drepturilor cetățenilor (bănuților, acuzaților, părților vătămate, martorilor, experților), atrași să participe la acțiunile de procedură. La astfel de măsuri se referă, în particular, interdicția reținerii, a arestului ilegal și a constrângerii de a face declarații.

Autorii acestei lucrări au punctat just că măsurile ce garantează respectarea drepturilor cetățenilor (bănuții,

acuzați, părți vătămate, martori, experți), atrași să participe la acțiunile de procedură, în mod obiectiv, pot îngreuna investigația și împiedica astfel demascarea celor vinovați de comiterea infracțiunilor. Dar scopul stabilirii garanțiilor enumerate nu este crearea de obstacole în combaterea criminalității, ci apărarea necesară a drepturilor și intereselor fundamentale ale omului și cetățeanului împotriva unor astfel de încălcări grave din partea autorităților, care sunt inadmisibile, oricare ar fi condițiile și nu pot fi justificate prin niciun fel de scopuri social utile. Interdicția absolută a aplicării torturii și a altor măsuri de constrângere ilegale, care le conțin normele dreptului internațional și cel al FR, concordă pe deplin cu sarcina de combatere a criminalității, pentru că realizarea acesteia constă în tragerea la răspundere și condamnarea doar a persoanelor a căror vinovăție de comiterea infracțiunii a fost dovedită, cu condiția respectării procedurilor legale.

Autorii au relevat, în contextul caracterizării expuse a pericolului social al constrângerii de a face declarații, că obiectul principal al infracțiunii este activitatea corectă a organelor justiției, inclusiv a organelor care cercetează dosarele penale, iar mai concret – raporturile sociale care asigură un mod de obținere a informației probante care exclude influența ilegală asupra persoanelor care sunt purtători ai acesteia. Obiectul suplimentar este inviolabilitatea persoanei, inclusiv ocrotirea vieții, a sănătății, a libertății personale, a onoarei și demnității omului.

În lucrarea respectivă, autorii au scos în evidență importanța noțiunii de „părți vătămate în urma constrângerii de a face declarații”. Alin.(2) art.115 CP RSFSR (Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă) din anul 1926 și art. 179 CP RSFSR din anul 1960 nu conțineau niciun fel de specificații în acest sens, adică orice persoană putea avea calitatea de parte vătămată. Autorii opinează că la art. 302 CP FR acestea sunt enumerate direct: bănuțul, învinuitul, partea vătămată, martorul, expertul, specialistul.

Considerăm că este corectă și întemeiată opinia autorilor lucrării analizate, precum că este la limită corectitudinea considerațiunii ca fiind exhaustivă lista de părți vătămate, enumerate expres de norma penală supusă cercetării.

Autorii au opinat corect asupra faptului că lista acestora ar trebui suplimentată cu alți participanți la proces, cărora de asemenea le poate fi aplicată constrângerea: *traducătorul și inculpatul*.

Constrângerea poate fi aplicată nu doar direct participanților la proces, dar și asupra altor persoane cu scopul de a-i influența (rudele acuzatului etc.), iar la art. 302 CP nu există o specificare directă cui trebuie să i se adreseze amenințările, în acest context apare problema calificării constrângerii aplicate acestor alte persoane.

În acest sens, autorii au delimitat, considerăm just, două situații. În primul rând, amenințările îi pot fi enunțate nemijlocit acuzatului, martorului etc., fiind îndreptate împotriva violării drepturilor nu a acestuia, ci a altora (de ex., amenințarea cu arestul, răpirea sau baterea rudei acuzatului). În acest caz, există toate semnele de constrângere de a face declarații, pentru că cel interogat nu are posibilitatea să aleagă varianta

de comportament, astfel încât să nu îi fie violate interesele care trebuie înțelese larg, incluzând și interesele persoanelor apropiate lui.

În al doilea rând, amenințările cu violarea drepturilor rudelor acuzatului pot fi enunțate direct acestora, dar cu scopul de a obține anumite declarații de la acuzat, totodată, vor fi întreprinse măsuri pentru ca acuzatul să afle conținutul amenințărilor (de ex., se oferă special o întrevedere cu ruda). În esență, situația invocată este analogică cu cea precedentă, pentru că metoda de aducere a amenințărilor la cunoștința celui interogată nu are o importanță decisivă, întrucât și în acest caz există semne de constrângere de a face declarații. Dar, așa cum la art. 302 CP FR este conturat clar cercul părților vătămate și rudele nu sunt incluse în acesta, în prezent astfel de acțiuni trebuie calificate conform art. 286 CP FR (dacă există condiții pentru aplicarea acestuia).

În lucrarea analizată A.S. Gorelik și L.V. Lobanova au definit conceptul constrângerii de a face declarații ca fiind influența fizică sau psihică ilegală asupra participanților la proces la interogarea acestora, ca rezultat al căreia persoana interogată este nevoită să facă anumite declarații contrar voinței sale.

Reiterând continuitatea ideii ce decurge din definiția conceptului de constrângere (în sensul art. 302 CP FR), autorii au reliefat importanța semnului componenței de infracțiune – scopul urmărit de subiectul infracțiunii.

În acest sens, s-a opinat că constrângerea se aplică în scopul obținerii declarațiilor. Declarațiile reprezintă informații comunicate de bănuț, acuzat, partea vătămată sau martor etc. în cadrul procedurii prejudiciare (în timpul anchetei sau anchetei preliminare) sau în instanța de judecată. Aceste informații se comunică nu doar în timpul interogatoriului în sensul îngust al acestuia, ci și la efectuarea altor acțiuni de procedură, atunci când cei interogați comunică fapte pe care le cunosc: la confruntare, la identificare, la verificarea declarațiilor la fața locului, la experimentul de anchetă.

De menționat că autorii în lucrarea supusă analizei au atins o problemă foarte sensibilă ce ține de faptul dacă trebuie considerate declarații în sensul art. 302 CP FR informațiile transmise organelor de anchetă sau anchetatorului până la intentarea dosarului penal, adică nu în timpul cercetării.

Autorii consideră că subiectul explicațiilor și al discuțiilor sunt faptele referitoare la infracțiuni, iar participanți sunt persoanele a căror situație amintește extrem de mult de rolul bănuților, al acuzaților, al martorilor sau al părților vătămate. Și practica arată că colaboratorii de miliție operativi deseori aplică măsuri de constrângere în timpul unor astfel de „discuții”, din care rezultă obținerea „prezentării pentru autodenunțare” sau a „mărturie sincere”.

În sensul dat, autorii au analizat două accepțiuni. Prima constă în faptul că constrângerea de a face declarații nu poate fi recunoscută drept constrângere de a face declarații, pentru că informațiile comunicate în explicații nu sunt recunoscute declarații, de aceea o astfel de constrângere ar trebui calificată nu conform art. 302 CP FR, ci drept o infracțiune de serviciu conform art. 286 CP FR. O altă accepțiune constă în răspunsul pozitiv la întrebarea pusă și se argumentează prin fap-

tu că informația celui interogată (în timpul verificărilor și discuțiilor) în majoritatea cazurilor nu se deosebește esențial prin conținut de cea obținută la depunerea declarațiilor, iar deosebirile din forma de procedură nu ar avea importanță, pentru că elementele constitutive ale constrângerii de a face declarații sunt formale: infracțiunea se consideră încheiată, indiferent nu numai de faptul dacă cel vinovat a atins scopul propus sau nu, dar și de faptul dacă a fost respectată forma prevăzută de lege de înregistrare a declarațiilor. Astfel, termenul „declarații” trebuie înțeles larg, fără a exclude din aceste informațiile comunicate la obținerea explicațiilor.

A doua accepțiune, considerată corectă de autori, punctează că termenul „declarații” în sensul art. 302 CP FR trebuie înțeles nu în sensul îngust de procedură, ci într-un sens mai larg, adică ca informații comunicate în timpul răspunsurilor la întrebările puse de colaboratorii organelor de drept, în legătură cu depistarea semnelor de comitere a infracțiunii. Subtilitățile de procedură (dacă a fost intentat dosar penal etc.) nu sunt decisive, în esență, nu există deosebiri nici în caracterul pericolului social între constrângerea în timpul interogatoriilor sau obținerea de explicații. Nu contează la ce fel de declarații prin conținutul acestora (adevărate sau minci-noase), în folosul acuzatului sau în detrimentul său, cei interogați sunt constrânși.

O atenție sporită a fost îndreptată de către autori determinării metodelor de constrângere prin prisma componenței de infracțiune stabilită la art. 302 CP FR. Au fost cercetate minuțios amenințările și alte acțiuni ilegale ca metode de constrângere.

Astfel au definit amenințarea ca violența psihică care constă în intimidarea persoanei cu promisiunile de a săvârși anumite acțiuni care contravin intereselor celui interogată. Amenințările pot fi enunțate atât participanților la proces personal, cât și indirect, prin alte persoane (de ex., anchetatorul oferă o întrevedere soției acuzatului deținut în arest și îi propune să comunice amenințările).

Pentru o înțelegere mai clară a conținutului amenințărilor, autorii au specificat că trebuie să se încerce clasificarea acestora după cercul de persoane în privința cărora sunt aplicate și după conținut.

Amenințările pot fi enunțate atât persoanei interogate, cât și apropiaților și pot viza interesele și onora, și ale celorlalți. Aceste interese pot fi atât legitime, cât și nelegitime (de ex., amenințarea cu confiscarea bunurilor dobândite pe cale criminală).

Prin conținut, amenințările pot fi divizate în mai multe grupuri: 1) Amenințarea cu aplicarea violenței fizice; 2) Amenințări cu săvârșirea altor acțiuni criminale, de a săvârși acțiuni violente cu caracter sexual, de a nimici sau a deteriora bunurile; 3) Amenințările legate de faptul că cel interogată a ajuns în domeniul de activitate al organelor de anchetă. Aici se referă declarațiile privind intenția de a agrava situația de procedură sau cea reală a interogatului (de a plasa în arest, de a pune sub învinuire de o infracțiune mai gravă, de a obține în instanța de judecată o sentință aspră, de a plasa în aceeași celulă cu recidiviștii, de a lipsi de întrevederi și colete etc.); 4) Amenințări la adresa altor drepturi și interese ale persoanei (de ex., cele de muncă (de a obține concedierea

din serviciu), de studii (exmatricularea din instituția de învățământ), locative (de a evacua din apartament), economice (de a lichida organizația comercială, de a le crea avantaje concurenților în activitatea antreprenorială), personale (de a-l trage pe interogant la răspundere penală pentru vreo altă infracțiune comisă în realitate sau pretinsă, de a-l trimite la spitalul de psihiatrie, de a aplica măsuri de constrângere în privința rudelor sale (a reține, a aresta etc.).

În lucrarea dată, autorii au scos în lumină caracterul real al amenințării ca semn important al acesteia. Caracterul real este determinat de doi factori: **cel obiectiv** (posibilitatea ca amenințatorul să îndeplinească amenințarea) și **cel subiectiv** (partea vătămată percepe caracterul real al unor astfel de acțiuni). De aceea nu pot fi considerate reale amenințările de a comite acțiuni imposibile, inclusiv cu utilizarea superstițiilor (deocherea prin farmece, vrăjirea etc.), chiar dacă partea vătămată crede într-o astfel de posibilitate. La evaluarea caracterului real al amenințărilor, trebuie luat în calcul faptul că amenințatorul, ca reprezentant al puterii, la dispoziția căruia partea vătămată se află, posedă posibilități reale pentru a comite acțiunile respective (de a bate etc.) personal sau folosind alte persoane.

O altă metodă de constrângere (în sensul art. alin. (1) 302 CP FR), care a fost scoasă în relief, asupra căreia planează o complexitate enormă, a fost cea ce ține de **alte acțiuni ilegale**.

Autorii au punctat că utilizarea în lege a noțiunii largi și nedefinite de acțiuni ilegale, într-o măsură anumită, este justificată, pentru că este imposibil să enumeri toate tipurile de influență ilegală, dar stabilirea răspunderii pentru acestea este necesară. Prin urmare, sarcina constă în a determina sub formă generală și cu un grad de concretitudine maxim, care acțiuni îndreptate spre dobândirea declarațiilor sunt, în primul rând, ilegale, și în al doilea rând, reprezintă o varietate de constrângere de a face declarații.

În lucrarea de față, autorii au retractat mai multe idei ale altor cercetători ce țin de definirea conceptului de alte acțiuni ilegale. V.P. Malkov – atribuie la alte acțiuni ilegale orice acțiuni imorale și ilegale ale interogatorului în privința interogatului cu scopul obținerii de la acesta a informației respective [3].

L.V. Lobanova – atribuie la alte acțiuni ilegale, în primul rând, metodele de comportament care sunt interzise direct prin lege (tortura, violența, formele de alt tratament direct prin lege sau degradant) și în al doilea rând, orice limitare a drepturilor și libertăților interogatului (care formulează concluzia), pentru care nu există temeiuri sau condiții prevăzute în lege [4].

Iu.I. Kuleșov este de acord cu aceste prevederi doar parțial. Incontestabil, sunt admisibile doar procedeele de influență asupra omului care sau sunt prevăzute direct în lege, sau cel puțin, nu contravin acesteia. Orice încălcare a prevederilor menționate face dovada dobândirii ilegale a declarațiilor. Dar aceasta nu înseamnă că a avut loc anume constrângerea. Încălcarea legii de procedură penală, în opinia Iu.I. Kuleșov va fi o constrângere în cazul în care procedeele de influență folosite limitează sau exclud totalmente libertatea de exprimare a voinței persoanei interogate.

Autorii au analizat și poziția expusă de I.V. Dvorenskov care, căzând de acord cu definiția dată de L.V. Lobanova, propune clasificarea altor acțiuni ilegale prin împărțirea acestora în două grupuri. 1) La primul se referă abuzul exercitat de anchetator sau persoana care efectuează ancheta de atribuțiile sale de procedură. Aceasta este aplicarea fără temei a măsurilor de constrângere de procedură (de ex., aducerea cu forța, aplicarea arestului asupra averii, suspendarea acuzatului din funcție, plasarea în arest etc.). 2) Diferite metode de provocare, procedeele tactice ale interogatorului, acțiunile de înșelare, care încătușează voința interogatului (de ex., utilizarea unor probe artificiale, care creează aparența că ancheta cunoaște totul; promisiunile false de a clasa dosarul penal etc.).

Totodată, autorii au criticat poziția expusă de V.P. Malkov, potrivit căreia la alte acțiuni ilegale au fost atribuite nu doar acțiunile nelegitime, dar și orice acțiuni imorale. Cei ce desfășoară ancheta trebuie să respecte normele de comportament profesional, dar la art. 302 CP FR se spune totuși doar despre acțiuni ilegale, astfel răspunderea penală nu poate fi extinsă la încălcarea normelor morale, în asemenea cazuri poate fi vorba doar despre răspunderea disciplinară.

I.Iu. Buneva punctează că sub forma generalizată alte acțiuni ilegale trebuie văzute ca *procedee de influență*: 1) atribuite de CP la infracțiuni independente; 2) prevăzute de lege, dar aplicate în modul necorespunzător de către reprezentantul puterii: sau nu la adresa participanților la proces, sau fără respectarea modului și a condițiilor de utilizare a acestora; 3) care nu au un mod de consfințire normativ [5].

În calitate de procedee concrete ale altor acțiuni ilegale, autorii lucrării de față au nominalizat hipnoza, administrarea de substanțe narcotice, psihotrope sau de amețire și a alcoolului. O altă acțiune ilegală este considerată, de asemenea, restricționarea ilegală a libertății (reținerea, încuierea în încăperi etc.).

Autorii, în acest sens, au concluzionat că administrarea prin constrângere de substanțe narcotice și analogice cu acestea este un tip de violență și este pasibilă de calificare conform alin. (2) art. 302 CP FR, adică la alte acțiuni ilegale, despre care se vorbește la alin. (1) art. 302 CP FR, să fie atribuite doar cazurile în care aceste substanțe i-au fost date interogatului la rugămintea sau cu acordul acestuia.

L.V. Lobanova susține ideea că trebuie considerată o carență a tehnicii legislative faptul că legiuitorul se orientează spre declararea drept ilegale doar a acțiunilor. De fapt, un procedeu de constrângere poate fi și inacțiunea, de exemplu, ținerea ilegală a reținutului în arest peste termenul stabilit de lege [6]. Un exemplu de acest gen poate fi, de asemenea, neacordarea ajutorului medical de urgență interogatului [7].

Autorii lucrării supuse analizei consideră că constrângerea de a face declarații, care atrage răspunderea conform art. 302 CP FR, trebuie deosebită de alte acțiuni ilegale sau neetice, de procedeele tactice și psihologice, aplicate la interogatoriu în scopul dobândirii anumitor declarații.

În lucrarea respectivă a fost analizată și problema

ce ține de faptul dacă la alte acțiuni ilegale trebuie atribuită coruperea interogativului.

Autorii au punctat că unele tipuri de corupere pot fi văzute ca metode de constrângere în sensul art. 302 CP FR. La acest articol se vorbește nu, pur și simplu, despre acțiuni ilegale, ci despre utilizarea acestora ca mijloc de constrângere de a face declarații. În această privință, unele tipuri de corupere (oferire de beneficii) conțin în același timp și semne de constrângere – de ex., atunci când interogativului i se administrează substanțe narcotice, psihotrope sau de amețire, alcool, ca rezultat al cărora acesta ajunge într-o stare în care nu își mai poate dirija, în deplină măsură, comportamentul.

Prin urmare, autorii au concluzionat că criteriul decisiv este dacă mijloacele utilizate pentru corupere limitează exprimarea voinței interogativului, posibilitatea sa de a alege o altă variantă de comportament.

Totodată, în lucrare a fost delimitată situația când coruperea reprezintă o constrângere și când nu. În acest sens, autorii au punctat că constrângerea este pasibilă de pedeapsă, indiferent de faptul ce fel de declarații i se cer interogativului – adevărate sau false. Dar coruperea ca atare nu întotdeauna reprezintă o constrângere. Dacă coruperea este folosită pentru a dobândi declarații adevărate, iar acest lucru nu poate fi considerat constrângere (atunci când, de exemplu, interogativului i se oferă o întrevedere), atunci elementele constitutive ale art. 302 CP FR lipsesc. Aprecierea trebuie să fie alta atunci când beneficiile se oferă în schimbul unor declarații false. În acest caz, în acțiunile interogatoriului sunt prezente semne de instigare de a face declarații false [8].

Alte circumstanțe, cercetate de autori în lucrarea dată, – legalitatea beneficiilor oferite și cui i se oferă coruperea. Acest fapt este important, pentru că la art. 302 CP FR, în calitate de părți vătămate în urma constrângerii, sunt specificați bănuitul, acuzatul, partea vătămată, martorul, expertul, specialistul.

În acest sens, autorii au expus ideea precum că într-o serie de țări, coruperea este considerată o metodă de constrângere de a face declarații. Prin urmare, lipsa unei astfel de specificații la art. 302 CP este o lacună în drept [9].

Autorii au punctat că promisiunile vădit false de a acorda anumite beneficii nu pot fi considerate acele acțiuni ilegale care sunt considerate mijloc de constrângere de a face declarații, pentru că interogatul poate alege variantele de comportament. Astfel de promisiuni ar trebui recunoscute inadmisibile din punctul de vedere al eticii profesionale, fapt pentru care este posibilă tragerea la răspundere disciplinară.

Totodată, autorii au precizat că în ceea ce privește înșelăciunea reală, aceasta trebuie văzută din punctul de vedere al tacticii criminalistice, al admisibilității procedurilor și capcanelor tactice și psihologice, șiretlicurilor de anchetă care deseori sunt legate cu înșelăciunea atât sub forma activă (prin comunicarea unor informații neveridice), cât și sub cea pasivă (trecerea sub tăcere, completă sau parțială, a vreunor circumstanțe constatate), ca rezultat al căreia interogatul este indus în eroare.

Concluzionând în atare sens, s-a punctat că astfel de fapte nu sunt o constrângere în sensul art. 302 CP FR, pentru că nu îl lipsesc pe interogativ de libertatea de

a alege varianta de comportament, acestea sunt apreciate din punctul de vedere al normelor morale general-umane și de etică profesională și pot atrage măsuri disciplinare.

Un moment-cheie analizat de autori a fost cel când se consideră consumată infracțiunea de constrângere de a face declarații. Prin urmare, se consideră că constrângerea de a face declarații este consumată în momentul săvârșirii acțiunilor de constrângere, indiferent dacă declarațiile necesare au fost obținute efectiv sau au survenit alte efecte noi.

În calitate de subiecți ai infracțiunii de constrângere de a face declarații, autorii lucrării vizate au menționat ofițerul de urmărire penală (anchetatorul), persoana care efectuează urmărirea penală și alte persoane care efectuează aceleași acțiuni cu consimțământul sau acordul tacit al ofițerului de urmărire penală (anchetatorul), persoana care efectuează urmărirea penală.

Lista celor care pot fi subiecți ai infracțiunii de constrângere de a face declarații, compusă din ofițerul de urmărire penală și persoanele care efectuează urmărirea penală, pare a fi una exhaustivă. Dar, precum a menționat corect A. Ciuceaev, legea, atunci când nominalizează persoanele menționate în calitate de subiecți, le caracterizează nu *situația de funcție*, dar pe *cea de procedură*, de aceea este posibilă răspunderea conform art. 302 CP FR și a altor persoane care la constrângere au exercitat efectiv funcțiile de anchetator sau de persoană care efectuează ancheta [10]. În acest sens, autorii exemplifică prin faptul că în cadrul procuraturii, cercetarea deseori este pusă în sarcina asistenților, nefiind anchetatori prin post, exercită de fapt funcțiile acestora și de aceea trebuie văzuți ca subiecți ai constrângerii.

Autorii au scos în relief importanța practică a problemei ce ține de calificarea acțiunilor colaboratorilor care nu dețin funcții de anchetatori sau persoane care efectuează ancheta, dar care participă la realizarea acțiunilor de anchetă. În primul rând, este vorba despre colaboratorii operativi împuterniciți de urmărire penală, care rețin bănuții și de fapt îi interoghează (deși denumesc aceasta „discuție”) și totodată, sub amenințarea cu violența sau cu aplicarea acesteia, le cer să facă declarații „de recunoaștere”, să scrie o prezentare pentru autodenunțare sau mărturisirea cinstită.

Un lucru foarte important scos în vizor de autori este faptul că în lipsa semnelor de cumul real, calificarea aceluiași acțiuni conform mai multor norme este inadmisibilă, dacă aceste norme sunt concurente și trebuie rezolvată problema care dintre acestea să fie aplicată.

Prin urmare, autorii au punctat corect că constrângerea de a face declarații este o varietate a depășirii atribuțiilor de serviciu, concurența dintre norma generală și cea specială, astfel că trebuie aplicat art. 302 CP FR ca normă specială. E necesar de punctat că norma specială se aplică numai dacă există toate semnele acesteia, iar dacă vreun semn al acesteia lipsește.

Autorii au specificat că, în principiu, persoana care nu este subiect al infracțiunii specificate la articolul respectiv din partea specială, dar care a participat la comiterea infracțiunii prevăzute la acest articol, trebuie să răspundă pentru această crimă în calitate de organizator, instigator sau complice.

Extinderea subiectului de la art. 302 CP, care constă în atribuirea la acesta a altor persoane, care nu sunt reprezentanți ai autorităților și, în genere, nu posedă semnele de subiect special, permit rezolvarea în alt mod decât anterior a problemei cu răspunderea acestor persoane.

În lucrarea analizată, autorii au menționat că criteriul principal în aplicarea art. 302 CP FR este legătura acestei alte persoane cu anchetatorul sau cu persoana care efectuează ancheta. Art. 302 CP FR caracterizează această legătură ca cunoașterea sau consimțământul tacit al anchetatorului sau al persoanei care efectuează ancheta cu aplicarea de către o altă persoană a măsurilor de constrângere în timpul interogatoriului. O astfel de legătură va exista, incontestabil, dacă altă persoană și anchetatorul (persoana care efectuează ancheta) aplică măsuri de constrângere împreună, adică ambii execută latura obiectivă a constrângerii și sunt coexecutori.

Autorii au precizat că, sub aspect subiectiv, infracțiunea se comite doar cu intenție directă, autorul conștientizează faptul că îl constrânge pe interogat să facă declarații prin metode ilegale și dorește să acționeze astfel. Motivele și scopurile nu au influență asupra calificării.

O altă lucrare de vază destinată cercetării subiectului dat este monografia *Infracțiuni contra justiției. Caracteristica generală. Clasificarea*, publicată în anul 2004 al cărei autor este L.V. Lobanova. Lucrarea respectivă este structurată în două capitole și este dedicată exclusiv caracterizării și clasificării infracțiunilor contra justiției. În paragraful unu al primului capitol autorul tratează semnele obiective ale infracțiunilor contra justiției [11].

Autorul a precizat corect în această lucrare că obiectul protecției juridice penale, stabilit pentru infracțiunile contra justiției, trebuie să cuprindă și relațiile publice care asigură existența premiselor necesare pentru desfășurarea corespunzătoare a activității de înfăptuire a justiției, precum și a activității organelor și persoanelor chemate să acorde ajutor instanțelor de judecată în vederea soluționării sarcinilor puse în fața lor și a activității de realizare a rezultatelor înfăptuirii justiției.

Totodată, este remarcabilă ideea autorului expusă în lucrarea analizată precum că legislatorul prin indicarea separată în cap.31 CP FR „Infracțiuni contra justiției” a unui șir de infracțiuni și dându-i această denumire a concentrat aici construcții ale faptelor criminale, esența cărora a constitui infracțiunea contra relațiilor publice chemate să asigure existența premiselor de realizare în cadrul legii, precum și să realizeze rezultatele activității de protecție juridică penală, cognitiv-aplicative a activității instanțelor de judecată și a organelor și persoanelor care acordă ajutor în acest sens.

În cele ce urmează, considerăm că autorul, își expune poziția întemeiat asupra formelor de violare a obiectului apărării juridice penale. Prin urmare, violarea obiectului apărării juridice penale se manifestă în exterior în una din formele următoare: 1) Dăvirea semnificativă a subiectului juridic de la funcțiile sale procesuale sau neexecutarea obligațiilor sale legate de realizarea actelor procesuale; 2) Împiedicarea procesului de executare a funcțiilor și obligațiilor de acest fel,

inclusiv prin impunerea pe cale forțată (prin constrângere) a unor asemenea persoane de a adopta un atare comportament care creează obstacole în soluționarea sarcinilor justiției.

În paragraful doi al primului capitol, autorul pune în evidență caracterizarea semnelor subiective ale infracțiunilor contra justiției. La acest compartiment, este conturată ideea că infracțiunile contra justiției se caracterizează doar prin faptul că vinovăția are forma intenționată și, de regulă, intenția poate fi doar directă. Autorul, pe bună dreptate, a marcat că scopul și motivul pentru majoritatea elementelor constitutive ale infracțiunilor contra justiției nu reprezintă semne obligatorii. De asemenea a argumentat just că răspunderea nici pentru una din infracțiunile prevăzute în cap.31 CP FR „Infracțiuni contra justiției” nu depinde de existența unor interese de îmbogățire sau a unor interese personale, rezultatul ideal stabilit pentru infracțiunile respective întotdeauna este diametral opus sarcinilor umărite de acest rezultat, trăsăturile specifice motivelor rezidă în mecanismul formării lor, și anume, în apariția tendinței de a comite o infracțiune sub influența acțiunii activității procesuale sau a activității importante pentru executarea deciziilor procesuale.

În capitolul doi al lucrării analizate autorul propune două criterii de clasificare a infracțiunilor contra justiției. Prin urmare, paragraful unu al capitolului doi este destinat clasificării infracțiunilor contra justiției după subiect. Clasificarea acestor infracțiuni după subiect s-a făcut nu în baza numai a unui criteriu, ci a câtorva criterii care caracterizează calitățile de diferit ordin ale subiectului: 1) existența unor semne speciale; 2) referirea la persoanele cu funcții de răspundere din organele de drept; 3) prezența obligației de a acorda ajutor la înfăptuirea justiției; 4) obligarea de a fi sancționat pentru neexecutarea corespunzătoare a obligațiilor sale funcționale sau constrâns să le execute.

Autorul a delimitat infracțiunile contra justiției comise de un subiect special, de infracțiunile care ar putea fi comise de persoane care posedă doar semne comune.

Astfel, L.V. Lobanova clasifică infracțiunile contra justiției după subiectul infracțiunii în două grupuri: 1) Infracțiuni comise de persoane care se folosesc de atribuțiile de serviciu; 2) Infracțiuni comise de alte persoane.

La rândul lor, infracțiunile din primul grup sunt clasificate în trei subgrupe: a) persoanele chemate să soluționeze sarcinile puse în fața justiției; b) persoanele care îndeplinesc funcția de protecție a drepturilor; c) infracțiunile penale comise de persoane care se folosesc de alte situații de serviciu.

Prin urmare, autorul a clasificat infracțiunile din grupul doi în două subgrupe: a) infracțiuni comise de persoane chemate să acorde ajutor organelor justiției; b) infracțiuni comise de persoane față de care au fost aplicate măsuri de pedeapsă, măsuri procesuale de constrângere sau căreia i s-a dat o obligație suplimentară în conformitate cu legea procesuală care nu are legătură cu ajutorul oferit justiției.

În paragraful doi al capitolului doi, autorul lucrării analizate a cercetat aspectul ce ține de clasificarea

infracțiunilor contra justiției după obiectul infracțiunii. Astfel, a început de la ideea că în literatura de specialitate se conturează ideea că „La baza primului nivel de sistematizare a normelor stă *obiectul general*, iar la baza sistematizării celui de-al doilea nivel în linii generale *obiectul propriu-zis* al infracțiunii” [12].

M. Golodniuk consideră reușită clasificarea infracțiunilor contra justiției făcută în baza obiectului propriu-zis. Autorul menționează că o atare clasificare reflectă într-o măsură mult mai mare acele relații publice prejudiciate de anumite grupuri de infracțiuni concrete. Prin urmare, prezintă următoarea clasificare: 1) Infracțiuni care împiedică executarea de către lucrătorii organelor de drept a obligațiilor sale legate de realizarea scopurilor și sarcinilor justiției; 2) Infracțiuni comise în procesul îndeplinirii justiției de către persoane cu funcții de răspundere (judecători, procurori, persoane responsabile de desfășurarea cercetării și anchetei preliminare penale); 3) Infracțiuni care împiedică realizarea măsurilor de constrângere luate de către stat și care sunt indicate în sentințe, hotărâri judecătorești sau în alte acte juridice [13].

Literatura de specialitate rusă prezintă și o altă clasificare după obiectul propriu-zis, și anume: a) atentate la viața judecătorilor și a colaboratorilor organelor de anchetă penală preliminară; b) infracțiuni de serviciu comise de participanții la procesul penal; c) falsificarea și ascunderea probelor incriminatoare; d) neexecutarea hotărârilor procesuale.

Unii autori din sfera jurisprudenței ruse consideră că ar fi mai preferabil de a vorbi despre consolidarea în capitolul dat a trei tipuri de infracțiuni penale: a) influențarea persoanelor care au participat la îndeplinirea justiției; b) abuzul de dreptul și obligațiile reprezentantului justiției; c) neexecutarea datoriei civile, de serviciu sau publice în domeniul justiției din partea persoanelor care nu sunt reprezentanți la dosarul penal concret [14].

Totodată, este necesar de precizat faptul că o popularitate relativă a căpătat și răspândirea clasificării care constă în evidențierea următoarelor cinci grupuri de infracțiuni: a) infracțiuni îndeplinite contra raporturilor stabilite în vederea realizării principiilor constituționale de îndeplinire a justiției; b) infracțiuni îndeplinite contra activității organelor de justiție în conformitate cu scopurile și sarcinile urmărite de aceasta; c) infracțiuni contra ordinii procesuale de recepționare a probelor incriminatorii la dosarul examinat; d) infracțiuni contra activității organelor de justiție în vederea reprimării și descoperirii infracțiunilor; e) infracțiuni contra raporturilor de realizare a actului juridic [15].

L.V. Lobanova în lucrarea analizată propune clasificarea infracțiunilor contra justiției după obiectul propriu-zis în două grupuri:

1) Infracțiuni contra relațiilor publice care asigură modul corespunzător planificat conform prevederilor legii pentru desfășurarea activității procesuale și a activității de executare a actelor procesuale.

Acest grup este împărțit în patru subgrupuri: a) infracțiuni contra relațiilor publice care asigură caracterul protector al justiției; b) infracțiuni contra relațiilor publice care asigură utilizarea metodei cognitiv-aplicative de îndeplinire a justiției; c) infracțiuni contra relațiilor

publice care asigură forma procesuală de îndeplinire a justiției și a activității legate de acest fapt; d) infracțiuni care violează relațiile publice ce asigură obligativitatea actelor procesuale.

2) Infracțiuni care violează relațiile publice și care reprezintă premisele necesare pentru realizarea funcțiilor și obligațiilor funcționale procesuale în vederea executării actelor procesuale.

Acest grup este împărțit, la rândul său, în patru subgrupuri: a) infracțiuni care periclitează independența puterii judecătorești și autonomia procesuală a persoanelor responsabile de desfășurarea cercetării penale; b) infracțiuni contra vieții, sănătății și securității personale a participanților la activitatea procesuală și postprocesuală; c) infracțiuni contra autorității instanței de judecată, demnității persoanelor cu funcție de răspundere care îndeplinesc justiția sau care ajută la îndeplinirea ei; d) infracțiuni contra relațiilor publice care asigură caracterul confidențial al cercetării penale preliminare.

Considerăm că clasificarea infracțiunilor contra justiției după obiectul propriu-zis, dată de L.V. Lobanova, este una foarte reușită. În susținerea poziției respective precizăm faptul că, în primul rând, la stabilirea normelor juridice penale destinate protecției raporturilor respective, legislatorul nu putea să nu ia în considerație legăturile reciproce dintre diferite direcții ale activității procesuale. Astfel, pe de o parte, darea de depoziții veridice reprezintă obiectivarea funcției independente de susținere a justiției, realizată de martor, iar pe de altă parte, ea constituie o condiție de importanță majoră pentru soluționarea justă a cauzei penale în esență. Totodată, considerăm că în acest aspect se observă tendința legislatorului de a asigura un raport optim la stabilirea bazelor și limitelor răspunderii penale prevăzută pentru comiterea infracțiunilor contra justiției din două direcții diametral opuse ale politicii penale – diferențierea și unificarea.

O importanță semnificativă în jurisprudența rusă privind cercetarea infracțiunilor contra justiției o are monografia semnată de A.V. Galahova, scoasă de sub tipar în 2005. Lucrarea respectivă înglobează 25 de capitole, iar cap.11 este destinat pentru cercetarea sub toate aspectele a ***infracțiunii privind constrângerea de a face declarații*** [16].

Suntem de acord cu poziția de început a autorului unde este remarcată importanța infracțiunii cercetate. Astfel, pe bună dreptate, singraful lucrării a opinat că pericolul public al constrângerii de a face declarații constă în faptul că declarațiile obținute ca urmare a utilizării influenței ilegale din partea funcționarilor organelor de urmărire penală preliminară poate duce la adoptarea de decizii procedurale nefondate și ilegale, compromițând astfel dreptatea și limitând sau încălcând drepturile și libertățile individului. În legătură cu aceasta, constrângerea de a depune mărturie se referă la numărul de acte criminale care încalcă simultan mai multe relații publice.

În lucrarea respectivă, autorul scoate în evidență obiectul infracțiunii a cărei cercetare se efectuează. Prin urmare, consideră autorul că principalul obiect propriu-zis al constrângerii de a face declarații sunt

relațiile publice, care asigură funcționarea normală a procuraturii, organelor de anchetă preliminară și investigație privind implementarea justiției. Ca obiect direct suplimentar, consideră singraful că trebuie menționate relațiile publice, care asigură integritatea fizică, psihică și morală a persoanei, precum și relațiile publice care se integrează în domeniul protecției proprietății.

O importanță aparte în cercetarea infracțiunii de constrângere de a face declarații o are victima. A.V. Galahova prezintă ca victime ale infracțiunii respective – bănuitul, învinuitul, expertul, specialistul, victima, martorul.

În acest context, singraful acceptă poziția I.Iu. Bu-neva prin care este considerat victimă și interpretul (traducătorul), argumentând prin faptul că interpretul (traducătorul) este implicat în procedurile penale și de corectitudinea interpretării (traducerii) poate depinde luarea deciziilor oficialilor implicați în procedurile penale [17].

Autorul prezintă latura obiectivă a infracțiunii cercetate ca constrângere de a face declarații sau a oferi concluzii persoanelor în cauză, prin utilizarea amenințării, șantajului sau altor acte ilegale din partea ofițerului de urmărire penală sau a persoanei care efectuează urmărirea penală.

Singraful, în lucrarea de față, corect remarcă legalitatea și ilegalitatea constrângerii. Așadar, consideră că **constrângerea ilegală** – influențarea ilegală din partea funcționarilor implicați în procedurile penale, a comportamentului persoanelor implicate prin încălcarea drepturilor și libertăților acestora, forțând pe acestea din urmă să efectueze anumite acțiuni (sau să se abțină de la acestea). Constrângerea ilegală poate consta doar în acțiuni care vizează atingerea unor obiective.

Autorul trasează cu fir roșu ideea precum că prin prisma art. 302 din CP FR este interzisă influențarea nelegitimă în scopul de a obține de la constrâns declarații sau concluzii, și nu contează dacă persoana este constrânsă în a face declarații sau concluzii mincinoase sau adevărate.

În contextul conceptului de declarații, autorul scoate în vizor poziția unor cercetători ca G.P. Marfițina, A.D. Turâșeva, care susțin că informațiile obținute de la persoană înregistrate ca explicații pot fi, de asemenea, numite declarații, întrucât valoarea lor informativă este aceeași, și în procesul dovedirii acestea pot fi prezentate ca alte documente [18].

Este întemeiată această poziție. Or, prin explicații se subînțelege lămurirea unei probleme cu scopul de a fi rezolvată, prin urmare, se remarcă sinonimia cu declarațiile în sensul infracțiunii cercetate.

Considerăm pasibilă criticilor poziția manifestată de A.V. Galahova prin care consideră amenințarea ca un tip de violență. În dicționare, cuvântul „violență” trimite la ceea ce se efectuează cu o „forță intensă”, brutală și adesea distructivă, la abuzul de forță pentru a constrânge pe cineva la ceva. Totodată, considerăm că legiuitorul a stabilit ca metode de constrângere de a face declarații atât prin amenințare, cât și cu aplicarea violenței. Astfel, este remarcant că acceptând ideea că amenințarea este un tip de violență, ar îngreuna procesul de calificare a infracțiunii cercetate.

A.V. Galahova a scos în vizor poziția exprimată de L.V. Serdiuk care susține că pentru a recunoaște amenințarea ca o modalitate de constrângere de a face declarații, este necesar ca aceasta să fie reală. Existența reală a amenințării este legată de motivele importante pentru recurgerea la acestea, identitatea făptuitorului, activitatea externă de manifestare a amenințării și posibilitatea de a o realiza [19].

După părerea lui D.N. Durmanov – informațiile a căror divulgare amenință o persoană pot fi atât reale, cât și fictive [20].

Singraful lucrării analizate a acordat o atenție sporită conceptului de alte acțiuni ilegale ca mijloc de constrângere de a face declarații. Cei mai mulți oameni de știință evidențiază conținutul altor acțiuni ilegale listând posibilități de influență ilegală: insulta, înșelarea persoanei interogate, administrarea de droguri psihotrope, hipnoză, privarea de somn, încălcarea prevederilor CPP FR privind durata de interogatoriu; detenție ilegală, insultă orală, amenințări cu demiterea din funcție, evacuarea din cămin, privarea de anumite drepturi [21]; utilizarea unor metode ilegale și tehnici de interogare etc. [22]; orice metode provocatoare de interogare; utilizarea de probe falsificate, promisiuni false de a închide cazul, de a schimba măsura de constrângere, de a permite o întâlnire, recurgerea la medium pentru obținerea de probe etc. [23].

Pe bună dreptate, autorul a punctat că criteriu primar și principal pentru evaluarea unor acțiuni ilegale este capacitatea acestor acțiuni de a limita libertatea de exprimare a victimei în detrimentul intereselor sale legitime, criteriu care derivă din noțiunea de constrângere ilegală.

O problemă sensibilă abordată de către A.V. Galahova este faptul includerii ca mijloc de constrângere a înșelăciunii și/sau mituirea. Unii autori includ în categoria de alte acte ilegale înșelăciunea și (sau) mituirea [24]. Considerăm că corect A.V. Galahova a argumentat că este neîntemeiat atribuirea acestor două modalități la constrângere, care este percepută în mod subiectiv ca o impunere a voinței altuia și nu corespunde dorinței și intereselor persoanei constrânse. Înșelăciunea nu are întotdeauna intenția de a dăuna intereselor persoanei, ci doar de a o pune în fața unei alegeri. Persoana interogată interpretează propunerea alternativă și ia o decizie în condițiile libertății de exprimare. Mituirea, de asemenea, nu poate fi considerată ca mijloc de constrângere.

Singraful lucrării analizate, pe bună dreptate, a relevat că la calificarea după criteriile laturii obiective, constrângerea de a face declarații trebuie să fie diferențiată de abuzul în serviciu. În acest caz, este necesar să se aplice regulile de concurență a normelor generală și specială, întrucât după toate semnele infracțiunea investigată reprezintă un tip special de abuz în serviciu. Calificarea necorespunzătoare apare atunci când nu este clar delimitat domeniul de aplicare al reglementării juridice și obiectele protecției dreptului penal.

Suntem de acord cu poziția autorului cu privire la faptul că componența de infracțiune de constrângere de a face declarații este una formală și se consideră consumată din momentul constrângerii cu aplicarea de amenințări, șantaj și alte acte ilegale, indiferent de faptul

dacă infractorul a reușit sau nu să obțină probele necesare. Latura subiectivă a constrângerii de a face declarații este caracterizată prin intenție directă. Persoana este conștientă de pericolul social și ilicitatea acțiunilor sale (moment intelectual) și dorește să comită aceste acte (moment volitiv).

A.V. Galahova în lucrarea sa a scos în evidență importanța scopului ca element al componenței de infracțiune de constrângere de a face declarații. Astfel, ea menționează că „componența constrângerii de a face declarații este descrisă de legislator fără referire directă la scopul unui act penal. În pofida faptului, acest lucru nu înseamnă că ea nu poate interveni ca element obligatoriu al unei infracțiuni. De multe ori, legislatorul nu formulează în mod direct obiectivul sau motivul infracțiunii, dar le implică” [25].

Autorul, consideră, lucru cu care și noi suntem de acord, că constrângerea de a face declarații este un act comis cu un scop anumit.

Ș.S. Rașkovskaia subliniază faptul că „spre deosebire de motiv, scopul constrângerii de a depune mărturie, chiar dacă nu este menționat direct în dispoziție ... este o trăsătură necesară a componenței de infracțiune. Constrângerea de a face declarații este întotdeauna efectuată în scopul de a obține anumite elemente de probă” [26].

Autorul, la compartimentul de subiect al infracțiunii de constrângere de a face declarații, a criticat introducerea conceptului de „altă persoană” în calitate de subiect. Prin urmare, consideră A.V. Galahova prin „o altă persoană”, în sensul art. 302 din CP FR poate fi înțeles orice persoană care este atât angajat al organelor autorizate să efectueze ancheta preliminară, cât și o persoană care nu intră în această categorie. Persoana vizată trebuie să acționeze cu acordul (consimțământul) expres sau tacit al anchetatorului sau persoanei care efectuează ancheta.

Considerăm că această latură a subiectului infracțiunii de constrângere de a face declarații este una foarte sensibilă și ne vom expune amănunțit în cadrul capitolului II al studiului.

În cele ce urmează, vom analiza un articol științific semnat de autorul I. Bobrov – șef de secție în cadrul Universității MAI al FR din Moscova, filiala Breansk, doctor în drept, conferențiar universitar, publicat în revista „Drept Penal”, Federația Rusă, nr. 2 din 2005 cu tema „Problemele calificării infracțiunii de constrângere de a face declarații” [27].

Așadar, considerăm corectă abordarea autorului cu referire la faptul că un factor determinant în procesul calificării infracțiunii îl are statutul procesual penal al persoanelor care au fost expuse constrângerii. Latura obiectivă a acestei infracțiuni constă în constrângerea persoanelor prevăzute de a face declarații (concluzie) printr-o anumită metodă. Cu toate acestea, metodele de săvârșire a infracțiunii sunt concretizate parțial, deoarece împreună cu amenințare și șantaj, violență, batjocori și tortură este indicat că constrângerea poate fi săvârșită „prin alte acțiuni ilegale”.

Singraful lucrării, pe bună dreptate, a scos în relief corelația dintre termenii de „constrângere” și „violență”, specificând că acești doi termeni corelează,

deoarece violența este mereu o influență forțată asupra unei persoane (fizică sau psihică). Prin violența fizică se înțelege aplicarea forței musculare a persoanei, cu efecte negative asupra organismului victimei prin orice mecanisme, fizice, chimice, biologice și alte procese. Violența psihică este determinată ca o acțiune asupra sferei psihice a personalității prin speriat, amenințări cu scopul de a provoca persoana la un anumit comportament. În așa fel, constrângerea subînțelege în sine aplicarea violenței în formele sale diverse.

Prin urmare, singraful lucrării a concluzionat corect că violența ca metodă independentă de a califica infracțiunea de constrângere de a face declarații nu poate fi realizată.

Autorul articolului atrage atenția la sensurile termenului de „constrângere”, abordat în literatura de specialitate. I.S. Vlasov și I.M. Teajkova susțin că constrângerea reprezintă orice influență asupra părții vătămate, care nu este prevăzută în lege. V.P. Malkov adaugă la lista cu „alte acțiuni ilegale” nu doar pe cele ilegale (care nu sunt prevăzute în CPP), dar și oricare acțiuni imorale al celui care interoghează către cel care este interogată pentru a primi de la el informația necesară pentru dosar. Astfel de metodă poate duce la condamnarea acestei persoane pentru încălcarea normelor de morală. N.I. Betrov adaugă la cele de mai sus metode provocatoare de interogatoriu cum ar fi: falsificarea dovezilor și documentelor atașate la dosar, utilizarea hipnozei, substanțelor psihotrope, impunerea de a semna protocolul interogatoriului care conține declarațiile pe care interogatul nu le-a dat etc. I.A. Krasikov completează lista cu arestul în condiții degradante, minciună, seducția pentru profit, promisiuni. În interpretarea altor autori – lăsarea fără apă și hrană, promisiunea de a permite vizite etc.

Considerăm că un rol determinativ în calificarea infracțiunii de constrângere de a face declarații îl are caracterul și conținutul conceptului de „alte acțiuni ilegale”. În acest sens, autorul articolului analizat a abordat corect această problemă. Prin urmare, ca o orientare pentru a stabili conținutul „altor acțiuni ilegale” trebuie să servească normele de drept internațional, cele constituționale și cele penale procesuale.

Astfel, autorul, după părerea noastră, a subliniat corect că prin „alte acțiuni ilegale” trebuie să se înțeleagă constrângerea de a face declarații folosind metode care creează pericol pentru viață și sănătate, ofensează demnitatea sau alte metode cu referire la violența fizică și psihică.

Considerăm că autorul a stabilit just că caracterul declarațiilor pentru obținerea cărora este nevoie de aplicarea constrângerii și pentru a le califica prin prisma infracțiunii de constrângere de a face declarații, nu contează dacă persoana a fost constrânsă să dea declarații false sau veridice.

În acest sens, este esențial de punctat că unele persoane beneficiază de dreptul de nu a face declarații. Astfel bănuitul, inculpatul nu este obligat să mărturisească împotriva sa și au dreptul de a păstra tăcerea. Martorii, vătămații nu poartă răspundere penală dacă refuză să mărturisească împotriva sa, a soțului sau apropiaților. Declarațiile acestor persoane primite sub constrângere

puțin probabil că vor fi obiective și veridice, ele doar vor crea obstacole în stabilirea adevărului.

Dupa părerea V.G. Beleaeva fapta infracțională, în acest sens, va constitui nu doar constrângere de a face declarații, ci și refuzul de a face declarații. În acest caz, se prevede tălmăcirea normei mai amplu. Aceeași poziție o susține V.F. Șipilkov care consideră că, întrucât această formulare intră în contradicție cu sensul legii, prioritar trebuie să aibă normele de sistem în raport cu mijloacele lingvistice de exprimare a normei.

De menționat că nu se neagă pericolul constrângerii de a refuza a face declarații. Însă în acest caz concret, recunoașterea faptului că tălmăcirea de sistem față de cea gramaticală contrazice principiul legalității – se consideră infracțiune tot ce este prevăzut direct de lege și contrazice regulile de formare a normelor de drept, în conformitate cu care textul trebuie să fie clar, exact și fără sensuri ambigue.

Considerăm că autorul articolului analizat a marcat just că subiectul constrângerii de a face declarații este „amestecat”. În calitate de subiect special, legiuitorul indică anchetatorul și persoana care efectuează ancheta.

O problemă în acest sens, abordată corect de autor, este determinarea subiectului special. Principalele deosebiri ale subiectului special sunt cele că el este în legătură directă cu justiția penală și caracterul activității întreprinse de vinovat.

Legislația rusă (art. 302 CP FR) stabilește în calitate de subiect „altă persoană” care, cu acordul sau fără acordul anchetatorului, realizează constrângerea.

Considerăm corectă această abordare vizavi de subiect, efectuată de legislatorul rus. Astfel, autorul a punctat că poate fi oricare persoană atât participanții la procesul penal, cât și cei care nu au nicio legătură cu asta. De obicei, în lista „altor persoane” se includ persoane care, într-o oarecare măsură, au legătură cu organele de drept (asistenții anchetatorilor, participanții). Autorul crede că nu trebuie de accentuat atenția la legătura profesională a „altei persoane” și formularea „cu acordul sau fără acordul anchetatorului” la fel are sensuri ambigue. Astfel, dacă anchetatorul intenționat a arătat dorința de a constrânge „altă persoană” (verbal), dar singur nu a participat la aceasta în mod direct, în acord cu dispozițiile penale, el trebuie fie ca complice al făptuitorului. Dar atunci când conștientizând caracterul acțiunilor săvârșite de „altă persoană” adoptă o poziție neutră, nu există complice la săvârșirea constrângerii. În acest caz, există doar o depășire a atribuțiilor de serviciu.

În articolul analizat, autorul a abordat problema stabilirii locului și timpului săvârșirii constrângerii. Nu este clar: a) este vorba de timpul pentru lucrul de anchetă sau lucrul expertului asupra unei concluzii; b) poate ca constrângerea să fie realizată până la această perioadă – dacă aceste aspecte au importanță pentru calificarea infracțiunii cercetate sau nu.

Următorul articol care va fi analizat este publicat tot în Federația Rusă în revista „Dreptul” de către autorul T.Iu. Kobozeva, tema abordată „Categoriile constrângerii” în dreptul penal al Federației Ruse”, 2005 [28]. În acest articol, singurul încearcă să definească și să

facă o explicație detaliată a noțiunii de „constrângere” ca metodă de săvârșire a infracțiunii. Totodată, autorul încearcă să determine o definiție legală a conceptului de „constrângere”.

În cele ce urmează, vom supune analizei o lucrare din România, semnată de autorii Vasile Dobrinou și Nicolae Conea *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. *Teorie și practică judiciară*, ieșită de sub tipar în anul 2000 [29]. Această lucrare a fost editată de către autori la propunerea Guvernului României ca suport pentru modificarea Codului penal.

Autorii lucrării vizate au acordat o deosebită atenție infracțiunilor care împiedică înfăptuirea justiției. Astfel în lucrare este abordată o analiză separată a fiecărei componente de infracțiune din această categorie.

În urma analizei lucrării respective, considerăm că o apropiere ca conținut de infracțiunea de constrângere de a face declarații (art. 309 CP RM) este infracțiunea de încercare de a determina mărturia mincinoasă (art. 261 CP Rom.).

Referințe:

1. Горелик А.С., Лобанова Л.В. *Преступления против правосудия*. Санкт-Петербург, 2005.
2. DUDO, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 de septembrie 1948.
3. Скуратова Ю.И. и Лебедева В.М. *Комментарий к Уголовному кодексу РФ. Особенная часть*, 1996, с.475.
4. Лобанова Л.В. *Преступления против правосудия*, 2004, с.110.
5. Бунева Ю.И. *Уголовная ответственность за принуждение к даче показаний*. Автореферат, 2000, 19 с.
6. Лобанова Л.В. *Op.cit.*
7. Бунев А.Ю., Бунева И.Ю. *Op.cit.*, p.51.
8. *Ibidem*.
9. Попова Л., Попов Н. *Законодательство об уголовной ответственности за принуждение к даче показаний, исторические и сравнительно-правовые*. В: *Уголовное право*, 2003, с.53.
10. Чучаев А.И. *Преступления против правосудия*, 1997, с.35.
11. Лобанова Л.В. *Op.cit.*
12. Ляпунов Ю.И., Мшвениерадзе П.Я. *Op.cit.*, p.27.
13. Голоднюк М. *Op.cit.*, p.18.
14. *Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов*. Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамовой, Г.П. Новоселова, 1998, с.618.
15. Чучаев А.И. *Op.cit.*, p.6-7.
16. Галахова А.В. *Преступления против правосудия*, 2005.
17. Бунева Ю.И. *Op.cit.*, p.9.
18. Марфицина Г.П., Турышева А.Д. *Уголовно-правовые и процессуальные вопросы применения*, с.37.
19. Сердюк Л.В. *Психическое насилие как предмет уголовно-правовой оценки следователем*, 1981, с.19.
20. Дурманов Д.Н. *Охрана социалистической собственности от преступных посягательств*, 1967, с.38.
21. Кудрявцева В.Н. и Наумов А.В. *Уголовное право России. Особенная часть*, с.403.
22. Рарог А.И. *Комментарий к Уголовному кодексу РФ*, 2004, с.534.
23. Чучаев А.И. *Op.cit.*, p.34-35.
24. Бабаева Э.У. *Расследование преступлений против правосудия, совершаемых работниками правоохранительных органов*, 1991, с.56.
25. Рарог А.И. *Субъективная сторона и квалификация преступлений*, 2001, с.102.
26. Рашковская Ш.С. *Op.cit.*, p.43.
27. Бобраков И. *Проблемы квалификации принуждения к даче показаний*. В: *Уголовное право*, 2005, №2, с.8-11.
28. Кобозева Т.Ю. *Вестник ВГУ. Серия Право*, 2008, №. 1, с. 276-289.
29. Dobrinou Vasile și Conea Nicolae. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. *Teorie și Practică judiciară*. București, 2000.

Recenzent:

Gheorghe ULIANOVSKI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

APLICAREA MIJLOACELOR TEHNICE DE CONTROL LA DEPISTAREA CONTRABANDEI COMISĂ PRIN TRIMITERILE POȘTALE INTERNAȚIONALE: ASPECTE TEORETICO-PRACTICE

Partea I

Alexandru BEJANU,
doctorand (USM)

În acest articol, se face o apreciere și o clasificare a conținutului trimiterilor poștale internaționale prin intermediul cărora, fiind transportate peste frontiera vamală a statului de către transportatorul specializat Întreprinderea de Stat „Poșta Moldovei”, se comite infracțiunea de contrabandă atât cu mărfuri accizate, cât și cu substanțe narcotice, inclusiv cu mijloace psihotrope. Autorul analizează, determină și clasifică trimerile poștale internaționale, mijloacele tehnice de control aplicate la înfăptuirea controlului vamal asupra conținutului trimiterilor poștale internaționale, în scopul depistării și documentării infracțiunii de contrabandă, având obiectul material substanțele narcotice, mijloacele psihotrope.

Cuvinte-cheie: trimitere poștală internațională; mărfuri accizate; mijloace tehnice de control; control vamal; declarație vamală poștală; colet poștal; pachet poștal; fișă poștală de expediere; substanțe narcotice; mijloace psihotrope; contrabandă; răspundere penală.

* * *

In the present article the author analyzes and classifies the content of the international postal items through which the crime of smuggling with excisable goods, drugs, psychotropic means is being committed, being transported over the state customs border by the specialized transporter State Enterprise „Posta Moldovei”. The author performs an analysis, determines and classifies international postal items, technical means of control applied when performing the customs control on the content of the international postal items, with the purpose of detection and documentation of smuggling, having drugs, and psychotropic means as material object.

Keywords: international postal item; excisable goods; technical means of control; customs control; postal customs declaration; postal parcel; postal package; postal file or expedition; drugs; psychotropic means; smuggling; criminal liability.

La adoptarea Codului vamal al Republicii Moldova (CV RM), legiuitorul nu a inclus noțiunea de „trimitere poștală” în lista noțiunilor principale utilizate la înfăptuirea activității vamale pe teritoriul vamal al statului, în aspectul în care se întâlnește în practica activității vamale naționale, dar și în practica vamală internațională. Legiuitorul nu a formulat nici noțiunea de „poșta internațională”, deși acest termen se întâlnește, practic, pe teritoriul oricărui stat din lume. Numai în ultimele modificări la CV RM, legiuitorul relatează noțiunea de „livrare mică”, precum că aceasta urmează a fi recunoscută ca trimitere poștală sau prin curierat rapid, care conține cel mult trei unități sau are o greutate brută de cel mult 2 kg [1]. În opinia noastră, noțiunea de *livrare mică* este formulată îngust, incorect, nu cuprinde termenii și noțiunile care se aplică la expedierea de pe teritoriul vamal al statului a trimiterilor poștale internaționale, fie la introducerea acestora în țară, parvenite din orice țară din străinătate.

Lipsa noțiunilor de *trimitere poștală*; *poșta internațională*; *servicii poștale*; *poșta rapidă*, care sunt utilizate zilnic de funcționarii poștei internaționale din Republica Moldova, de funcționarii vamali care verifică conținutul trimiterilor poștale internaționale aflate pe intrare, ieșire din țară, inclusiv a acelor care se află în tranzitul vamal internațional, complică înțe-

legerea sensului, conținutului, destinației propriu-zise a trimiterilor poștale internaționale, fapt care ne impune a ne adresa și a solicita sursele lingvistice și cele enciclopedice de specialitate.

Astfel, *Dicționarul explicativ al limbii române* relatează că prin noțiunea de *poșta* urmează a fi subînțeles: 1. instituția publică care asigură primirea transportului și distribuirea scrisorilor, a telegramelor, a mandatelor poștale și a coletelor; local în care se află această instituție; 2. corespondența primită, expedită sau distribuită în aceeași zi sau într-o perioadă dată [2].

Sursa lingvistică națională a Republicii Moldova denotă că noțiunea de *poșta* urmează a fi înțeleasă în mai multe feluri, și anume: 1. instituție care se ocupă cu transportarea și distribuirea corespondenței, mandatelor, telegramelor, coletelor, presei publice; 2. clădirea unde se află această instituție; 3. totalitatea corespondenței și a publicațiilor periodice primite, expediate sau distribuite într-o perioadă de timp [3].

Un alt sens al noțiunii de *poșta* îl găsim în aceeași sursă lingvistică. Astfel, prin *poșta* urmează a mai fi înțeles: 1. cal de poșta, cal de schimb la o diligență; a ajunge (sau a fi) cal de poșta – a fi trimis cu diferite treburi în toate părțile; 2. han unde făceau popas drumeții care se foloseau de acest mijloc de transport; 3. distanța între două popasuri a poștalionului, ega-

lă cu 22 km (folosită ca măsură de lungime) [4]. O altă sursă lingvistică denotă că prin noțiunea de *poștă* urmează a fi subînțeleasă instituția pentru expedierea scrisorilor, încărcăturilor ușoare, a mijloacelor bănești și altele. La fel, în noțiunea de *poștă* este inclusă și clădirea unde se află această instituție. Ținem să accentuăm că, conform aceleiași surse, noțiunea de *poștă* era considerată încă din perioada antică instituția care se ocupă în același timp cu transportarea regulată a pasagerilor în echipajele trase de cai [5].

Sursele enciclopedice relevă că prin noțiunea de *poștă* urmează a fi înțeles: 1. proprietatea de telecomunicații; 2. denumirea uzuală a instituțiilor care se ocupă cu transportarea și distribuirea corespondenței, coletelor, mandatelor poștale și a publicațiilor periodice; 3. unitate de măsură a distanței în Moldova medievală, egală cu 22,3 km.

Sursele enciclopedice, altele decât cele naționale, denotă că prin noțiunea de *poștă* urmează a fi înțeles: 1. unul din felurile de comunicație; 2. instituțiile și oficiile poștale, la fel și corespondența poștală expediată în aceste instituții (presa periodică, scrisorile, coletele, transferurile bănești) [6].

Aceeași sursă enciclopedică indică că cuvântul *poștă* provine de la cuvântul polonez *poczta*, ceea ce înseamnă comunicare poștală [7].

Din sursele sus-indicate, putem concluziona că noțiunea de *poștă* urmează a fi înțeleasă în două sensuri. În primul rând, este vorba de instituția, clădirea, încăperea unde se află scrisorile, telegramele, coletele, pachetele care urmează a fi expediate corespondenților sau care urmează a fi repartizate în localitățile în cauză, pentru a ajunge la destinatari. În al doilea sens, prin noțiunea de *poștă* urmează a fi înțeleasă corespondența, adică scrisorile, telegramele, coletele, pachetele care urmează a fi expediate la destinatari.

Analizând acești termeni vizavi de noțiunea de *poștă* indicată în sursele lingvistice și enciclopedice, putem concluziona că aceasta, deși are, practic, în toate sursele citate două sensuri de bază, care, la rândul lor, se ramifică în mai multe sensuri, nu corespunde pe deplin acțiunilor obiective și conținutului care i se atribuie în timpul de față ca instituție, precum și ca conținut.

În susținerea opiniei noastre, aducem următoarele argumente:

– Noțiunea de *poștă* ca instituție se referă la acele clădiri, localuri, încăperi în care se află mijloacele de comunicare între localități (liniile de comunicare interurbane, iar în unele cazuri și cele internaționale, aparatele de telegraf), și care au o adresă juridică fixă, semnificată prin cod special.

– În aceste localuri, încăperi se păstrează corespondența, adică scrisori, timbre poștale speciale, ziare, reviste, colete, pachete, banderole, care sunt primite de la persoane fizice sau juridice, de la expeditorii care se află sau au viză de reședință în altă localitate, aflată atât pe teritoriul statului național, cât și în afara acestuia.

– *Poșta* ca instituție are loc concret de dislocare, adresă concretă, cod poștal special de corespondență,

ștampila sa specială, indexul său special, deci este o persoană juridică.

– *Poșta* ca instituție este un organ public al statului care își exercită funcțiile sale concrete de prestare a serviciilor din numele statului strict în folosul unei localități concrete.

– În cadrul *poștei* ca instituție, își exercită funcțiile sale de serviciu persoane fizice cu funcții speciale, care se conduc în cadrul prestării serviciilor de către acestea, de legi organice speciale naționale, dar și de acte internaționale, și care sunt considerați și recunoscuți ca funcționari publici.

Analiza juridică a noțiunilor sus-relatate, inclusiv a practicii activității instituțiilor poștale statale, ne permite a concluziona că în calitate de *poștă* urmează a fi înțeles: *instituții statale plasate în încăperi, localuri, birouri, care oferă prestarea serviciilor în numele statului pe problemele comunicării subiecților, persoanelor fizice și juridice, una dintre care se află în localitatea în cauză, iar alta se află în altă localitate rurală sau urbană, aflată atât pe teritoriul statului național, cât și în afara hotarelor statului, inclusiv primirea corespondenței exprimate în scrisori, telegrame, reviste, colete, pachete, mandate poștale și telegrafice, pentru a fi expediate la adresa destinatarului care are locul de reședință atât pe teritoriul național al statului, cât și în afara acestuia (n.a.).*

Ca obiect al relațiilor de drept ce apar între poștă ca instituție statală și ca gen de activitate practicat de poștă ca instituție statală, parvin relațiile juridice ale cetățenilor și persoanelor juridice, exprimate în dorința acestora de a comunica prin intermediul scrisorilor, telegramelor, de a expedia colete, banderole, pachete pe adresa persoanelor aflate în alte localități atât ale statului național, cât și din afara acestuia. În limbajul juridic al instituțiilor poștale statale, toate aceste obiecte, informații poartă denumirea de „expedieri poștale”.

Sursele lingvistice denotă că prin noțiunea de *trimiteră* urmează a fi înțeles: 1. faptul de a dispune sau a ruga pe cineva să se ducă undeva; 2. faptul de a dispune ca un obiect să fie dus, transportat, predat la o anumită destinație, a expedia [8]. O altă sursă lingvistică din Republica Moldova relatează că prin *trimiteră* se subînțelege faptul de a expedia la destinație ceva (un pachet) prin poștă, pentru a fi înmănat destinatarului [9]. Alte surse lingvistice, în afară de cele în limba română, interpretează noțiunea de *trimiteră* aproximativ în același mod. Astfel, pornind de la sensul vocabularului rus, termenul de *trimiteră* determină nu altceva decât faptul de a expedia o scrisoare sau un obiect prin rețeaua oficiilor poștale pentru a fi transmise, înmânate destinatarului.

Normele de drept stipulate în legea organică specială relatează că noțiunea de *trimiteră poștală* poate fi interpretată în două sensuri. În primul sens, legiuitorul Republicii Moldova explică că prin trimiteri poștale urmează a fi înțeleasă corespondența (scrisori, cărți poștale imprimate, pachete mici, telegrame), coletele (documente, valori, bunuri materiale), mijloace bănești (mandate poștale și telegrafice, pensii, subvenții,

indemnizații etc.), prezentate operatorilor de poștă, pentru a fi transportate și distribuite destinatarului aflat atât pe teritoriul țării, cât și în afara acestuia.

Pe lângă noțiunea de *trimitere poștală* pe care am indicat-o *supra*, urmează a fi cunoscută și aplicată în cadrul rețelei instituțiilor poștale și noțiunea de *trimiteri poștale înregistrate*.

Astfel, prin noțiunea de *trimiteri înregistrate* urmează a fi recunoscute și considerate trimiterile poștale la a căror recepționare urmează a fi eliberată chitanța poștală oficială expeditorului [10].

Practica activității vamale ne dovedește că expedierile poștale internaționale se deosebesc după statutul lor juridic de trimiterile poștale naționale care se expediază între localitățile rurale aflate și amplasate pe teritoriul național al Republicii Moldova. Statutul juridic al expedierilor poștale internaționale se deosebesc de expedierile poștale de pe teritoriul național, prin faptul că acestea, la transportarea peste frontiera vamală a statului, atât la introducerea în țară, cât și la expedierea de pe teritoriul național al statului, sunt supuse controlului vamal. Astfel, aceste trimiteri, fiind transportate peste frontiera vamală a statului, capătă statut de expedieri poștale internaționale. Începând cu prezentarea documentelor pe expedierile poștale internaționale, pentru a fi transportate peste frontiera vamală a statului și, nemijlocit, transportarea acestora peste frontiera vamală și cea de stat a Republicii Moldova, acestea cad sub jurisdicția internațională. Ținem să menționăm la acest capitol că, deși în legea organică Legea Poștei, legiuitorul a indicat că activitatea poștală se desfășoară în conformitate cu Legea Poștei, actele normative relevante, precum și convențiile și acordurile internaționale ratificate de Republica Moldova în calitate de membru al Uniunii Poștale Universale [11], acesta nu a inclus noțiunea de *expedieri poștale internaționale*. Acest fapt a favorizat apariția dificultăților în organele vamale ale Republicii Moldova care, într-un caz sau altul, la transportarea expedierilor poștale internaționale, sunt obligați să efectueze controlul vamal în conformitate cu CV RM [12].

În scopul înlăturării divergențelor și dificultăților existente între organele vamale ca organe de drept care sunt obligate să efectueze controlul vamal la trecerea peste frontiera vamală a bunurilor, încărcăturilor transportate cu orice fel de transport, inclusiv cu transportul special poștal, legiuitorul a introdus noțiunea de *trimitere poștală internațională* într-o lege organică separată. Astfel, conform normei de drept indicate în legea organică specială, constatăm că, în calitate de trimitere poștală internațională, urmează a fi recunoscută orice trimitere poștală perfectată în conformitate cu prevederile legislației naționale și actelor Uniunii Poștale Internaționale, care parvine pe teritoriul național al Republicii Moldova sau se acceptă pentru expedierea peste hotarele acesteia [13].

Noțiunea în cauză este bine-venită și acceptată pentru a fi aplicată în activitatea practică a organelor vamale, însă, după părerea noastră, aceasta ar trebui și necesită a fi completată, mai ales în timpul de față,

când scrisorile, telegramele sunt înlocuite cu succes de rețeaua Internet, care este atât de frecvent utilizată de persoanele fizice și juridice care au vize de reședință în diferite țări ale lumii.

Bineînțeles, este de neînchipuit faptul transmiterii unui organ statal sau altui organ, sau pur și simplu unei persoane fizice să transporteze, pentru a prezenta la destinație, un oarecare bun, fără ca cel din urmă, la rândul său, să îndeplinească această dorință fără a presta sau îndeplini anumite servicii. În mod logic, reiese din acest întreg cerc de acțiuni, că organul statal în cauză poate primi în responsabilitatea sa scrisorile, îndeosebi cele recomandate, telegramele, coletele, pachetele, asumându-și obligațiunea de a transporta spre destinație aceste trimiteri, obiecte, prin prestarea de servicii de către funcționarii oficiali ai statului din sfera poștală, începând din momentul primirii acestora, până la înmânarea lor destinatarului sau destinatarilor. Nu în zadar legea organică în cauză, Legea Poștei, prevede și recunoaște că în calitate de *servicii poștale* urmează a fi recunoscută anume recepționarea, transportarea și distribuirea trimiterilor poștale destinatarului [14].

În același timp, menționăm că aceeași normă de drept prevede că, alăturat de prestarea serviciilor poștale obișnuite ce țin doar de, după cum indică legiuitorul, primirea, recepționarea, transportul și distribuirea trimiterilor poștale de către funcționarii poștei, în mod public se efectuează și serviciile poștale de bază. Aceste servicii includ anume gama de acțiuni privind prestarea serviciilor poștale la nivel de stat, adică a întregii țări, ce țin de transportarea, distribuirea, cu înmânarea ulterioară a corespondenței, coletelor, pachetelor, telegramelor, mandatelor poștale și telegrafice, distribuirea pensiilor, subvențiilor și indemnizațiilor [15].

Referitor la clasificarea trimiterilor poștale internaționale la trecerea acestora peste frontiera vamală a statului, legea organică a Republicii Moldova *Legea Poștei* nu indică exhaustiv o clasificare concretă a trimiterilor poștale internaționale. O oarecare clasificare a trimiterilor poștale o stabilim în norma de drept adoptată de legiuitor. Astfel, conform normei de drept speciale prevăzute în art.2 alin.(5) al Legii Poștei, constatăm că în calitate de trimiteri prin rețeaua poștală urmează a fi recunoscute:

- a) corespondența;
- b) coletele;
- c) mandatele poștale;
- d) mandatele telegrafice;
- e) distribuirea pensiilor;
- f) distribuirea subvențiilor;
- g) distribuirea indemnizațiilor [16].

Regulile speciale privind prestarea serviciilor poștale pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, la rândul lor, efectuează o clasificare superficială a expedierilor poștale internaționale. Către aceste expedieri poștale internaționale, conform *Regulilor privind prestarea serviciilor poștale*, se atribuie:

- scrisori (simple, recomandate, cu valoare declarată);

- cărți poștale (simple, recomandate);
- imprimare (simple, recomandate);
- telegrame;
- pachete mici (simple, recomandate);
- cecograme (simple, recomandate);
- colete (ordinare, cu valoare declarată);
- mandate poștale;
- trimiteri EMS (serviciul poștal accelerat);
- aerograme (simple, recomandate);
- saci speciali de tip „M” (simpli, recomandați);
- CCRI (simple) [17].

În continuare, legiuitorul nu indică ce urmează a fi recunoscut prin aceste noțiuni, cum urmează a fi înțelese ele, care sunt trăsăturile caracteristice lor în momentul primirii lor de către funcționarii de la poștă, pentru a fi transportate cu transportul special la destinatar. Lipsa aprecierii și interpretării acestor trimiteri poștale favorizează parvenirea multor divergențe între expeditor, poștă, destinatar. Aceste divergențe devin mult mai pronunțate în cazul în care expedierile poștale sunt expediate între expeditor și destinatari aflați în state diferite. Expedierile poștale trimise către destinatarul aflat pe teritoriul altui stat capătă caracter de *expedieri poștale internaționale*.

În cazul expedierii trimiterilor poștale internaționale, întregul lot de expedieri și trimiteri internaționale urmează a fi acceptat pentru transportare peste frontiera vamală la scoaterea din țară numai cu acordul organului vamal. La introducerea în Republica Moldova a expedierilor poștale internaționale, acestea sunt admise pentru a fi expediate, cu înmânarea ulterioară destinatarului (destinatariilor), la fel numai după efectuarea controlului vamal asupra acestora, iar în cazurile prevăzute de legislația în vigoare, și cu încasarea taxelor vamale.

Întrucât legiuitorul nu a introdus în mod exact în legea organică noțiunea expedierilor poștale internaționale după formă și conținut, interpretarea și clasificarea acestora având un rol important în activitatea vamală a Republicii Moldova, intenționăm să efectuăm o astfel de clasificare și interpretare în prezentul articol, în baza surselor de drept și altor izvoare existente în acest domeniu.

1. Astfel, prin noțiunea de *corespondență*, pe care legiuitorul o clasifică prima după număr în Legea Poștei, sursele lingvistice denotă că urmează a fi înțeles schimbul (regulat) de scrisori între două sau mai multe persoane; totalitatea scrisorilor schimbate între două persoane; conținutul unei scrisori [18]. În cazul dat, concretizăm că noțiunea de *corespondență* urmează a fi înțeleasă ca schimbul de scrisori dintre persoane.

Rezultă deci, din sursa lingvistică respectivă, că în calitate de *corespondență în cadrul activității vamale a Republicii Moldova* urmează a fi înțeles totalitatea acțiunilor a două sau mai multe persoane fizice sau juridice, având vize de reședință pe teritoriul a două state, orientate spre schimbul regulat de scrisori între părțile expeditor-destinatar, care au reședința pe teritoriul a două state diferite (*n.a.*).

În calitate de scrisori legiuitorul la fel nu relatează ce urmează a fi înțeles prin acestea. Sursele lingvistice explică că prin *scrisoare* urmează a fi înțeleasă

comunicarea scrisă trimisă cuiva prin poștă sau prin intermediul unei persoane; epistolă, răvaș [19].

Actele normative interne cu caracter executiv ale Republicii Moldova, ce țin de executarea Legii Poștei, relatează că noțiunea de *corespondență (scrisoare)* presupune trimiterea poștală închisă (în plic sau ambalată), prin care se transmit anumite comunicări [20].

La rândul său, atât CV RM, cât și alte legi organice speciale naționale la fel nu relatează noțiunea de *scrisoare* care urmează a fi înțeleasă din punct de vedere juridic în cadrul activității vamale, transportarea peste frontiera vamală a statului a cărora are loc destul de des.

Practica activității vamale, precum și sursele lingvistice ale statelor vecine relatează că prin *scrisoare* urmează a fi recunoscută expedierea poștală a adresării în scris sau a trimiterii, expedierii documentului (documentelor) între părți, dimensiunile minimale fiind 110x220 mm sau 114x162, iar cele maximale 229x324 mm, cu greutatea maximă 2 kg [21]. Practica vamală a statelor vecine indică că la transportarea peste frontiera vamală a statului pot fi întâlnite:

- a) scrisori simple fără valoare indicată;
- b) scrisori la comandă (recomandate), cu indicarea valorii bănești a acestora [22].

Practica organelor vamale din Republica Moldova, în special a secției specializate la expedierile poștale internaționale, confirmă că scrisorile internaționale urmează a fi clasificate în trei categorii:

- a) scrisori internaționale simple;
- b) scrisori internaționale recomandate;
- c) scrisori internaționale cu comunicarea valorii (sume bănești) [23].

Sursele de arhivă și actele normative emise de ÎS „Poșta Moldovei” relatează că:

- a) în scrisorile simple se expediază, de regulă, simple adresări, comunicații, fotografii;
- b) în scrisorile internaționale recomandate se expediază demersuri între persoane fizice, agenți economici, chitanțiere, diferite facturi, conturi, fotografii, demersuri ale organelor neguvernamentale și ale celor guvernamentale;
- c) în scrisorile internaționale cu comunicarea valorii sunt expediate copiile documentelor și certificatele, confirmate de birourile notariale naționale, inclusiv hârtiile de valoare.

2. O altă parte componentă a trimiterilor poștale internaționale o formează *cartela poștală*. Prin noțiunea de *cartelă* urmează a fi înțeles o bucată de hârtie sau de carton, cu bonuri detașabile, imprimate și numerotate; suport de informație imprimat special, folosit în sistemele de prelucrare automată a datelor [24].

Sursele existente în cadrul ÎS „Poșta Moldovei” și postului vamal specializat al Republicii Moldova confirmă că în calitate de *cartelă poștală* urmează a fi înțeles expedierea poștală în formă de comunicare în scris, pe formular special, care corespunde cerințelor stabilite de actele normative în vigoare în domeniul aplicării standardelor la efectuarea comunicării prin rețeaua poștală națională și cea internațională (*n.a.*).

Practica organelor vamale din Republica Moldova

și a celor din statele cu care țara noastră efectuează schimbul de trimiteri poștale internaționale confirmă că cartelele poștale urmează a fi divizate în:

- a) cartele poștale simple;
- b) cartele poștale la comandă.

Cartela poștală, atât cea simplă, cât și cea la comandă, are forma și dimensiunile sale concrete: 105x148 mm.

3. Următoarea poziție în cadrul expedierilor poștale internaționale o ocupă *banderolele* și *sacii speciali*. În calitate de banderolă, sursele lingvistice indică că urmează a fi considerată o fâșie de hârtie lipită în jurul unui ambalaj sau pe locul lui de deschidere, ca mijloc de control al integrității mărfii ambalate [25].

Sursele specializate din cadrul Poștei Moldovei dovedesc că în calitate de banderolă urmează a fi înțeles pachete mici, ambalate sub formă specială de către funcționarii Poștei Moldovei, primite de la cetățeni, pentru a fi expediate adresanților aflați în localități rurale ale Republicii Moldova, precum și în afara statului.

Izvoarele de drept de specialitate din cadrul organelor vamale ale statelor vecine arată că în calitate de *banderolă* urmează a fi apreciată expedierea (trimiterea) poștală, care are ca conținut edițiile tipografice, hârtiile de valoare și alte obiecte împachetate, dimensiunile, greutatea și metoda împachetării cărora sunt determinate de *Regulamentul poștal* [26].

Practica vamală a statelor limitrofe și a celor vecine denotă că în banderole pot fi expediate peste frontiera vamală a statului manuscrise, desene, ștampile, gravuri, hărți geografice, cataloage, aspecte de desene și proiecte de construcții îndeplinite prin diferite metode mecanice sau tipografice, iar în cazurile expedierii de către persoanele juridice peste frontiera vamală a statului, inclusiv a documentelor tehnice și a celor de proiectare.

La expedierea banderolelor în expedieri poștale internaționale, la fel sunt stabilite restricțiile solicitate de Regulamentul special de prestare de servicii de către serviciul poștal al statului.

Astfel, dimensiunile unei banderole necesită să se încadreze în suma lungimii, lățimii și grosimii nu mai mult de 90 cm în plan maximal, însă una din aceste laturi nu trebuie să depășească în parte dimensiunea de 60 cm. La expedierea banderolei în formă de rulou, suma lungimii ruloului și a diametrului dublu al acestuia nu trebuie să depășească dimensiunile de 140 cm. Una din aceste laturi (dimensiuni) trebuie să nu depășească 90 cm. Dimensiunile minimale ale ruloului trebuie să constituie 105x48 mm [27].

Banderolele, la rândul lor, se clasifică în următoarele categorii:

- a) banderole simple;
- b) banderole la comandă.

Greutatea maximă a banderolelor expediate prin expedierile poștale internaționale nu trebuie să depășească greutatea de 5 kg.

După cum dovedesc documentele de arhivă ale instituțiilor vamale atât din statele vecine, cât și din Republica Moldova, în cadrul categoriei nominale de trimiteri poștale internaționale este inclusă și așa-nu-

mita trimitere poștală internațională sau sacul special de tip „M” [28].

În sacul special de tip „M”, după cum demonstrează sursele de drept din afara Republicii Moldova, sunt expediate peste frontiera vamală a statului ediții tipografice (ziare, ediții periodice, cărți ș.a.), expediate de către expeditor spre același destinatar [29]. Referitor la sacii speciali de tip „M” prin care se expediază edițiile tipografice (ziare, reviste, cărți ș.a.), greutatea acestora nu trebuie să depășească 14,5 kg de unitate. Ținem să menționăm că sacii speciali, la fel ca și banderolele, se clasifică în următoarele categorii:

- a) saci speciali simpli;
- b) saci speciali la comandă.

4. Către următoarea grupă de obiecte expediate prin poșta internațională se atribuie *cecogramele*. După cum relatează sursele de specialitate, în calitate de *cecogramă* în cadrul expedierilor poștale internaționale sunt recunoscute expedierile poștale internaționale înaintate în formă deschisă, cu introducerea comunicărilor în scris și a edițiilor înscrise prin metoda cecografică, a clișeului cu semne cecografice, a înregistrărilor sonore, destinate în exclusivitate pentru persoanele fără vedere (oarbe).

Cecogramele se clasifică în următoarele categorii:

- a) cecograme simple;
- b) cecograme la comandă [30].

Greutatea maximă a cecogramelor nu poate depăși 7 kg.

5. Următoarea poziție în cadrul clasificării expedierilor poștale internaționale o ocupă *coletele mici*. Prin *coletele mici* trecute peste frontiera vamală a statului, fiind considerate expedieri poștale internaționale, sunt expediate mostre de mărfuri de dimensiuni mici, obiecte mici. Împachetarea, greutatea și metoda de ambalare a acestora este prevăzută de Regulamentul expedierilor poștale. În coletele mici la fel pot fi expediate obiecte mici, nefragile, inclusiv mostre unice de marfă cu dimensiuni mici. Coletele mici sunt expediate peste frontiera vamală numai la comandă, cu indicarea sumei (valorii) bunurilor împachetate în colete. Coletele mici la fel au dimensiunile lor, prevăzute de Regulamentul de prestare de servicii a rețelei poștale, care, la rândul lor, constituie: colete mici cu dimensiunile maxime, suma lungimii, lățimii și grosimii să nu fie mai mare de 90 cm, iar una din laturi să nu depășească 60 cm.

În cazul expedierii peste frontiera vamală a statului a coletelor mici, ambalate în formă de rulou, suma lungimii și a diametrului dublu nu trebuie să depășească 104 cm, iar una din laturi nu poate depăși 90 cm. Greutatea maximală a coletului mic nu trebuie să depășească mai mult de 2 kg [31].

La expedierea coletelor mici peste frontiera vamală a statului, expeditorul este obligat să includă valoarea conținutului coletului. În cazul expedierii pachetului, serviciul poștal, în modul prevăzut de legislație, este obligat să recupereze expeditorului suma bănească în care a fost estimat conținutul coletului mic.

6. În calitate de expediție poștală internațională sunt considerate și *pachetele (lădițele)*. Comparativ cu coletele mici, pachetele sunt semnificativ mai mari

și în acestea se expediază obiecte de uz casnic și de altă destinație [32].

Pachetul destinat la expedierea prin rețeaua poștală peste hotarele statului, precum și cel însoțit în țară, se împart în următoarele categorii:

- a) pachete obișnuite;
- b) pachete cu valoare indicată.

Pachetele, la rândul lor, au dimensiunile prevăzute de Regulamentul despre prestarea de servicii a rețelei poștale de comunicații. Astfel, pachetele, conform Regulamentului nominalizat, pot avea dimensiunile maxime de 105 cm. Suma lungimii și perimetrul diagonalei pachetului nu poate depăși dimensiunile de 200 cm. Dimensiunile minime ale pachetului care urmează a fi expedit prin poșta internațională constituie 110x220 mm sau 114x162 mm. Greutatea maximă a pachetului nu trebuie să depășească 20 kg [33]. În pachetele (lădițele) cu destinație internațională pot fi împachetate și transportate peste frontiera vamală a statului orice fel de bunuri materiale care nu sunt interzise atât la introducerea, cât și la scoatere din țară.

7. Una din pozițiile separate ale trimiterilor poștale internaționale o ocupă *trimiterile internaționale expres-poșta*. Prin această rețea specifică a serviciului poștal se efectuează expedierea, primirea, prelucrarea, reexpedierea și transportarea obiectelor, care se efectuează prin sistemul serviciului poștal accelerat (forma EMS). Altfel, acest serviciu în cadrul organelor vamale poartă denumirea de *poștă rapidă*, și prestarea de servicii de către funcționarii din rețeaua poștală se efectuează în conformitate cu actele Uniunii Poștale Mondiale [34], adoptate la Viena la 10 iulie 1964.

8. După cum denotă izvoarele de specialitate ale statelor vecine, *containerele speciale poștale* sunt considerate expedieri poștale internaționale [35].

După cum denotă documentele poștei internaționale, expedierile poștale internaționale plasate peste frontiera vamală a statului, la fel dimensiunile sale, constituie orice valori care nu depășesc dimensiunile de 150 cm, suma lungimii și perimetrul maximal al intersecției diagonalelor constituie 300 cm, iar greutatea maximă nu mai mult de 31,5 kg [36].

9. Una din pozițiile speciale ale expedierilor poștale internaționale în timpul de față pentru Republica Moldova este prestarea de servicii de către rețeaua poștală de informație – *expedierile internaționale prin poșta electronică*, care cuprinde în rețeaua sa un număr imens de abonați aflați în diferite state ale lumii.

Dat fiind faptul că trecerea, plasarea, precum și expedierea informației peste frontiera vamală externă a Republicii Moldova prin intermediul poștei electronice naționale nu sunt cuprinse de actele normative în vigoare, existente atât în cadrul activității vamale a Republicii Moldova, a altor state, cât și la prestarea serviciilor de către rețeaua poștală națională a Republicii Moldova, ne vom expune viziunea noastră științifică asupra conceptului de expedieri internaționale a informației prin intermediul poștei electronice într-un alt articol.

Referințe:

1. Art.1 Cod vamal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1149-XIV din 20.07.2000, în vigoare din 23.12.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.160-162/1201 din 23.12.2000, modificat și completat prin Legea nr.71 din 12.04.2015, în vigoare din 01.05.2015.
2. *Dicționarul explicativ al limbii române*. București: Univers Enciclopedic, 1998, p.830.
3. *Дикционарул експликатив ал лимбий молдовенешть*. Кишинэу: Редакция Принципалэ а Енциклопедией Советиче Молдовенешть, 1985, p.225.
4. *Ibidem*, p.225.
5. Ожегов С.И. *Словарь русского языка*. Москва: Мир и образование, 2003, с.741.
6. Прохов А.М. *Советский энциклопедический словарь*. Москва: Советская Энциклопедия, 1990, с.1060.
7. *Ibidem*.
8. *Dicționarul explicativ al limbii române*, p.1113.
9. Дикционарул експликатив ал лимбий молдовенешть, p.581.
10. Art.2 al Legii Poștei nr.463-XIII din 18.05.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.65-66 din 24.11.1995.
11. *Ibidem*, pct.(1) art.7.
12. Art.185-205 Cod vamal al Republicii Moldova.
13. Art.2 lit.i) Legea cu privire la modul de introducerea și scoaterea bunurilor de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova de către persoanele fizice nr.1569-XV din 20.12.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.185-189/1416 din 31.12.2002, art. 2 lit. i).
14. Legea Poștei, art. 2 alin.(4)
15. *Ibidem*, art.2 alin.(5).
16. *Ibidem*, art.3 alin.(2).
17. Regulile privind prestarea serviciilor poștale, aprobate în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.798 din 18.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.91-94/898, 2002.
18. *Dicționarul explicativ al limbii române*, p.227.
19. *Ibidem*, p.964.
20. *Regulile privind prestarea serviciilor poștale*, pct.2 alin.(45).
21. Правила оказания услуг почтовой связи на территории Российской Федерации. <http://tamojne.ru/laws/13.html>.
22. Козырин А.Н. *Комментарии к Таможенному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 2004, с.658.
23. Darea de seamă a postului vamal specializat „Poșta Moldovei” din cadrul Biroului vamal Chișinău pe anul 2003. În: *Arhiva Biroului vamal Chișinău*, 2003.
24. *Dicționarul explicativ al limbii române*, p.141.
25. *Ibidem*, p.84.
26. Козырин А.Н. *Op.cit.*, p.658.
27. <http://tamojne.ru/laws/113.html>
28. *Ibidem*.
29. Козырин А.Н. *Op.cit.*, p.17.
30. <http://tamojne.ru/laws/113.html>
31. *Ibidem*.
32. Козырин А.Н. *Op.cit.*, p.659.
33. <http://tamojne.ru/laws/113.html>.
34. Convenția Poștală Universală, adoptată la Viena la 10 iulie 1964.
35. Comentariu la Legea federală despre comunicația poștală a Federației Ruse nr.126 din 07.07.2003.
36. <http://tamojne.ru/laws/113.html>.

Recenzent:
Sava MAIMESCU,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

PARTICULARITĂȚILE STABILIRII COMPETENȚEI TERITORIALE A STATULUI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC

Partea I

Doina CAZACU,
doctorand (ICJP al AȘM)

Existența statului, ca subiect de drept internațional, este condiționată de întrunirea unuia dintre elementele sale de bază – suveranitatea. Competențele teritoriale ale statului reies anume din calitatea de suveran pe care o deține statul și care-i conferă o putere juridică de a cunoaște un fapt, de a legifera asupra anumitor domenii, de a lua o decizie, de a face un act, de a îndeplini o acțiune.

Prezentul articol este dedicat studiului modalităților de dobândire a competențelor teritoriale ale statului, prin prisma evoluției istorice, precum și din perspectiva practicii internaționale.

Cuvinte-cheie: drept internațional; competență; teritorială; stat; putere juridică.

The existence of the state as a subject of international law is conditioned by the meeting one of its core elements – sovereignty. The territorial competences of the state arise namely from the quality of sovereign that the state holds and that confers it the legal power to acknowledge a fact, to regulate certain areas, to take a decision, to perform an act, to perform an action.

This article is dedicated to the study of the ways of acquiring territorial competences of the state through the historical evolution and in terms of international practice.

Keywords: international law; territorial competence; state; legal power.

În contextul transformărilor geopolitice care au loc în ultimele decenii, apar tot mai multe conflicte privind teritoriul statelor. Multe dintre aceste conflicte sunt generate de modalitățile în care au fost stabilite teritoriile statelor, ca rezultat al destrămării regimului colonial, transformărilor în structura statelor, revoluțiilor sociale etc. Studiarea particularităților de stabilire a competențelor teritoriale ale statului în dreptul internațional trezește interes atât din punctul de vedere al evoluției istorice, cât și din perspectiva stabilirii regulilor și limitelor în vederea exercitării suveranității statului asupra teritoriului său.

Statul este unul din principalii subiecți de drept internațional public, iar pentru ca să dispună de această calitate, urmează să întrunească următoarele elemente:

- a) să aibă o populație permanentă;
- b) să dispună de un teritoriu determinat și clar delimitat;
- c) să existe o putere publică care să aibă capacitatea de a guverna;
- d) să întrețină și să desfășoare relații internaționale cu terțe state [6].

Teritoriul de stat este definit ca fiind spațiul geografic în limitele căruia statul își exercită suveranitatea deplină și exclusivă și este alcătuit din suprafețe terestre, acvatice și marine, din solul, subsolul și spațiul aerian [2, p.157].

Suveranitatea statului se manifestă prin exercitarea competențelor statului, adică acea putere juridică conferită sau recunoscută în dreptul internațional

unui stat, care-i permite realizarea funcțiilor statale. Competențele statale se realizează potrivit principiului autonomiei constituționale și legislative, recunoscut tuturor statelor suverane de către dreptul internațional. În acest sens, statul, în interiorul teritoriului său, în virtutea plenitudinii competențelor sale, poate pune în aplicare normele pe care le stabilește, atât față de cetățenii săi, cât și față de străinii care se află pe teritoriul său. Puterea de a adopta norme cu caracter general sau individual vizează persoane, situații care pot fi localizate și în afara teritoriului său.

Asupra teritoriului său, statul are competența teritorială exclusivă. Suveranitatea teritorială a statului se caracterizează prin exclusivitate în sensul că asupra unui teritoriu nu se poate exercita decât autoritatea unui singur stat. Astfel, statului i se conferă calitatea de a decide asupra modului său de organizare, asupra modalității de asigurare a ordinii și stabilității interne, de asemenea, își asigură mecanismele de executare a actelor emise de către autoritățile sale, participă în calitate de subiect de drept internațional. Statul, în principiu, este cel care decide întinderea competențelor sale, fiind posibilă limitarea acestora prin semnarea tratatelor și convențiilor internaționale, în sensul asigurării unei conviețuiri pașnice și prielnice în cadrul comunității internaționale [13, p. 1512]. Competența teritorială a statului urmează a fi definită ca fiind aptitudinea statului de a exercita autoritatea sa, conform dreptului internațional, asupra bunurilor, situațiilor, persoanelor și activităților care se află sau se desfășoară în interiorul teritoriului său [7, p.60].

În cele ce urmează, ne propunem să analizăm stabilirea competențelor teritoriale, însă nu înainte de a reitera modalitățile de dobândire a teritoriului de stat. Or, în lipsa unui teritoriu, nu putem vorbi despre existența statului, în calitate de **subiect de drept**.

Termenul de dobândire a unor teritorii se referă la modalitatea prin care anumite state și-au lărgit teritoriul, fără ca să micșoreze în mod corespunzător teritoriul altui stat.

Dobândirea originară de teritorii are ca obiect așa-zisele „teritorii fără stăpân” – *terra nullius*. Această noțiune era folosită pentru a justifica dobândirea de teritorii, care erau locuite de oameni, însă modalitatea în care erau organizați nu constituia un stat, în sensul european al termenului. Această interpretare are consecințe juridice foarte importante. Modul de dobândire a teritoriului este foarte diferit, în funcție de aprecierea acestuia ca fiind sau nu statal: un teritoriu „fără stăpân” se dobândește prin simpla ocupație, un teritoriu statal nu poate fi dobândit decât printr-un acord.

În urma descoperirii continentului american, noile teritorii erau legiferate Spaniei și Portugaliei printr-o decizie pontificală. Odată cu pierderea autorității papale, un nou procedeu de dobândire și-a găsit aplicabilitatea – ocupația efectivă, principiu inspirat din dreptul roman [4, p.45]. Pentru ca ocupația să fie efectivă, trebuiau întrunite următoarele condiții:

1. statul ocupant să ia în posesia sa teritoriul respectiv;
2. statul ocupant să stabilească pe acel teritoriu o autoritate responsabilă, care să exercite funcții de guvernare;
3. ocupația să fie notificată celorlalte state, precizându-se situația geografică și limitele teritoriului ocupat [8, p. 489].

Pentru a justifica ocupația ca fiind efectivă, erau exercitate competențe mai mult simbolice, cum ar fi arborarea drapelului sau exercitarea unor acte de administrare prin stabilirea măsurilor de apărare a teritoriilor, implementarea politicilor privind activitatea economică ș.a.

Curtea Internațională de Justiție, în avizul consultativ dat în cauza privind Sahara Occidentală a subliniat distincția dintre teritorii fără stăpân și teritorii neorganizate în state [1]. Curtea a mai reiterat că teritoriile locuite de triburi sau popoare, având o organizare socială sau politică, nu pot fi considerate *terra nullius*. Se estimează că suveranitatea față de aceste teritorii nu poate fi dobândită unilateral, prin ocupare a *terra nullius*, ca și titlu originar, dar prin intermediul acordurilor încheiate cu liderii locali. Dobândirea suveranității prin acorduri cu liderii locali reprezintă o cesiune efectivă de teritoriu, o modalitate de dobândire derivată, neavând un titlu originar de dobândire prin ocuparea unui teritoriu „fără stăpân” [8, p.39].

Pentru perioada modernă, nu mai există practic spații terestre nesupuse suveranității unui stat, astfel

încât nu mai putem întâlni decât modificări ale teritoriilor. Atunci când un stat ar dobândi un teritoriu, în mod corespunzător, un alt stat ar suferi o pierdere.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, lumea era complet împărțită, astfel că a început era luptei pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii. Un mod de dobândire, în acea perioadă, era considerată cucerirea sau anexiunea, care putea fi totală – *debellatio* (anexarea întregului teritoriu al statului învins) sau parțială [8, p. 490]. Din punct de vedere politic și juridic, are loc o înlocuire a suveranității teritoriale a unui stat cu a altui stat.

Un alt mod de dobândire de teritorii, tratat de către specialiștii în domeniul dreptului internațional, este *prescripția*, care mai este numită *uzucapiune*. Susținătorii acestei modalități afirmă că și suveranitatea teritorială poate fi prescrisă. Prescripția achizitivă, făcându-se trimitere la terminologia din dreptul civil, nu reprezintă un mod autonom de dobândire a suveranității teritoriale, ci doar un simplu mijloc de a proba o ocupație efectivă, pe de o parte, și pierderea suveranității teritoriale de către titularul anterior, inclusiv prin lipsa unui protest sau revendicări, pe de altă parte [10, p. 35]. Pasivitatea însă nu trebuie privită ca o renunțare la drepturile sale. În cazul insulei Kisikili, diferendul teritorial dintre Botswana și Namibia, Curtea Internațională de Justiție a reținut argumentul Namibiei ca fiind nefondat în privința prescripției. Namibia susținea că și-a exercitat competența suverană asupra teritoriului de la începutul secolului, iar Botswana și predecesorii săi erau în cunoștință de cauză și au acceptat această situație [3, p. 441]. Din categoria modalităților de dobândire de teritorii face parte așa-numita „dobândire derivată”, care poate include mai multe modalități:

a) vânzarea-cumpărarea (vânzarea Peninsulei Alaska de către Rusia Statelor Unite ale Americii în 1867);

b) transmiterea temporară de teritorii spre administrare (transmiterea de către Turcia a provinciilor Bosnia și Herțegovina spre administrare Austro-Ungariei în 1878);

c) cesiunea – renunțarea unui stat la suveranitatea asupra unui teritoriu, urmată de transferarea acestui teritoriu către alt stat (Franța, în 1871, a cedat Alsacia și Lorena către Germania, ca ulterior aceste teritorii să fie cedate înapoi Franței, în 1919);

d) schimbul (în 1890, Marea Britanie a transferat Germaniei insula Helgoland, în schimbul unui teritoriu din Africa Orientală);

e) donația (în 1860, Sardinia a dăruit Franței Savoia și Nisa, ca recompensă pentru sprijinul politic și militar al Franței în lupta pe care o ducea Sardinia împotriva Austriei, pentru unificarea Italiei);

f) arenda (China a dat în arendă Germaniei, pe un termen de 99 de ani teritoriul Kiao Ciao, iar Rusiei teritoriul Port-Arthur) [8, p. 492].

Teritoriul prin sine însuși are relevanță juridică numai în conjunctură cu suveranitatea, or în lipsa

teritoriului nu poate fi acceptată și exercitată suveranitatea propriu-zisă. Supremația teritorială are în calitate de izvoare ideile din dreptul roman antic, care aborda aceasta prin prisma a două componente – *imperium* (puterea supremă) și *dominiu* (dispoziția suverană). Acapararea de noi teritorii, asupra cărora statele să-și poată exercita puterea suverană, a generat atât în trecut, cât și în prezent, conflicte militare. Dreptul statului de a exercita puterea exclusivă asupra propriului teritoriu reprezintă o accepțiune unanim recunoscută în dreptul internațional public.

În situația în care teritoriul reprezintă acel obiect, apare necesitatea de a preciza dacă statul ar putea dispune de acesta, precum o persoană fizică sau juridică dispune de propriul său bun. Problema care ține în cazul respectiv este una esențială, urmând a fi delimitate conceptele de teritoriu și terenul de pământ (obiect, componenta geografică).

Autorul I. Dudîchina menționa că aceste două concepte (*teritoriu* și *teren*) urmează a fi delimitate strict, în sensul că dreptul unui stat asupra terenurilor în limitele teritoriale străine (care aparțin altui stat), nu poate fi identificat cu dreptul acelui stat asupra teritoriului (care rămâne a fi străin) [13, p.61]. Poziția criticată de către D. Cernîșev, care în calitate de contraargument afirmă că o astfel de poziție umbrește esența *dominium*, limitând posibilitatea de a aprecia juridic situațiile în care statul oferă în arendă teritoriul său în mod oneros, adică dispune de acest teritoriu ca de o sursă de venit [15, p.21]. Considerăm că D. Cernîșev confundă esența conceptelor de *teren* și *teritoriu*, în sensul că terenul reprezintă un bun, care face parte din sistemul juridico-civil, pe când teritoriul are în calitate de sistem de referință anume dreptul internațional public și nu poate constitui obiectul circulației bunurilor.

De asemenea, nu poate fi acceptată poziția autorului B.M. Klimenko care încearcă să transpună abordarea strict juridico-civilă asupra teritoriului statului. Autorul afirmă că statul în calitate de subiect al dreptului internațional, în raport cu teritoriul său, exercită dreptul de proprietate în sensul clasic al acestui concept, iar dreptul respectiv implică obligația altor state de a respecta acest drept. Autorul citat vine să afirme că statul exercită asupra teritoriului dreptul de proprietate specială, așa-numitul drept de proprietate public-internațional (în sens de drept subiectiv), pe motiv că acesta există în sistemul relațiilor internaționale și este reglementat de dreptul internațional public (ca ramură de drept) [14, p.25]. Nu putem împărtăși această poziție din considerente că dreptul internațional public nu abordează teritoriul în calitate de categorie a dreptului de proprietate (cu cele trei derivate ale sale: posesia, folosința, dispoziția), în acest sens, în momentul actual, nu există convenții internaționale, unanim recunoscute, prin care să fie aplicat teritoriului de stat reglementări ce vizează dreptul de proprietate. Pe când convenții bilaterale între state, în calitate de

obiect de reglementare, vizează exercitarea drepturilor unui stat asupra terenului său, ca parte componentă a mediului natural geografic, dar nu asupra teritoriului, ca și component al statalității. Majoritatea constituțiilor statelor contemporane prevăd principiul inalienabilității teritoriului statului, ceea ce are relevanță în accepția imposibilității exercitării unor limitări, inclusiv exercitarea dreptului de proprietate sau a derivatelor acestuia.

Prin urmare, absurdă devine afirmația lui B.M. Klimenko, care, în cele din urmă, afirmă că totuși dreptul de proprietate publică-internațională asupra teritoriului reprezintă o categorie de patrimoniu care este una specifică și nu poate fi identificată cu patrimoniul în sensul juridico-civil. Ori autorul citat neagă el însuși poziția sa de la care a pornit la începutul polemicii.

Dacă e să facem o incursiune în materia dreptului intern, legea fundamentală a statului, inclusiv a Republicii Moldova, divizează proprietatea în **publică** și **privată**, iar art.127 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova prevede că „*proprietatea publică aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale*”. În scopul asigurării dreptului de proprietate și a propriei securități, legea fundamentală a Republicii Moldova, în cadrul alin.(4) al aceluiași articol, menționează că „*bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietății publice*” [5].

În sensul reglementării mai detaliate în materia dreptului de proprietate, vine Legea Republicii Moldova privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor nr. 91 din 05.04.2007 [11], în cadrul art.1 alin. (1) este stipulat că „*proprietate publică sunt terenurile cu drept de proprietate al statului sau al unităților administrativ-teritoriale, dreptul de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra cărora ține de competența Guvernului sau a autorităților administrației publice locale*”.

Aceeași lege la art. 2 alin. (1) indică că terenurile din domeniul public sunt inalienabile, insesizabile și imprescriptibile, după cum urmează:

a) nu pot fi înstrăinate, ci pot fi date numai în administrare, în concesiune, în arendă sau în locațiune în condițiile legii;

b) nu pot fi supuse executării silite; asupra lor nu se pot constitui garanții reale;

c) nu pot fi dobândite de terți prin uzucapiune.

Atragem atenția că legea în cauză nu reglementează dreptul de proprietate asupra teritoriului, ci asupra terenurilor, anume acestea (dar nu și teritoriul) pot constitui obiectul unui contract, posibil și al contractului de arendă. Urmează să precizăm că însuși contractul de arendă, potrivit Codului civil al Republicii Moldova, are ca obiect terenuri agricole.

Acceptarea poziției precum că teritoriul statului ar constitui obiectul dreptului de proprietate are

rădăcini vechi. Din antichitate teritoriul statului se considera ca fiind patrimoniul monarhului, care dispunea de acesta după bunul său plac, având posibilitatea inclusiv să-l înstrăineze, cel mai elocvent exemplu, în acest sens, ar putea servi cazul înstrăinării teritoriului Peninsulei Alaska, care aparținea Federației Ruse, către Statele Unite ale Americii în anul 1867 [9]. Însă, după Primul Război Mondial, starea lucrurilor în materia teritoriului a căpătat reglementări stricte, prin instituirea unor principii ale dreptului internațional public, care exclud posibilitatea, inclusiv a monarhului, în ceea ce privește înstrăinarea teritoriului statului pe care îl conduce.

De asemenea, în scopul justificării extinderilor în afara limitelor teritoriale, statele coloniale au construit și alte teorii, cum ar fi:

- **teoria proximității**: teritoriile vecine și despărțite printr-o mare îngustă de teritoriul aflat sub ocupație efectivă poate fi și el ocupat;

- **teoria continuității**: se admite ocuparea teritoriilor, pe de o parte, și pe de alta sau în prelungirea teritoriului ocupat efectiv, de exemplu, ocuparea întregului arhipelag, după ocuparea unei insule din șirul acesteia;

- **teoria hinterlandului**: ocuparea de fapt a teritoriului aflat în spatele teritoriului ocupat efectiv [12, p. 866-867].

În concluzie, considerăm că aceste modalități de dobândire a teritoriilor reprezintă o încălcare a principiilor dreptului internațional public, în special a principiului integrității teritoriale a statelor și a principiului egalității suverane a statelor. Mai mult ca atât, statele ocupate nu-și puteau exercita suveranitatea, respectiv competențele teritoriale erau subminate de către autoritățile ocupante, care stabileau reguli de administrare proprii, decideau asupra întinderii drepturilor și obligațiilor internaționale pe care și le asumau.

Referințe:

1. Avizul consultativ al Curții Internaționale de Justiție, pe cazul Sahara Occidentală, din 16 octombrie 1975, p.39, <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6195.pdf>, vizitat la 19.11.2015.

2. Balan O. în: *Drept Internațional Public*. Ed. a IV-a

(revăzută și adăugită). Chișinău: Tipogr. Elena-V.I, 2012. 636 p.

3. Charalambos Apostolidis. L'affaire de l'île de Kasikili/Sedudu (Botswana/Namibie). L'arrêt de la C.I. du 13 décembre 1999. In: *Annuaire français de droit international*, vol. 45, 1999, p. 434-451, http://www.persee.fr/doc/afdi_0066-3085_1999_num_45_1_3571, vizitat la 18.11.2015.

4. Chrestia Phillippe. *Relations internationales*. Studyrama-Panorama du Droit, 2007. 200 p.

5. Constituția RM din 29.07.1994. Publicată: 12.08.1994 în *Monitorul Oficial*, nr.1.

6. Convenția privind drepturile și obligațiile statelor. Montevideo, 26 decembrie 1933, art.1. http://danielturnpoc.org/upload/Convention_concernant_les_droits_et_devoirs_des_Etats_Convention_de_Montevideo_1933.pdf, vizitat la 24.11.2015.

7. Dupuy Pierre- Marie. *Droit International Public*. Paris: Dalloz, 2000. 731 p.

8. Geamănu Grigore. *Dreptul internațional contemporan*. Ed. a II-a revizuită și adăugită. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1975. 885 p.

9. <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/alaska-purchase>.

10. Kohen G. Marcelo. *Possession contestée et souveraineté territoriale*. Genève: Graduate Institute Publications, 1997. 582 p.

11. Legea Republicii Moldova privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor nr. 91 din 05.04.2007. Publicată: 25.05.2007 în: *Monitorul Oficial*, nr.70-73, art.316.

12. Sibert Marcel. *Traité de droit international public*. Vol I. Paris: Dalloz, 1951. 992 p.

13. Дудыкина И.П. Земля как объект международных договоров о правах государства на иностранной территории. Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2008. 28 с.

14. Клименко Б.М. *Государственная территория*. Москва, 1974. 167 с.

15. Чернышев Дмитрий. *Международно-правовые проблемы и еждународной аренды государственной территории в отношениях между Российской Федерацией и соседними странами*. Дисс. ... канд. юриди. наук. Москва, 2010. 222 с.

Recenzent:
Alexandru BURIAN,
doctor habilitat, profesor universitar
(ICJP al AȘM)